

СЕРГЕЙ СНЕГОВ

СКОК НАД БЕЗДНАТА

Превод: Росица Бърдарска

chitanka.info

Сергей Снегов е новоизгряваща звезда в съветската научна фантастика. Той успява да привлече вниманието на читателите преди всичко защото умее да изгражда „футуристичен“ тип произведения, създавайки мащабни платна на далечното бъдеще. Особено място в неговото творчество заема научно-техническата прогноза, опитът да се екстраполира развитието на знанията и технологиите в доста отдалечени от нас епохи. В това отношение той е типичен последовател на Ефремовската школа.

АГОП МЕЛКОНЯН ВСЕМОГЪЩИЯТ ЧОВЕК

През 1923 г. великият английски писател Хърбърт Уелс публикува своя известен роман „Хора като богове“ — почти мрачен модел за невъзможността да се общува с друг тип разум. Критиците смятат тази книга за своеобразно предчувствие, може би дори предупреждение за приближаващите съдбовни исторически събития и тяхната последица — дълбокото разложение на буржоазната духовност. Четири десетилетия по-късно в Съветския съюз се появи роман със същото заглавие. Случайност? Или може би желание за полемика с бащата на английската фантастика? Не ми е известно авторът — Сергей Снегов — някъде да коментира това. Но ако съдим по литературния материал (а какъв друг критерий би могло да има?), съвпадението на заглавията съвсем не е случайно.

Тогава Снегов бе почти непознат. Неговият сериозен дебют беше повестта „Тридесет и двете лица на професор Крен“, публикувана в един калининградски сборник (1964 г.). Само две години по-късно в сборника „Елински секрет“ бе публикуван романът „Хора като богове“ и веднага се разбра, че Снегов се родее с Иван Ефремов — свързва ги общото желание да моделират в произведенията си всемогъщия човек на комунистическото бъдеще.

Ето какво пишат по повод романа видните съветски критици Евг. Брандис и Вл. Дмитревски:

„Колосалните постижения на науката и техниката — усвояване на планетите от Слънчевата система, създаване на изкуствени планети в глъбините на Космоса, звездолети, устремени със свръхсветлинни скорости към далечни области на Млечния път, използване на прогнозиращи, планиращи, на предпазващи от прибързани постъпки машини — всичко е дадено без всякакво «насилие» над инженерните решения и техническите подробности, като нещо, ясно от само себе си, като фон, неотделим от условията на бъдещето.

Най-важни за Снегов са човекът с неговите взаимоотношения с останалите хора и човечеството — с разумните същества от други звездни светове. Въпреки мощния, почти непредставим за нас научно-технически потенциал на Земята, хората се сблъскват с още по-напреднали в техническо отношение цивилизации (разрушители, галакти, рамири).

Противопоставяйки изходната идея на романа с типичните представи на западните фантасти за враждебността на земяните към всичко в Космоса, Снегов така формулира неопровержимия закон на етиката, определящ мислите, чувствата, поведението на нашите далечни потомци: «Човекът е приятел на всичко разумно и добро във Вселената.»“

Втората част „Нахлуване в Персей“ (1968) продължава идеята за мирното настъпление на човечеството в гълбините на Галактиката, или както казваше К. Циолковски — „за очовечаването на Космоса“. Тук земяните носят революционно начало, издигайки морала на галактиките на по-високо стъпало.

Трилогията бе завършена през 1977 г. с появата на третата част — „Пръстенът на обратното време“ — един наистина грандиозен завършек на този уникален по своите мащаби космически епос (почти 900 страници!). Тук Снегов разработва цял букет от оригинални научни хипотези и идеи — за затворената примка на времето, за управлението на ентропията, за мислещата „космосфера“ (движение на Вселената в посока разум) и т.н.

За съжаление, обемът на трилогията не позволява да бъде представена в библиотека „Галактика“. Очевидно е обаче, че „Хора като богове“ е едно уникално произведение в световната научна фантастика — не само по форма и мащаби, но и по дух, защото пресъздава човека и обществото в комунистическата ера (колцина имат смелостта и въображението да го правят?) При това, както вече стана дума, Снегов не фокусира вниманието си върху научно-техническата черупка, а търси хуманистичното ядро — човека с неговите нови и вечни морални ценности. Затова читателят запомня галерията от пластични художествени образи — бионикът Лусин, Олга Круз, Камагин, Ромеро, адмиралът Ели, Мери, и на „нечовеците“ — Труб, Граций, драконът от Персей и т.н.

За своята трилогия Сергей Снегов получи най-голямата награда за фантастика в СССР „Аелита“.

Читателите вече бяха свикнали да приемат Снегов като романист, когато някак неочаквано той ги изненада — публикува в сборника „Тайната на всички тайни“ (1971 г.) два разказа: „Огънят, който е винаги в теб“ и „Мъртвите живеят“. Тогава за пръв път се срещнахме с братята Рой и Хенрих Васильови. Но и този път Снегов не изневери на себе си — с годините разказите станаха толкова много, че отново заприличаха на „роман в късове“, като свързващото звено са братята физици.

Общото между отделните разкази и повестта в „Скок над бездната“ (освен героите) е великото Неизвестно. На пръв поглед историите са почти криминални; великолепно е, че този път детективите действуват не с пистолети и юмруци, а с мозък. „Интелигентността като рефлекс“ — така можем да определим поведението на братя Васильови в борбата им за истината. Тази борба е изпитание на въображението, но и на знанието; тя прилича на научно изследване, защото използва логиката и методите на науката, но спрямо обект, над който властва неочакваното, необикновеното, парадоксалното.

Постоянният герой е любим похват в криминалната литература (Артър Конан Дойл има своя Шерлок Холмс, Агата Кристи — своя Поаро, Жорж Сименон — своя Мегре, Богомил Райнов — своя Боев и т.н.), но във фантастиката той е почти непознат. Може би в „Скок над бездната“ Снегов го използва точно защото тук се докосват фантастичното и криминалното, въображението и фактът, невъзможното и допустимото.

Вече две десетилетия Снегов присъства трайно и осезаемо в съветската фантастика. Той не е от писателите, които ходят по международни конгреси, дават интервюта или теоретизират поучително в дълги статии, пък и критиците като че ли рядко се сещат за него.

Този кратък предговор в никакъв случай не е опит за портрет, просто защото Сергей Снегов все още работи упорито върху своя творчески облик. Последните му две повести — „Експедиция в отвъдното“ и „Галактическа одисея“ (1983 г.) — доказват, че той тепърва ще ни изненадва.

Агоп Мелконян

СТРЕЛА, ЛЕТЯЩА В МРАКА

1

— Само вие можете да се справите с тази загадка! — Президентът на Академията на науките прехвърли поглед от Хенрих към Рой. Хенрих повдигна рамене, а Рой се втренчи в устните на Боячек, сякаш искаше да разбере как се движат.

Боячек продължи развълнувано:

— Всички скърбим за гибелта на Редлих, а аз имам особени причини за това — той беше мой приятел. Нечия престъпна ръка...

— Значи вие смятате, че Редлих е жертва на престъпление? — съдържано попита Рой. — Но нали Алтона е изоставена планета и за бившите ѝ обитатели не се знае нищо? А това, че Редлих преди смъртта си е назвал името на Аркадий Замойски, не е доказателство, след като членовете на експедицията притежават абсолютно алиби.

— Тяхното алиби установиха професионалните детективи, които разследваха случая и дойдоха до извода, че не е имало престъпление — възрази президентът. — Но Редлих загина и това е факт. Ние смятаме, че до съзвездие Лира трябва да командироваме учени, а не агенти. След като разкрихте тайната на великата теорема на Ферма, загадката за гибелта на Редлих едва ли ще ви затрудни особено.

Хенрих обичаше да му припомнят този блестящ техен успех. Но за да не се покаже суетен пред президента, иронично отбеляза:

— Излиза, че сме космически детективи, специализирани в разкриването на тъмните тайни на времето и пространството.

— Вие сте учени — сухо повтори Боячек. Беше ясно, че в никакъв случай няма да приеме отказа им. Рой, изяснил си ситуацията по-рано от Хенрих, не искаше да спори повече. — Изследователи, които свободно се ориентират в проблемите на Космоса и историята. В тази папка ще прочетете доклада на следствената комисия, която се завърна от Алтона. Рейсовият звездолет за Лира отпътува утре в полунощ. Доколкото знам, още не сте били в околностите на Вега? Сигурен съм, че ще ви хареса.

2

Хенрих с досада хвърли на масата доклада на следствената комисия. Детективите от Управлението на Космоса бяха твърде обстоятелствени, за да можеш да изчетеш творбите им. Хенрих направи гримаса и се хвана за главата.

— Нищо ти няма — успокой го Рой. — Между другото аз внимателно прочетох целия доклад и както виждаш, съм жив.

Те седяха в салона на товарния звездолет. На екрана преминаваха звезди и съзвездието Лира постепенно запълваше цялата полусфера. Синьо-бялата Вега блестеше така ослепително, че беше трудно да я гледаш без защитни очила. Алтона, седмата планета в системата Вега, все още можеше да се види само с помощта на увеличители, но двете първи, най-големи планети вече блещукаха на екрана. Звездолетът се движеше триста пъти по-бързо от светлината — на задния екран, затъмнявайки далечното Слънце, се разпръскваше димът от плазмата, изхвърлена от анихилаторите на кораба при унищожаването на пространството. Рой и Хенрих бяха единствените пътници и капитанът им предостави почти винаги празния салон — тук беше по-удобно да се работи, отколкото в тясната каюта.

— Че си жив, виждам. Само че в ред ли си?

— Ей сега ще се убедиш. Аз не съм привърженик на древните методи на записване — с букви върху хартия, но разследването си има свои закони и трябва да се съобразяваме с тях. Всичко съществено ще пренесем на лента, за да не се връщаме повече към доклада. — И Рой започна да излага съдържанието му със свои думи.

Отначало Хенрих скучаеше, но после започна да слуша с интерес. Във всеки заплетен проблем Рой безпогрешно откриваше същественото — не можеше да му се отрече. Хенрих често излизаше от кожата си, когато брат му го поставяше на място, горещеше се, че Рой е машина, че му е чуждо вдъхновението. Но когато съвместното им изследване приближаваше към края си, Хенрих предоставяше на Рой правото да публикува резултатите, той се справяше по-добре.

Докато слушаше, Хенрих разглеждаше брат си. Главното качество на Рой беше неговата невъзмутимост. За каквото и да говореше, каквито и чувства да го вълнуваха, лицето на Рой не се променяше. Светлорус, с масивна глава, едър нос и големи устни, той бавно, почти безстрастно диктуваше с добре премерени думи. И Хенрих с уважение отбеляза, че съкращавайки около двадесет пъти пренаситения с фрази следствен доклад, Рой не бе пропуснал нищо важно.

— Ще използваме този конспект — Рой побутна диктофона към Хенрих, — а доклада ще оставим за справки.

Хенрих прослуша записа. Уредът говореше с гласа на Рой, но вплиташе свои интонации. Свойствената на Рой безстрастност се бе превърнала в безличност. В това изчистено от подробности изложение трагедията на Алтона ставаше ясна. Ясна в цялата си загадъчност, без всякаква ирония помисли Хенрих. Беше им възложена необикновена задача.

Алтона, седмата планета от системата Вега, някога е била населявана от разумни същества, говореше уредът. Какъв облик са имали алтонците, какво е било равнището на културата им, къде са изчезнали — това си остава тайна. Когато експедицията на Карпентиер и Сидоров слиза на планетата, открива там пустини, останки от градове и странни метални съоръжения. Обитателите ѝ са я напуснали най-малко преди един милион земни години и тя е вече съвършено безжизнена в земния смисъл на думата — няма нито животни, нито растения, нито бактерии. Карпентиер предполага, че разумната цивилизация на Алтона е имала не биологична, а някаква друга природа. Посочва факта, че из развалините на градовете, които между другото нямат нищо общо със земните, не са намерени нито плантации, нито заводи, произвеждащи храна, нито домакински съдове. „Алтонците не са познавали храната“ — такъв е изводът на Карпентиер. От тях не са останали също нито библиотеки, филмотеки, картини, статуи, нито каквито и да било други свидетелства за духовна дейност. Наред с това обаче загадъчните метални съоръжения, отлично запазени на лишената от атмосфера планета, както и развалините на градовете свидетелствуват, че изчезналите ѝ обитатели са били разумни същества. Заместникът на Карпентиер, Василий Сидоров, не е съгласен с неговите изводи. Спорът им все още не е разрешен.

Сега на Алтона работи втора експедиция, оглавявана от същия този Василий Сидоров. В нея са включени научните работници Ана Паркер, Аркадий Замойски, Анри Шарлюс, Фред Редлих. Преди една година (по земното летоброене) Редлих излиза навън, облечен за далечна разходка. Връзката с него се поддържа по радиото. Уредите дистанционно записват жизнените му параметри — дишането, температурата, запасите от биоенергия, потенциалите на мозъка и сърцето. След двадесет минути всички регистрирани параметри показват неочаквано рязко отклонение. В същото време Редлих изкрещява в микрофона: „Аркадий, какво правиш?“ Викът му завършва с вопъл: „Замойски ме убива! Убива ме...“

Всички останали членове на експедицията, включително и Замойски, по това време се намират в оперативната зала. Сидоров нарежда да се излезе на помощ. Най-отпред тичат Замойски и Паркер. Редлих лежи на около два километра от станцията. Вече е мъртъв — скафандърът му е пробит с нещо остро... Край трупа няма никой, наоколо не откриват ничии следи, което е естествено, защото планетата е необитаема, а всички членове на експедицията освен самия Редлих малко преди това са били в станцията.

Следствената комисия смята, че повредата на скафандъра, причина за гибелта на Редлих, би могла да се предизвика от случаен удар в скала или от метеорит, а предсмъртният вик на учения да е породен от някакво видение на гаснещия му мозък. На мястото на гибелта е намерено метеорно вещество, само че отдавнашно. Комисията не открива остри скали, падането върху които би могло да предизвика такова катастрофално увреждане на здравата тъкан на скафандъра, а безспорното алиби на всички членове на експедицията доказва липсата на престъпление.

— Честно заключение — отбеляза Хенрих, когато уредът замлъкна. — Търсили, не намерили — и се успокоили. Даже не попаднали на следа, както са казвали едно време.

На екрана неясно заблещукаха малките планети на Вега — най-слаба беше точката, изобразяваща Алтона. Когато Рой се замислеше, очите му губеха яркия си син цвят. Сега те бяха мътноводности.

Рой бавно заговори:

— Детективите от Управлението на Космоса са разследвали произшествието по законите на земното битие. Там е грешката им.

Земните норми на поведение могат да се окажат неприложими в условията на други планети и други цивилизации. Те са търсили най-вероятното земно обяснение на катастрофата, а тя е станала на Алтона.

— Доколкото разбирам, ти предлагаш да потърсим най-невероятното обяснение?

— Щом вероятното е безсилно, не ни остава нищо друго, освен да потърсим невероятното.

— Най-невероятното е Редлих да не е загинал и на Земята да са докарали не неговия, а друг някой труп.

Рой не обърна внимание на насмешката. Размишлявайки, той не се вълнуваше като Хенрих, а оставаше сдържан.

— Най-невероятното е Редлих да е бил прав и да го е убил Аркадий, който в момента на убийството се е намирал на съвсем друго място, заобиколен от другарите си. Предлагам тази хипотеза като отправна версия. Слушам възраженията ти.

— Какви възражения мога да имам? Нормално раздвоение на личността! Едната личност на Замойски мирно се труди пред пулта, а другата върши престъпления по каменистите плата на Алтона. — Хенрих се засмя. — Рой, в тази мисъл има нещо! Ако приемем твоята версия, ще ни остане само да разберем как физически е възможно подобно раздвоение на личността. Това значително стеснява кръга на издирванията ни.

— По-скоро значително го разширява — замислено отговори Рой.

3

— Не — каза Сидоров, — не сме открили причините за гибелта на Фред. Смъртта му, както и преди, си остава загадка.

— Аз говоря за метеорити, за изхвърляне на газ от кислородния балон... — уточни Рой.

— И за много още неща от същия характер — сухо завърши началникът на експедицията. — Повтарям, не! Опасности от какъвто и да било характер на Алтона не съществуват. А дори да се появят, нашите автомати незабавно ще ги фиксират.

Аркадий Замойски, енергетикът на станцията, поясни:

— Апаратите записват даже космическия прах. И най-дребният метеорит не би останал незабелязан.

Сидоров, суховато старче с избелели очи под гъстите остри вежди, се държеше агресивно — отговаряше рязко, подхвърляше язвителни реплики. Появата на нова следствена комисия беше оскърбление за него. Той не вярваше, че хората от Земята ще разгадаят онова, което той и помощниците му не са успели. Замойски, красив младеж с умно лице и нервни, тънки ръце, неспокойно поглеждаше ту Рой, ту Хенрих, гласът му всяка минута се изменяше — от спокоен ставаше напрегнат, понякога и смутен. Анри Шарлюс, астроном и физик, дебел, шумно сумтящ мъж, без да се стеснява, показваше, че въпросите са му омръзнали до смърт: едва се сдържаше да не се прозява, докато говори. А най-обезпокоена от всички беше историчката Ана Паркер. Макар и не красива, тя веднага поразяваше с нещо. „В такава можеш да се влюбиш“ — помисли Хенрих, като я наблюдаваше с интерес как ту пламва, ту пребледнява. По това, че трудно сдържаше поривите си, тя приличаше на Албина, неговата годеница, загинала преди пет години.

Рой мрачно възрази на Замойски:

— Няма смърт без причини. Ако външните случайности отпаднат, остава едно — Редлих не е излъгал и убиецът сте вие, Аркадий.

Замойски разпери ръце, но все пак не успя да прикрие потрепването на гласа си:

— Логично. Но тогава обяснете, как бих могъл да убия Фред, когато се намирах тук, а той — на два километра от мене?

— Тоест едната загадка се изяснява с помощта на втора, не по-малко тайнствена загадка — Сидоров раздражено повдигна рамене. — Помежду си ние обсъждахме и тази хипотеза — че убиецът е Аркадий. Той самият помоли да я анализираме.

— И до какъв извод стигнахте?

— До този, до който скоро ще стигнете и вие — това е глупост! Между другото, един месец преди да загине, Фред спаси Аркадий. Човек не вдига ръка срещу спасителя си.

— Въпреки всичко аз поставям хипотезата на обсъждане — каза Рой. — И моля да я приемете не като оскърбление, а като изходен пункт, чиято вероятност трябва да се провери. Да подходим към смъртта на Редлих като към научна, а не криминална загадка.

Шарлюс отново се прозя и с досада погледна стената. Разговорът се провеждаше в салон, отрупан с уреди и обзорен екран.

— След час имам излизане на планетата, моля да ме разпитате първи...

— Разпити няма да има. Ще разсъждаваме заедно. Да започнем оттам, че във всяко престъпление трябва да се разграничат мотивите и начинът на осъществяване. Убийството е обосновано в някаква степен, ако убиецът е изпитвал антипатия към убития. Все пак убиват се врагове, а не приятели.

— Убивали са се някога — бързо го поправи Ана. — Това е древен начин за разчистване на сметки...

— Ние разследваме възможността за рецидив на древно явление и ще го описваме с древни термини. И така, враждували ли сте с Фред, Аркадий?

— Не изпитвах симпатия към него... Във всеки случай докато той с риск на живота си не ме спаси от беда.

— Карали ли сте се?

— Общо взето, не.

— Какво значи „общо взето“? А конкретно?

— Конкретно, един път се скарахме.

— Разкажете по-подробно.

— Не бих искал да изпадам в подробности.

— Това е важно за анализа на произшествието.

— Въпросът е твърде личен. И се отнася до трети човек...

— Третиият човек съм аз! — намеси се Ана. — И мога да разкажа спокойно онова, за което на Аркадий му е неудобно да говори. Фред реши малко да ме поукажда. Предупредих го, че ще допусна само другарски отношения. Но Фред беше настойчив, за да не кажа нещо по-силно...

— Нахален?

— Да. Една вечер той особено безцеремонно... бяхме сами с него в този салон...

— Трудно ли ви е да говорите?

— Не, защо? Ще ви разкажа. Аз повиках на помощ Аркадий. Той се втурна и закреця на Фред. В гнева си Аркадий често казва излишни неща... А Фред слушаше и се усмихваше. Усмивката му винаги ме вбесяваше — усмихва се, като да удря плесница... После Фред каза: „Рицарят идва на помощ на своята възлюблена. Това е естествено. Но един рицар трябва да притежава две качества...“ Впрочем не е важно какво каза по-нататък. Аз ви обясних — понякога Фред беше безцеремонен.

— Ана не иска да ме обиди — каза Аркадий. Той беше пребледнял, но говореше спокойно. — „Тези две качества, каза Фред, са безстрашието и физическата сила.“ След това ме изблъска от салона и ме предупреди, че ако вляза, ще ме пребие. Точно така се изрази — „ще те пребия“... Трябва да ви кажа, че Фред беше много силен, а в гнева си — необуздаем. Аз постоях край салона, Ана повече не извика... Скоро Фред излезе и подхвърли: „Подслушваш, а? Достоинно рицарско занимание.“

— Нямахте ли повече недоразумения с Фред? — попита Рой Ана след кратко мълчание.

— Срецахме се всеки ден. Той се държеше така, сякаш нищо не се е случило.

Рой се обърна към Аркадий:

— Какво направихте след скарването?

— Върнах се в енергостанцията, където правехме проверка на генераторите.

— Започнахте да работите?

— Не можех да работя. Включих генераторите на програма с малка мощност и мислех за Фред. На другия ден външно всичко беше както обикновено. Пред хората ние разговаряхме, даже се шегувахме.

— И нямаше повече конфликти?

— Не.

— Той не се ли извини пред вас за грубостта си?

— Не, разбира се.

— И вие не му поискахте прошка за резките си думи в салона?

— Разбира се, не.

— Разкажете как ви спаси Фред?

— Излязохме навън заедно. Аз паднах в дълбока цепнатина, а върху мене се стовари канара. Фред се спусна долу и сред скалите, които можеха да се съборят върху него, ме хвана и изтегли нагоре. Когато дойдох на себе си, той лежеше до мене и едва дишаше от умора. Един камък го беше ударил по рамото — две седмици ходи с превръзка.

Рой приключи с въпросите си. Сидоров предложи на гостите да разгледат планетата. Запознанството с нея щеше да започне с обзор от екрана. Шарлюс си отиде, след него си тръгнаха Ана и Аркадий. Светлината в салона угасна, светна обзорният екран.

4

Отначало се виждаха само звезди, сред които далечното Слънце беше малка, трудно забележима с просто око звездичка. Вега изчезна. В тъмнината като неясно петно се очерта Алтона, безжизнена каменна топка в Космоса... Екранът просветляваше, Алтона се уголемяваше и вече не се побираше в рамките му. Сидоров каза, че стереоизображенията на планетата са получени от спътниците, пуснати над Алтона.

— Повечето от тях се движат. Но над някои места окачихме неподвижни датчици. Целта е да бъдат фиксирани евентуалните изменения в обекта. Сега ще ви покажа най-близкия от градовете на планетата. Общо взето, те са еднакви.

Купищата тъмни камъни, появили се на екрана, бяха запазили само подобие на някаква форма — изгубили резките си очертания паралелепипеди, полуразрушени пирамиди, балони, напомнящи нещо... На планетата нямаше атмосфера и предметите бяха запазили първоначалната си ъгловатост, сякаш току-що бяха разрушени, ако се съди по ръбовете на отломъците. Обширните развалини свидетелствуваха за някогашна катастрофа или за неизвестни корозионни процеси. Рой попита дали Сидоров смята тези каменни грамади за градове, съдейки по предишната им правилна геометрична форма. Началникът на експедицията възрази, че всеки град е място за живеене, а вътре в странните камъни има празноти със съвършени пропорции, които могат да бъдат само жилищни помещения.

— Намерихте ли там мебели или предмети за всекидневна употреба?

— Вече казах — празноти! — отговори Сидоров намръщено. — Това значи, че там е празно и нищо не може да бъде намерено. Никакви следи от каквито и да било изделия. Колкото до атмосферата, дори и да я е имало на Алтона, тя напълно е изчезнала в Космоса преди милиони години.

— И след всичко това вие твърдите, че Алтона е била населявана от живи, още повече разумни същества?

— Твърдя, да. И тук е причината за нашето разминаване с Карпентиер. Карпентиер е велик астронавт, неговото призвание е да нанася нови планети на картата. Колумб на звездните светове — ето какъв човек е той. Но такива дребни обекти като живите същества не го интересуват. Ако срещне живот на планетите, отбелязва го добросъвестно и толкова. Можете да ми повярвате, десет години съм работил като първи помощник на този велик астронавт. За съжаление той не е мислител.

— Аз все пак не виждам доказателства...

— Имайте търпение. Не съм свършил за Карпентиер. Той признава за живот само онези негови форми, които са разпространени в звездните околности на Слънцето, и мислене само подобно на нашето. А аз допускам живот, който съвсем не е аналогичен на нашия, и разум, различен от човешкия.

— Вие не отговаряте на моя...

Когато началникът на експедицията се дразнеше, очите му не можеха да се нарекат безцветни. А той се дразнеше при най-малкото несъгласие с него.

— Казах — имайте търпение! Това, което наричам на Алтона градове, носи явните белези на нещо изкуствено. Даже тези размити очертания... Нали всичко останало на планетата изпква с острите си ръбове и ъгли! Градовете са необичайни за местния пейзаж, а животът между другото навсякъде е творец на необикновеното. Погледнете само тези съоръжения и ако не ги признаете за изкуствени механизми, ще ви обявя за слепци.

На екрана се появили съоръжения, подобни на старинните машини в земните музеи. Те бяха много, гигантско гробище на машини, поставени в някакъв свой ред — изоставен от създателите си мъртъв завод...

— Метална сплав — отговори Сидоров на въпроса на Рой от какъв материал са агрегатите. — Никел и още осемнадесет елемента. Ето ви ново доказателство, че са изкуствени. Алтона е каменна, механизмите — метални. И компонентите на тази сплав никъде не променят съотношението си даже в милионна част от процента. Земната металургия не е и сънувала досега такава точност на топене.

— Това, което виждам, ми прилича на приемни антени — каза Хенрих, вглеждайки се в екрана. — А недалеч от тях — отражател на радиовълни...

Началникът на експедицията се усмихна иронично:

— А когато се поразходите сред тези агрегати, ще откриете колела, лостове, кондензатори, съпротивления, проводници и още хиляди известни машинни елементи, а заедно с тях и десетки хиляди неизвестни. Нито ние можем да разберем предназначението им, нито мъртвите агрегати могат да демонстрират как работят. Остава ни добросъвестно да фотографираме и опишем всичко и да го изпратим на Земята като материал за размисъл. Нека там строят хипотези.

Хенрих замислено каза:

— Хипотези могат да се построят. Да допуснем, че механизмите са създадени от изчезналите разумни същества. Но за какво биха послужили те на една планета, лишена от въздух и вода?

— Възможно е по някакъв начин да са осигурявали живота и дейността на алтонците.

Сидоров изгаси екрана. Рой попита какви са взаимоотношенията в експедицията. Сидоров ги намираше за нормални. Когато петима души се виждат всеки ден, естествено, те си омръзват. Но скарването между Фред и Аркадий било единственото за всичките години на изследване на Алтона. При това всеки сътрудник е представител на отделен отрасъл на науката — съперничеството е изключено. И, разбира се, всеки е талант в своята област — некадърници не биха изпратили в такава експедиция.

5

Като разглеждаше албума със снимки на Редлих, Хенрих каза, че ако беше жена, би се влюбил в такъв мъж. Редлих беше по своему красив — със слабовато, енергично, почти сурово лице и засмени добри очи. Наред с мъжествеността у Редлих имаше нещо детско.

Рой диктуваше на уреда серия от факти и предположения. Преди това братята бяха посетили градовете и завода на планетата. Градовете бяха много, заводът — един. Странните машини изглеждаха нови, макар че несъмнено са били създадени преди милиони години. Градовете, напротив, изглеждаха полуразрушени — ако това наистина бяха градове.

— Кажи нещо — помоли Рой, като свърши диктовката. — Сега най-голямата загадка на Алтона си ти. В салона мълча по време на целия разговор. Чакам да ме ослепиш с някоя нова идея, откога не съм чувал нещо невероятно.

— Невероятен е твоят бюлетин за събитията — отговори Хенрих. — И там е ключът към тайната.

— А по-точно?

— Аркадий би могъл да желае злото на Фред веднага след скарването им — гняв, замъгляващ ума, чувството на унижение... Но тогава той не е предприел нищо срещу него. После Фред му спасява живота, враждебност спрямо този, който те е спасил, е немислима, тук аз съм напълно съгласен със Сидоров. А Редлих загива, когато отношенията им се подобряват. Това е парадоксът и тъкмо над него си блъскам главата.

— Ами ако Аркадий е почувствувал още по-силна неприязън, след като съперникът му, спасявайки го, отново е демонстрирал превъзходството си?

— Глупости, Рой. Погледни Аркадий — очарователен младеж — мнителен, избухлив, самолюбие, но искрен. И Ана е права — не живеем в древността, когато хората са си оправяли сметките с лично отмъщение.

— Имаш ли друг вариант за гибелта на Редлих?

— Не. И затова ме занимава твоят вариант — приемам за изходен пункт най-вероятното. Ти каза: в престъплението трябва да се разграничат мотивите и начинът. Начинът е загадка. Но ако Аркадий наистина е убиец, не по-малка загадка са мотивите. Защо е убил Фред в момента, когато му е бил благодарен и дружбата им отново започнала да укрепва? Фред всеки ден е излизал на планетата и това, което е станало три месеца след скарването, е можело да стане много по-рано. Ако убийството беше извършено преди спасяването на Аркадий, мотивите на престъплението биха били по-естествени.

— Очевидно има причини, поради които смъртта на Редлих не е могла да дойде по-рано.

— Именно. Другояче казано — появява се нова загадка. Твърде закъснялата саморазправа с Редлих.

— И става така, както каза Сидоров — едната загадка се изяснява с помощта на друга.

— Даже две други загадки — хладнокръвно отбеляза Хенрих. — Имам предвид, че убиецът е бил Аркадий, а това е физически невъзможно. И това, че той е нападнал Фред в мига, когато вече не би трябвало да му желае злото, защото му е бил задължен.

На вратата се почука. В стаята влезе Ана. Рой се надигна и ѝ предложи да седне. Тя седна и сложи ръце на коленете си. Бледото ѝ лице и неравномерното дишане показваха, че се вълнува. В салона, по време на общото обсъждане, тя се държеше много по-спокойно. Тя гледаше само Рой. Рой учтиво чакаше.

— Не ви ли попречих? Вие сигурно...

Тя заговори толкова смутено, че Рой ѝ се притече на помощ:

— Искате да ни кажете нещо важно, Ана?

Тя овладя гласа си, но говореше по-бавно, отколкото в салона:

— Не зная дали е важно. За мене, разбира се, е важно. Аз не ви казах за моето отношение към Фред... Не исках пред всички да говоря за чувствата си.

Тя отново замълча и нервно стисна ръце. Рой почака малко и заговори сам:

— Струва ми се, че ние с брат ми се досещаме. Вие бяхте влюбена в Редлих?

Тя мълчаливо кимна.

— А Аркадий е влюбен във вас? Той ви е ревнувал от Фред?

— Той ме съжаляваше — каза тя глухо.

Рой и Хенрих се спогледаха. Хенрих, без да се намесва в разговора на брат си с Ана, я наблюдаваше. Рой започна да задава въпроси на Ана. Той няма намерение да нахълтва в душата ѝ, служебните му задължения изискват да изследва действията, а не чувствата, но в загадъчното произшествие на Алтона вероятно тъкмо чувствата са диктували действията...

— Не искам нищо да крия — прекъсна го Ана. — Затова и дойдох. Аз съм годеница на Аркадий. Отдавна, още преди командировката на Алтона.

Тя говореше вече по-свободно. Бе преодоляла бариерата, която пречеше на признанието ѝ. Разказа как се запознала с Аркадий месец преди отлитането на Алтона, как той ѝ харесал, а и тя на него, как се колебали да обявят ли женитбата си и да се откажат от интересната командировка, тъй като на далечни планети не вземат семейни двойки, или да се въздържат от близост три години, до връщането си от Алтона. Аркадий искал да останат на Земята, решението да заминат взела тя. Дали си думала на Алтона да не престъпват границите на дружбата. И удържали думата си. Никой не би могъл да ги упрекне, че са нарушавали законите, установени за далечни експедиции.

А на втората година на Алтона се появил Фред Редлих, изпратен да замести отсъстващия по болест пети член на експедицията...

Гласът на Ана отново стана глух, тя отново нервно стисна ръце. Лицето и ту пламваше, ту бледнееше. Фред Редлих бил човек с труден характер. С репутация на забележителен изследовател на извънземните цивилизации, задълбочен и смел учен, при това — красив, силен... На Земята направо го били разглезили. Леките победи над жените той смятал за нещо естествено. И когато се появил на Алтона, дал да се разбере, че не възнамерява да се съобразява много-много със законите на експедицията. Дружеските отношения с Ана не го удовлетворявали. Поведението му трудно можело да се нарече ухажване, по-подходяща била думата „настъпление“. Веднъж тя го заплашила, че ще се оплаче на Сидоров. Фред язвително се засмял: „Как мислите, Ана, това ще ме спре ли!“ Тя нищо не отговорила и излязла. Той я настигнал в коридора, хванал я здраво за ръката и прошепнал: „Отидете при Сидоров, моля ви. Трябва да разберете колко по-важна сте за мене от

всички сидоровци на Алтона и в света!“ Тази нощ Ана не могла да заспи. Разбрала, че от това нищо хубаво няма да излезе.

Рой меко каза:

— Значи той сериозно се е влюбил във вас, Ана, щом се е държал така?

Тя поклати глава:

— Не се влюби, той се увлече. Фред беше неспособен на сериозни чувства, можеше само да се увлича. Истински влюбен беше единствено в археологията. На каменните богини, намерени на Зее-2, той отдаваше повече страст и време, отколкото на всичките жени, които бе обичал. Останките от древни цивилизации, които беше открил, винаги оставаха в паметта му, можеше с часове възторжено да говори за тях. А жените се появяваха и изчезваха от неговия живот — често бъркаше името на онази, в която някога е бил влюбен, разглеждаше снимките на приятелките си и разменяше имената им. Любовта, която понякога го завладяваше, беше стремителна, бурна, настойчива, но оскърбителна за другия. Тя терзаеше, трудно беше да й устоиш, но в нея нямаше радост.

— Всичко това е било преди вас — изведнъж каза Хенрих. — Не допускате ли мисълта, че Фред се е променил, след като ви е срещнал? Че чувството към вас е било първото сериозно чувство в живота му?

Ана се обърна към Хенрих и дълго го гледа, сякаш не бе разбрала въпроса. Виждаше се, че се колебае. Хенрих знаеше отговора на своя въпрос и не се съмняваше, че тя също го знае. Той искаше да определи доколко е искрена нейната изповед, честна ли е докрай пред самата себе си. И когато тя заговори, Хенрих, удовлетворен, показа с поглед на Рой, че повече няма да се намесва в разговора му с Ана. Тя каза това, което той очакваше.

— Погледнете ме — промълви тя с горчивина. — Нима приличам на онези красавици, които той е въртял на пръста си? В сравнение с тях аз съм нищо. Той имаше албум — приятели, сътрудници от предишни експедиции, любими жени... С готовност ни го показваше и аз можах да определя мястото си между тях. Пък и въпросът не е само във външността. Аз губех и интелектуално... Фред се движеше сред блестящи мъже и жени. Веднага разбрах, че след пет години, показвайки моята снимка, ако тя намери място в албума му, ще каже: „А ето тази е Таня... Не, струва ми се, Мери... Заедно

прекарахме две чудесни години на Алтона. Просто не мога да разбера защо толкова бързо охладнях към нея!“

Тя си пое дъх, за да успокои вълнението си, което я обхващаше.

— Връщам се към онази вечер... Да, да, когато Фред каза, че ще почака... Аркадий се втурна в салона. Аз плачех, опряла глава на масата. Той застана на колене, започна да ме успокоява. Аз не бях на себе си, не можах да се овладеея. И казах излишни неща. Признах на Аркадий, че обичам Фред, че неговата любов към мен ме ужасява и оскърбява, че нямам сили да се защитавам и че ако не се откаже от атаките си, няма да устоя. „Няма да чака дълго, не!“ — извиках аз разплакана. Досега не мога да си простя, че изпаднах в истерия... Нямало е в моя живот толкова великодушен и нежен човек като Аркадий. Той би могъл да ми прости всяка вина и даже да не ме упрекне, но нима това ми даваше право да го измъчвам така? А аз все говорех, говорех, докато изведнъж го погледнах и се изплаших от това, което правя. Лицето му беше ужасно... не, не ужасно, не е това думата, я някак отчаяно, отречено. Изведнъж така се изплаших, че започнах да се оправдавам, да моля Аркадий за прошка. Той ме помилва по косата и каза много тихо: „Ана, да си заминем от Алтона! Да подадем рапорт и да си заминем. Иначе ни чака голяма беда.“ Аз отговорих: „Да почакаме, Аркадий. Ако нищо не се промени, ще подадем рапорт.“ Поговорихме още малко и Аркадий отиде в генераторната, а аз в стаята си.

— И не сте подавали рапорт? — уточни Рой.

— Не стана нужда. От онази вечер до смъртта си Фред се държа безупречно. Струваше ми се, че между нас ще се установят дружески отношения. Страстните му чувства към мене се оказаха краткотрайни.

„Във всеки случай по-краткотрайни от твоите към него“ — помисли си Хенрих, като чу как гласът ѝ трепна от вътрешна болка.

Ана стана.

— Не зная ще ви помогне ли моето признание, но сега на душата ми е по-леко. Моля ви, не казвайте на Аркадий, че съм идвала. Повярвайте ми, аз искрено го обичам. Много ще го заболи, ако научи, че съм ви признала отношението си към Фред. Не искам да го огорчавам. Но не искам и да ви лъжа.

— Аркадий няма да научи за нашия разговор — увери я Рой, като я изпрати до вратата.

Когато вратата се затвори, Хенрих възбудено възкликна:

— Рой, покани веднага Аркадий. Трябва да говорим с него!

— Наистина ли? — колебливо попита Рой. — Дадохме дума на Ана...

Хенрих нетърпеливо махна с ръка.

— Всичките ти обещания ще бъдат изпълнени! Този път аз ще говоря с него. И ще става дума само за него и неговите постъпки, а не за чувствата на Ана.

Рой извика Аркадий. Енергетикът на експедицията се появи след минута.

— Извинете, че отново ви откъсваме от работа — започна Хенрих. — Трябва да си изясним едно важно обстоятелство. Можете ли по възможност най-точно да си спомните какво сте правили, когато се върнахте в генераторната след скарването с Фред?

Аркадий повдигна рамене. Най-лесната работа е да си спомни какво е правил тогава. Нищо не е правил. Седял пред пулта толкова обезсилен, че му било трудно дори да вдигне ръка. Безсмислено гледал схемите за управление на механизмите и мислел за различни неща. Във въображението си той нападнал Фред, даже се сбил с него, повалил го — с една дума, разчистил си сметките. Мечтите за мъст скоро отлетели, нито една не се превърнала в реалност. И не защото се боял, че Фред ще му върне удара — боят с Фред можел да свърши зле, — не, просто едно е въображението на обидения човек, а друго — реалните действия.

— От малък обичам да си съчинявам всякакви измислици — призна енергетикът. — Когато мама ме наказваше, представях си, че съм умрял от мъка, а тя се разкайва и страда над мене. Когато се карах с приятеля си, в мислите си жестоко му отмъщавах и картината на въображаемата мъст бързо ме успокояваше... За съжаление и досега не съм се отървал от този детски навик.

— И така, вие седяхте пред пулта? — уточни Хенрих.

— Точно тогава започвах пусковите изпитания на генераторите. Вече казах, че бяха на малка мощност. Проверяхме предположението, че загадъчният завод е енергетично съоръжение, и се опитвахме да му въздействуваме с електрически полета.

— А как работеха генераторите след три месеца, в деня на нещастията с Фред?

— Бяхме ги пуснали на максимална мощност. Всички се събрахме в салона, за да наблюдаваме хода на експеримента — обикновено работим в отделни стаи. Но и мощните електрически потоци не оживиха нито един от странните механизми.

— Казахте: всички се събрахме в салона?...

— Фред също беше с нас, но му омръзна да следи уредите, облече се и излезе. После се раздаде викът за помощ, изкрещя, че го убивам... В това време седях пред екрана.

— Достатъчно, благодаря ви, приятелю Аркадий — каза Хенрих. Аркадий си отиде, а Хенрих весело заяви на Рой:

— Както вече се досещаш, осени ме ослепителна идея. От онези, за които така жадуваш. И ако тя се потвърди, повече загадки няма да има. Ти каза на Ана, че чувствата са диктували действията. Ако съм прав, на тази удивителна планета чувствата вече са действия. Но ще се наложи един опасен експеримент...

— Едно време такива експерименти са се наричали следствени — със задоволство отбеляза Рой, когато Хенрих му изложи идеята си.
— Бъди спокоен, ще направя всичко, което искаш.

6

На излизане Хенрих погледна весело Рой, за да го ободри. Генераторите работеха на сигурен режим, не можеше да има случайности. Рой нервничеше. В последната минута започна да настоява Хенрих да остане в салона, но той отхвърли упоритите му молби — късно беше да се променя програмата на експеримента, излизането на Рой на мястото на Хенрих можеше да донесе нови изненади, без да изясни старите.

С Рой остана Ана. Тя следеше генераторите да не намаляват мощността си. Сидоров, Замойски и Шарлюс съпровождаха Хенрих. Братята им обясниха, че се надяват да „възкресят“ машините и че е по-добре да видят привеждането им в действие с очите си, а не от екрана.

Умоляващите очи на Аркадий Замойски и усърдието, с което той подготви генераторите за работа на максимален режим, показваха ясно от всякакви думи колко надежди възлага той на сполучливия изход на експеримента.

Над Алтона забушува електрическа буря — зарядите, излъчвани от генераторите, насищаха повърхността на планетата, натрупваха се по каменните остриета и ръбове. Четирите човешки фигури, които се движеха в мрака, се превърнаха в своеобразни електроди: „Жалко, че тук няма атмосфера — мислеше Хенрих, вирайки се напред в тъмнината, където беше гробището на странните машини, — каква феерична картина би възникнала, ако тази електрическа вакханалия се разрази в земния въздух и йонизира молекулите му!“

Хенрих, който с нетърпение очакваше замисленото да се случи, пръв видя, че откъм машините се приближаваше нова човешка фигура в скафандър, с копие в ръка. Но непознатият се движеше по-бързо, отколкото Хенрих очакваше. Той не крачеше, а се носеше, почти летеше.

— Но това е Рой! — смаян извика Сидоров в микрофона. — Как е успял да ни изпревари? Той остана в салона.

— Оръжието! — изкомандува Хенрих и извади електрическия си пистолет.

Но преди да успее да стреля, непознатият насочи напред копието и се хвърли върху Хенрих. И ако той не знаеше предварително какво ще стане, нямаше да успее да избегне това стремително нападение. По-късно Хенрих казваше, че в този случай една секунда забавяне би могла да му струва живота. Непознатият много приличаше на Рой, това беше втората изненада. Сякаш беше самият Рой, внезапно изплувал от тъмнината — и Хенрих не посмя да изпразни пистолета.

Началникът на експедицията стреля, но не улови. Изстрелите на Шарлюс и Замойски се сляха. Зарядът на развълнувания енергетик също прелетя край целта, но хладнокръвният физик уцели непознатия. Той се олюля, но се задържа и отново замахна с копието.

Всичко по-нататък стана за броени секунди. Непознатият побягна назад със същата стремителност, с която бе връхлетял.

Бледото видение изчезваше към мъртвия завод и бързо се сливаше с вечната тъмнина на планетата.

— След него! — викна Сидоров и хукна след беглеца.

Хенрих го настигна и го спря.

— Никого няма да хванете. Няма престъпник. Той съществува само няколко минути.

— Защищавате коварния си брат? Всички видяхме, че е Рой!

— Рой спокойно седи до Ана и наблюдава какво става с нас. Да се върнем в станцията и самият той ще ни изложи същността на експеримента.

Рой обичаше такива минути — увлечени погледи, заруменели от възбуждане страни.

Днес той не можеше да се оплаче, че не го слушат с достатъчно внимание.

— От самото начало ни беше ясно, че нормите на древната криминалистика тук са неуместни — говореше Рой в салона. — Детективите от Земята установиха, че убийство в обикновения смисъл на думата не е имало, и бяха прави. Но Редлих физически е загинал и би трябвало да съществуват физически причини за гибелта му. Бяхме уверени, че сме се сблъскали с нечувано още явление, и затова търсехме само такива обяснения, които на нас самите ни се струваха невероятни. Съгласете се, че най-невероятното беше Аркадий да е извършил покушение срещу Фред. Това би било вероятно, ако успеехме да докажем, че на Алтона е възможно физическо раздвоение на личността — появата на някакъв материален двойник на Аркадий, способен макар и за кратък миг да извърши самостоятелни действия, тъй да се каже, от негово лице.

— И вие предположихте, че механизмите, оставени на Алтона от неизвестната цивилизация, могат да възпроизвеждат от плът и кръв всекиго от нас? — уточни началникът на експедицията.

Рой кимна.

— Тази идея се появи у Хенрих. Земната техника е в състояние да създаде изображението на всяко същество и да го предаде на всякакво разстояние. Но нашите изображения са безплътни, те са само рисунки, силуети на екрана. Цивилизация, далеч по-развита от нашата, би могла да създава не само оптически изображения, но да им придава и други материални характеристики, например плът, подвижност и така нататък. Двойникът е нещо средно между рисунка и скулптура, материално изображение, програмирано за някакво действие, накратко — роботизирано копие... На вас оставяме да изследвате проблема как се създава то от машините на Алтона. А за да докажем, че нещата

стоят точно така, направихме експеримент — аз пожелах да нападна Хенрих с копие и механизмите осъществиха желанието ми, създавайки мой телесен двойник. Това не беше кой знае какъв проблем, щом заработиха загадъчните механизми на Алтона — главната трудност между другото беше да се докаже, че те изобщо могат да работят. Имаше и още една трудност — мотивите на престъплението (използвам този термин условно, доколкото по-точен няма). И ако не беше откровеността на Ана, която разказа за скарването между Аркадий и Фред, и искреността на Аркадий, който призна какво е преживял в онези тежки минути, ние не бихме намерили пътеводната нишка към разгадаването на тайната.

— Не съм и допуснал, че въображението ми в пристъп на гняв може да доведе до такива страшни последствия — промълви разстроен Аркадий.

— Свикнали сме да мислим, че играта на въображението е празна работа. Тя не значи нищо в сравнение с грубата дума, която сме подхвърлили в яда си. В мислите си ние често си позволяваме онова, което никога няма да изкажем с думи, а още по-малко — да осъществим. На Земята такъв дуализъм на въображението и действията не е опасен, но на Алтона всяко желание е вече постъпка. И ако желанието не е добро, постъпката се превръща в злодеяние: въображението е неотделимо от действието.

— Вие не обяснихте как сте разгадали тайната на механизмите — каза Шарлюс. Дебеличкият физик се интересуваше не толкова от моралните проблеми, колкото от инженерните.

— Обяснението дойде от само себе си. Аркадий, мечтаейки да отмъсти на Фред, седял пред току-що включените генератори на енергийни полета. Напълно можеше да се допусне, че усилвайки по някакъв начин биовълните на неговия мозък, тези полета предават виденията му на механизмите на Алтона като входяща информация. Машините приемат сигналите и набелязват план за осъществяването на това желание от дубльор на Аркадий, който напада Фред в мрака. Вероятно сред картините, преминали през възбудения мозък на Аркадий, е имало и подобна на тази. И ако Редлих не е загинал веднага след скарването, причината е, че за механизмите, материализиращи въображението, излъчваната от станцията енергия не е била достатъчна. За първи път генераторите заработват с пълна мощност в

деня на убийството. Ние обърнахме внимание и на това многозначително съвпадение. То свидетелствува в полза на Аркадий, защото за тези три месеца раздражението му срещу Фред се превръща в благодарност за спасението. Закъснялото убийство е предизвикано от внезапно усилия се приток на енергия.

— Стрела, летяща в мрака, както са казвали древните! — пребледнялата Ана неволно потрепери. — Аз ще се страхувам вече да излизам на планетата. И ще подозирам всекиго, че си е помислил нещо лошо за мене!

Началникът на експедицията каза развъълнувано:

— Не, Ана, няма защо да се боим от планетата, а още по-малко от самите себе си. Ще знаем, че на Алтона трябва да контролираме не само действията и думите си, но и тайните си мисли. Ще се научим на това, както детето постепенно се научава, че не може да прави и говори каквото си иска безнаказано. А и на Земята отсега нататък ще подбират за новите експедиции хора, които умеят да владеят не само поведението, но и въображението си. Това не е толкова труден проблем. Сега аз мисля преди всичко за тях, загадъчните създатели на тези удивителни механизми. Вие, приятели, не само разрешихте загадката, но и открихте пред нас наистина необозрими хоризонти.

Сидоров помълча, събирайки мислите си.

— Вие доказахте, че механизмите на Алтона действуват при подаване на енергия отвън. Установихте, че те са способни да материализират смътните мисли, прелитащи от нашия мозък. Вероятно скоро ще открием и много други функции на тези механизми. Но и сега е ясно, че обитателите на Алтона са ги използвани за осъществяването на мислените си желания и нареждания. Хората на Земята са създали машини, които произвеждат материална продукция, и работи в услуга на човека. Колко неизмеримо по-далеч са отишли жителите на Алтона! Армия от слуги, които се появяват, когато има нужда от тях, и после безследно изчезват! Нито ремонт, нито поддържане! Никакво слугуване на своите помощници, докато хората губят толкова време в грижи за машините... Не мога да се освободя от мисълта, че цивилизацията на алтонците би могла да ни научи на много неща — не само по отношение на материалната, но и на духовната култура. Когато механизмите напълно влязат в действие, ще трябва строго да следим да не би някоя невнимателна мисъл или нечие

опасно видение отново да доведе до катастрофа. И това при положение, че сме затворени в станцията и рядко излизаме навън. А алтонците са живеели сред своите механизми, непосредствено са общували с тях! Бих искал да се запозная с тези странни същества — не просто да заимствуваме инженерните им постижения, а да спечелим сърдечното им доверие, да станем приятели. — Рой с усмивка гледаше побелелия началник на експедицията, поруменял от вълнение. Сидоров продължаваше: — Но това трябва да се намери отговор на другия въпрос — къде са те сега?

— Разкриването на тайната на механизмите хвърля светлина и върху загадъчното изчезване на алтонците — отбеляза Аркадий. — Механизмите работят само при подаване на енергия отвън. Органични източници на енергия на Алтона няма, а лъчистата енергия на Вега е твърде малка. Трябва да потърсим атомни инсталации на планетата. Ако тук е имало енергетични руди и запасите им са свършили, алтонците е трябвало или да загинат, или да се преселят на други планети.

— Ще помолим Земята да изпрати специални експедиции по следите на алтонците — обеща Рой.

В разговора се намеси мълчаливият досега Хенрих. Той не обичаше публичните изказвания и ако те бяха неизбежни, ги предоставяше на Рой.

— Отговори сега и на един мой въпрос, Рой. Не ми стана ясно, защо твоят призрачен дубльор изведнъж така бързо избяга?

— А, за това ли? — каза Рой. — На екрана ние с Ана виждахме, че нещо се бавите с отбраната и от вълнение се целите зле. Затова аз изпратих на механизмите мислена команда дубльорът ми да се провали вдън земя. Отлични изпълнители, няма никакво съмнение.

ЕКСПЕРИМЕНТЪТ НА ПРОФЕСОР БРАНТИНГ

1

Когато Хенрих изпаднеше в мрачно настроение — а това се случваше редовно след всеки завършен експеримент, — започваше да избягва хората. Даже сътрудниците на лабораторията се стараеха по-малко да го безпокоят в такива дни, а Рой направо се изпречваше между него и посетителите като непреодолима бариера. В това състояние всяка дреболия дразнеше Хенрих и общуването му с околните според Рой силно се затрудняваше.

Всъщност Рой не се страхуваше, че Хенрих няма да се овладее и ще нагруби посетителите. Точно обратното. Хенрих така се боеше да не се покаже рязък, че ставаше прекалено мекушав. Бързо отстъпваше, приемаше без съпротива нежелателни задачи, твърде лесно даваше трудно изпълними обещания. „Най-отвратителната ти черта е прибързаната ти доброта, когато не си в настроение!“ — мъреше Рой брат си, който навеждаше съкрушено глава, ако и в този момент беше вкиснат, или се разкайваше на шега, ако беше в добро разположение на духа.

И странното дело на Силвестър Брантинг — Рой дълго си спомняше за него с неудоволствие — се стовари върху двамата братя тъкмо в момента, когато Хенрих си почиваше, тъжен и самотен, след някакъв сложен експеримент, а Рой, извикан срочно на Меркурий, бе оставил брат си за три дни без надзор.

Хенрих лежеше на дивана със затворени очи и полудремеше-полумечтаеше, напълно сигурен, че е сам в стаята. Но когато отвори клепачи, видя, че срещу него в много неудобна поза, като на дървен стол, в силовото „кресло“ седи непознат мъж.

— Какво правите тук? — възмутено попита Хенрих и скочи.

— Чакам да се събудите — бързо отговори непознатият. — Само това, само това, повярвайте ми!

— Но аз не спя! Откъде го измислихте, че съм заспал?

На Хенрих му се стори, че непознатият се смути. Той се изправи, сви устни, помисли и нерешително каза:

— Тогава... Не, сигурно не е така! По-добре иначе... Да, определено е по-добре! Значи така: навярно аз просто чакам да ми обърнете внимание.

— „Навярно“, „определено“! Можете ли да ми обясните защо сте тук?

Непознатият се оживи. Във всеки случай напрежението в гласа му изчезна. И веднага стана ясно, че е словоохотлив.

— Всъщност аз това и чакам — да обясня. Няма да крия — дойдох при вас без покана и разрешение тъкмо заради това обяснение. И можете да не се съмнявате, че то ще бъде искрено и подробно, даже бих казал — всеосветяващо... Няма да имате повода да се оплачете, че скривам, недоизказвам или, по-просто казано, изопачавам нещо.

На Хенрих страшно му се прииска да улови непознатия дърдорко за яката и да го изрита навън. И тук той, както после си даде сметка, направи първата си груба грешка. Изплаши се, че неканеният гост ще се досети какви желаниа е предизвикал у домакина, и каза с измъчена вежливост:

— Не се съмнявам и нямам намерение да се оплаквам от нищо. Но не си представям много ясно с какво мога да ви бъда полезен.

Непознатият направи успокояващ жест с ръка. Беше не по-възрастен от двадесет и пет години, подвижен, лесно възбудим — суховатата му физиономия се менеше с такава бързина, сякаш за всяка произнасяна дума си имаше отделно изражение. Хенрих скоро се убеди, че може и да не слуша госта си, а само да го гледа — по мимиката се разбираше за какво говори. Досега той не бе виждал такова нервно и подвижно лице. Помисли си, че гостът просто гримасничи — тялото и ръцете си той владееше, без да си позволява нито резки движения, нито прекалена жестикулация. Интонациите на гласа му също бяха много по-бедни от мимиката.

— Наричам се Джон Цвиркун — представи се гостът. — Да, няма да крия — аз съм Джон Цвиркун, за когото толкова сте слушали. Разбирам, чудно ви е, че започвам с подобно признание, но между нас не бива да има недомлъвки, няма да допусна това.

Хенрих напругаше всички клетки на мисълта си, но нито от една не се изцеждаше каквато и да било информация за Джон Цвиркун. Хенрих категорично не познаваше госта. Сред гримасите, сменящи се

по лицето на Джон Цвиркун с непостижима бързина, се мярна и учудване.

— Забравили сте фамилията ми? Невероятно! Но Брантинг помните, нали? Професор Силвестър Брантинг от Марс? Онзи, който създаде калиописа, знаменитото дърво, променящо природата на Марс. А аз съм асистентът на Брантинг, неговият любим ученик — не единственият ученик на Брантинг, не смея да твърдя това, не, но единственият любимец и, така да се каже, възпитаник и довереник. Наричайте ме просто Джон, не обичам да се държат с мене официално, при нас на Марс обноските са по-прости, мога да ви кажа. И така, отсега нататък за вас съм Джон, а вие за мене — Хенрих, моят скъп приятел Хенрих!

Едва сега Хенрих разбра кой е дошъл при него. Името на Силвестър Брантинг, директора на марсианската астроботаническа станция, беше известно и на Земята.

Преди десет години той отгледа калиопис, клонесто дърво с дебел ствол, могъщи корени и физиология, поразително различна от физиологията на всички други растения.

Удивителното беше това, че калиописът се размножава чрез спори. И това, че без затруднение расте в безводни пустини, в почти пълен вакуум, липса на осветление, при студ под петдесет градуса.

И други земни учени освен Брантинг бяха отглеждали устойчиви на трудните условия по далечните планети растения, но калиописът беше уникален, никой ботаник дотогава не бе получавал такова съвършено създание. Гигантското коренище на калиописа не само поглъщаше соковете на почвата, но и отделяше своя леплива, незамръзваща от студа течност, която разтваряше твърдите частици на почвата и разлагаше почти всички съединения, в които има кислород, водород и въглерод. От изсмуканите от почвата елементи калиописът изграждаше своя ствол, клони и листа, а излишъкът изхвърляше навън — около всяко дърво се виеше облак от водна пара, наситен с кислород и въглероден двуокис. В много равнини на Марс вече се бяха появили гори от калиопис, които непрекъснато обогатяваха бедната атмосфера. Според изчисленията след около петдесет години атмосферата на Марс би трябвало да се изравни със земната по съдържание на кислород и въглероден двуокис. Специалистите по проблемите на Марс предсказваха, че през следващия век на безводната днес планета ще се

появят реки и езера, а по-късно и морета — толкова много водна пара синтезирали и отделяли разрастващите се калиописови гори.

Но не само това научно постижение направи Силвестър Брантинг знаменит. На една от сесиите на Академията на науките Брантинг предложи да се засели с калиопис и Земята. Учените с рядко единогласие се обявиха срещу проекта му. Заграбвайки жадно земната почва, калиописите бързо биха потиснали всякаква друга растителност. И тъй като калиописът расте и през деня, и през нощта, и през лятото, и през зимата, диханието му скоро би изменило състава на земната атмосфера, а това би могло да доведе до опасни последствия... „Някогашното пренасяне на зайци в Австралия ще се окаже безобидна шега в сравнение със залесяването на една калиописова горичка в същата тази Австралия“ — каза на сесията президентът на Академията на науките Алберт Боячек. В друго свое изказване старият учен беше още по-рязък: „Аз бих предпочел нашата мила зелена Земя да бъде цялата засипана с чумни бактерии, но не и със спори от калиопис, който, не отричам, е необходим и полезен на Марс.“

Брантинг трябваше да отстъпи пред дружната съпротива на специалистите. А той прояви непонятна упоритост. Поиска всенародно обсъждане. Формално имаше право да изнесе своето предложение пред съда на човечеството, но всички бяха изненадани от разпалеността, с която използва конституционните си права. Както трябваше да се очаква, обсъждането завърши с пълен провал за Брантинг. От шест милиарда души на Земята и другите планети само стотина го подкрепиха. Големият съвет забрани пренасянето на спори от калиопис на Земята. Оттогава никой тук не бе чувал за Брантинг, който, обиден, се затвори в марсианската си станция. По време на повдигнатата от него шумотевица често се споменаваха имената на помощниците му, сред тях вероятно и на Джон Цвиркун...

Всички тези спомени мигом преминаха през главата на Хенрих, когато Джон Цвиркун назова своя научен ръководител. Но те не обясняваха появата на госта и Хенрих не му спести това.

— Сега всичко ще ви стане ясно, изумително ясно! — засуети се Цвиркун, като още по-бързо смъкваше от лицето си гримаса след гримаса. — Не се безпокойте, аз нищо, абсолютно нищо... — Той изведнъж се вкамени, изцъкли очи, стисна устни, после бавно ги

отвори и сякаш пряко сили изтръгна от себе си: — Брантинг е на Земята! Взе си отпуска.

Хенрих обаче не видя нищо криминално в пътуването на учения до Земята. Всеки работник има право да прекара отпуската си, където иска. Уважаемият Джон Цвиркун очевидно също е долетял от Марс, но това още не е повод Хенрих да си скубе косите.

— Аз не искам да си скубете косите, съвсем не! — бързо каза гостът. — Подобни експериментални желаниа, още повече съвършено безцелни... Но помислете за ужаса на ситуацията, помислете за ужаса... Страхувам се да говоря за това, но не мога да мълча. Геният на човечеството професор Силвестър Брантинг е полудял!

Хенрих нетърпеливо махна с ръка:

— Болестта на професора не ме интересува. Не го познавам лично и нямам намерение да се запознавам.

— Лудостта на Брантинг не може да не ви интересува, приятелю Хенрих! И вие, разбира се, ще поискате да го видите, когато научите...

— Какво да науча? Какво? — едва не закрещя Хенрих.

— Че Брантинг е пренесъл на Земята спори от калиопис, цяла кутийка спори, достатъчна, впрочем... И без моето обяснение разбирате цялата страшна, така да се каже, достатъчност на една малка кутийка спори от калиопис.

— Но нали пренасянето на тези спори на Земята е забранено със специален указ на Големия съвет — учуди се Хенрих. — Нима Брантинг се е решил на престъпление?

— Той е полудял! Той си мисли, той си въобразява, че извършва подвиг, само такава нелепа идея е способна...

— Трябва незабавно да съобщите това в Управлението на държавните машини, Джон. Там ще установят къде се намира Брантинг и ще издадат заповед за задържането му.

Непрекъснато сменящото гримасите си лице на Джон Цвиркун застина в скръбно изражение.

— Там нищо не могат да установят, нищо, приятелю Хенрих. Аз вече ходих при тях. Цялата милиция на Земята е вдигната по тревога, всички градове, всички паркове и пустини се контролират, всички места, където Брантинг може да посее спорите, буквално всички!...

— Трябва да се задържи самият той и да се вземат спорите.

— Не може да бъде задържан. Скрил се е. Изчезнал е. Тайнствено е пропаднал вдън земя. Това е.

— Глупости! — нетърпеливо каза Хенрих. — Вие имате слаба представа за техническите възможности на Земята. Мозъчните излъчвания на Брантинг от самото му рождение са закодирани в машини. Няма нищо по-лесно да бъде намерен по този енцефалопаспорт, стига да е жив. Между другото при лудите се нарушава хармонията на мисловната дейност, но индивидуалният мозъчен код се запазва.

— Ах, енцефалопаспортът! Брантинг го е изменил.

— Това е невъзможно!

— За Силвестър Брантинг няма нищо невъзможно. Той е гениален, само аз зная до какви наистина непредставими предели се простира неговата гениалност.

— Вашето твърдение трябва да се докаже. Аз не говоря за гениалността му, макар че и това не е безспорно. От момента, в който Брантинг е слязъл от космолета в земния астропорт, мозъчните му излъчвания са въведени в приемните устройства на охраняващите машини.

— И след час са изчезнали от машините! Мозъчната му дейност внезапно се е прекратила... не, не се е прекратила, а се е превключила или възможно е да е екранирана. Професорът има толкова много начини за самопреконструкция!

— Може би той просто е загинал?

— Тогава биха намерили трупа му, а трупа го няма, защото той е жив, но вече не е Брантинг, а съвсем друг човек — той разработи метод за такова изменение на чертите на лицето, че човек става неузнаваем, даже гласът, даже ръстът, даже цветът на очите, косите. И става съвсем просто — взема се таблетка и блондинът не веднага, но бързо, достатъчно бързо се превръща в брюнет, а черноокият изсветлява до синеок...

Хенрих си помисли, че ако Цвиркун се фотографира в две различни гримаси, би било много трудно да се допусне, че тези две толкова различни лица са всъщност един човек. Дърдоренето на неканения гост все повече дразнеше Хенрих, той едва се сдържаше да не го изгони. И макар Хенрих да разбираше, че донесените от Цвиркун новини са важни, той знаеше също, че представляват интерес за други

хора в много по-голяма степен, отколкото за него. Затова нетърпеливо каза:

— Да приключим, Джон. Ако Брантинг е неуловим, трябва да се примирим с това, че на Земята скоро ще зашумят калиописови гори. Мисля, че правителството ще намери начин за борба с това бедствие. Беше ми приятно да се запозная с вас.

Цвиркун беше така силно огорчен, че няколко секунди остана безмълвен, като пронизваше Хенрих с обвинителен поглед. Хенрих след това призна, че краткото мълчание е било по-тягостно от предишната словесна атака.

— Вие няма да направите това! Не, вие няма да го направите! — възкликна Цвиркун, когато отново придоби дар-слово. — Нали ви казах, аз нищо няма да... Всички тайни, най-дълбоките секрети... защото само вие с брат си можете... Ето гледайте, сега ще разберете всичко!

Той припряно измъкна от джоба си златиста пластинка и я сложи пред Хенрих. Помоли го да я вземе, разгледа и прецени, защото тъкмо тя щяла да им помогне в търсенето на изчезналия професор. Хенрих претегли пластинката на дланта си, опипа я, огледа я от двете страни, даже я помириса.

Тя беше продълговата, шест на четири сантиметра, с дебелина пет милиметра и толкова тежка, че едва я държеше. Нито един от земните материали нямаше такава тегло. И беше много студена. Хенрих забеляза, че Цвиркун я измъкна от предния си джоб, металът не можеше да не приеме топлината на тялото, но от нея вееше студ, лъхаше някакъв неин, вътрешен, особен хлад.

По-късно Хенрих научи, че сплавта, от която е изготвена пластинката, запазва постоянна определената ѝ предварително температура. Би останала студена дори в пламък.

Докато Хенрих се запознаваше с това изделие, словоохотливият гост дърдореше с удвоена енергия. Фразите летяха с такава бързина, че Хенрих успяваше да разбере не повече от половината думи. Но и това беше достатъчно, за да схване същността.

Неотдавна Цвиркун заподозрял своя научен ръководител, че се кани да наруши строгата забрана на Големия съвет. Брантинг се държал странно, мнозина забелязвали, че поведението му е ненормално. Но само Цвиркун, не единственият, но единствено

любимият, доверен асистент на професора, разбрал, че той просто се е побъркал — стандартната древна лудост, която била толкова разпространена в миналите епохи и която от сто години никой не е забелязвал на Земята.

Цвиркун няма да крие, че в анализа на състоянието на Брантинг са му помогнали книгите. Те са негово хоби — сега предпочитат по-съвършени методи за усвояване на информация, но той обожава книгите и там е чел за случаи на полудяване с признаци досущ като тези, които сътрудниците на марсианската астроботаническа станция започнали да забелязват у професора. И на любимия асистент на Брантинг скоро станало ясно, че учителят е замислил престъпление и ако не му се противопостави, самият Джон Цвиркун ще стане съучастник на злодеянието. Какво да прави? Да изпрати съобщение на Земята? Брантинг лесно би опровергал всякакви обвинения — те били все още в сферата на догадките. Да попречи на професора да прекара отпуската си на Земята? Невъзможно! Да не позволи на Брантинг да вземе със себе си определеното количество спори? Още по-невъзможно. Джон Цвиркун намерил блестящо решение. Той е скромен, малцина са сред големите учени скромните хора като него, но в дадения случай той просто е длъжен да заяви, че е извършил научен подвиг, по-слаба формулировка би била нетактична!

Работата е там, че спорите на калиописа изпускат особени лъчи, специфично излъчване, много слабо и с такава объркана характеристика, че никакви познати приемници не са способни да го открият.

Последните три години в лабораторията на Брантинг се занимавали с изучаването на калиописовите лъчи и Джон Цвиркун успял да разработи резонатор, възприемащ излъчването на калиописа.

— Ето тази пластинка от свръхплътен пластичен материал е единственият камертон в света, който започва да звучи в отговор на позивните на калиописовите спори! — възторжено възкликна Цвиркун. — Ах, приятелю Хенрих, ако ви разкажа колко мъки, колко ослепителни прозрения и черни провали съпровождаха моята работа!... Но делото е осъществено, делото е осъществено! Пред вас е индикаторът на спорите на калиописа, единственият в света агент, гениалният детектив, способен да намери кутийката с пагубните спори, а заедно с нея, разбира се, и професора, нашия беден, нашия

велик, безкрайно скъп и още по-безкрайно, ако мога така да се изразя, опасен професор! И ще прибавя още нещо — екран за излъчването на спорите не съществува, даже Брантинг не успя да го конструира, даже Брантинг!

— Но тогава за какво става дума? Пуснете вашия детектив по следите и хванете опасния професор за яката. Извинете, но аз все по-малко разбирам защо сте дошли при мене!

Цвиркун произнесе нова объркана реч. Той е разработил индикатор, но е нужен още анализатор на самия индикатор. Може да се каже така: той е създал великолепен камертон, но без ухото, възприемащо звученето на този камертон, той не може да послужи за нищо. Накратко, той предлага чудодействения приемен механизъм за откриване на спорите на калиописа, но към него трябва да се прибави специален уред, който да дешифрира вътрешните колебания на самия индикатор. Такъв уред не може да бъде изготвен в марсианските лаборатории. Само на Земята, и то само в Института по космически проблеми, тази задача може да се реши просто и бързо. А всички знаят, че най-съвършената изследователска лаборатория в този институт се възглавява от братя Василиеви. Братя Василиеви са си спечелили заслужена слава с разплитането на най-сложни загадки, сред разкритите от тях тайни има такива, които спокойно могат да бъдат наречени космическа криминалистика.

— Ето защо съм тук, това е! — завърши най-накрая изложението си Джон Цвиркун.

— Грешите, ние не сме детективи, а физици — опита се да възрази Хенрих. — Наистина понякога се срещаме с криминални случаи, но те възникват при изследването на сложни физически явления. Детективската част от нашата работа има производен, а не основен характер.

— Да, да! Точно така! — възторжено извика Цвиркун. — И в дадения случай ще бъде същото — вие разработвате уред за улавянето на ново физическо излъчване, по-точно не за улавянето — това направих аз, — а за трансформацията му във вид, удобен за възприемане... Надявам се, че ме разбирате, нали? А залавянето на нашия беден, нашия велик, но за жалост престъпен професор ще се яви странична или, по-точно казано, производна функция на основния, тъй да се каже, аргумент!

Тук Хенрих почувствува, че нервите му няма да издържат, ако Джон Цвиркун изведе докрай дори само една от своите стремително излитащи фрази. Хенрих си представи как отмъстително изритва посетителя навън, как го пуска по стълбището, обсипвайки го на прощаване с изрази, не съвсем подходящи за научни дискусии. И тази картина беше толкова ярка, Хенрих така се изплаши от собствената си невъздържаност, че омекна и изгуби воля за по-нататъшна съпротива.

Той мрачно каза:

— Добре, оставете пластинката. Утре пристига брат ми. Той е ръководител на нашата лаборатория и той ще реши ще ви помогнем ли, или ще трябва да се обърнете към други физици.

Цвиркун направи най-умилителната от гримасите си.

— Ами вие! О, ако знаехте, приятелю Хенрих, колко безкрайно — аз не се плаша от такава силна формулировка, — да, колко безкрайно важно е за мене именно вие да...

Изнемогвайки, Хенрих бързо каза:

— Аз съм съгласен. Така ще кажа на брат си — от моя страна няма възражения. А сега ме извинете...

Цвиркун скочи. Той разбира. Приятелят Хенрих трябва да си почине. Джон Цвиркун няма повече да отнема скъпоценното време на знаменития физик Хенрих Василиев. Джон Цвиркун ще дойде утре в лабораторията на двамата братя по същото време, може, нали?

Изчезвайки зад вратата, гостът подари на Хенрих такава чудовищно признателна гримаса, че той потръпна.

2

Рой се ядоса, че Хенрих е проявил такава отстъпчивост. Той смяташе, че лабораторията при Управлението на държавните машини отлично ще се справи със задачата да конструира уред за залавянето на един престъпник или луд, все едно му е как ще бъде наречен изчезналият на Земята марсиански учен. И Рой щеше да изпрати в друга лаборатория оставената от Цвиркун пластинка заедно с кратко описание на задачата, ако Хенрих не беше така угнетен от мисълта за нови разправии с Цвиркун. Той с мъка призна, че е готов да се натовари с още две неприятни задачи, само и само да не изслушва неговите умилителни молби, съпроводени с чудновати гримаси. Рой внимателно погледна брат си и каза, че ще изследва пластинката, а след това те още веднъж ще поговорят за престъпния професор и неговия не единствен, но най-любим асистент.

Рой прекара вечерта в лабораторията без Хенрих, през нощта излезе някъде, а на сутринта дойде при брат си, преди той да е станал — излежаването беше още един признак на онази вялост, в която Хенрих периодично изпадаше.

— Знаеш ли, онази пластинка е много интересна — каза Рой, като седна до Хенрих. — Загадъчни са и материалът, и структурата. В нея се появяват удивителни колебания в отговор на излъчванията отвън и всяко колебание е с различен характер. Мисля, че наистина може да послужи като индикатор на разнообразни процеси. Във всеки случай растежът на пеларгонията в моя кабинет поражда у нея мелодично звучене, само че много тихо. Бих искал да имам повече от този материал.

Хенрих напомни, че пластинката им е дадена съвсем не за да изучават разнообразните ѝ възможности. Рой невъзмутимо продължи, без да обръща внимание на възражението на Хенрих:

— Днес нашите химици ще направят молекулярен анализ на пластинката и тогава много неща ще се изяснят. — Той вдигна ръка, за да прекъсне новото разпалено възражение на брат си. — Сега за

Брантинг. Информацията на Цвиркун се потвърждава. Брантинг е пристигнал на Земята, машината е фиксирала неговия енцефалопаспорт, но скоро мозъчното излъчване на професора се прекратило. Труп не е намерен, нови излъчвания не са се появили, така че побърканият професор и не мисли да се прекодира в някаква друга личност.

— Значи екранизация на мозъчните излъчвания?

— Да, екранизация. И очевидно с вредителска цел, защото при всички други обстоятелства професорът не би трябвало да се крие така от наблюдението на Земята. Да си призная, това обстоятелство смущава и мене.

— Казано с други думи — Брантинг е престъпник?

— Престъпник е този, който е извършил престъпление. За Брантинг това не е доказано. Но вече е сигурно, че не желае официално да обяви причината за появата си на Земята.

— Той трябва да бъде спрял, преди да е извършил зло! — Хенрих развълнувано скочи от леглото. — Рой, разбираш ли колко е важно да се изработи спешно уред, който да разшифрова колебанията на пластинката?

Рой кимна.

— Напълно съм съгласен. Уредът е вече готов. Един от портативните дешифратори отлично възприема колебанията на пластинката.

— Значи издирването на Брантинг е започнало?

— Не, разбира се.

— Но защо, Рой?

— По твоя вина.

— Не те разбирам.

— Ти си взел само пластинката, но не си се заинтересувал какви звучения предизвиква в нея излъчването на спорите на калиописа. Докато нямаме кода на колебанията на пластинката, не можем да започнем издирването на професора. Между другото, сигурен ли си, че не съществува екран за радиацията на калиописовите спори?

— Така твърди Джон Цвиркун. Той навярно вече е в лабораторията. Да отидем при него.

Хенрих грабна палтото си, но Рой го спря.

— С Джон ще говоря аз. Според твоето описание той не е много приятен човек. Ще се постарая да го убедя, че той трябва да се приспособи към нас, а не ние към него. Тебе за такива разговори не те бива.

Цвиркун, който вече седеше в лабораторията, бързо скочи и със сияещо лице тръгна към братята. Рой студено го покани в своя кабинет и му посочи с жест креслото. Цвиркун припряно заговори. Рой го прекъсна със също такъв мълчалив, властен жест. Гостът, предчувствайки, че го чака отказ, прехвърляше молециия си поглед от единия брат на другия.

— Смятам, че предложената от вас тема не съответствува на профила на нашата лаборатория — с леден тон започна Рой. Цвиркун побледня толкова силно, че Рой неволно заговори по-бързо. — Брат ми е на друго мнение. (Цвиркун с благодарност погледна Хенрих, отново нищо не каза, само смръщи лице в гримаса, която съедини устните, носа и очите му; може би, това беше висш израз на признателност.) Ние обикновено си отстъпваме един на друг. Брат ми не пожела да отстъпи, това трябваше да направя аз. — Цвиркун скочи и понечи да се разлее в благодарности, но Рой повиши тон и раздражено продължи: — Моля ви за малко търпение, не съм свършил. Освен това ви моля да не правите гримаси. Не разбирам израженията на лицето ви.

— Ще се постарая — тихо каза Цвиркун. — Повярвайте ми, не го правя нарочно. На Марс сме свикнали да се държим свободно. На Земята обноските са други...

Той с такова старание започна да се въздържа от гримаси, че на Хенрих му дожаля. Рой изреждаше условията, необходими за успешното издирване. Цвиркун трябваше да предаде таблица с колебанията на пластинката, отговарящи на излъчването на калиописовите спори, и с всички изчисления на посоките към излъчващия обект и разстоянията до него.

— Да, да, пластинката ще покаже в каква посока и колко километра има до... — не се сдържа Цвиркун и веднага засече под погледа на Рой.

Сред условията имаше и такива, че издирването се извършва само на Земята, без полети до други планети и че от благодарност за залавянето на опасния беглец Цвиркун предава на лабораторията на братята информация за материала, от който е направена пластинката.

Цвиркун прие, без да спори, всички условия, измъкна от джоба си метална лента и я даде на Рой.

— Тук са записани колебанията, излъчвани от спорите на калиописа, приятелю Рой. — Цвиркун така се боеше да не разсърди с нещо по-големия брат, че даже говореше без обичайната си припряност и повторения, като внимателно изговаряше всяка дума.

— Достатъчно чувствителна ли е вашата пластинка за успешно издирване? Разбирате ли ме? За няколкото денонощия, които са изминали от пристигането на Брантинг, той би могъл значително да се отдалечи от Столицата.

Последва уверен отговор:

— Брантинг не може да се скрие на Земята от моя индикатор. Даже ако сега е в противоположната точка на земното кълбо! Разбира се, ако той навсякъде безпорядъчно е разхвърлял спори...

— ... то и в такъв случай ще го намерим по оставените от него следи, кали? Да отидем пред изпитателните стендове.

Хенрих добре познаваше брат си и беше свикнал да не се учудва на нищо. Но Цвиркун не криеше, че е поразен. Инсталацията вече бе монтирана, оставаше само да се въведе търсещият код в анализиращото устройство. Щом Рой постави лентата в дешифратора, стаята се изпълни с мелодичен звън. Апаратът издаваше тънка мелодия от едни и същи звуци — хиляди сребърни звънчета зазвучаха в лабораторията. Облещил очи, вкаменен, Цвиркун като омагьосан слушаше музиката от апарата.

— Това... това... — с труд изговори той.

— Да — каза Рой. — Изглежда, всяка спора създава свой отделен звън. Не сте сбъркали, Брантинг е на Земята.

Цвиркун се хвърли към стенда.

— Къде е той? Къде? В името на целия свят, къде е?

Рой усилваше и намаляваше звука, по скалата танцуваха зеленикави змийчета и се подреждаха в определени линии. Брантинг беше в Столицата, той летеше по нейните улици. Рой бързо показа на заемащия половин стена екран картата на Столицата и фокусира върху него траекторията на движението на професора. Брантинг се измъкваше от града — кривата на полета му пресече центъра, мина по Колцевой проспект и отново потъна в радиалните улици.

— Носи се към космодрума! — прекъсна мълчанието ужасеният вопъл на Цвиркун. — Той е извършил престъплението и се спасява от възмездие!

Хенрих разтревожено погледна Рой. Рой поклати глава.

— Дешифраторът е настроен спрямо излъчването на спорите, а не на самия Брантинг. Ако семената на калиописа са у него, той не е извършил престъпление. Нека заминава, по-добре за Земята.

Цвиркун умоляващо хвана ръцете на Рой.

— Задръжте го, не му давайте да избяга! О, не можете да си представите какъв ужас ще бъде, ако се скрие! Дамоклев меч, който вечно ще виси над главите ни! Той трябва да бъде обезвреден, не бива да го изпускате!

Рой се обади до космодрума. На екрана светна кабинетът на началника. Той вдигна ръка, приветствайки братята — бяха отдавнашни познати, — и внимателно погледна сгърчения от вълнение Цвиркун.

— Миша, важно произшествие — каза Рой. — На космодрума сега ще пристигне професор Силвестър Брантинг от Марс. Трябва да бъде задържан. Има подозрение, че се кани да извърши забранено на Земята деяние. В Столицата той е неуловим, тъй като е екранирал мозъка си и изменил външността си. Ще има ли скоро някакви космолети за планетите?

— След половин час стартира рейсовият за Марс — отговори началникът на космодрума. — Ако вашият Брантинг е решил днес да отлети от Земята, би могъл само с този. Двата лунни експреса вече заминаха, рейсовият за Меркурий е прехвърлен за утре.

— Отлично, Миша! Можем ли да бъдем сигурни?

— Разбира се. На космодрума Брантинг ще трябва да се раздели с екранизацията. Без сверка на енцефалопаспортите ние не пускаме никого в Космоса. Сега ще поискам от Управлението на държавните машини пълна електронна характеристика на вашия провинил се професор.

Рой изгаси екрана.

— Ние също ще отидем на космодрума и ще вземем със себе си дешифратора.

В авиокара Цвиркун мълчеше и мълчанието му по-красноречиво от досегашната припряна реч издаваше в каква нервна възбуда се

намира.

Авиокарът се спусна пред главния вход. Новодошлите бяха посрещнати от самия началник на космодрума Михаил Ван-Вайден, висок, невъзмутим блондин.

— Задържахте ли го? — попита Рой, като скочи на земята.

Ван-Вайден вдигна рамене.

— Брантинг го няма между пътниците. Не е идвал при нас.

— Но космолетът замина ли? — разпалено викна Цвиркун. — Нима вече стартира? Как можахте да допуснете това?

— А защо всъщност трябваше да задържаме кораба? — сухо попита Ван-Вайден. — Вие помолихте да проверим един пътник, а не да променим графика на междупланетните рейсове. Да проверя един пътник мога, но за задържането на рейса са нужни извънредни обстоятелства.

— Той се е скрил! Той се е скрил! — мърмореше Цвиркун, конвулсивно стиснал ръце. — Надхитри всички и се скри! Ах, аз очаквах това, аз го очаквах! Значи нищо не може да се предотврати!

— Сега ще разберем къде точно се е дянал Брантинг — каза Рой. — Миша, дай ни свободна стая за инсталиране на дешифратора. И моля те, свери още веднъж всички енцефалопаспорти на пътниците.

Цвиркун изпадна в такава апатия, че дори не помогна на братята, които се суетяха край дешифратора. Едва когато звънливата мелодия изпълни стаята, Цвиркун скочи и приближи до прибора. Дешифраторът показваше посока към Космоса. Брантинг със своите спори се намираше на борда. Корабът се движеше с пълна рейсова скорост и заедно с отдалечаването му музиката в прибора затихваше.

В стаята влезе Ван-Вайден със списъка на пътниците.

— Аз бях прав, Рой. Централната машина за справки още веднъж провери енцефалопаспортите на всички пътници и не откри сред тях Силвестър Брантинг.

Цвиркун хвана списъка и припряно го прехвърли. Изведнъж той извика и тикна пръст в една от фамилиите.

— Какво е това? Как е възможно това? Не, чуйте, това е чудовищно!

— Джон Цвиркун — високо прочете Ван-Вайден. — Не разбирам какво ви смущава, приятелю? Централната машина е

установила, че сред отлетелите пътници, съгласно техните енцефалопаспорти, се намира някой се Джон Цвиркун.

— Някой си Джон Цвиркун съм аз! Аз, аз съм този някой си! И се намирам тук, а не в космолета! — яростно изкрещя Цвиркун.

Рой и Хенрих си размениха бързи погледи.

— За първи път попадам в такава ситуация — смутено каза началникът на космодрума. — Мозъчните излъчвания на всички пътници бяха ясни, дълбоки, свидетелствуваха за добро здраве... Болни или хора в недобро състояние ние не допускаме в Космоса. Значи някой е излъчвал във вашата мозъчна характеристика? Но това е физически невъзможно!

— Можете да сверите моя енцефалопаспорт с фалшификата, който ви е излъчвал Брантинг, и тогава ще се убедите, казвам ви, че има възможности, които надхвърлят пределите на вашето въображение! — язвително отговори Цвиркун.

Рой и Хенрих още веднъж си размениха погледи. Хенрих кимна на брат си, че е съгласен с това, което иска да му каже. Рой властно спря разгневения Цвиркун.

— Интересен човек е този Брантинг — спокойно каза Рой. — И постъпките му заслужават да се запознаем отблизо с него. Преди всичко ще проверим не е ли оставил все пак някъде на Земята от своите опасни спори. А след проверката ще излетим след него в Космоса. Кога заминава най-близкият космолет за Марс, Миша?

— Вдругиден — отвърна разстроеният началник на космодрума. — Да включат ли трима ви в списъците за Марс?

3

— Не, разбира се, него го нямаше — уверено каза дежурният диспечер на марсианския космодрум. — Та кой не познава професор Брантинг? Такъв уважаван учен! А колкото до Джон Цвиркун, как, питам ви, би могъл да дойде с предния рейс, след като е летял с вас и сега седи пред мене? — И диспечерът дружески се усмихна на мрачния Цвиркун.

Той направи усилие да отговори поне с подобие на усмивка. Рой повдигна рамене.

— Да, действително как? Вашата аргументация е убедителна. Но все пак, ако помолим да проверите всеки, който е пристигнал с предния рейс, бихте ли могли да го направите? Да кажем, да ги извикате в космодрума. Или да ни дадете възможност да ги посетим по домовете им. Виждате ли, подозираме, че един от пътниците, и то точно професор Брантинг, е пристигнал на Марс под друга фамилия и с променен външен вид.

— Боя се, че това е невъзможно. — Диспечерът не криеше учудването си, че отговорът му не удовлетворява Рой.

На Марс още не бяха чували, че някой може да се крие под чужда фамилия и чужд външен вид. Диспечерът се стараше да си спомни инструкцията по обслужването на пътниците от космическите рейсове. Той беше сигурен, че там няма параграф за проверка на външния вид.

— Аз бих искал да знам защо е невъзможно? — студено попита Рой. — Защото вие не желаете такава проверка или защото на Марс е невъзможно да се установи кой къде живее? Странно е вашето нежелание...

За диспечери в космическите пристанища избираха енергични хора, които не губят самообладание при никакви обстоятелства.

Диспечерът отговори с подкупваща вежливост:

— Моите желания нямат значение. Можете да поканите тук всички пребиваващи на Марс или да ги посетите по домовете им.

— Засега това няма да е нужно. Достатъчно е да се срещнем с всички пътници от предния рейс.

— Трябва да ви предупредя, че с всички няма да можете. Седем от сто и осемте пътници, пристигнали от Земята преди вас, вчера отлетяха по-нататък.

— По-нататък? Къде?

— За Нептун — тържествено каза диспечерът. — А там, както знаете, са в сила особени закони. Ако интересуващият ви човек — диспечерът явно не можеше да произнесе уважаваното име на Брантинг, — ако този човек е на планетолета, може да се назове с всякаква фамилия и никой няма право да се интересува кой е той в действителност.

Рой добре знаеше правилата на Нептун. Някога те имаха сериозно значение, сега в тях се долавяше елемент на игра, но това беше игра, чиито правила се спазваха с педантична строгост. Преди триста години групичка избягали от Земята авантюристи, които не се примирили със създаването на комунистическо правителство в целия свят, учредила на Нептун своя колония. Бегълците, въоръжени с анихилатори, дълго не допускали на планетата земни кораби. Капитулирали едва когато се убедили, че без помощта на Земята ще загинат от глад и израждане, но поставили условия, че ще си сменят фамилиите и никой няма да разпитва какви са били по-рано. Това условие било утвърдено от Големия съвет в качеството на закон за Нептун.

Оттогава всеки заселник на планетата си избираше нова фамилия и си измисляше минало, каквото му харесва. Обитателите на Нептун имаха зад гърба си легенди, а не биографии. Отначало на Земята мислеха, че странният обичай ще отмре, когато постепенно си отидат бегълците, страхуващи се от възмездие. Но скоро се разбра, че на мнозина им харесва играта на инкогнито. Млади хора, неудовлетворени от равното течение на земния живот, заминаваха за Нептун и там играеха ролята на този, когото биха искали да виждат в себе си. По планетата като по сцена ходеха не просто жители, а актьори. Понякога някой отлиташе, сменяше използваната и омръзнала му фамилия и легенда с други, още по-живописни, и се връщаше обратно за нови роли. Съществуването на Нептун беше трудно, работата — изтощителна, та играта на измислени същества

оцветяваше битието. Сега тя беше невинна и на Земята гледаха с усмивка към далечната планета.

Родителите, които изпращаха порасналите си деца на Нептун, сами с увлечение измисляха легенди за тях и при размяната на писма и радиограми строго пазеха неприкосновеността на това инкогнито.

Ако Брантинг бягаше от преследване, то най-добро място от Нептун не би могъл да намери в цялата Слънчева система.

— Ние все пак ще проверим всички останали на Марс пътници — каза Рой. — Надеждата, че Брантинг е тук, е малка, но ние сме длъжни да се убедим, че го няма.

Потрябваха няколко дни, за да се потвърди това предположение.

Рой извика Цвиркун в хотела.

— Както изглежда, Брантинг е избягал на Нептун — обобщи той безрезултатните издирвания на Марс. Наистина има още една възможност — да се е маскирал умело, а вместо него към Нептун да лети някой, който му е предал външността и биографията си. Смятам, че е глупаво да го допускаме.

— Съгласен съм — бързо каза Цвиркун.

Хенрих само мълчаливо кимна. Според Рой издирването на Марс беше безперспективно и по друга причина — тук имаше множество калиописови гори и дешифраторът непрекъснато звънеше, показвайки всякакви посоки и разстояния. Напразно хвърлиха толкова усилия! Трябва да решат ще продължават ли преследването извън Марс, или ще се откажат. Бягството на Брантинг навява лоши мисли. От Нептун той може по всяко време да се върне на Земята с гаранцията, че никой няма да се интересува от миналото му. Не му ли открива това по-спокоен път към осъществяване на замисленото?

— Именно, приятелю Рой, точно така е! — страшно развълнуван извика Цвиркун. — Ах, вие даже не подозирате, не можете да заподозрете колко сте прав!

— Кой знае, може и да подозирам — усмихна се Рой. — Но ако мисълта за връщането от Нептун на Земята не е оставила Брантинг, той би трябвало да вземе със себе си запас от спори на калиопис. И тогава той и на Нептун ще може да бъде фиксиран от нашия апарат.

— Той е взел спори със себе си, взел е, кълна се в каквото поискате! — възкликна Цвиркун.

— А ако той е взел спорите на калиописа, за да ги пръсне на Нептун? — сдържано попита Хенрих.

— Изключено! — бързо каза Цвиркун. — Даже за калиописа температурата на Нептун е твърде ниска. Отделяният от калиописа кислород на Нептун може да се намира само в твърдо състояние. Не забравяйте, че той получава триста пъти по-малко топлина от Слънцето, отколкото Марс, и деветстотин пъти по-малко от Земята!

Рой въпросително погледна брат си:

— Да повикаме Арман? Той не е много натоварен.

Хенрих повдигна рамене.

— Както искаш. Но ми се струва, че щом ние се хванахме с тази работа, ние трябва да я завършим.

— Летим за Нептун — реши Рой. — Следващият планетолет заминава за там след седмица.

4

Хенрих се колебаеше. Преследването на Брантинг лежеше на съвестта му. Той имаше достатъчно причини да замеси брат си в тази работа — ставаше дума за безопасността на Земята. Но бягството на професора на Марс, а от Марс на Нептун хвърляше нова светлина върху действията на Брантинг. Калиописът не е забранен на далечните планети от Слънчевата система. Имат ли те право да гонят професора до Нептун, където по принцип събирането на информация и издирването са изключени?

Рой така убедено поддържаше Цвиркун, който настояваше да предприемат далечното преследване, че Хенрих остави съмненията за себе си. Само по време на полета, продължил повече от месец, Хенрих поговори с брат си от душа. Не беше лесно да убедиш в нещо Рой, но убедеше ли се, той твърдо държеше на него. Той опроверга съмненията на Хенрих. Ако Брантинг не замисля нищо лошо, защо ще се крие? Професорът е напуснал марсианската станция, своята рожба, делото на целия си живот — защо? Без много сериозни причини сериозните учени — а Брантинг е от тях — не се впускат в авантюри. А това, че е замислил някаква авантюра, е безспорно. Той трябва да бъде обезвреден, докато не е извършил престъпление. А за да се обезвреди, трябва да бъде намерен. За какво всъщност спорят?

— Нима ти наистина смяташ, че Брантинг е полудял? Действията му са по своему разумни. Той знае, че го преследват, и засега отлично ни върти на пръста си.

— Той е хитър, това е вярно. Казват, че хитростта заменя на лудите изгубения разум. Но нима самият му стремеж да ни излъже не говори срещу него?

— На Нептун никой няма да ни помогне в търсенето — мрачно предсказа Хенрих.

— На Нептун ще ни помогне нашият уред — Рой уверено посочи стоящия до него дешифратор.

Преговорите в Управлението на нептунианската експедиционна колония води Рой. Вежливо му обясниха, че администрацията на колонията не дава справки за жителите на Нептун, с изключение на случаите, когато им предявят официален указ на Големия съвет за задържането на опасен престъпник, избягал тук, за да се скрие от наказание.

— Ние нямаме указ за задържането на Брантинг, защото той не е успял да извърши престъпление — каза Рой в отговор на даденото без заобикалки пояснение.

— В такъв случай ние не познаваме никакъв Брантинг — последва хладният отказ.

— Значи ли това, че ние самите, без помощта на администрацията, не можем да търсим интересувания ни човек? Ще ни бъде ли разрешено да поговорим с него, ако го открием? — попита Рой.

Представителят на администрацията отговори:

— Можете да правите всякакви издирвания и да провеждате всякакви разговори. Забранява ви се само да задържате и арестувате някого.

— Е, какво, и сърдечният разговор с Брантинг може да даде нещичко — каза Рой, когато тримата се върнаха в хотела. — Ще настроим уреда. Брантинг сега има само един шанс да ни избяга — ако е скрил някъде спорите на калиописа, а той самият е изчезнал подалече от тях.

— Кутийката със спорите е у него — със същата непоколебима увереност възрази Цвиркун. — Аз по-скоро ще повярвам, че имам две глави и четири крака, отколкото че професорът ще се раздели с кутийката дори за минута... не, за секунда, за хилядна част от секундата!

Още щом Рой включи апарата, стаята в нептунианския хотел се изпълни с мелодичния звън на камбанките. Дешифраторът даваше пеленг на северозапад и показваше разстояние сто и двайсет и два километра от хотела. Рой погледна картата. На това място се намираше основната кариера на тръста „Нептуниански полускъпоценни камъни“ — най-едрите кристали на зеления нептуниан, незаменим при производството на мощни гравитатори, идваха от тази кариера.

— Той е там, там е! — мърмореше Цвиркун и трескаво чупеше ръце. — Към кариерата, незабавно към кариерата, нито една секунда не бива... нито една!...

— Няма да бързаме! Брантинг сега не ще ни избяга! — прекъсна го Рой и извика триместен авиокар.

На Хенрих също не му харесваше нервната възбуда на Цвиркун. Той внасяше нежелан хазарт в работата, за която се искаха ясен ум и спокойствие на духа. Той приличаше по-скоро на ловец, открил желанието дивеч, отколкото на изследовател.

Рой сухо предупреди Цвиркун да не си позволява никакви рязкости, когато се приближат до Брантинг. Цвиркун се сви и жално измърмори, че могат да разчитат на него. Като доказателство, че е готов да се държи прилично, той притихна и се сгуши на задната седалка.

Слънцето беше в зенита си, но, малко и студено, то съвсем слабо превъзхождаше по сияние земната Венера. Отвън температурата беше около минус сто и деветдесет градуса; даже в добре затопления скафандър се усещаше силата на космическия мраз, завинаги вкаменил този гигантски съсирек от водород и амоняк, наречен Нептун. Авиокарът се движеше с ниска скорост. Отстрани сред сумрачнобелите простори се показва черният триъгълник на космодрума; там стоеше звездолетът, с който бяха пристигнали. Зад космодрума заблестяха сигналните светлини на втория подземен град — на Нептун те бяха всичко три, — а след това хоризонтът потъна в сиянието на кариерата.

Тя представляваше огромна чаша във вкаменения газ на нептунианската почва. Именно на това място някаква рядка аномалия на природата бе свързала немногочислените тежки атоми, пръснати във веществото на планетата, в онзи удивително красив и поразителен по свойствата си минерал, наречен „нептуниан“. Експедиционната колония на планетата беше организирана тъкмо заради добива на нептуниан, всичко останало на Нептун не представляваше интерес даже за ентузиастите геолози.

Рой направи кръг над кариерата. Дешифраторът се късаше от звънтене. Долу пъплеха нептунианските екскаватори-„паяци“, машини, конструирани за работа при студ под двеста градуса. Придвижващи се бързо на осемте си гъвкави крака, те наистина приличаха на грамадни паяци. Отличаваха се външно от тях единствено по това, че от

кабината на екскаватора излизаше гъвкав хобот с огнена уста на края. Машината минаваше с тази „уста“ по повърхността, разтопявайки мигом застиналата маса, над нея се виеше белезникаво облаче — парите на ненужния газ се изхвърляха навън и още в полет, отново замръзваха. Само парчетата нептуниан, които оставаха твърди даже в пламъка, засядаха в утробата на машината.

На един от „паяците“ работеше като оператор бившият учен, светилото на марсианската астроботаника, професор Силвестър Брантинг. Мелодията на дешифратора го доказваше по-категорично от всякакви думи.

Рой намали звученето, така беше по-лесно да се управлява авиокарът. Тихата, ту усиловаща се, ту замираща музика се носеше откъм екскаватора, обработващ центъра на площадката. Рой насочи авиокара към средата на кариерата и фокусира на обзорния екран кабината на паяка. На екрана светна прозрачният команден купол на машината, мърна се нечие изплашено лице, нечий глас ужасено извика:

— Джон! Ти ли си това? Ти?

Цвиркун се наведе през рамото на Рой и изкрещя в проговорната тръба:

— Няма да избягаш, престъпнико! Този път няма да избягаш!

Истеричният му вик още звучеше в ушите на братята, когато екскаваторът се втурна навън от кариерата. Грамадният „паяк“ се понесе покрай другите машини, стремително изскочи на повърхността и с огромни скокове започна да се отдалечава в мразовития простор, матово осветен от залязващото мъничко Слънце. Екскаваторът бягаше на изток, към нощната тъмнина. Той се носеше с такава отчаяна бързина, че само след минута започна да се губи в далечината. Рой форсира двигателя, но авиокарите на Нептун бяха нискоскоростни модели. Мощността на двигателя стигаше само колкото да не изостават съвсем. Рой викна в тръбата:

— Професор Брантинг! Искаме да поговорим с вас!

— За нищо на света! За нищо! Опитът не е завършен! Аз не мога...

Цвиркун отново се наклони през рамото на Рой, за да извика нещо в тръбата, но го направи така неловко, че с рязкото си движение прекъсна връзката с отдалечаващия се механичен паяк. Хенрих сърдито се обърна към Цвиркун:

— Много сте невъздържан! Оставете на нас!

Цвиркун се отпусна на седалката и разкаяно замърмори нещо. Рой се зае със захранването на двигателя, Хенрих, без да откъсва очи от бавно смаляващото се тъмно петънце върху сумрачната равнина, включи прожектора. Петното се виждаше отчетливо, но продължаваше да намалява.

— Изглежда, и този път ще се скрие от нас — въздъхна Рой.

Нито Рой, нито Хенрих не обръщаха повече внимание на смълчалия се Цвиркун. И когато пред тях изведнъж се понесе огнено кълбо, те не можаха веднага да разберат, че Цвиркун тихо бе открехнал люка в купола на авиокара и бе стрелял с плазмения си пистолет. Гигантският „паяк“ се метна нагоре и падна, чупейки краката си. Сега лежеше по корем, тъмен, неподвижен, увеличаващ се с приближаването на авиокара.

— Защо го направихте, Джон? — попита смаян Рой.

Цвиркун отговори задъхано:

— Няма друг изход! Той може да се скрие!

Рой спря край падналия паяк. Хенрих, който следеше Цвиркун, успя да извика предупредително:

— Не го пускай, Рой! — и се вкопчи в Цвиркун, който се опитваше пръв да изскочи от авиокара.

Рой твърде късно реагира на вика на Хенрих, Цвиркун успя да се отскубне. Хенрих хукна след него, но той доста го изпревари.

Рой бягаше по-бързо от Хенрих, но се забави няколко секунди.

Хенрих се носеше на около петдесет метра след Цвиркун и го видя как дръпна вратата на промеждутъчната камера, защитаваща кабината от външния вакуум. Хенрих скочи в нея, когато Цвиркун беше вече вътре. Налягането в камерата се изравняваше бързо, но не толкова, че Хенрих да може да попречи на това, което видя зад прозрачната стена.

На пода на кабината се гърчеше и викаше за помощ сухо старче, а Цвиркун, натиснал го с коляно, късаше дрехата му.

— Моля те! Много, много те моля! — викаше старчето, мъчейки се да откъсне от себе си ръцете на Цвиркун. — Бъди благоразумен, препаратът не е доработен! — Старикът видя Хенрих, който в безсилен гняв чакаше кога ще се отвори вътрешната врата, и пронизително закрещя: — Помогнете ми! Всичко ще ви обясня!

Цвиркун се обърна, видя Хенрих и още по-силно разтърси старчето. Главата на Брантинг се удряше в пода, Брантинг хриптеше. Автоматичната врата се разтвори, когато Цвиркун с малка кутийка в дясната си ръка отскочи от Брантинг. Хенрих се хвърли към проснатото на пода тяло.

Побелелите коси на главата на учения бяха изправени, в широко отворените му очи беше застинал ужас. В промеждутъчната камера се въртеше разяреният Рой, очакващ своята минута да нахълта вътре.

— Вие убихте Брантинг! — с негодувание възкликна Хенрих.

Цвиркун отговори с презрение и омраза:

— Не исках да го убия. А ако съм му помогнал да пукне, то на кучето — кучешка смърт!

Хенрих се вторачи в озареното тържествуващо лице на Цвиркун. Всичко, което бе виждал в него по-рано, е било маска. Хенрих се дразнеше от кълченето на Цвиркун, от калейдоскопичната смяна на гримасите му. Но това кривене и гримасничене не е имало нищо общо с лицето на Цвиркун. Било е камуфлаж, примитивна игра. Ето го истинското му лице, открито в цялата си безпощадна яснота — мрачно, с убийствено остри, пронизващи очи.

Рой най-после се втурна в кабината и също се хвърли към Брантинг, после се изправи и сърдито погледна Цвиркун.

— Може би ще ни обясните какво се е случило? И покажете кутийката със спорите! — Той протегна ръка.

— Стойте по местата си! Долу ръцете! — властно заповяда Цвиркун. — Ще дам изчерпващи отговори на всички въпроси, но при условие, че никой няма да направи и крачка към мене, докато не завърша.

Рой сигурно нямаше да се съобрази с искането на Цвиркун, но и него, както брат му, го порази промяната в асистента на починалия професор. Рой бавно се отпусна на скамейката и даде знак на Хенрих да седне до него. Цвиркун се облегна на стената на кабината, сякаш се боеше от нападение отзад. Хенрих поиска да оправи отметнатата ръка на професора, Рой каза, че трябва да оставят всичко непокътнато, докато не дойдат лекарите на колонията. Хенрих седна до брат си. Рой нетърпеливо заговори:

— Вие превишихте правата си, Джон. На Нептун за нападение на друг човек отговарят също тъй строго, както и на Земята.

— Аз не се боя от наказание — спокойно каза Цвиркун. Сега той и говореше по новому, без припряност, без повторения, с някакво почти пренебрежително хладнокръвие. — Вече обясних на вашия брат, че не съм имал намерение да пречукам омразното старче, което, надявам се, ще потвърдят местните лекари, ако са достатъчно квалифицирани. Между другото най-много от всичко се страхувах, че Брантинг ще умре, преди да се добера до него. Оператор на „паяк“ — само на Нептун са могли да измислят такава длъжност за стария учен! Но Брантинг ме дочака. Той умря ако не на ръцете ми, то в ръцете ми. Дори само това ме прави щастлив. Но не само това!...

— Второто очевидно е взетата от вас кутийка със спори?

— Да, кутийката, но не със спорите! — Цвиркун извика това с толкова диво тържество, че Хенрих трепна. — Изобщо не е нужно да се търсят спори от калиопис. Умрелият беше луд, но почиташе закона. Той би могъл да взриви целия свят, да подложи цялото човечество на изродяваща операция, но правилата на уличното движение не нарушаваше даже на Марс, където между впрочем те не са толкова строги. Излизайки, той тихо затваряше вратата и акуратно гасеше осветлението, а влизайки, не забравяше да изтрие обувките си.

— Излиза, че вие сте ни лъгали по отношение на тази кутийка.

— Радвам се, че истината най-после стигна до вас, Рой!

— С ваша помощ, Джон, макар и късно! Но какво има в кутийката, която явно ви е толкова нужна, че я сграбчихте с мъртва хватка?

— Да, мъртва. Не подозирате колко сте близо до истината! Отговорете ми на един въпрос. На колко години съм според вас?

Той гледаше към Хенрих и Хенрих отговори пръв:

— На двадесет и две... Или двадесет и три. Вие сте много млад.

— Двадесет и четири, плюс-минус две години — отговори Рой.

В смеха на Цвиркун прозвуча тържество и ожесточение.

— Аз съм точно на шестдесет и пет. Не се блещете и не повдигайте така недоверчиво рамене! Този път аз не лъжа. В деня, когато се появих при вас в лабораторията, Хенрих, моето сърце отчете точно тази кръгла цифра.

— Много добре сте се запазили — сдържано отбеляза Рой.

— Няма нужда от ирония. Не много добре — абсолютно съм се запазил! Страхувам се, че не разбирате разликата. Четиридесет и една

година аз не се изменям, това е истината за мене. А съм такъв, какъвто бях в деня, когато Брантинг направи с мене своя проклет опит.

— Нов вариант на древната история за някой си Дориан Грей? — Рой не удържа недоверчивата си усмивка.

— Не, Рой, не! — Цвиркун поклати глава. — Аз също съм чел за този предисторически Дориан Грей. Той само запазил младостта си, а мене направиха безсмъртен. И ако дългата младост на Дориан била плод на страстното му желание, моето безсмъртие е плод на грешка. Брантинг не изчислил добре силата на вкарания в мене препарат. Той искаше да удължи живота ми, а в замяна отмени смъртта ми. Той имаше намерение да ме направи дълго време млад като Дориан, а ме направи безсмъртен.

Рой скептично огледа Цвиркун.

— Толкова ли сте уверен, че тялото ви е неразруσιμο? Да кажем, плазмен пистолет или атомната бомба на нашите прадеди...

— Даже простата тояга на още по-далечните ни прадеди — неандерталците! Тя също ще бъде достатъчна. Или камъкът, паднал върху главата ми! Аз съм разрушаем, но не съм смъртен. Моята тайна е там, че не нося зародиша на своята гибел в самия себе си. Могат да ме погубят външни причини, но не и моето собствено развитие. Аз не еволюирам. Слушайте ме внимателно, предстои ви да научите нещо, за което не сте подозирали. Пред вас е човекът, въплътил в себе си съвършенството и безкрайността. Аз съм съвършен, защото съм завършен. Аз не се променям, защото съм достигнал абсолютната хармония. Моите органи, тъкани и молекули, даже атомите ми си взаимодействуват в такова хармонично равновесие, че силите, действащи вътре в мене, не могат да го взривят. Аз съм способен да се изменям само в степента, в която се променя природата на молекулите. Това значи, че моята еволюция е продължителна като еволюцията на цялото човечество. Аз съм равностоеен на цялото човечество, макар че оставам самия себе си. Аз се превърнах от индивид във вид. Аз станах от личност категория. Вие всички си оставате частност, макар да усещате в себе си валидната за всички ни общност. Ставайки общност, аз престанах да бъда частност. Аз съм абстракция на конкретността. Аз съм конкретност на абстракцията. Защото аз съм завършеност! Въплътено съвършенство.

Рой иронично прекъсна страстната му реч:

— Наистина ли мислите, че сте съвършен и прекрасен? Не приличате на бог.

Цвиркун впери в него яростен поглед.

— Аз съм съвършен, но не и прекрасен! Не бъркайте божия дар с пържените яйца. — Студената реплика на Рой даде нова насока на мислите му. В гласа му се усети горчивина. — Съвършенството ми не е идеално, не искам да кажа това. Брантинг ме надари с божествено безсмъртие, без да измени външността ми, далеч не божествена, както справедливо отбелязахте. Той не угаси и моите човешки страсти. Той остави в моето вечно тяло тленната ми душа. Аз обичах тревата и дърветата, затова станах астроботаник — милиарди пъти ще умират всички треви, милиони пъти ще се сменят поколения дървета, преди аз да се състаря. Замислете се, моля ви — милиони, милиарди пъти ще се раждат и ще умират, а аз все ще съществувам. Бях влюбен в едно чудесно момиче — Аврора, оставих я за известно време заради марсианската командировка. Когато се върнах на Земята, видях жена, прекрачила най-добрата си възраст, а аз бях все така млад, аз си бях същият! Хиляди Аврори ще се появят и ще изчезнат от моя живот, хиляди пъти ще им внушавам смут с неизчерпаемата си младост, ще се измъчвам от ужасното стареене на моите приятелки. Замислете се, замислете се! Вие, всеки от вас си намира любима и тя е с него, все по-здраво, все по-тясно е с него — до самата си смърт. А аз намирам, за да изгубя, защото всеки нов ден няма да ни сближава, а ще ни разделя — и колко дни са нужни, за да изгубиш всичко, всичко, всичко!

— Вашата трагедия произтича от това, че сте уникален — отбеляза Рой. — Ако всички хора получеха безсмъртие, подобно на вашето...

Цвиркун раздражено махна с ръка:

— Това е обсъждано хиляди пъти! Казвам ви, аз съм плод на грешка. Допусната е небрежност в приготвянето на препарата, но каква — Брантинг не запомнил. И не съумя да я възпроизведе. Моето безсмъртие е резултат на немарлив експеримент, на най-глупава грешка.

— И вие възненавидяхте своето безсмъртие?

— Да! Да! Да! Моята душа, толкова моя, толкова неповторимо лична, въстана срещу моята безстрастна всеобщност. Аз жадувах смърт, не моментална гибел, не външна катастрофа, не, а вътрешна

възможност да доведе живота си до естествено самоунищожение, защото без перспективата за смъртта няма упоение от живота!... Не, вие не ме разбирате, не можете да ме разберете! А Брантинг разбираше, но аз за него бях само експонат, вечен паметник на неговия гений. От съжаление към мене той разработи неутрализатор на безсмъртието, но не се реши да ми го даде. А когато аз се опитах със сила да завладея препарата, Брантинг избяга от Марс. Той знаеше, че съм конструирал индикатор на препарата, и се постара да избяга подалече. Но не избяга! — Цвиркун вдигна ръка и възторжено извика: — А сега от безсмъртен аз ще стана жив, просто жив, упоително жив!

С рязко движение той изсипа в устата си съдържанието на кутийката. Хенрих извика и се хвърли към него. Рой удържа брат си; Цвиркун изпусна протяжен вопъл, поклати се и рухна върху тялото на Брантинг. Очите му се обърнаха нагоре, на устните се появи пяна.

— Защо ми попречи? — горестно възкликна Хенрих. — Брантинг каза, че препаратът не е доработен!...

Рой с ужас гледаше двете проснати тела.

— Аз и не мислех, повярвай ми... — едва изрече той.

Хенрих вдигна и пусна ръката на Цвиркун. Асистентът на Брантинг се вкочаняваше пред очите им. Хенрих замислено каза:

— Може би за него е по-добре, че недоработеният препарат неутрализира безсмъртието и едновременно прекъсва живота. Все едно Джон Цвиркун не би се върнал към нормалното битие. Той ненавиждаше безсмъртието, но вкуси от вечността...

МЪРТВИТЕ ЖИВЕЯТ

1

Пьотр изгуби нишката на спора. Рой и Хенрих винаги спореха. Нямахме явление в света, което братята да оценяват еднакво. Ако единият кажеше „да“, другият отвърщаше с „не“. Даже на вид те бяха не просто различни, а напълно противоположни. Рой — два метра и тридесет, синеок, светлокос, беше толкова обстоятелствен, че можеше да дръпне цяла реч по повод една реплика. Хенрих — само метър и деветдесет и осем, черничък, подвижен — даже на научните съвещания се ограничаваше с кратки реплики вместо изказвания. Словоохотливостта на Рой дразнеше Хенрих, той се подиграваше на стремежа на брат си да не изпусне нито една дреболия. Изследванията по разшифровката на слабите излъчвания на човешкия мозък, уловени от уредите в междузвездното пространство, те извършиха съвместно. Още когато Хенрих завършваше училище — Рой беше със седем години по-голям, — братята започнаха да работят заедно и оттогава не се разделяха нито ден. Достатъчно беше единият да се заинтересува от нещо и другият веднага се запалваше по него. Въпреки че се различаваха толкова много, едва ли някъде имаше такива приятели като тях.

— Ти изобщо не слушаш! — обърна се укорно Хенрих към Пьотр.

— ... и затова трябва да се преработи огромен фактически материал, фиксирайки наведнъж десетки... хиляди обекти. — Рой невъзмутимо продължаваше да изяснява някакъв сложен аргумент.

— Стена! — ядосано продължаваше Хенрих. — Ей тая стена да беше, щеше да слушаш по-внимателно, Пьотр.

— ... А на основата на направеното след това изчисление и подбор на най-благоприятните случаи...

— Отвлякох се — каза Пьотр със съжаление.

— ... отчитайки, разбира се, индивидуалните особености на всеки обект, защото на разстояние стотици светлинни години

изкривяванията са неизбежни и освен общата за всички характеристика те ще притежават и свои неповторими особености...

— Твоето мнение? — попита настойчиво Хенрих.

— Нямам мнение — отвърна Пьотр. — Аз съм наблюдател, а не съдник.

— ... да се изведе общият принцип на издирване и да се използва той за разшифроването на други обекти, които на свой ред...

Хенрих скочи:

— Извеждай си общите принципи, а аз ще започна като всички хора от най-простото.

Хенрих излезе и тръшна вратата. Рой замълча, без да завърши фразата си. Пьотр се засмя. Рой го погледна с укор.

— Нима разчитахте, че от първото изпитание всичко ще тръгне по мед и масло? — попита той.

— Втора седмица, откак са пуснати механизмите — оплака се Рой, — и нито една ясна картина!

Пьотр го погледна съчувствено. На братята не им беше до шеги.

Свърхсветлинните вълни на пространството, които за броени минути изчезваха отвъд Сириус и Капела, фиксираха множество сфери на излъчване, отдалечаващи се от Земята, но разшифровката им все още не се удаваше. На екрана от време на време се появяваше нещо мъгливо, не можеше да се разбере къде са лицата, къде — дърветата, животните или зданията, страничните шумове заглушаваха гласовете.

— Вие успяхте да решите най-важната страна на проблема — установихте, че вълните на пространството ограждат като с контур изчезващите мозъчни излъчвания — каза Пьотр. — Докажете, че всеки човек оставя след себе си вечен паметник на своя живот. А това, че буквите на паметника са толкова сложни...

— На Земята вече от двеста години отлично разшифроват излъчванията на мозъка — възрази Рой. — Но това се оказва много трудно за вълните, отдавна изчезнали в Космоса...

— Именно! А сега вие внимателно ще се ориентирате в трудностите и ще намерите начин да ги преодолеете.

В стаята, развълнуван, влезе Хенрих.

— Механизмите са настроени съгласно моята система на изследване, Рой! Можеш да бъдеш сигурен, че нищо от твоите предложения не е запазено в програмите.

— Ако всичко е монтирано точно по твоята схема, не се съмнявам в провала — Рой излезе.

— Изморен съм! — каза Хенрих, като се отпусна в креслото. — Две седмици почти без сън... Повдига ми се от мисълта за възстановителен душ. Рой обожава душа. А да губя часове за сън ми е жал! Вие как се справяхте по време на продължителния си полет?

— Ние спяхме, Хенрих. Имахме и радиационен душ и понякога, особено след Алдебаран, прибягвахме до него. Но да го обичаме — не, това е противоестественно! Когато имаше възможност, предпочитахме нашия обикновен, чудесен земен сън.

— Аз ще поспя — промърмори Хенрих, затваряйки очи. — Десетина минути...

— Само не сега! — Пьотр разтърси Хенрих за рамото. — Когато спорите разпалено, не разбирам никого от вас. Обясни ми, докато го няма Рой, по какво твоята схема се различава от неговата.

— Схема? — каза Хенрих, като отвори очи. — Рой няма схеми. Рой е педант.

Хенрих скочи и закрачи из стаята. Когато се налагаше да обяснява нещо, по-лесно му беше да го прави в движение.

Пьотр най-после разбра, че Рой настоява за фиксация на всички мозъчни излъчвания, открити в галактичното пространство, след това — извеждане на най-общата им характеристика и накрая — индивидуална разшифровка. А Хенрих предлага да започнат от излъчванията с най-голяма интензивност, с рязка индивидуализация — планинските върхове на своеобразието върху плоската равнина на баналността.

— Във всички времена са съществували хора с особено мощна мозъчна дейност. Разбери ме правилно, Пьотр, аз не говоря само за признатите титани на мисълта... Може да са обикновени хора, дори неграмотни mužiци, а може и гении, няма значение — важното е мозъкът им да е излъчвал особено мощни...

— Струва ми се, че разсъждаваш убедително.

— Кажй това на Рой! Непременно му го кажй!

Хенрих отново се отпусна в креслото. Рой не идваше и Пьотр заговори отново:

— Рой намекна, че имаш някакви лични причини да се занимаваш с този проблем... Може би навлизам в нещо интимно...

— Не го крия. Чувал ли си за Албина?

— Зная, че беше твоя годеница.

— И нищо повече?

— Бях в командировка на Прочион, когато тя загина при катастрофа с планетолет. Тази вест потресе всички ни. Очарователна, много красива жена.

— При това — рядко умна... Гибелта й... с една дума, аз мислех за нея всяка минута, говорех с нея насън и наяве. Прииска ми се да я върна в живота, да я видя момиченце, девойче, млада жена... Така се появи идеята да се заема с вълните на мозъка, излъчени в световното пространство. Конструкциите на механизмите разработи Рой.

— А това, заради което си започнал работа?

— С Албина засега не успявам... Радиосферата на нейния мозък се носи някъде между тридесет и две и осем светлинни години. Тя умря двадесет и четири годишна, преди осем години. Но на такова близко разстояние цари страшен хаос от мозъчни излъчвания. Твърде интензивно мислят нашите скъпи съвременници...

В стаята бързо влезе Рой.

— На осемстотин и петдесет светлинни години от Земята, отвъд Ригел и Бетелгойзе, приемниците фиксираха мощно мозъчно излъчване! Да отидем да видим.

2

На стереоекрана отначало подскачаха цветни петна калейдоскопично се смесваха светлинни изображения. След това в хаоса внезапно настъпи порядък. На екрана се появиха цифри, знаци и букви, те се подреждаха в строен ред една след друга.

— Формули! — възкликна Хенрих.

— Да, формули! — потвърди Пьотр. — Древен метод, начало на алгебрата. Такива формули са се използвали в зората на науката.

— Изглежда, сме уловили мисловната работа на някакъв математик — каза след минута Хенрих. — Рой, ти знаеш всичко. Кои математици са живели в оная епоха?

Разшифрованото излъчване приличаше на доказателство на теорема. Неизвестният математик изчисляваше различни варианти, приемаше едни, отхвърляше други — някои букви изчезваха, сякаш изтрити, други се появяваха по-отчетливо — доказателството вървеше от предпоставките към следствията.

— Каква мощна мисловна работа! — не издържа отново Хенрих. — Този младеж така е потънал в изчисленията, че не вижда нищо наоколо... Какво е това?

На екрана се появи старинна улица — крив и стръмен калдъръмен път, триетажни червени домове с балкончета и ветропоказатели, в далечината — селска каруца, запрегната в бик. По улицата вървеше пълен човек с барета и тъмен плащ, изпод плаща се показваше дантелена яка. Лицето на този човек беше подпухнало, под очите — червени торбички, устните — злобно изкривени. В ръцете си държеше чепат бастун.

— Така сте се замислили, господин съветнико Ферма, че не виждате как се блъскате в минавачите — каза човекът с баретата и чукна с бастуна си по калдъръма. Гласът му подхождаше на лицето — дрезгав и заядлив. — Бъдете благодарен, че се блъснахте в мене, а не в стената, иначе на челото ви щеше да се появи огромна цицина!

От екрана зазвуча друг глас, объркан и добър:

— Простете, господин президент на парламента, аз понякога съм... Повярвайте ми, чувствавам се виновен!...

— Радвам се за вас, че сте смутен от нетактичността си, Ферма — продължи човекът с дантелената яка. — А това, че „поякога сте...“, също знам. Въпросът е къде сте. За службата нямате време. Е, слушам ви. За какво толкова размишлявахте?

— Днес е щастлив ден за мен, господин президент. Най-после постигнах нещо, върху което отдавна мисля!

— Виж ти, щастлив ден? Постигнали сте нещо, върху което отдавна мислите? И какво толкова ви радва, Ферма? Нима сте замислили да оправите най-после оная купчина дела, които са се натрупали при вас в кметството, и сте го осъществили? Нима вече няма да ви сочат с пръст като лентяй? А може би вие, Ферма, сте решили да си опичате ума, както го изисква вашият благороден произход и необикновените ви знания, а също пожеланията на всички наши съграждани, и сте осъществили това? О, ако е така, Ферма, аз заедно с вас ще възкликна: „Да, той има право да бъде щастлив!“ Защо наведохте глава?

— Господин президент... Днес аз намерих доказателството на една забележителна теорема, и то какво доказателство!

Дебелакът хвана за лакътя невидимия на екрана Ферма.

— Да направим две крачки настрана, господин съветник. Ето бръснарницата на нашия уважаван Пелисие, а ето неговата реклама — улично огледало. Погледнете се в огледалото, Ферма, и кажете какво виждате?

— Странен въпрос, господин президент! Виждам себе си.

Сега от екрана гледаше вторият събеседник — слабо, продълговато лице, високо гладко чело, рязко очертан нос над тънки като конец мустачки, вълнисти черни коси — истински, а не перука, бяла, наподобяваща шалче, ленена якичка.

— Виждал съм портрета му в музея — прошепна Хенрих. — Колко си прилича!

— Какви лъчисти очи! — откликна Пьотр. — И какво благородно и добро лице!

— Пречите ми да слушам! — измърмори Рой. — Очи като очи — гледат!

А хората от екрана продължаваха своя разговор:

— Аз ще ви кажа какво видяхте в огледалото, Ферма. Вие видяхте един забележителен мъж — мъж, който не е достигнал никакво положение в обществото, който губи любовта на годеницата си, уважението на околните... Ето какво видяхте, Ферма! И след всичко това не ми говорете за идиотските доказателства на някакви идиотски теореми. Аз съм ваш приятел и като приятел ви казвам — с вас е свършено, Ферма! Цяла Тулуза ви се присмива! С аритметиката на Диофант в наше време не можеш да спечелиш нито пари, нито положение, нито любов. Оставете тази вехтория на древните гърци, които са намирали в цифрите и чертежите протиеостественa наслада, и влезте в крак с времето. Довиждане, Ферма!

— Една минутка, господин президент!... Та аз идвах при вас, за да... Аз трети месец не получавам заплата, господин президент!

Дебелакът удари с бастуна си по калдъръма.

— И още три месеца няма да получите! Заплата! На вас няма за какво да ви се плаща. Помислете над думите ми, Ферма.

Дебелакът бавно се изкачваше по стръмната улица, а къщите стояха неподвижни. После къщите се раздвижиха, едни изчезваха в горния край на екрана, сменяха ги нови — Ферма се спускаше надолу по улицата. Скоро тя започна да избледнява, върху тухлите на стените и камъните на калдъръма изпъкнаха букви и знаци — мозъкът на Ферма отново се изпълни с формули. Скоро от външния свят не останаха дори силуети — на екрана трептеше само познатото изчисление.

После върху математическите знаци се появи изображение на затрупана с вещи стая — картини и гоблени на стените, високи шкафове с резба в ъглите. Навсякъде в тази мрачна стая, осветена от тесен прозорец, се виждаха книги — бяха затрупали дивана, издигаха се на камари по пода. Една от тях — огромна, в кожена подвързия, лежеше на масичката — на екрана ръцете на Ферма прелистваха страниците на фолианта^[1].

На прага на стаята стоеше старица с боне.

— Оставете за малко Диофант, господин Ферма — казваше старицата. — Успяхте ли да намерите поне малко пари? Нямам с какво да купя продукти, господин Ферма. Чувате ли ме?

— Чувам, чувам, скъпа Елоиза — донесе се от екрана припреният отговор на Ферма. — Чувам те чудесно... Какво искаш от

мене?

— Искам да ви нахраня, а за това са нужни пари.

— За нещастие, Елоиза, мисията ми не успя. Президентът ме заплаши, че още три месеца няма да ми плати.

— Боже мой, какво говорите! Още три месеца без заплата!

— Дребна работа, Елоиза! Само деветдесет и един дена. Продай нещо и ние чудесно ще прекараме тези три месеца.

— А какво да продам? Най-ценното, което имате, са книгите, но вие не ми разрешавате даже да забърсвам праха по тях.

— И няма да разреши, Елоиза! Книгите са по-святи от икони.

— Не кощунствайте! Може би ще продадем шкафа!

— Правилно! Защо са ни толкова шкафове?

— А къде ще си слагате книгите? По-добре да предложи на вехтошаря господин Пежо гоблените.

— Умница си ти, Елоиза! Отдавна са ми омръзнали тези гоблени. Сега ще ги смъкна от стените.

— Почакайте, господин Ферма! Спомних си, че те закриват опадалата мазилка. По-добре шкафовете!

— Ето, виждаш ли, аз първи казах за шкафовете. Извикай Пежо, а дотогава, моля те, ме остави. Имам да правя важно изчисление.

— На вас всичките ви изчисления са важни. Трябва да ви кажа още нещо.

— Казвай, само че по-бързо.

— Вчера Мари имаше имен ден. Забравихте ли?

— Какво? Да съм забравил именния ден на скъпата си годеница? Как ти се обърна езикът да кажеш такова нещо, неразумна Елоиза! Че аз вчера само за Мари мислех! Цял ден мислех за нея.

— И не отидохте да я поздравите! Поканиха ви у тях, а вие изобщо не се появихте.

— Ах, дявол да го вземе! Вярно, не отидох... Тъкмо вчера ми се яви великолепна идея и аз веднага седнах да я разработвам. Поздрави ме, Елоиза, постигнах необикновен успех!

— Всичките ви успехи в аритметиката не могат да ми помогнат да сваря дори постна супица. И няма да върнат загубените ви надежди за семейство!

— Какви са тия лоши предсказания? Какви изгубени надежди?

— Аз така ви желяех щастие, така обичах Мари!...

— Елоиза, сълзите ти ми разкъсват сърцето! Изтрий си очите! Ти каза нещо странно за Мари, не те разбрах.

— Тя дойде преди малко, вашата Мари. И каза, че по настояване на родителите си и по решение на сърцето си ви освобождава от вашето обещание... Тя е размислила и не иска да свързва живота си с вашия... Какво ви е, господин Ферма?

— Попита ли нещо, Елоиза? Не, аз...

— Какво се каните да правите?

— А какво бих могъл?... Ако се замислиш... Наистина аз я обичам... Но още не е имало в света жена, която да се задоволява само с любов!

— Какво ли знаете за жените. Само вашата аритметика си знаете. Чуйте ме, господин Ферма. Оттук Мари отиде на вечерня. Вечернята свършва след час. Отидете в катедралата, обяснете се. Дайте й обещание, че ще заживеете другояче. Тя ви обича, повярвайте на една старица!

— Виж, това... Да обещаая, че от утре ще заживея по друг начин!... Елоиза, ти ме връщаш към живота! Казваш, че вечернята свършва след час?

— Точно след час, не закъснявайте! А аз ще отида да моля господин Пежо да си развърже кесията за един от вашите шкафове.

Вещите се раздвижиха, местеха се — стопанинът на стаята се мяташе от ъгъл в ъгъл. И отново предметите започнаха да замират, а на екрана, още мъгливи, се появяваха математически знаци.

Сега целият екран беше зает от книгата, фолианта, който лежеше на масичката. Ферма прелистваше пергаментовите страници, после хвана перото и придърпа хартията. Знаците и числата се блъскаха едно в друго. Ферма нанасяше върху хартията изчислението, което неотстъпно го занимаваше. Само веднъж се отвлече и като погледна стенния часовник, каза:

— Аз май трябваше да направя нещо? Е, добре, като дойде Елоиза...

А после, като изведе изчисленията докрай, той отново се обърна към фолианта и припряно, пръскайки мастило, започна да пише по полетата. Това вече не бяха изчисления, а излияния. Ферма общуваше с великия математик на древността, умрял хиляда и петстотин години

преди него. Ферма съобщаваше нему и на света събитията на днешния ден.

„Аз намерих наистина удивително доказателство на тази теорема — пишеше той и четеше на глас записките си, — но полетата на Диофант са твърде малки и няма да се събере...“

Той взе листчето с изчисленията, полюбува му се още малко — целият екран се изпълни със знаци, букви и числа — и после, сгъвайки листчето, го сложи между страниците на Диофант. На екрана се появи лицето му — Ферма се бе приближил до огледалото. Там засияха огромни, леко изпъкнали, много добри очи, те се смееха, цялото лице се смееше.

— Ти си щастлив човек, Пиер! — тържествено заяви Ферма. — Какъв ден! Какъв благословен ден! Ще ти кажа честно, Пиер — целият ти преживян досега живот не струва колкото този необикновен, този възхитителен ден! Казвам ти, истината ти казвам — днес няма по-щастлив от тебе в целия свят!

Такава радост струеше от Ферма, че потомците, станали свидетели на неговото тържество след осемстотин и петдесет години, се радваха заедно с него. А после излъчванията от мозъка на Ферма започнаха да се смесват с други — на екрана затанцуваха светлинни петна.

— Е, как е? — тържествуваше Хенрих.

— Твоята схема дава нещичко — призна Рой. — Но случаят с Ферма засега е единичен.

— Очевидно ние присъствувахме при създаването на онова знаменито доказателство на великата теорема на Ферма, което по-късно било загубено и което, доколкото си спомням, не са успели да възстановят обединените усилия на математиците от цял свят в течение на много векове — каза Пьотр.

— Аз ще направя справка доказана ли е вече теоремата на Ферма! — викна Хенрих и се скри.

— Мисля, че всичко записано от Ферма на онова късче хартия, сега ще бъде напълно възстановено — отбеляза Рой.

Хенрих се върна сияещ.

— Не! И досега — не! Почти девет века са минали от онзи ден, но човечеството не е успяло да повтори неговото удивително доказателство! Как няма да се радва! Но има и още нещо интересно —

трудовете на Ферма издава след смъртта му неговият син Самюел. Очевидно Ферма все пак се е оженил.

— Да не би да е доказвал всеки ден по една велика теорема — възрази Рой. — Намерил е свободни часове и за годеницата си. Другото е по-важно — в този знаменателен ден мозъкът на Ферма е работел с такава интензивност, че далеч е изпреварил средната мощност на мозъчната дейност на хората от своето поколение. Дори оглеждайки разсеяно своята Тулуза и обстановката в стаята си, той ни е запазил ярка картина на нейните домове и вещи, и лицата, и гласа на онзи президент, и на старицата Ело...

На екрана се появи нова картина. Хенрих нетърпеливо каза...

— Рой, не бързай с коментариите!

Дешифраторите предадоха в залата, че на разстояние хиляда светлинни години от Земята приемниците са уловили още едно мозъчно излъчване с такава яснота и сила, че сравнително лесно се поддава на превод в образи и думи.

— Хиляда години назад! — възкликна Хенрих. — Кой би могъл да бъде?

— Възторжените ти възгласи не са по-добри от моите коментари — обидено забеляза Рой.

[1] Голяма книга с размер на половин печатарски лист (лат). Б.пр.

↑

3

Това беше затворническа килия. Натъркаляни един до друг, на пода лежаха затворниците. През квадратното прозорче до тавана се лееше слънчева светлина — нейният сноп не разсейваше, а само пронизваше полумрака. Фигурите на спящите хора, увити в дрипи, не се различаваха и само един се отделяше от тъмната маса. Този човек беше също тъй зле облечен, също се бе свил на пода и току придърпваше колене чак до брадичката си от студ — над спящите се издигаше бяла пара от дишането, по ъглите на килията матово проблясваше тънка корица лед — също тъй дишаше тежко, затворил очи, също тъй стенеше — насън или в безсъзнание. И единственото, което го отделяше от другарите му, беше това, че той изпъкваше в полумрака отчетливо, с такива подробности на дрехите и лицето, сякаш някой отстрани внимателно го разглеждаше, обхващайки всичко останало като фон.

Някакъв неизвестен човек, чиито мозъчни излъчвания бяха разшифровани след хиляда години, се интересуваше от един-единствен затворник сред всички тези хора, лежащи на пода на килията, и се вглеждаше в него с мъка и жалост.

Човекът на пода лежеше встрани от проникналия в килията слънчев лъч, но главата му беше осветена така ярко, сякаш светлината падаше само върху нея. Достатъчно бе един поглед към тази странна глава, за да бъде отделена от другите и запомнена — кръгъл плешив череп, кръгло лице без вежди, много остър тънък нос, тънки устни на присмехулник, островърха брадичка на безволев човек, голямо чело на мислител над малки очи, хлътнали страни на болен от туберкулоза, оцветени на скулите с керемидена руменина. Без да отваря очи, човекът кашляше и притискаше ръка към гърдите си, жално смръщен — гърдите го боляха. Пак така, без да отваря очи, той отчетливо — и тъжно, и насмешливо — заговори в стихове („превод от френски на съвременен международен“ — съобщиха дешифраторите):

*Усецам болки вред, тресе ме,
задъхвам се и губя глас;
и струва ми се, че е време
за прошка да помоля аз.^[1]*

— Чуйте, той разглежда самия себе си! — зашепна Хенрих. — Той сякаш се разглежда отстрани!

— Стиховете са на Франсоа Вийон — добави Рой. — Имало е такъв френски поет и е живял точно преди хиляда години.

В отговор на стиховете един от лежащите на пода надигна глава. И веднага картината се измени. Килията остана, но този, който декламираше стиховете, изчезна, само гласът му се чуваше ясно и всичко, което ставаше в килията, се наблюдаваше сега през неговите очи.

Човекът, който надигна глава, беше едноок и свиреп на вид.

— Лошо ли ти е, Франсоа? — изхриптя той. — Ама хич го няма здравето ти.

— Прекарай половин година в Менските подземия на проклетия епископ Тибо д'Орсини и ще те питам за здравето ти, Жак! — измърмори човекът, който рецитираше стиховете. — Виж, на него няма да му простя! — Той отново неочаквано весело заговори в стихове:

*Нас учат книгите светî:
„Молете се за враговете!“
Ще кажа: „Бог да му прости!“
Но аз не мога, разберете!*

Техният разговор накара още неколцина затворници да се надигнат. Като се почесваха и прозяваха, те се притискаха един до друг, за да запазят топлината.

— Много му е притрябвала прошката ти! — продължи едноокият Жак. — Д'Орсини живее в райски дворец, ангелите предават молбите му направо в ръцете на всевишния. А твоята съдба е да светиш с плешивата си тиква в килията. Оттук не скромна молба — и вопъл не се чува на улицата.

— Въпреки всичко аз ще моля и ще проклинам, приятелю мой, разбойнико Жак! — възрази Франсоа. — И ако аз, както му е редът, с добри рими и със сълзи не се помоля за всички нас, по-зле ще ви е, отхвърлени! Или се надявате, че за вас ще се помолят кюретата и епископите! Светото братство е заето с плюскане и пиене, не им е до вас! Сега чуйте какви излизат моите молитви.

И Франсоа „пропя“ пронизващо-скръбно:

*Христе, пази ни със мощта си блага,
че Адът, който наст към нас протяга,
да ни погуби може, щом реши...^[2]*

В разговора се намеси трети затворник. Той лежеше в ъгъла, където по стената пробляскваше лед, и даже гласът му изглеждаше замръзнал:

— Защо се молиш сега, Франсоа? Точно след две денонощия благополучно ще те увесят на бесилката и ти, освободен от земните несгоди, ще литнеш към небесата. Запази този плам за личното си обяснение с всевишния, а ако успееш да измолиш нещичко и за нас, още по-добре. Стига, разбира се, от бесилката да не те предадат направо в лапите на Велзевул, което е по-вероятно.

На това Вийон насмешливо откликна с други стихове:

*Зоват ме Франсоа, комуто това тегне;
в Париж край Понтоаз роден и расъл странник;
но в мазен клуп въже палачът щом застегне,
вратът ми ще узнай тежи ли моят задник!^[3]*

Килята отговори с кикот. Вече всички се бяха събудили и се смееха. Затворниците гледаха от екрана към залата невидимия Франсоа и се кискаха — явно, той бе направил твърде жална гримаса. Ключалките защракаха и предизвикан от шума, влезе пазачът — висок и тънък като уличен фенер и също тъй слаб. На всичко отгоре

удължената му глава също напомняше фенер. На зачервеното, сякаш нагрято лице на тъмничаря стърчаха побелели, лакът дълги мустаци.

Той отправи продължителен укоряващ поглед към Вийон.

— Пак шутовски куплетчета? — загълча той. — Нима са ви затворили в най-добрия затвор на Париж, за да се кикотите? Ах, Франсоа, вдругиден ще предадеш богу дух, а продължаваш да отвличаш добрите хора от благочестивите мисли за предстоящата им горчива участ!

От екрана се раздаде дръзкият глас на невидимия Франсоа:

*... ще кажа: „Щом смъртта е близка,
да казваш всичко имаш право.“^[4]*

— Точно така, близка е — потвърди пазачът. — Нали ти казвам, вдругиден. Като християнин на мене ми е жал за тебе, защото в ада ще ти видят сметката. Но като човек аз се радвам, защото с твоето заминаване този затвор отново ще стане добър затвор, а не лекомислено заведение, в каквото ти го превръщаш.

— Чуй, Етиен Гарние, аз съм съгласен, че не се държа много сериозно в затвора — възрази Вийон. — Но нали вие можете да се избавите от мене, без да прибягвате до бесилката. Няма да се опъвам, ако ти ме изриташ на свобода с един неучтив ритник по задника.

— На свобода! — Пазачът се закикоти. — Вярно, че ти не си подходящ за затвора, но от това още не следва, че ще ти бъде добре на свобода. Ти трябва да викаш от ужас при мисълта за свободата, Франсоа. Свободата ти действа зле, момчето ми.

— Наемаш ли се да го докажеш?

— Разбира се. Аз не съм бакалавър на изкуствата като тебе, но колкото знам, стига ми. А общуването с вашето брато безнадеждните ме научи на красноречие. Струва ми се, че лесно ще успея да те откажа от трите твои заблуди — любовта към свободата, омразата към затвора и протвоественото отвращение от бесилката.

— Е, да започваме нашия диспут, любезни магистре на лишените от свобода изкуства.

— Да започнем, Франсоа. Първият ми тезис е следният... Впрочем най-напред трябва да изберем съдия, за да бъде всичко както

в Сорбоната!

— Ти смяташ, че затворът има нещо общо със Сорбоната?

— Той е нещо повече, Франсоа. В Сорбоната ти беше ученик, тук дойде бакалавър! Ученици ние не държим, затова пък магистри и доктори се срещат често. При това ние храним своите обитатели, храним ги, Франсоа, храним ги, а кой ви храни в Сорбоната?... Какво решихте за съдията?

Затворниците, наобиколили Гарние и Франсоа, един през друг завикаха:

— Жак Едноокия! Жак да бъде съдия!

— Нека е Жак! — съгласи се пазачът и Едноокия пристъпи напред. — И така, моят първи тезис: свободата ти действа зле, Франсоа. Тя те убива, приятелю. Ти си на тридесет и две години, а приличаш на старец. Плешив си, зъбите ти са изпопадали, ръцете треперят, краката се подкосяват. Ти храчиш кръв — това е от излишък на свобода, Франсоа Вийон. Тебе те погубиха виното и жените. Аз бих прибавил към това и римите, но от тях ти не се отказваш и в затвора. Какво постигна, прекарвайки толкова години на свобода? Ти имаш помалко, отколкото си имал в момента, когато си се появил на този свят, защото си прахосал здравето си и добрите начала, които майка ти девет месеца е залагала в тебе. Ти нямаш нито жилище, нито дрехи, нито пари, нито храна, нито служба. Какво те чака, ако се измъкнеш на свобода? Глад, самота и сигурна смърт след месец или дори по-рано — мъчителна смърт край някоя ограда или в постелята на някоя твоя приятелка, приютила те по милост. Слушам те, Франсоа.

— Гарние, жесток и глупав Гарние, ти даже не подозираш колко си прав! И все пак аз ще те опровергая. Да, разбира се, аз пострадах, но и се насладих на свободата! Не винаги, но често, много често бивах сит до умора. Мене ме обичаха жените, Гарние, ти не можеш да разбереш това, тебе никой не те е обичал, ти сам себе си не обичаш! А приятелите? Къде другаде има такива верни приятели, както на свобода? Юмрук за юмрук, нож за нож! Съгласен съм, че след две седмици ще умра, ако изляза на свобода. Но какви две седмици ще бъдат това, Гарние! Ще пия вино до насита, ще се тъпча с вкусни ястия, ще скитам по кривите улички на Париж, ще се любя с щедрите на ласки женички, ще се грея до пламтящите камини и ще забравя студа на твоята килия — ето какво ще се случи с мене през двете

седмици живот, които ще ми бъдат отпуснати. Такъв е моят отговор, Гарние! А от близката смърт, дете тъй щедро ми обещаващ, не се страхувам, не!...

*... и аз от страх не съм терзан —
Смъртта нас всички усмирява.^[5]*

— Ти погубваш не само тялото, но и душата си, Франсоа. Свободата изсушава заблудената ти душа, момчето ми. А тя е по-важна от тялото, повярвай ми, аз много пъти съм виждал как то се разпада. Запази бедната си душа за дълъг живот, Франсоа!

— За това имам готов отговор:

*Монархът, важната особа,
и оня, който е роден
в дворец — отиват всички в гроба
и всеки бива заменен.
Та аз ли — прост бедняк от Рен,
не ще умра? Ала желая
да поживея някой ден,
преди да е настъпил края...^[6]*

— Е, какво, и тезисът е убедителен, и възражението не е лошо!
— обяви Жак Едноокия. — Да смятаме, че нито един от двамата не е взел връх.

— Слушай сега втория ми тезис, Франсоа. Ти трябва да обичаш, а не да мразиш затвора. Нито у дома си, нито в манастира, нито в църквата няма да срещнеш такова наистина християнско отношение към себе си, както в затвора. Тук те ценят според заслугите и се грижат за тебе, Франсоа. Предоставят ти място за спане — а на свобода имал ли си винаги такова място? Редовно те хранят — не с тлъсти петли, разбира се, но ти и на свобода толкова си ги ял. Наблюдават те, грижат се за здравето ти, дават ти да се напиш до насита. Ако повикаш за помощ, аз ще дойда веднага. А нима нашият добър хирург мосю Браке

няма да ти пусне кръв, ако започнеш да се задушаваш? Затворът е единственото място в света, където няма да се примирят с твоята болест, няма да допуснат преждевременната ти смърт. Господин съдията ми каза: „Гарние, Вийон трябва да се качи на ешафода със собствените си крака.“ И можеш да ми вярваш, скъпи Франсоа, аз ще се лиша от съня си, но няма да допусна болестта да те надвие. Ето какво значи затвор.

— Предимствата на затвора, които ти така красноречиво описа, са нищо пред прелестите на свободата.

— Тезисът е силен, а възражението — неубедително! — обяви Жак Едноокия. — По втория пункт победи Гарние.

— Тезис трети: ти трябва да се стремиш към бесилката, а не да бягаш от нея — провъзгласи тържествуващ Гарние. — Няма по-голямо щастие за тебе от порядъчната бесилка. За теб, Франсоа, бесилката не е наказание, а избавление. Избавление от недъга, който те гнети, от мъките на неизбежното умиране, от болката в костите и дробовете, от глада и студа, от неизплатимите дългове, от нищетата, от коварните приятели, от всички напасти, от цялата мъка, която препълва сърцето ти. Бесилката за тебе е изход от долината на скръбта и сълзите към истинската свобода. Една крачка, една въздишка — ти си в царството на вечното облекчение и радост. А ако попаднеш не в рая, а някъде под него, както заслужаваш, то и там мъките ти няма да са по-горчиви от земните. Нима самият ти не заяви преди половин час в тази килия: „... че Адът, който паст към нас протяга, да ни погуби може, щом реши...“. При това, Франсоа, в онези подземия под рая никога няма да ти се наложи да се оплакваш, че ти е студено, а тук се тресеш даже в слънчеви дни. Казвам ти, бързай към бесилката, бързай към бесилката, Франсоа!

— Престани, проклети Гарние! Чумата да го тръшне туй твоето зло сърце! Не искам да умирам, чуваш ли, не искам да умирам, Гарние! Боже мой, да живея, само да живея! Всякакъв живот, хиляда пъти по-лош от тоя, но живот, живот, живот!

— Само преди минута ти се хвалеше: не ме е страх от смъртта!

— Млъкни, Франсоа! — каза Жак Едноокия. — Не мога да те позная. Какво си се развикал? Чуйте решението ми за спора. Възхвалата на бесилката не ме убеди. Истинският християнин не трябва да се стреми към бесилката. По този пункт победата е на

Франсоа Вийон, макар че той не се потруди да потърси солидни възражения. А като цяло диспутът завърши безрезултатно.

— Не си обективен, Еднооки Жак! — възрази уязвеният пазач. — У тебе заговориха личните антипатии и ти потисна гласа на справедливостта в себе си. Скоро възето ще се усуче и около твоята шия, а ти предварително мразиш бесилката. Порядъчните хора не постъпват така, повярвай ми, Жак, в моите килии аз съм се грижил за много порядъчни хора.

— Подбирай по-внимателно изразите си, Гарние! — заръмжа Жак. — Обвинявали са ме в разбойничество, грабежи, насилия и убийства и аз не съм опровергавал тези обвинения. Но в непорядъчност никой не е посмял да ме упрекне и аз никога няма да позволя...

— Успокой се, Жак! — дружелюбно каза Гарние. — Никой не те цени по-високо от мене. Зная, че ти с чест носиш прозвището Бандита. Но за мене над всичко стоят обективността и справедливостта, тези две неразлъчни думи за моите фамилни светци за ваше сведение. Сега аз ще ви покажа какво значи истинска обективност, приятели. Франсоа! — обърна се той към Вийон. — Ти ме помоли да предам писмения ти протест срещу присъдата на парижкия съд. Лично аз смятам, както вече ти доказвах, че бесилката е най-добрият изход за тебе. Но с болка на сърце аз предадох твоето обжалване където трябва. Чакай скорошно решение.

— Благодаря, Гарние! — възкликна зарадван Франсоа. — Ще ти се отблагодаря царски за това — ще напиша балада в твоя чест и ще обезсмъртя името ти!

— По-добре не декламирай стиховете си така силно — промърмори пазачът, отваряйки вратата. — Толкова грижи ми създаваш, Франсоа! В парижкия затвор няма по-сериозен чиновник от мене, но дори и аз се кикотя на ненужните ти куплети, ето докъде ме докарваш, Франсоа!

Вратата се захлопна, отвън защракаха ключалките. Слънчевият сноп отново се превърна в лъч, мъждеещ лъч. Един от затворниците с тъга гледаше към прозорчето, зад което облаците се сгъстяваха.

— Май ще завали сняг! — каза той. — Само сняг ни липсваше!

— Когато вали сняг, времето омеква — възрази Жак. Той приближи до Вийон и сложи ръка на рамото му. Лицето му зае

половин екран, единственото му око гледаше зорко и съчувствено. — За какво се замисли, Франсоа? По-добре прочети нещо от Голямото си завещание, което неотдавна написа.

— Прочети! Прочети нещо, Франсоа! — раздадоха се викове. —
Нещо по-остро, Франсоа!

— Ще ви кажа баладата за някогашните жени, съгласни ли сте?

— Давай за някогашните жени — съгласи се Жак. — И за тях може.

Сега отново се чуваше само гласът на Вийон. Килията се превърна в неопределено сиво петно — рецитирайки, Вийон затваряше очи:

*Де мъдрата от ранни дни
днес Елоиза — толкоз млада,
че Абелар от Сен Дени
за своята страст скопен да страда?
Царица Бланиш — тоз девствен крин,
що пееше с глас на сирена?
И Жана д'Арк със бойний стяг?
О, Майко, днес те всички де са?
Кажми ми, де е ланшиий сняг?^[7]*

— Добре! — каза Жак Едноокия. — Направо се просълзих, толкова ми е жал за някогашните жени. Но те помолих за по-весели стихове, Франсоа. Помниш ли, ти се подиграваше с офицерите от полицейската стража, е, и за прекрасната оръжейничка е чудесно... или за дебеланата Марго. Нещо по-остро, Франсоа!...

— Тогава ще ви кажа стиховете, написани по време на поетичното състезание в Блоа при двора на херцог Карл Орлеански. Самият той предложи темата — да докажем недоказуемото — и участва наравно с другите поети, но аз го надминах и, струва ми се, това не му хареса.

*Край извора от жажда ще загина;
до огъня треперя вкочанен;*

*в родината си сякаш съм в чужбина;
съвсем съм гол и царски пременен;
усмихнат плача, чакам без отрада;
могъщ и слаб в един и същи час,
от радостта не чувствавам наслада,
добре приет и нежелан съм аз.*

...

*Ще тръгна с онзи, който някой ден
посочи лебед стар за врана млада;
щаци ме този, който ме напада;
лъжата с истината смесва глас
и спомням си забравена досада —
добре приет и нежелан съм аз.^[8]*

Вийон направи пауза. Затворниците реагираха с кикотене и възклицания:

— Е, това е! Ама че го каза мръсникът! Добре приет и нежелан съм аз — чу ли, Жак? Не, чуй само — да наречеш лебеда врана!... И над извора, над извора — от жажда, ха-ха-ха! Франсоа, и бесилка ти е малко! Казвам ви, той може, братлета, той може!

Когато шумът позатихна, Франсоа продължи:

*— Сбрах, господи, от знания грамада,
а сред невежество духът ми страда;
пристрастен, искам равенство за нас.
Залог ли търся? Чакам ли пощада?
Добре приет и нежелан съм аз.*

Внезапно гласът му секна, чу се ридание. Екранът се запълни от обърканото грозно лице на Жак Едноокия.

— Франсоа, какво ти стана? Проклетият Гарние, той те разстрои! Успокой се, успокой се де!

— Никой не разбира, никой! — хлипаше Вийон. — Толкова съм нещастен, Жак! И вие също, даже вие!...

— Престани да плачеш! Кой не те разбира? За какво говориш, Франсоа? За бесилката, на която те...

— Говоря за тези стихове, които в Блоа... Та това е истина, Жак, всяка дума тук е истина! Аз плаках, когато ги писах... никога не съм бил по-искрен... А всички се смеят, всички мислят, че остроумнича. Вие се хилехте, проклети да сте!

Жак искаше да каже нещо, но го прекъсна щракването на ключалките на вратата. В килията влезе Гарние.

— Франсоа — каза той, — парижкият съд те е помилвал, плешивото ми момче. Съдът заменя бесилката с десетгодишно изгнание от Париж. Ти си свободен. Но помни, че в душата си аз искрено ти съчувствувам, защото ти не излизаш да се радваш на живота, а да попаднеш в лапите на мъчителна смърт. Някога ти ще ми кажеш, Франсоа, аз вярвам в твоята честност, макар че пишеш неприлични стихове, които няма да те преживеят, някога ти ще ме призовеш в сърцето си: „Приятелю мой Гарние, ти беше прав, бесилката щеше да бъде по-добра към мене от живота!“

[1] Прев. Иван Н. Иванов. Б.пр. ↑

[2] Прев. Пенчо Симов. Б.пр. ↑

[3] Прев. Георги Михайлов. Б.пр. ↑

[4] Прев. Иван Н. Иванов. Б.пр. ↑

[5] Прев. Иван Н. Иванов. Б.пр. ↑

[6] Прев. Пенчо Симов. Б.пр. ↑

[7] Прев. Георги Михайлов. Б.пр. ↑

[8] Превод Пенчо Симов. Б.пр. ↑

4

Изображението потъмня, страстните импулси на мозъка на Вийон, които от хиляда години летяха в галактическото пространство, отслабвайки постепенно, се губеха в хаоса от други излъчвания. За минута се показва древният Париж — тъмна уличка, наклонени домове, допреди горните си етажи, каналджия с препълнено буре, раззинал уста на половин екран: „Ей, Франсоа, ти ли си? Ела, пиленце, да те целуна!“ Около минута пламтяха дърва в някаква камина, пламъкът изскачаше навън, ту се отдалечаваше, ту приближаваше — Вийон, премръзнал, се навираще в огъня и опарен, отскачаше. После и тези видения изчезнаха. Никакви картини повече не се появиха на екрана.

Рой изключи механизма.

— Нима няма да узнаем истината за смъртта му? — каза Хенрих огорчен. — Доколкото си спомням, гибелта на Вийон е забулена в тайна.

— Хайде да направим изводите — предложи Рой, без да обръща внимание на недоволството на брат си. — Струва ми се, че можем да обсъдим и резултатите, и новите задачи.

Пьотр слушаше оттук-оттам какво говореха сътрудниците на института. Вълнуваше го някакво странно усещане, той искаше да разбере какво е то и вече се канеше да си тръгне, когато Рой се обърна към него:

— Нима не те интересуват нашите предположения?

Пьотр се застави да слуша по-внимателно. Сътрудниците на института одобряваха идеята на Хенрих — да се търсят излъчвания с по-голяма интензивност и с тяхното разшифроване да се започне запознанството с летописа на отдавна отишли си хора. Но това е малко. Апаратът трябва да се усъвършенствува да чете всяка вълна, излъчена от всеки човешки мозък. Да се изяснят и запишат събитията от живота, мислите и чувствата на всички хора, живели някога на Земята. Няма човек — от неандерталеца до съвременника, — чийто живот да не заслужава внимание. Онова, което в предишните времена се е

наричало наука за историята, засега е само каталог на събития и дати от живота на отделни изтъкнати личности — учени, инженери, хора на изкуството, изявени пълководци и монарси. Техният институт ще сложи край на това унижително отношение към хората. Обикновените ще станат равностойни на великите. Откак съществува човечеството, на Земята са живели около двеста милиарда души. Да се съставят двеста милиарда биографии, да се разработи нова наука за човешката история — това е тяхната задача.

Пьотр се вслушваше в споровете и предложенията, искрено се стараеше да си изясни всичко, но мисълта му, капризна и ярка, отиваше в друга посока... Той отново виждаше стръмната улица на Тулуза, студената килия, мръсните криви улички на Париж, разговаряше с президенти на парламенти, тъмничари, безпътни бродяги и крадци. Прииска му се да прекъсне споровете и отчаяно да извика: „Чуйте, разбирате ли какво значи това! Та това е друг свят, съвършено друг свят и той е отдалечен от нас само на хиляда години!“

Да, разбира се, и той, и сътрудниците на института, и Рой, и Хенрих — всички те са учили история, познават от книгите, лекциите и стереофилмите в музеите миналото на човечеството, така неочаквано зазвучало днес от екрана. Няма нищо ново, всичко това му е известно отпреди. Не, всичко е ново, всичко! По-рано той е познавал тази епоха с разума, а не със сърцето си. Днес я усети, изпита я с потресената си душа, днес той беше в нея — и в ужас се отдръпна!

И Пьотр си помисли, че и той, и работниците от института, и всички негови съвременници вероятно така и няма да разберат докрай своите прадеди, които днес тъгуваха и се надсмиваха от екрана и които отнасяха все по-далеч от Земята отлятото завинаги, по-здраво от бронз, вълново вълпъщение на своята мъка и смях. Три четвърти от грижите им, девет десети от страданията, почти всичките им беди, а защо да крием, и две трети от радостите им са чужди на съвременния човек. Няма вече съветници и президенти на парламенти, няма затвори и тъмничари, крадци и бродяги, няма туберкулоза, леки жени, глад и студ, преждевременна старост, няма насилие над творчеството. Нищо, нищо не ги свързва сега с мъчително прекаралите безсмисления си живот на Земята прадеди, няма какво да се вживяваме в тяхното изживяно вече страдание — за тях можем ерудирано да разсъждаваме и толкова.

Така си внушаваше наум Пьотр, за да се успокои. Но успокоението не идваше, душевният смут го терзаше все по-горчиво. Той беше станал съпричастен на чуждото страдание и болка — и сам потръпваше от болка, сам страдаше за всички непознати, отдавна изстрадали...

Хенрих побутна приятеля си с ръка:

— Лицето ти е такова, сякаш всеки момент ще заплачеш.

Отговори на Рой.

Пьотр стана:

— Страхувам се, че не мога да ви кажа нищо интересно. Разрешете ми да изляза, уморен съм.

5

Беше нощ и Пьотр крачеше сам по пустия булевард. Той би могъл да извика авиокар, но не му се прибираще у дома. Никъде не му се искаше да отиде.

Седна на една пейка, вдигна лице към небето, намери съзвездие Стрелец. Оттук, без уреди, съзвездието беше малко и смътно. Пьотр затвори очи. В него изведнъж нахлуха чувствата, които го бяха измъчвали по време на дългата експедиция към центъра на Галактиката.

— Пустота — прошепна той, спомняйки си преживените и преодолените страхове. — Боже мой, абсолютна бездна! И ние я преодоляхме!

Преодоляхме ли я? Всичко остана назад и сякаш всичко започваше отново. Той седеше със затворени очи на пейката край нощния булевард и летеше към огромен звезден куп. Светилата бяха толкова много, че в страшната си отдалеченост приличаха на мъгливо облаче — сияещо неясно петно, което едва проблясваше през тъмните маси космически прах... Не, как казваха тогава? В центъра на Галактиката пламти звезден пожар и пламъкът е забулен от космически дим. Да, май че така казваха. Те се шегуваха и работеха, трябваше да се поддържат с шегги и работа. Гигантските машини на звездолета унищожаваша пространството отпред, корабът навлезе в свръхсветлинна област и остави зад себе с релативните ефекти на всекидневния свят, но изменяйки метриката на Космоса, той не измени безмерността на световния простор, това беше над възможностите му — наоколо — все същата бездна, и те падаха, падаха, падаха в бездната, изпреварвайки светлината три хиляди пъти — край нямаше!

Да, това беше най-голямата мъка, ако трябва да говорим за мъки. Нито един човек на Земята и на окръжаващите Слънцето звезди не е способен да разбере онези усещания. Може би само първите космонавти, движили се с досветлинни скорости, са преживели това. Нима ситият ще разбере гладния? Наоколо са все близки звезди,

експресите вече трето столетие се движат много по-бързо от светлината, дни, седмици път — и пристигаш за където си тръгнал. Пустотата само разделя светещите кълба, тя не е сама за себе си, тя е лесно преодолима — такъв е този район, звездната родина на човечеството.

А тях ги измъчваше постоянен страх пред неизмеримостта на тази пустош — ужасът на вечната, бездънна бездна. Те гладуваха с особен глад — мъчителен стремеж към веществена материя. Струваше им се, че е все едно каква ще бъде тази материя — звезда или прахообразна мъглявина, планета или рой метеорити — само да не е зловещата пропаст. „Пустота за себе си и в себе си“ — така остроумничеха за нея. Такова беше състоянието им по време на дългогодишното пропадане в онази бездна!

Не, тези усещания няма да се появят повече в звездния простор, колкото и далече да отлети Пьотр с нова експедиция.

Безпределната бездна, неизмеримата яма във Вселената от днес не съществуваше. Световната пустош не беше пуста.

Пьотр отново вдигна глава към звездното небе. В космическите простори се носеха вълните на новооткритите излъчвания. Те се пресичаха и сблъскваха във всяка точка на света, носеха се от всички посоки и към всички посоки. Двеста милиарда разширяващи се вълнови сфери, творение и летопис на живота на съществувалите някога хора, милиарди вълнови облаци, създадени от други разумни същества, може би даже не милиарди, а трилиони. Звезди се раждат и умират, галактики се образуват и разпадат, а в световните простори, сравними по дълголетие със звездите, навсякъде се носят, отслабващи, но неунищожими, вълновите знаци на живота, родени някога в света. Не, не безмерността на зловещата пустота, а радостното присъствие на нещо, което някога е съществувало, живо и разумно — ето какво му е съдено да усеща от днес в междузвездните простори!

И Пьотр изпита още по-смайващо чувство от онова в института... Той сякаш се погледна отстрани и видя — през неговото тяло се носят — от всички посоки и във всички посоки — вълни, породени от отдавна и неотдавна загинали разумни същества. Той сякаш бе фокус, в който се преплитаха тези неоткрити още излъчвания. В неговото малко тяло, живеещо своя малък живот, бушуваха милиони други, отдавна отшумели съдби.

Полазиха го тръпки. Стана му тясно от чуждия живот, изпълващ всяка клетчица на тялото му. Невъобразима картина. Той се засмя и тръсна глава, за да отхвърли видението. И в онази далечна експедиция към центъра на Галактиката те се срещнаха с много неща, които трудно можеха да бъдат изобразени по материален начин, но отлично се поддаваха на научен анализ. Важното е да разбереш. Новото, което се откри пред него, беше просто, в основата му лежахa веществени закони.

Той вървеше и се радваше на новото си озарение. Никога повече няма да го настигне страхът от самота. Навсякъде с него ще бъде безмерният, разнообразен, вечен като материята живот.

СКОК НАД БЕЗДНАТА

1

Рой знаеше, че според номенклатурата на проблемния отдел при Академията на науките новата им задача се отнася към най-високата категория трудност. Боячек не скри опасенията си...

— За първи път срещаме подобно нещо. И засега не можем да преценим какво ще ни донесе контактът с тайнственото кълбо. Възможни са зашеметяващо важни открития, а най-вероятно е проблемът изобщо да няма решение. Ние твърде малко познаваме структурата на Вселената, макар астрофизиците и космолозите да ни уверяват в обратното.

Едва ли президентът на Академията на науките би употребил толкова силни изрази, ако нямаше сериозни основания. Рой иронично попита:

— С една дума, предстои ни да намерим решение на проблем, който изобщо няма решение? Правилно ли съм разбрал?

— Не, разбира се, и вие сам го знаете, Рой. Предстои ви всестранно да изследвате тази загадка, а докъде ще стигнете — ще я решите ли, или ще докажете, че решение няма, — ще видим. Помолих Коритин да ви помага. Той ще дойде при вас в лабораторията.

Рой би могъл да намери много възражения срещу новата задача. В лабораторията на братята беше пълно с недовършени разработки. Рой не се смяташе подготвен за разрешаване на астрофизически загадки. Полетът до Виржиния беше ненавременен. И ако той беше сигурен, че Хенрих ще го подкрепи, би изложил всичките си убедителни възражения. Но Хенрих, който отбягваше всякакви нови теми, правеше изключение за задачите, възложени от Боячек. На нежността на стария учен той отговаряше с гореща привързаност. Молбите на Боячек звучаха за Хенрих като неотменими заповеди. А между братята отдавна се знаеше, че когато Хенрих разпалено казва „не“, това съвсем не означава наистина „не“. Хенрих лесно пренебрегваше отказите си. Затова пък ако кажеше „да“, то това беше

„да“ и нищо друго. За всеки случай Рой подсили неопределеността на задачата и сгъсти черните краски по отношение на трудностите.

— Старецът не е сигурен дали загадката на кълбото има физическо решение — започна предпазливо Рой. — Във всеки случай привидението от онзи свят...

— Ти си прав — привидение! — възторжено възкликна Хенрих. — И ние с тебе ще установим доколко е материален космическият призрак!... Ако ти е нужно моето съгласие, смятай, че го имаш.

— Радвам се, че не възразяваш срещу рейса до Главната космостанция, Хенрих. — Макар и малко разочарован от бързото съгласие на брат си, Рой незабавно премина към действия. — Планетолетът за Марс заминава утре, там ще се прехвърлим на рейсовия звездолет. Лабораторията ще оставим на Арман.

Вечерта в Института по Космоса нахълта Андрей Коритин. Този човек не влизаше, а нахлуваше, не се появяваше, а изникваше, не се ръкуваше, а връхлиташе върху другия. И говореше с такава страшна бързина, че не правеше паузи за препинателните знаци — речта му се лееше като неспирен поток, без да се дели на фрази и да се спира от точки. Той обичаше да говори и бързаше да сподели мислите си. Бедата беше там, че мислите му винаги бяха повече от думите и се раждаха по-бързо, отколкото той би могъл да ги изкаже — речта на Андрей се превръщаше в сблъсък на мисли, те пламваха и изгасваха в устремния бяг на фразата. Веднъж Хенрих се пошегува: „Трудно е да разбереш Андрей, думите му са като възпламеняващи се искри, затова пък е добре да го слушаш на тъмно — озаряват тъмнината като светкавици.“

Андрей дойде с двама свои сътрудници. И двамата — миловидна жена и младеж, не бяха познати на братята, но Коритин нямаше и намерение да ги представя — трябваше незабавно да се освободи от изпълващите го мисли. Едва отворил вратата, той извика:

— Здравейте, братлета мистикофизици, здрави сте, здрави сте, виждам, и аз също, няма нужда от празни пожелания. Наистина забележително събитие, учудихте се сигурно, че сте определени вие да се занимавате с него, заслугата е моя донякъде, вие и двамата имате дяволски нюх към необикновеното, така и го тръснах на президента: „Само те и никой друг!“, защото вижте за какво става дума, ето

тайната — къде се дява поглъщаната от кълбото енергия, пропаст без дъно, с една дума — непостижимо, ето защо аз мисля...

Рой можеше така да усили гласа си, че лесно да заглуши скоропоговорката на Андрей. И той използва това си преимущество:

— Може би като начало ще ни запознаеш със спътниците си?

Андрей рядко се обиждаше, когато го прекъсваха, знаеше си недостатъците. Той се засмя, според него добродушният смях над себе си напълно извиняваше всяка нетактичност. Младежът с вид на момче беше вече известен космолог — Андрей със задоволство изброи трудовете му. За един от тях братята бяха чували — хипотезата за мехурчестата вселена, така я бе нарекъл авторът. В отговор на похвалите на шефа си той се изчерви, умолително махна с ръка, но братята забелязаха, че очите на Курт Санников, така се наричаше младежът, гледаха студено и уверено. „Момчето си знае цената“ — каза после Хенрих за него.

А миловидната жена, Людмила Корзунска, астроенергетик, свободно протегна ръка и открито ги погледна в очите; нито движенията, нито думите или изразът на лицето ѝ не издадоха стеснителност или смущение. И макар че нейното име нищо не говореше на братята, а самите те, знаменити, размножени в милиони снимки, бяха познати на всички и това налагаше нюанс на неравенство при всяко запознанство, Корзунска се държеше така, сякаш и не подозираше, че може да има неравенство — във възрастта, званията, научния авторитет, в това, че тя е жена, а четиримата ѝ събеседници са мъже и за тримата от тях — Хенрих, Рой и Андрей, се знае, че са свободни и че много жени с радост „биха устроили щастieto им“, както се наричаше това събитие. И Хенрих, който след гибелта на годеницата си Албина отбягваше младите жени, с приятно учудване почувствува, че му харесва свободата на Людмила и че самият той може да се държи с нея свободно, и че изобщо това изящно, крехко сивооко същество с къси коси и в обикновен работен комбинезон — само с малко по-красива кройка — е от тези, за които се казва „мъжко момиче“.

— Надявам се, че ще успеем да разкрием всички тайни — каза тя просто, сякаш казваше — „надявам се, че не е студено, няма да слагаме палта“.

Гласът ѝ, нисък, звучен, бавен, не подходдеше много на фигурата ѝ, в него имаше повече сила, отколкото обаяние, но Хенрих хареса и гласа ѝ. Когато гостите си отидоха, той каза на брат си: „У това момиче и несъвършенствата са прекрасни.“ И Рой, който не се увличаше толкова, се съгласи, че новата им помощничка се показва от най-добрата си страна дори само с това, че всъщност не се старее да го прави.

Андрей скочи.

— Представянето завърши, програмата е ясна, сега тръгвам, не мога да търпя излишното бърбене, а с вас е така лесно да се заприказва човек, отърване няма, не забравяйте, че тайната е една, не се отвличайте с други, изяснете къде отива енергията, всичко останало е дреболия, пропад без дъно, казвам ви. Люда, това е по вашата част, Курт, не се увличайте, кълбото на Пьотр Кесиди не е вълшебното яйце, от което е възникнала Вселената, тръгвам, тръгвам, имам хиляди грижи, да се чуди човек как успявате да задържите такъв зает мъж като мен, Хенрих, изпрати ме, Рой, няма какво да се пулиш, имам важна робата с Хенрих, той после ще ти каже.

Зад вратата Андрей продължи да говори също тъй бързо и несвързано, само понижи глас. Възлагаше на Хенрих наставничеството над своите сътрудници. Всъщност за Курт той не се безпокои. Това е човек, който се увлича в идеите, но не и в постъпките си, точен е, изпълнителен и предпазлив. А Людмила според древния израз е „пълен комплект“ от безразсъдства. От нея трябва да очакваш всякакви неочакваности, да предвиждаш само непредвидимото, да се съобразяваш само с невъобразимото и изобщо най-вероятното в нейното поведение е да прави най-невероятни неща. Тя е от ония, които, бидейки на пост, първо стрелят, а после питат: „Кой е?“ С една дума, нека братята избягват да я поставят на предната линия на изследванията — ще ги въвлече в опасни експерименти, един бог знае как ще се измъкнат. Затова пък си струва да се вслушваш в нея, в десет от случаите такива измишльотини ще ти тръсне, не си струва да се говори, но на единадесетия непременно ще те смае с някоя ослепителна идея!

— Това е твоя черта! — Хенрих успя да намери процеп в плътното леещата се реч на приятеля си. — И ти десет пъти ще забиеш нос в

локвата, а изведнъж — на такава височина, че на мене във всеки случай ми се завърта главата.

— Моя черта е, моя, Хенрих. Понаучи се на нещичко, трета година работим заедно, но аз за друго, последно в списъка, но не по важност, общо взето, не искам да крия, ако ми е съдено да бъда женен, то само за нея, аз не си падам по жените, а тук, ей на, спънах се и рухнах...

— Да не би?...

— Не ме прекъсвай, отвратителен навик имате с Рой, никога не давате на човека да се доизкаже! Накратко, тя е съгласна, но постави условие — първо командировка до Главната космостанция, а женитбата — след завръщането, глупост, но отстъпих, вземи я под персонална опека, тактично, меко, дружески, без диктатурата на Рой, дръж я настрана от големи опасности, ти имаш добра душа, ти разбираш!

— Ще ти върнем годеницата в добро здраве и добро разположение на духа — обеща Хенрих с усмивка.

Молбата на Андрей позатрогна Хенрих, не бе подозирал той, че властният, страстно предан на науката Коритин е способен на такива „странични за делото постъпки“ като любовта. Хенрих се върна, без да крие радостно-съчувствената си усмивка. Но тя мигом се изтри, когато Корзунска го погледна. Чувствата ясно се отпечатваха на лицето ѝ — не ѝ харесваше, че Хенрих се усмихва. Тя се намръщи, очите ѝ потъмняха, показа, че е разбрала за какво са говорили зад вратата и че такова покровителство я възмуцава — сътрудник на експедицията като всички останали, тя няма да позволи да се отнасят към нея по особен начин.

Хенрих се смути, той винаги се объркваше, срещайки отпор — мълчалив, но явен. Рой въпросително повдигна вежди, улови, че нещо не е в ред. Хенрих едва забележимо кимна с глава — правилно, има нещичко, после ще ти кажа.

2

На Марс братята заедно със сътрудниците се прехвърлиха в рейсовия звездолет. До Виржиния се пътуваше повече от месец и една трета от това време се губеше в периферията на Слънчевата система, където свръхсветлинните скорости, свързани с разкъсване на пространството, бяха забранени. Този първи, предсветлинен етап беше най-интересният — звездолетът се носеше покрай далечни планети. На Уран и Нептун беше разрешено излизането навън и разходката по древния космически лед на двете планети. Хенрих, който вече не помнеше колко пъти бе идвал тук, с удоволствие пое ролята на екскурзовод. Курт излезе за около час на Уран, още по-малко време отдели за разходка на Нептун, затова пък Корзунска се налудува. Все гледаше да се попързая по гладките повърхности, даже се изкачваше на хълмовете и се търкаляше надолу, но мъртвите ледове държаха здраво, по тях можеше да се търкаляш и бягаш, но не и да се пързаяш: кънките замръзваха за леда, опитахте ли се да откъсне крак от него, веднага падаше.

— Вземете пример от Курт, Людмила — съветваше я Хенрих. — Той знае, че при студ двеста градуса коефициентът на пързаяне е почти равен на нула, и не мисли да се бори с този неотменим факт. Мъдро се е примирил, че до връщането на Земята не трябва и да мисли за развлечения с кънки.

— Вие бъркате мъдрост и леност — възразяваше Корзунска. — Просто го мързи да се възпротиви на гадните физически закони. Той е роб, а не революционер на науката! — И сменяйки бързо пренебрежението с лукава мечтателност, добавяше: — А колко хубаво е да се похвалиш след това — аз се пързаях по амонячен лед, посипан с кислороден снежец, при минус двеста или двеста и тридесет, не помня точно, но беше студеничко.

Тя се смееше, Хенрих се усмихваше. Така със смях те тичаха по планетния космодрум. Рой не излизаше от каютата си, Уран и Нептун не го интересуваха, трябваше да изучи материалите, получени от

Боячек — доклада на Пьотр Кесиди, командира на „Протей“, бордовия дневник, разказите на участниците в експедицията — материалите бяха вече толкова, че като показа лентите и кристалите със записи на Хенрих, Рой с две думи мрачно охарактеризира тяхното съдържание: „Главата ми се цепи!“

На Нептун Санников учтиво помоли Рой да поговорят насаме. Рой още не можеше да свикне с противоречието между смутено изчервените страни, вежливите до самоунижение фрази и студения, почти дързък поглед. Момчето не е елементарно, отново и отново си казваше Рой.

— Хайде да се разберем, Курт — предложи Рой, — ще разговаряме помежду си, без да искаме разрешение. Моля ви да идвате при мене по всяко време.

Санников скоро почука на Рой.

— Преди всичко да ви обясня защо пожелах да разговаряме насаме — започна той. — Всъщност нямам предвид брат ви. Но Людмила ще започне да ме прекъсва, тя не може без това. Тя ме смята за роб на науката.

— Значи ли, че това обвинение е лъжливо и вие съвсем не сте роб на науката? — уточни Рой.

— Не, защо? Всичко е вярно. Изобщо, ще отбележа в скоби, Людмила рядко бърка в оценките си, тя има дарбата да схваща същественото. И мене веднага разбра — не си позволявам да се отклонявам от науката. При склонност към иронизиране това може да се класифицира и като научно робство.

Санников седеше на дивана свит, с ръце на коленете. Много по-просто беше да се облегне назад и да прехвърли крак върху крак — самият Рой признаваше само непринудените пози, но младежът показваше, че е скромен, кротък, почти смирен. Изглежда, той наистина не съзнаваше, че самата му старателно култивирана скромност е предизвикателна, че показаната плахост е близка до дързостта. На Рой му се прииска да подразни Санников.

— Харесва ли ви моята каюта, Курт? — той посочи с ръка стените.

Санников неволно изви глава след ръката на Рой. В очите му се появи учудване.

— Какви странни цветове! Сам ли ги избрахте?

Каютата блещукаше в безброй оттенъци на виолетовото, които никъде не се повтаряха — червеновиолетовото сияние се превръщаше в златновиолетово, златновиолетовото ставаше зеленовиолетово: всичко беше виолетово — стените, мебелите, таванът, подът — и всичко сияеше по свой, неповторим начин — ярковиолетовото угасваше в тъмновиолетово.

— Обичам този цвят, Курт. В него има нещо увлекателно, чуждоземно, не напразно вашият шеф нарече мене и брат ми мистикофизици. За мене виолетовото означава тайнственост. Помолих да боядисат каютата ми в цвят, който напомня, че великите тайни са нещо типично за нашия свят. Нали виолетовото е границата на видимия спектър, то загатва прехода към невидимото.

— Не, аз съм реалист — каза младежът. — Светът според мене е много прост, само че ние не винаги разбираме простотата му. Не ни достига фантазия за простото и си изграждаме сложности. Това е резултат от собствената ни примитивност.

— Сложност поради примитивност? Правилно ли ви разбрах, Курт?

— Съвършено правилно, Рой. Вие не сте ли изучавали дивашкия период на човечеството? На мене ми се наложи. Дивакът е интелектуално примитивен, а представата му за света е дяволски сложна! Навсякъде непонятни, необясними, загадъчни неща, навсякъде задгробни сили, призраци, привидения, духове, богове, дяволи — изобщо мистика. А в основата на мистиката лежи мистификацията. Дивакът мистифицира природата, защото вижда в нея само онова, което се разкрива пред оскъдните му сетива, и се опитва да внесе логика в хаоса от възприятия. Така той измисля свръхсложната теория за епициклите на Птолемей, за да си обясни видимото движение на планетите.

— Дивакът измисля теорията за епициклите на Птолемей? За първи път чувам такова нещо!

Курт си разреши да покаже, че е леко раздражен:

— Аз зная, че Птолемей е писал книги, къпал се е, мазал се е с благовония — той не е дивак, но е човек с примитивна логика, който строи координатна система, поставяйки в центъра себе си като пъп на мирозданието. Да виждаш себе си като център на природата е примитивно, от това светът страшно се усложнява, в неговите прости

закони се намесват разни виолетови цветове, граничещи с изчезване в задгробния свят.

Рой с интерес наблюдаваше как от младия космолог се смъква привидната смиреност. Рой вежливо попита:

— Вие дойдохте да ми обясните философски как примитивното разбиране на природата поражда мистиката?

— Разбира се, не. Тревожи ме практическата програма на изследванията, а не общофилософските проблеми.

— Аз все пак не разбирам...

— Изслушайте ме търпеливо, Рой! Не зная защо, но на никого не мога да изложа методично всичките си... Людмила избухва на втората фраза, но и на другите вниманието им бързо се изчерпва. Вероятно дразня с нещо слушателите си...

Рой се разсмя.

— Говорете, Курт. Обещавам да слушам внимателно. Досещам се, че искате да свържете проблема за кълбото с хипотезата си за мехурчестата вселена.

Да, тъкмо това искал да направи. Ще се постараете да бъде кратък. Теорията му за произхода на Вселената е съвсем проста и логична — както впрочем и самата Вселена. Световният вакуум е безкрайно сгъстена среда, нещо като тесто, което се раздува от вътрешно ферментиране и поражда мехури. Мехурите се отделят от вакуума. Тъкмо те са онова, което ние наричаме материални частици. С други думи казано, цялата наша материална Вселена не е нищо друго освен сбор от мехури, изхвърлени от вакуума.

— Това ли е вашата теория за мехурчестата вселена? И вие я смятате за нова?

Санников явно водеше Рой към някаква нова идея, но тръгна прекалено отдалече. Вероятно той винаги се изказваше така — все започваше от Адам и Ева. Не беше чудно, че вниманието на слушателите му се изчерпва, докато той стигне до същността. Рой се постараете да покаже, че не е изгубил интерес, младежът може спокойно да продължава. Санников продължи, но вече по-неспокойно. Почтителната поза, която си бе избрал, го притесняваше, изведнъж започна да се върти на дивана, ту се облягаше назад, ту се привеждаше отново, поривисто вдигаше ръце от коленете си и отново ги спускаше. Прилича на вихрено препускащ кон, който ездачът, в дадения случай

собствената му воля, изведнъж спира рязко, с любопитство мислеше за младия човек Рой. Не, Санников съвсем не представя за своя идеята за мехурчестия вакуум, обсъждали са я още в двадесетия век от старата ера. Той просто е определил при какви условия вакуумът набъбва и изхвърля като пяна онова, което наричаме вещество, и при какви — веществото е здраво сковано във вакуума. Доказателството, че вакуумът не е еднороден, че в него се появяват слабини и пренапрежения — ето новото, което той е внесъл, за повече не претендира, този малък принос напълно го удовлетворява.

— И това ако е малък принос! — Рой поклати глава. — Сега, предполагам, ще преминем от общите проблеми на мирозданието към работата на космостанцията! Правилно ли разбрах намеренията ви?

Да, Санников искал да предложи тъкмо това. Той напомня, че звездолетът „Протей“ открил кълбото, когато прелитал край звезда, която в този момент се превръщала от нормално светило в „черна дупка“. В Космоса „черните дупки“, тоест небесните тела с размер като на Луната и маса като на Слънцето са не по-малко от бълхите в козината на бездомно куче. Но все още нито един човек не е присъствувал при колапса на звезда, тоест при космическа катастрофа, когато гигантското газово кълбо за броени секунди с чудовищен взрив пропада в себе си, превръщайки се в мъничка топка от вещество, милиарди пъти по-плътно от водата. И още щом щурманската апаратура установила, че малко встрани от курса някаква звезда се кани да изчезне в себе си като в бездна, командирът на „Протей“ без колебание обърнал кораба към района на катастрофата. И в отчета си той съобщава, че недалеч от „черната дупка“, в която се превърнал звездният гигант, открили кълбо, голямо колкото техния звездолет, и го взели на буксир със силовите си полета. Пьотр Кесиди смята кълбото за изкуствено съоръжение, може би даже за летателен апарат, в който има непознати разумни същества, и за него проблемът е един — как да се установи контакт с тях?

Всичките ни астронавигатори едва не са се побъркали на тема контакт с извънземни цивилизации. По-рано на тази тема пишеха само авторите на фантастични романи, сега районите, където е възможна срещата със същества от други планети, са нанесени на космическите лоции. Кесиди се е поддал на модата и търси в Космоса „братя по разум“. И никой не си дава сметка, че тайната не е толкова в

конструкцията на кълбото, обявено за чуждозвезден кораб — той, Курт, си залага главата, че в кълбото няма никакви разумни същества, — а в мястото, където са го видели, във времето, когато то е възникнало. Той, Курт Санников, твърди, че колапсът на звездата и възникването на кълбото са две явления на един и същ физически процес, развил се в онзи район на световното пространство, откъдето е минавал курсът на „Протей“. Не трябва да се търси контакт с измислени същества, това е примитивно възприемане на света, това е дивашка работа. Някога са виждали край себе си духове и призраци и планетите са се въртели по небето в епицикли, а не по простичките Коперникови орбити, а сега измислят призрочни разумни братя и във всеки „скитник“ в Космоса откриват изкуствено съоръжение. Всичко е хиляди пъти по-просто — трябва само да се разбере физическата същност на процеса, погълнал в бездната звезда и изхвърлил навън малко кълбо. Останалото е несъществено.

— Нима не правим точно това, Курт? — Рой наистина не разбираше накъде клони младият космолог. — Задачата ни е да изследваме всичко, свързано с кълбото. Останалото е несъществено. Всъщност какво не ви харесва? Доказвайте си, че кълбото не е нищо повече от забавно физическо явление. Никой няма да ви пречи.

Санников гледеше така, сякаш не знаеше да избухне ли, или да се разплаче. Приличаше на объркано дете — устните му потрепваха, лицето почервения, очите влажно заблестяха.

— Не умея да обяснявам. И на вас не успях — завърши тихо той.

— Аз ви слушах внимателно. И не ви прекъсвах.

— Не е там работата — не сте ме прекъсвали... Аз исках накратко, но всичко кратко е сложно. Хората нямат търпение за дълги мисли.

— Днес говорите само с парадокси — добродушно отбеляза Рой. — Примитивът е по-сложен от простотата. Мистификацията е основа на мистиката. А сега пък и дълги мисли. Никога не ми е идвало наум, че истинността на мисълта може да се измери в метри.

— Кълбото трябва скоро да изчезне — печално каза Санников. — Аз направих всички изчисления... Кълбото, трофеят от космическото разузнаване на „Протей“, с което така се занимават на Виржиния, промени курса си от поява към самоунищожение. То трябва да се разтвори безследно във вакуума.

— Знаете ли какво? Да организираме теоретическо събеседване — предложи Рой. — Аз проучих отчета на Кесиди, в него няма нищо неясно освен, разбира се, неразбираемата природа на самото кълбо. А във вашите обяснения не можах да се ориентирам. Може би заедно ще се справим по-добре?

Като научи за разговора на брат си със Санников, Хенрих равнодушно повдигна рамене. Той имаше периоди на увлечение, периоди на безразличие, периоди на лекомислие. Рой отнесе сегашното му състояние към третия период. Хенрих се шегуваше, отвличаше се с дреболии, говореше за празни работи. На Рой му се стори, че брат му се е увлякъл по Корзунска — до любов не беше се стигнало, но симпатията личеше. Рой не беше сигурен, че увлеченията от такъв характер помагат на работата, в душата на Хенрих нямаше място за две страсти. Но се утеши — ще чуят доклада на Санников, той ще наговори такива неща, че Хенрих няма да остане безразличен.

Санников докладва два часа, идеите му отново се сториха на Рой твърде смътни, но математиката беше безупречна — оказваше се, че кълбото се спасява от гибел само чрез поглъщаната от него енергия, но и тя няма да стигне за дълго.

— Интересно ли ти се вижда? — попита Рой, когато останаха с брат си сами.

— Не по-зле от много други теории за световния вакуум! — отвърна Хенрих. Като разбра, че този отговор не удовлетвори брат му, прибави: — Да не бързаме, Рой, нека видим със собствените си очи загадъчното кълбенце.

— Струва ми се, че посвещаващ твърде много време на Корзунска и това те отвлича — упрекна го Рой.

Хенрих се измъкна с шегата:

— Тя е толкова очарователна, та чак безопасна. Аз не съм Андрей, не си търся господари, особено в женски облик. А Людмила е от онези, които държат да са отгоре. И после, обещах на Андрей да я върна невредима на Земята. Ти знаеш, че държа на думата си.

3

Посещението на Главната космостанция беше особено радостно за Рой — той се срещна със стария си приятел Пьотр Кесиди, командира на „Протей“. Осем години не бяха се виждали и като се има предвид, че Пьотр готвеше звездолета си за нов рейс, нямаше да се срещнат още осем, ако Рой сам не беше се появил на Виржиния — малка планета, където се помещаваха Галактическата база и ремонтните заводи.

Рой с вълнение — и радостно, и тъжно — разглеждаше приятеля си. Пьотр си беше уж същият, а се бе променил. Остарял бе. На една и съща възраст с Рой, той изглеждаше човек от друго поколение. На Земята повече от сто години говореха, пишеха, свято вярваха, че при близките до светлината скорости възрастта сякаш се консервира и астронавтите, върнали се след далечни рейсове, трябва да изглеждат като младежи пред земните си връстници.

Но Пьотр беше истинско опровержение. Бе се прегърбил, посивял и побелял, лицето му беше набраздено от бръчки, твърде малко бе останало от онзи жизнерадостен, енергичен мъж на средна възраст, какъвто го помнеше Рой. Непроменени си бяха милата усмивка, спокойната походка, присъщата само нему доброта в гласа, вниманието, с което изслушваше всекиго, и може би обземащата го понякога вгълбеност, почти отчужденост...

Пьотр посрещна приятелите си на космодрума. Той повика авиокар, за да се придвижат до космостанцията, но Хенрих поиска да се разтърпе. Людмила заяви, че обожава разходките, особено по непознати места, а на Рой и Санников беше безразлично ще вървят ли, или ще летят.

По пътя Корзунска попита:

— Ще можем ли веднага да видим кълбото? Нямам търпение да се запозная с него.

Астронавтът се усмихна и поклати глава.

— Кълбото е на противоположната страна на Виржиния, а тя е колкото нашата Луна. Но утре ще излетим за там, обещавам ви.

— Кажете, няма ли някакви промени в кълбото? — интересува се Санников. — Не ви ли се струва, че то... като че ли... Искам да кажа, не се ли кани да изчезне?

Кесиди удивено погледна младия космолог.

— Не — отвърна астронавтът, като помисли, — няма признаци на изчезване. Затова пък поглъщането на енергия се увеличава, това създава трудности на енергетиците.

— Увеличава се, това е добре — каза Санников.

Отпред крачеха Рой и Пьотр, Хенрих и Людмила вървяха след тях, девойката ту се спираше, оглеждайки околността, ту хващаше Хенрих за ръка, за да догонят първата двойка.

— Колко е красиво! — радваше се тя. — Всички знаем, Хенрих, че Виржиния е прекрасно място, толкова пъти сме я виждали на стереоекраните. Но истинската прелест се открива само пред живия поглед! И въздухът! Честна дума, не е по-лош от земния!

Атмосферата на Виржиния беше по-лоша от земната, но по планетата бе разрешено да се ходи без скафандри — повишеното съдържание на озон компенсираше недостига на кислород. Тук се вървеше по-леко, отколкото на Земята — Виржиния беше много по-малка, но се отразяваше урано-платиновото ѝ ядро, — предметите тук тежаха около четиридесет процента по-малко, отколкото на Земята. Докато подскачаше и се смееше, Людмила се убеждаваше, че е способна да вземе височина, за каквато рекордьорите по скокове не могат и да мечтаят...

На небето светеха три звезди. Първата, в зенита, беше много ярка и жълта като Слънцето, втората — оранжева, по-малка и не толкова блестяща, а третата — червеникава, мътна, едва се издигаше над хоризонта. И всичките три светила се промъкваха през пелена от тънка червеникава мъгла, която придаваше на всичко особен цвят. А на земята от всеки предмет се спускаха три сенки — едната къса, плътна, бавно сменяща очертанията си, втората — по-дълга и по-бърза, а третата — от червеното слънце, най-дълга и бърза, явно се скъсяваше.

— Аз хвърлям сенки, аз цялата съм на сенки! — с възторг възкликна Корзунска. — И всички вие сте на сенки, толкова е хубаво!

— Ето я космостанцията, а до нея — хотелът — каза Пьотр, като посочи няколко здания. — Починете си, вечерта ще се срещнем в салона на станцията.

След час при Рой влезе брат му — измит, избръснат, в нов комбинезон.

— Контиш се — каза Рой и с удоволствие вдъхна аромата на парфюма — Хенрих се парфюмираше рядко, но силно, а понякога прекалено. — Пак ти повтарям — не си губи ума!

— Умът ми си е на мястото си, Рой. Как ти се стори Пьотр?

— Изменил се е в нещо, а в нещо си е същият. Ти отзад все бърбеше с Людмила, а Пьотр ми каза десетина думи и се замисли, спъваше се в трапчинките по пътя, защото не ги виждаше. Ние и по-рано сме се разхождали с него така, без да произнесем нито дума, а после ми е казал с благодарност: „Колко хубаво си поговорихме, Рой.“ Той взема мълчаливите си размисли за оживен разговор.

— То си е било разговор — телепатична обмяна на мисли.

— Нямаше го най-важното — обмяната. Той размишляваше за нещо, а у мене не се пораждаха ответни мисли.

— Харесва ми на Виржиния — каза Хенрих. — Планетата е достойна за възхита. Тук трябва да се идва за развлечение.

— Засега нито един не издържа тук повече от година. Енергийните заводи са пуснати на пълна мощност, всеки виржинец е задължен да дежури край анихилаторите по четири часа на ден извън другата си работа. Изразът „краката му се подкосяват от умора“ тук е делова характеристика. Така ми каза Пьотр в ония три-четири минути, когато разговаряше, а не мълчеше.

— Възможно е утре и ние с теб да падаме от умора, но днес ми се иска да се любувам на планетата — каза Хенрих и излезе на верандата.

Оттам се откриваше изглед към Виржинско море, осветено от трите слънца. По морето се носеше катер. Поклащаше се на вълните и заедно с него се поклащаха трите му сенки. Катерът се мяташе между тях, сякаш бягаше от едната и се нахвърляше върху другите две, които пък бягаха от него. Хенрих забеляза, че сенките върху виржинската вода са много по-отчетливи, отколкото при земните морета, нашите сенки са резки само върху земята. Той се любуваше на движението на

четирите силуета в морето — един материален и три призрачни. Рой викна от стаята:

— Още ли не ти е омръзнало да безделничиш? Време е за космостанцията.

Главната космическа станция, управляваща галактическите полети в звездните околности на Слънцето, беше триетажно здание с висока сляпа кула. И кулата, и зданието се предпазваха от куполи, единият висок като богатырски шлем, другият малко по-голям, сплескан — сегмент на основното здание. Навигационните апарати на станцията се намираха в кулата, под големия купол се помещаваше салонът — обикновена зала с кресла, маси и масички, обзорни екрани на стените и тавана, едните показваха своите райони в звездното пространство, други служеха за стереопредавания.

В салона имаше десетина души, обширната зала изглеждаше почти празна. Хенрих седна до Людмила.

— Не можахме да ви организираме параден прием, много са заети всички на Виржиния, приятели — каза Кесиди. — С нас са щурманите на „Протей“ и работници от енергоцентралите, ще отговаряме на вашите въпроси. Вижте като начало срещата ни с кълбото.

Единият от екраните светна, очерта се пътят на „Протей“ сред светилата от галактическия регион ТК-273. Хилядократно ускорени на екрана, звездите се носеха стремително срещу зрителите, но не връхлитаха в залата, а се разбягваха встрани. „Протей“ сякаш се вряза в гъстата звездна каша, разпилявайки светилата. Кесиди коментираше картината. Целият екипаж се развълнувал, когато анализаторите съобщили, че корабът се приближава към звезда, готова с чудовищен антивзрив вътре в себе си да се превърне от грамадно светило в мъничко тъмно кълбо. Било безкрайно опасно да проникнат в района на исполинската катастрофа, но и завладяващо интересно — да станат свидетели на антивзрив, какъвто още никой не бил виждал. Той попитал екипажа дали гледката си струва риска, нито един не казал „не“. Екранните полета били усилены, бойните анихилатори — готови да унищожат всяко опасно излъчване, всяко идващо насреща материално тяло. Но антивзривът станал по-рано, преди „Протей“ да пристигне в района на катастрофата — изведнъж звездата просто изчезнала. А „черната дупка“, топката невъобразимо плътна материя, в

каквато се превърнало неотдавнашното светило, изобщо не се виждала — черно петънце, нещо като топографска точка, и само свръхзорките анализатори свидетелствували, че това черно петънце все пак блещука, от него се лее слаба светлина — призрак, а не тяло, истински черен паяк във Вселената.

— Сега вижте нашия трофей — каза Кесиди.

Това беше тъмно кълбо с идеална сферичност, изтръгнато неочаквано от ада на взрива. Звездата е изчезнала вътре в себе си, а то се е изстреляло от епицентъра на катастрофата. Било е в самия пъкъл, в горнилото на невероятно мощни сили и сее изтърколило — гладко, с мътен блясък. То летяло през района на катастрофата като през празно пространство, исполинските гравитационни полета, свили за миг звездата в мъничка топка, не му действували, то сякаш било от друг свят, чужд на законите на Космоса. „Протей“ осветил космическия „странник“, кълбото завило към звездолета, сякаш откликвало на поканата за запознанство. Точно в този момент корабният компютър обявил, че кълбото е космически кораб, управляван от разумни същества.

— Ако кълбото наистина е обитавано от разумни същества, тогава те не са пожелали да влязат в контакт с нас — каза Кесиди. — Не отговарят на никакви сигнали. Пратеникът на чуждия свят — призрак в материален образ — съществува, ние го наблюдаваме, възможно е ние също да сме наблюдавани — и нищо повече!

— Но кълбото приема нашата енергия — отбеляза Рой. — Как дойдохте до мисълта, че „странникът“ трябва да се подхранва? Случайно ли?

Да, случайно, потвърди Кесиди. Заедно с другите опити да осъществят контакт изпробвали и обстрелване с поток ротони. Ротонният генератор на „Протей“ е монтиран с приставка към аниhilаторите на пространството, осигуряващи свръхсветлинна скорост. Той няма намерение да чете лекции по астрофизика, но трябва да напомни, че когато аниhilаторите унищожават пространството, в замяна се образуват добре познатите на всички протони, неутрони, електрони, мезони, неутрино. Тези частици са резултат от, така да се каже, чистото изгаряне на пространството, но стопроцентова аниhilация няма, някаква част се деформира в същите тези полуматериални ротони — отчасти вече вещество, отчасти още

пространство. За астронавигаторите ротоните са като въглищния прах от тръбите за енергетика, те свидетелствуват, че коефициентът на полезно действие на рейсовите анихилатори не е стигнал до сто — звездолетът, който изхвърля много ротони, трябва да се изпрати на ремонт. Обикновено отделените от анихилаторите ротони отиват в Космоса и там постепенно се сливат с вакуума — извежда ги ротонният генератор. Някой се сетил да насочат този прах от недоизгоряло пространство към кълбовидния „странник“, който се носел след „Протей“ в неговите силови полета. Ефектът бил главозамайващ. Кълбото погълнало всички ротони.

— Ние видяхме в това възможност за контакт, стори ни се, че ротоните са онзи пратеник за свръзка, когото търсим. Никога дотогава според космическите норми анихилаторите на „Протей“ не бяха работили толкова лошо, скоростта на звездолета падна под навигационните граници, затова пък потокът ротони ставаше все по-обилен и кълбото все по-жадно ги поглъщаше. На Виржиния „Протей“ си почина, захранването на кълбото с енергия поеха местните централи — и мога да ви уверя, те работят с пълна мощност.

— А какъв е ефектът в смисъл на контакт? — попита Рой.

Кесиди повдигна рамене. Никакъв! Контакт е двустранна връзка, единият предава, другият отговаря. Връзка несъмнено има — нашите предавания се приемат. Но отговор няма.

— Колко енергия вече е изпратена в кълбото? — попита Санников.

— Можете да видите записите.

На екрана се появи график на подаваната в кълбото енергия. Санников възкликна:

— Изразходвали сте енергия, която би стигнала да се направят десет такива кълбета от чисто желязо. Знаете ли какво следва от това?

— Следва, че кълбото не е от чисто желязо. Или вие сте на друго мнение?

— На съвсем друго! Никакво веществено тяло не може да приеме такава маса енергия, без да се взриви, без да се превърне от скромно кълбо в пламтяща планетка. Цялата изпрацана от вас енергия изчезва в кълбото като в яма, преминава през него като автомобил през отворени врати.

— И накъде отива?

— Очевидно във вакуума. Кълбото е отворена към вакуума врата. Там е неговата загадка и там е значението му.

Рой отново попита:

— На какво все пак се основава вашето твърдение, че в кълбото има разумни същества?

— Ние ги виждаме — каза Кесиди. — А сега ще ги видите и вие.

Увеличавайки се, кълбото обхваща половин екран — идеална сферична конструкция, подобна на маслена капка, суспензирана в течност. Цветът на кълбото се променяше при всяко завъртане на изображението, сякаш нямаше собствена окраска, а впечатлението за цвят идваше отвън — ту наситено червено, ту жълтееше, ту зеленееше, синееше, отново червенееше. И изведнъж — Кесиди с мълчалив жест прикани зрителите да внимават — всички цветове на кълбото започнаха да избледняват, то изглеждаше вече студено-бяло, после и белотата се разводни, сякаш се обви в мъгла, мъглата също се разсейваше — кълбото ставаше напълно прозрачно: появилото се в него собствено осветление правеше видимо онова, което ставаше вътре.

— Ама че картинка! — учудено промърмори Хенрих.

В кълбото се движеха странни фигурки, по-скоро силуети, а не тела — тъмни, с размазани очертания, при това меняха формата си — бяха ту кръгли, ту цилиндрично източени, ту се превръщаха в палачинки, ту се виеха като змии. Силуетите се преплитаха, отдалечаваха се един от друг, отново се събираха, наежили израстъците си, сякаш взаимно се опипваха, отново се раздалечаваха... Вътре в кълбото се блъскаше тълпа от сенки, в техните движения всичко изглеждаше безпорядъчно, а когато на зрителите се стори, че смътно улавят някакъв ред, кълбото изгуби прозрачността си и отново се оцвети различно — от жълто стана синьо, от синьо — зелено, от зелено — червено.

— Тези любопитни картинки ние виждаме в моментите на върхова консумация на енергия от страна на кълбото — коментира гледката Кесиди. — Но какво означава танцът на сенките, нямаме и понятие. Компютрите квалифицират силуетите като изображения на живи същества. Но нито веднъж не сме получили от тях разумни сигнали.

— Може би непосредственото наблюдение ще даде повече данни? — попита Людмила.

— Утре ще видите кълбото — повтори Кесиди. — И мога да ви уверя, че нищо ново няма да научите. Кълбото е по-отчетливо на екрана, отколкото в натура. Не забравяйте, че анализаторите са посъвършени от нашите очи.

Когато излязоха от залата, Рой попита Хенрих:

— Някакви интересни мисли да те вълнуват?

— Никакви — весело отговори брат му. — Затова пък Курт го вълнуват хиляди такива мисли, виж го как се мръщи. Сигурен съм, че прехвърля в главата си новите идеи като големи гладки камъни — тежък физически труд. Людмила и тя поруменя, очите ѝ блестят, това е знак за изпепеляващи мозъка идеи. Защо не вземеш да попиташ двамата?

— Те сами ще дойдат да ми докладват — предсказа Рой. — Какво възнамеряваш да правиш сега, Хенрих?

— Да се разхождам, Рой. Ще поскитам из виржинските паркове, както на Земята, ще подишам до припадък виржински озон.

— Заедно с Людмила?

— Е, да не би да искаш с тебе? Веднага ще потънеш в проекти и графици за спешни действия, за които впрочем и ти самият не знаеш дали са нужни.

— Не зная — съгласи се Рой. — Но нали нещо трябва да се прави.

4

Както казваше Пьотр Кесиди, огледът на кълбото отблизо не им донесе нищо повече. То стоеше неподвижно сред облак прах. Дежурният енергоинженер обясни, че тази мъгла от прах е резултат от непрекъснатото подаване на огромни маси енергия в кълбото — състои се от привнесено вещество от самата Виржиния. Странични вещества няма.

Людмила каза, че прахът не представлява интерес. Хенрих се прозяваше. Само Санников клатеше глава с разбиране, сякаш обяснението на енергоинженера потвърждаваше най-смелите му догадки.

В хотела той дойде при Рой, този път без да иска предварително разрешение.

— Вие сигурно идвате с нови, невероятно сложни прости идеи, Курт? — попита Рой. — Имам една молба — не ги развивайте надълго и нашироко. Страхувам се, че не съм способен да вникна в твърде дългите доказателства.

— Искам да предложа план за изследване на кълбото — каза младежът. — Доказателствата ще излагам, ако вие сам ги поискате.

Преди всичко трябва да се изясни, каза Санников, вярно ли е, че кълбото е мехур, изхвърлен от вакуума, който сега се всмуква обратно. Той настоява на такова тълкуване. Ако е вярно, проблемът се опростява. Енергията, подавана в кълбото, забавя неговото изчезване. Оттук първото действие — да се намали подаваната енергия и да се види какво ще стане с кълбото.

— Приема се — каза Рой. — Но да допуснем, че при намаляване на подаваната енергия кълбото в съответствие с вашата хипотеза покаже, че иска да избяга от нашия свят. Ще му разрешим ли да изчезне?

— За нищо на света! — отвърна бързо Курт. — Едва тогава ще започне истинското му изучаване.

Помнейки условието на Рой, той се постара да бъде кратък. Ако кълбото започне бързо да се връща към вакуума, подаването на енергия незабавно се възстановява. Ще бъде доказано, че вътре в кълбото има яма в световния вакуум, където се губи енергията. Превръщането на гигантското газово светило в свръхплътна топка е предизвикало разкъсване на вакуума. И кълбото не е нищо друго, освен защитна ципа около разкъсването. То нараства, ципата се прибира навътре. И следователно следващото действие е да се намери това разкъсване в центъра на кълбото. За целта да се проникне в недрата му в специална капсула — отначало автомати, после и хора...

— Вие сте се побъркали, Курт! Каква безумна идея! При такъв поток от енергия, представяте ли си? Та това е милион пъти по-опасно, отколкото да „преплуваш“ Ниагара. Всяка капсула мигом ще се превърне в плазма.

— Аз съм премислил всичко — увери го младият човек. — Първо, при пускане на капсулата подаването на енергия се спира. Второ, ние ще използваме вашето собствено изобретение. Във вашата лаборатория е доработена антигравитационната защита на академик Томсън. При вас снарядът с човек вътре свободно преминава през стената, без да нарушава целостта ѝ. Андрей казваше, че самият вие сте минавали през гранитна скала, дебела десетки метри. Защо да не се възползуваме от вашите екранни полета? Струва си труда!

Младежът е по-сериозен, отколкото ми се стори в началото, мислеше Рой, наблюдавайки Курт под око. И даже ако идеята му не е вярна, защо да не се разбере къде е грешката? И защо да не се изпробва екранирането в такава важна работа, а не само за незабелязано минаване през стени? Изпитанията, направени на Земята, все пак приличат малко на фокусничество — шоу-спектакли, ярки демонстрации на възможностите на екранните полета.

— Искам да ви обърна внимание на още нещо, Рой — продължаваше Санников. — Дълбоко съм убеден, че силуетите, които се появяват в кълбото, са само оптични свидетелства за неизвестни физически процеси, а не фигури на живи същества. И ако това се докаже, ще се сложи край на необоснованите надежди и нереалните планове.

— Разговаряли ли сте вече с някого за своите предложения?

— Само с Корзунска.

— И тя, разбира се, изтъкна маса възражения?

Санников се учуди.

— Какво говорите, Рой, Людмила наистина се дразни от моя маниер на излагане на мисли... Тя е нетърпелива, а аз съм муден... Но още не се е случвало да ми възрази по същество. Та тя сама поиска да дойде тук с мене. Андрей не я беше включил, но тя каза: „Ние с Курт добре работим заедно.“ Това е вярно, Рой. Ние с Людмила работим задружно... когато аз не се засягам от насмешките ѝ, тя не обича...

— Не обича насмешките? — иронично попита Рой.

— Не, тя обича да се надсмива — сериозно каза Санников. — Не понася само когато отвързват на насмешките ѝ. Аз се старая да ги търпя.

— Ще поговоря с брат си, Курт.

Хенрих продължаваше да бъде в период на лекомислие. Не поиска да обсъжда идеите на Санников. Нека Рой решава сам, той се доверява на мъдростта на брат си. Рой каза, че за създаването на екраниращо поле ще се наложи да извикат от Земята Арутюнян с цялата апаратура. Хенрих заяви, че ще се радва да прегърне Рорик на Виржиния. Рой сви рамене. Добре беше, че Хенрих се съгласява, без да спори. Случваше се в дните от „третия период“ да се обявява срещу всяко предложение на Рой. И прибързаното съгласие, и прибързаните възражения значеха едно и също — Хенрих временно бе изгубил интерес към работата. Но неаргументираното съгласие все пак беше за предпочитане пред неаргументираните възражения. Рой каза:

— Ако Пьотр приеме програмата на Курт, аз ще пратя ротонограма на Боячек с молба да командирова Рорик Арутюнян.

5

Арутюнян бе взел толкова механизми, че един от трюмовете на звездолета се оказа натоварен догоре. Докато монтираха апаратурата в специално здание до кълбото, Арутюнян запозна своите ръководители как вървят работите на тяхната лаборатория на Земята.

— Рорик, знаеш ли какво нарежда старецът? — Рой показва писмото на Боячек, донесено от Арутюнян.

— Зная. Боячек ми го каза. На нас тримата — на тебе, на Хенрих и на мене — ни е забранено да пилотираме капсулите, проникващи в недрата на кълбото. Боячек препоръчва да се ограничим с пускането на автоматични анализатори, намира, че това е достатъчно.

— Не е достатъчно, Рорик. Страхувам се, че безпилотното сондиране няма да даде кой знае какъв резултат. Поговори с Курт Санников, неговите мисли относно природата на кълбото засега се потвърждават — при намаляване на подаваната енергия кълбото явно намалява размерите си, както предсказваше Курт.

След разговора си със Санников Арутюнян призна на двамата братя, че никак не му се иска да види в най-загадъчния обект, който някога е намиран в Космоса, само мехур, изплувал от разкъсването на световния вакуум — звездна катастрофа, самоунищожение на гигантско светило и някакъв си мехур! Рой го посъветва да не прехвърля върху природата човешките емоции, нека нарече кълбото по-благопристойно, да кажем, брилянт, изскочил от огнището на звездната катастрофа, и да се утеши с това наименование. Тяхната задача е да изследват природата на тайнствения обект, това е физика, а не семантика. И да подготвят капсула за безопасно проникване в недрата на кълбото, каквото и да представлява то — мехур от вакуума, космически брилянт или, не е изключено, кораб с екипаж от разумни същества.

Хенрих се засмя. Арутюнян с недоумение го погледна. Хенрих весело каза:

— Рой има навика да приема събитията драматично, а аз, когато не разбирам нещо, се смея.

— Но ти имаш ли представа какво е това кълбо?

— Имам само представата, че е неразбираемо. Аз вече го споделих.

— Ще ми помогнеш ли в оборудването на капсулата?

— Не съм добър механик. Но сред инженерите от космостанцията ще намериш много специалисти. Курт и Людмила също ще ти помогнат.

Санников отказа да помогне на Арутюнян. Тъжно показва малките си тънки пръсти — ръцете му не са просто слаби, те имат отвратителната способност да чупят или развалят всичко, до което се докоснат. Корзунска възторжено прие да помогне. При Коритин тя изработвала уреди, монтирала сложни уредби, а освен това екраниращите полета я интересуват, за нея е чест да вземе участие в монтажа на генераторите на тези удивителни полета. Арутюнян каза на Рой, че ще натовари Людмила с финия монтаж, не знае какъв космоенергетик е тя, но за настройчик на апаратурата би я взел и на Земята, без да се замисли.

Рой иронично каза на брат си:

— Как ще се разхождаш сега без компания из райските кътчета на Виржиния?

— Ще мина и без разходки! — засмя се Хенрих. — Все някога трябва да се откажа от приятното прекарване на времето. Виждам, че нервничиш, Рой.

— Време е, време е да се хващаме за работа, Хенрих. Липсва ни живото ти участие в съставянето на програмата.

— Не ме притеснявай, Рой — помоли Хенрих. — Програмните изпитания ще набележиш и без мене. Повярвай ми, засега нито една ценна мисъл не ми идва в главата. Да почакаме, докато изпитанията дадат нови данни.

Рой беше свикнал с това, че тяхната съвместна работа малко приличаше на нормално сътрудничество. И разбираше, че понякога Хенрих трябва да бъде освобождаван от дреболиите, от методичното събиране на факти — девет десети от лабораторния труд се свеждаше до такова методично натрупване на факти. Затова пък мисловната сила на Хенрих избухваше, когато непредвидени колизии спъваха

изследването. Така беше прието още от първите години на тяхното сътрудничество, тези отношения особено се усилиха след двете заболявания на Хенрих — аварията на планетолета на Марс и злополучното изпитание на апарата за индивидуална музика.

Първото изпробване на капсулата имаше много по-малък ефект, отколкото очакваха. Капсулата проникна в кълбото без усложнения, анализаторите ѝ фиксираха всичко, което ставаше по време на проникването. Записите потвърдиха известното отпреди — около кълбото има облак от прах, след праха — обвивка от сплавта на десетина тежки метала, след обвивката — рохкава пемзовидна сърцевина, също метална сплав. Никакви помещения, никакви механизми, никакви същества! И никакви странни силуети, напомнящи движещи се живи тела. Анализаторите в капсулата дадоха по-малко данни от онези, които фиксираха кълбото от повърхността.

— Може би екранирането е твърде силно! — обърна се огорченият Рой към Арутюнян. — Възможно е не само да защитава капсулата, но и, така да се каже, да я ослепява.

Изведоха капсулата от кълбото. Рой подаде на екрана записа на външните анализатори. В салона се появи познатата картина — в недрата на кълбото се движеха размазани силуети. Приборите очертаха и капсулата, която бавно се плъзгаше към центъра, и предизвиканото от нея усилено движение на силуетите. Едни сякаш бягаха от връхлитания върху им чужд снаряд, а други като че ли се стремяха към него от периферията, виеха се около апарата, но не се улавяше никакъв порядък нито в разпръскването, нито в струпването им.

Рой предложи да се разшири програмата на изследване. Капсулата отново се вкарва вътре и екранирането и се регулира от най-мощно до граничещо с опасност от разрушаване — може би тогава ще се състои реалната среща с призрака? Ще рискуваме и да я разрушим, за да видим какво ще стане. В такъв случай ще трябва да се монтират други капсули за замяна.

— Вашата теория за ями във вакуума не е много привлекателна — каза Рой на Курт Санников. — Къде по-приятно би било да срещнем братя по разум. Някак заживяхме вече с мисълта, че ни предстои делови контакт с чуждозвездна цивилизация. Но констатирам с огорчение, че фактите отново говорят във ваша полза. Поне от първите експерименти.

— Следващите експерименти още повече ще потвърдят моята концепция — обеща младият космолог.

Арутюнян осъществи следващата програма. След пълното премахване на екранирането капсулата се разтвори в неизвестното вещество в центъра на кълбото. Рой констатира, че разрушението на капсулата не е дало нищо на науката освен доказателството, че без защитно екраниране материалните тела на Космоса не могат да съществуват вътре в кълбото. „Възможно е това също да има значение“ — каза той, повдигайки рамене. Много по-съществено беше, че анализаторите в капсулата фиксираха канализацията на енергията към центъра на кълбото, а там тя изведнъж безследно изчезваше.

— Може, разбира се, да се приеме, че центърът на кълбото е бездънен кладенец към вакуума, където отива цялата енергия — обърна се Рой към Санников. — Доколкото разбирам, това е същността на вашата теория. Но според мене по този начин една загадка се обяснява с помощта на друга, далеч не по-ясна. Не зная какво да правим по-нататък. Бих искал да чуя всички мнения.

— Време е да изпратим човек в кълбото — каза Санников. — Моля да ми бъде оказана честта да бъда първият пилот на капсулата.

— И на мене! — възкликна Корзунска. — Напомням ви, че съм космоенергетик и че съм специално командирована до Виржиния да изследвам къде изчезва енергията. Аз участвах в монтажа на капсулата, всеки уред в нея ми е познат. Роберт Арутюнян може да потвърди.

Рой обобщи:

— Започваме пилотно сондиране на кълбото. Първи пилоти на капсулата ще бъдат астрофизикът Курт Санников и космоенергетикът Людмила Корзунска.

6

— Имаш ли друго предложение? Тогава говори! — каза Рой на брат си. — Унилото ти лице ми действа на нервите. Човек остава с впечатлението, че се готвиш не за експеримент, а за погребение. Може би ще кажеш какво не ти харесва?

— Нищо не ми харесва, Рой. Нищо. Можеш ли да ме разбереш?

— Не, не мога. Това са глупости. Някога учехме, че истината е конкретна. Преодолей раздразнението си и обясни по-конкретно.

Хенрих се постара да се овладее. Не му харесва теорията за ями във вакуума, това е главното. Опитните данни потвърждават фантастичната хипотеза за космическите мехури, но той не може да направи нищо със себе си — на него, както и на Рорик Арутюнян, тези мехури са му неприятни. Не може да противопостави на въпросната теория нито едно сериозно възражение, но от това отношението му към нея не се променя. И го безпокои пилотното сондиране. Бои се от влизането на хора в кълбото.

— Опитът показва, че капсулата свободно прониква там и безпрепятствено се връща. Не вярваш ли на опита?

— Рой, не става дума за това, в какво вярвам и в какво — не. Да, екранирането засега е надеждно, виждам. Но ти ме питаш не за сигурността на екранирането, а защо имам лошо настроение. И аз ти отговарям — имам лошо настроение, защото не ми харесва идеята за изпращането на хора в кълбото. А защо не ми харесва, не мога да обясня.

— Затова пък аз мога да го обясня — спокойно каза Рой. — Безпокои те това, че в капсулата ще седне Корзунска. Не е ли така?

— И така да е! — сърдито викна Хенрих. — Здрави мъже ще си седят спокойно на креслата в салона, а изпращат една жена дявол знае къде. Или ти забрави, че обещахме на Андрей да се грижим за сигурността на Людмила? Вижда се как се грижим.

— Да разгледаме твоите съображения по ред — предложи Рой. — Ти знаеш, че съм педант и обичам така — точка първа, точка

втора... И така, точка първа. Ние си седим спокойно в креслата, защото категорично ни е забранено да пилотираме капсулата. Ако влезехме в капсулата, ползата щеше да бъде нищожно малка — ние не сме инженери и не сме запознати с навигационното ѝ оборудване. Точка трета. Людмила и Курт имат хиляди преимущества пред нас, той е въоръжен с изчисления, с които нито ти, нито аз намерихме време детайлно да се запознаем, а тя превъзходно се справя с всички механизми на капсулата. Рорик изрично ме увери в това. Точка четвърта...

— Стига, Рой! — помоли Хенрих. — От безчислените ти точки получавам гърчове в мозъка. Правѝ каквото сте решили всички, само че отново и отново повтарям — не ми харесва тази идея!

Рой замислено каза:

— Главната опасност е свързана с енергията, която се изпраща в кълбото. Даже Томсъновото екраниране може да откаже в този бесен вихър от частици. Ние ще следим на пулта придвижването към центъра, но ще съумеем ли да се справим с аварийните ситуации? Курт моли да изменяме количеството енергия, за да се определи точно мястото, където тя изчезва. Иска да изследва кълбото при максимално подаване и при пълно изключване. Според мене това не е лишено от смисъл. Имаш ли възражения?

— Никакви — уморено каза Хенрих.

— Тогава утре — реши Рой. — Мястото ти е на пулта.

— Аз ще ги изпратя до стартовата площадка и ще се върна.

Хенрих пристигна на площадката с Арутюнян и заедно с него влезе в празната капсула. Тя приличаше на щурманска кабина, пълна с най-разнообразни механизми.

— Хенрих, тази капсула ще мине през всякакъв метал така свободно, както нагорещеният нож през масло — каза Арутюнян.

— Твоята капсула вече доказва достойнствата си — мрачно отвърна Хенрих. — Не зная дали веществото вътре прилича на масло, но тя вече го проряза.

Той излезе и се зарахожда около капсулата. Арутюнян се занимаваше с механизмите. От авиокара излязоха Людмила и Санников. Корзунска се затича към Хенрих, протягайки отдалече ръка.

— Хенрих, благословете ме за важни открития! — весело възкликна тя.

— Благославям ви за благополучно завръщане — отвърна той.

— Не, не — настояваше Людмила. — Благополучното завръщане е норма, то е предвидено в програмата. А важните открития са сполука. Нещо, което е трудно да се планира предварително. Благословете ме за сполука!

— Благославям ви за сполука! — повтори той и се усмихна някак насила.

Курт първи влезе в кабината. Корзунска се забави пред входа на капсулата.

— До скоро виждане! — радостно викна тя. — Хенрих, издействайте си утре почивен ден — след почивката ще направим голяма разходка по Виржиния. Ще накараме и Курт да дойде с нас.

Курт промърмори, без да се усмихне:

— Сигурно ще имам по-важна работа от разходките.

Арутюнян даде старт. Продълговатият като краставица снаряд бавно се насочи към облака от прах и скоро изчезна в него. Арутюнян хвана Хенрих под ръка. Нямаше какво да правят повече на стартовата площадка. Хенрих забърза към авиокара.

На пулта Рой го посрещна с възкликанието:

— Всичко е по програмата, никакви отклонения!

На екрана се разгръщаше картината, която вече неведнъж бяха гледали. Продълговатата капсула пълзеше в тъмната маса, в сложната сплав от десет метала — такива сплави бяха непознати на човешката техника. Без Томсъновото екраниране не би могло и да се мисли за разсичането на толкова плътно вещество.

Капсулата се движеше свободно. Сърцето на Хенрих тежко биеше. В един момент Санников включи оптическите уреди и кабината ярко се освети. Санников държеше с две ръце регулаторите на хода, Корзунска обърна радостно лице към преподавателя и ликуващо викна:

— В центъра сме. Изменяйте подаването на енергия.

Рой започна регулирането, двама инженери от енергоцентралата, застанали от двете му страни, мълчаливо следяха командите, готови всеки момент да направят необходимото. Санников изключи връзката, на екрана се виждаше само тъмната рохкава маса от неизвестно вещество около капсулата — онова парадоксално място, където енергията въпреки всички закони на Космоса се превръщаше в нищо. Без да откъсва очи от екрана, Хенрих мислено виждаше онова, което

екранните ленти бяха безсилни да изобразят. Той чувствуваше, че здравият разум го напуска. Всичко, което ставаше тази минута там, в центъра на кълбото, около малката капсула с двамата пилоти, беше повече от непредставимо — беше немислимо! Реалност, която не съществува! Огромната енергия, изпращана от генераторите на космостанцията, се носеше на потоци от частици и вълни към центъра и се концентрираше около капсулата с двамата души. Даже секунда такова подаване би била достатъчна, за да избухне чудовищен взрив, да забушува огнена стихия от нагрятата до милиони градуси плазма — така гласяха фундаменталните закони на света и светът не допускаше нито едно изключение за своите фундаментални закони. Но ето го — немислимото изключение! Може би е прав младият космолог Курт Санников и в центъра се намира дупка към тартара, към отвъдния свят, към чужда нам вселена? Но защо грандиозният водопад от енергия, изливаща се в подземията на Космоса, не увлича със себе си и капсулата, нали тя е от същите материални частици? Капсулата е увиснала над непознатата бездна. Няма ли да бъде повлечена и тя натам?

Рой се обърна към брат си и тихо каза:

— Подаването е съкратено два пъти. Опасността стана по-малка.

— Опасността стана по-малка — безстрастно повтори Хенрих.

Известно време подаваха четвърт от обикновеното количество енергия. Санников помоли да я намалят още. Рой учудено се обърна към инженерите от космостанцията:

— Имам впечатлението, че командите срещат препятствие. Защо така?

Единият инженер се свърза с генераторите, другият провери няма ли повреди на пулта. На екрана изведнъж се появиха и раздвижиха силуети — на Хенрих му се стори, че движението им е похаотично от всякога. Отново светна вътрешността на капсулата, Курт въртеше някакъв регулатор, Корзунска викаше в преподавателя:

— Приятели, какво става при вас? Никакви изменения. Продължавайте да намалявате подаването.

Инженерът от космостанцията каза на Рой:

— В генераторната изведнъж изникнаха повреди, но вече са отстранени. Можете да продължавате операцията според програмата.

Рой завъртя регулатора за поредното намаляване на подаването наполовина. Вътрешността на капсулата отново ярко се освети. На

пода се гърчеше Курт Санников, Корзунска блъскаше с две ръце по стените и непрекъснато крещеше, преподавателят донесе нейния отчаян вик: „Спасете ни! Спасете ни!“

Хенрих скочи иззад гърба на Рой и като изпревари с един миг брат си, превъртя регулатора към увеличаване на подаването. Рой бързо каза:

— Аз ще изведа капсулата навън, а ти побързай към площадката.

Хенрих се хвърли към изхода. До авиокара го догони Арутюнян. Прилетя втори авиокар, в него седнаха лекарите. Хенрих включи на максимален ход. Стартовата площадка беше празна. Хенрих изскочи от авиокара. Лекарите извадиха носилки и бързо започнаха да приготвят инструментите си. Арутюнян хвана мълчаливия Хенрих за рамото.

— Моля те, успокой се. Каквото може да се направи за спасението им, ще бъде направено.

Хенрих не отговори. Нищо не можеше да се направи, разбра го, когато видя падналия на пода Санников и чу предсмъртния вик на Корзунска. Беше станала непоправима катастрофа, само той единствен я предчувствуваше — и не я предотврати! От облака прах бавно изпълзяваше капсулата, тя изглеждаше невредима. От третия авиокар изскочиха Рой и Пьотр. Капсулата спря в центъра на площадката. Арутюнян разхерметизира вратите и пръв прекрачи вътре, след него лекарите, след тях Хенрих с Рой и Кесиди. Притиснати плътно един до друг, за да не настъпят онова, в което се бяха превърнали техните другари, влезлите мълчаливо гледаха към пода. Там лежаха две мъртви тела. Санников почти не се бе изменил, сгърчен, с изкривено лице, той само изглеждаше малко по-дребен. А Корзунска сякаш се бе смалила, приличаше на момиченце, странно момиченце, без капка кръв в лицето, слаба, с ръце-пръчици и тънки крачета — това беше друг човек, не този, когото бяха виждали всеки ден. Лекарят каза:

— Приятели, излезте. Ще изнасяме пострадалите.

На площадката Рой се приближи до брат си. Хенрих каза:

— Рой, за гибелта им сме виновни ние с тебе. Ние сме убийци, Рой!

— Овладей се! — заповяда брат му. — Когато се освободя, ще обсъдим кой е виновен и къде е причината. А сега се овладей! Чуваши ли, Хенрих, овладей се!

Рой отиде с лекарите в операционната и там му казаха, че възкресяването на мъртвите, при това така странно деформирани, е непосилно за медицината, единствената възможност е да се консервират телата в сегашното им състояние, за да бъдат изследвани след това от земните медици. Арутюнян огледа капсулата и докладва, че в нея липсват каквито и да било външни и вътрешни повреди. Рой се пхна в капсулата и също се убеди, че тя си е същата, каквато бе изпратена за последния експеримент. Енергоинженерите съобщиха, че няма затруднения в подаването на енергия за кълбото, всичко си е както през останалите дни. Рой помоли да се провери ще възникнат ли отново пречки при намаляване на енергията — точно по това време бе станала катастрофата. Три пъти беше намалявано подаването почти до нула, Рой сам провери преминаването през онази величина, която бе предизвикала противодействие — противодействие нямаше. Рой каза на Кесиди: „Струва ми се, че тук някъде се крие причината за катастрофата, но засега не зная как да я свържа със затрудненията в подаването на енергия.“

Кесиди се съгласи, че причината за трагедията трябва да има някаква връзка с неочакваното задържане на подаването, но също не можа да каже нищо определено — противодействието не се възобнови и не беше ясно защо изобщо е възникнало. Трябва да се посъветвам с Хенрих, реши Рой и си спомни, че вече няколко часа не го е виждал — той изчезна веднага от стартовата площадка и повече не се обади. Рой с тревога си спомни колко отчаян беше брат му, когато изнасяха труповете от капсулата, как трепереха устните и подскачаха ръцете му. Рой се ядоса на себе си, не трябваше да изоставя Хенрих в такова състояние, можеше да му измисли някаква спешна задача по разследването на катастрофата, само да не го оставя насаме с мисълта, че той е виновен за гибелта на другарите си.

— Пьотр, безпокоя се за Хенрих — каза Рой. — Да отидем да го потърсим.

Намериха Хенрих лесно, беше се прибрал — ходеше напред-назад из малката хотелска стая и не прекрати неравния си ход, когато влязоха брат му и Пьотр, само с жест им предложи да седнат.

— Хенрих, искам да те информирам за всичко, което научихме — каза Рой. — Новините са малко, но все някаква храна за размисли дават.

Той говореше и се вглеждаше в брат си, който мълчаливо крачеше пред него. Хенрих се бе овладял, нямаше съмнение. Нито по лицето, нито в думите му нямаше и следа от отчаянието, което така беше разтревожило Рой. И това маршируване не беше израз на нервна криза — често, особено когато го връхлитаха трудни мисли, Хенрих имаше навика да кръстосва стаята. И още нещо видя Рой — брат му се бе отърсил от онази отпуснатост, която така дълго го владееше. Нещастieto го бе преобразило, той отново беше стегнат, с бърза мисъл — именно в такова състояние (той го наричаше „моята работна форма“) Хенрих намираше най-добрите си идеи. Твърде късно, печално помисли Рой.

— Какви са плановете ви? — попита Хенрих, когато Рой свърши.

— Дойдохме да се посъветваме, Хенрих.

Хенрих се обърна към Кесиди.

— Не се ли каните да прекратите подаването на енергия в нищото? По-рано вие изказвахте недоволство по този повод.

— Така е. Но още известно време можем да унищожаваме енергийните си запаси.

— Рой, капсулата годна ли е за нови сондирания в кълбото?

— Рорик може да я задействува още сега. — Рой проникателно погледна брат си. — Хенрих, длъжен съм да те предупредя — повече никакви експерименти с пилоти в кабината. Нито един човек няма да направи опит да проникне в недрата на кълбото.

— Това ми е достатъчно. Искам да продължа безпилотното сондиране. Капсулата ще внесе вътре един малък товар.

— Какъв товар?

— Цветя — каза Хенрих.

Рой толкова се учуди, че нищо не можа да каже. Кесиди, свикнал повече да слуша, отколкото да говори, неволно изпусна едно „хм“, толкова странно му се стори това предложение. Хенрих се намръщи.

— На какво се чудите толкова? Да, цветя, обикновени цветя в саксии — хубави и свежи. Искам да разбера как действува на растенията обстановката в кълбото. Как е на Виржиния с цветята, Пьотр?

— Никога не съм се интересувал от цветя. Но имаме оранжерия, което значи, че имаме и цветя.

— Ще ти бъдат доставени — каза Рой. — Лично ще отида в оранжерията. Но бъди добър да ни обясниш как ще ги използваш.

Хенрих се замисли и не отговори веднага:

— Нека засега премълча. Една идея... Без убедително доказателство тя ще ви се стори твърде фантастична.

— Цветята ли ще изиграят ролята на убедителното доказателство?

— Надявам се.

Рой се надигна, Кесиди също стана.

— Да не губим време, Хенрих. Утре ще пуснем капсулата с най-пищния букет цветя, каквито успея да намеря.

Рой се беше постарал — цветята заемаха една от масите в салона. Най-доброто от всички видове, които се отглеждаха във виржинската оранжерия. Рой извика брат си. В стаята го нямаше. Не намериха Хенрих и на стартовата площадка, където Арутюнян подготвяше капсулата за поредното изстрелване. Рой се отправи към болницата. Останките на загиналите почиваха в прозрачни саркофази, издигнати върху дъсчени плотове. Хенрих стоеше до саркофага на Корзунска. Рой видя в очите на брат си същото отчаяние, както на стартовата площадка. Стори му се, че Хенрих ще се разплаче. Но той каза почти спокойно:

— Рой, какви изменения намираш у Курт и Людмила?

Рой обиколи двата саркофага. Санников почти не беше се изменил — лекарите бяха поправили гримасата на болка, която изкривяваше лицето му, сега приличаше на себе си като жив, само че отслабнал и измъчен като след дълга болест. А Корзунска все така се различаваше отпреди, Рой не би я познал, ако я срещнеше в този ѝ вид на улицата. Не обезобразена, запазила предишните си изящни очертания, все така крехка, сега тя приличаше на момиченце, току-що излязло от детството.

— Двамата са се изменили по различен начин — каза Рой. — А общото е, че са се смалили по размери. Ако не звучеше кощунствено, бих казал, че в смъртта си те и двамата са се подмладили.

— И на мене така ми се струва — глухо каза Хенрих. Той погледна още веднъж Корзунска и тръгна към изхода.

В салона Хенрих дълго разглежда цветята, сякаш търсеше в тях нещо друго освен красивия вид и приятния мирис — повдигаше клонките, опипваше венчелистчетата, прекарваше пръсти по листата. Изборът му падна на свеж розов храст — повече от пъпките току-що се бяха разтворили, други скоро щяха да цъфнат. Хенрих се полюбува на храста.

— Ето този — в капсулата. Останалите занесете при саркофазите.

— Ще отидеш ли на стартовата площадка? — попита Рой. — Или на командния пулт?

— Ще остана в салона. В самота се мисли най-добре. Няма да наблюдавам операциите, които провеждате, а ще се постарая да си представя. Понякога това дава по-правдива картина.

Той говореше равно, даже се усмихваше. Изпълняваше нареждането на брат си да се овладее. Рой реши да го окуражи с шега.

— Ти си натурфилософ, Хенрих. Твърде странна фигура в двадесет и петия век. Вместо да изследваш експериментално загадката, ти търсиш философския ѝ смисъл. Знаеш ли анекдота за художниците, на които възложили да нарисуват магаре?

— Не съм почитател на анекдотите. Особено когато се отнасят за магарета.

— Магаретата тук действуват „зад кадър“. И така, на трима художници — англичанин, французин и германец, поръчали портрет на магаре. Англичанинът влязъл в конюшнията и спокойно нарисувал магарето. Французинът побързал да отиде в двореца и да разбере какви магарета харесва фаворитката на краля. А германецът се затворил в кабинета си и се опитал да изведе философското понятие, което би могло да бъде изразено в образа на магарето.

Хенрих се засмя, но някак насила.

— Прието, както казват радистите. Ти си нещо като художника англичанин, а аз съм философът германец. Има нещо вярно в това. Но само толкова, Рой. Ти сега ще направиш експеримент с цветя, но не

забравяй, че този експеримент съм го измислил аз. Така че и на мен не са ми чужди такива конюшни.

Рой се пошегува не толкова за да ободри брат си, във всеки случай не за да го подразни, макар че при друга ситуация не би пропуснал да го стори. Той не искаше да остави Хенрих. Брат му каза, че се уединява, за да размишлява свободно. Дали размишленията няма да завършат с нов пристъп на отчаяние? Пред хората Хенрих се сдържа. Ще съумее ли да се сдържи, когато на стереоекрана в затъмнения салон се разгърне същата картина, която доведе до катастрофата? Но Рой не можеше да се противопостави на така явно изразеното желание на Хенрих.

— Ще дойдем при тебе, след като свършим експеримента. Ще донесем и цветята от капсулата — обеща той.

— Както се разбрахме, Рой — при минимално подаване ще държите капсулата само миг — напомни Хенрих.

8

Ако Рой знаеше защо Хенрих настоява да бъде сам, би бил по-спокоен. Отчаянието беше преминало — случилото се не може да се поправи, така си казваше Хенрих, докато крачеше неспокойно в хотелската стаичка. Целият бе потънал в дълбок размисъл, страничните неща — хора, разговори, повиквания — го отвличаха. У него се раждаше странна мисъл, дълга мисъл — приличаше на заплетена история с всичките ѝ ярки детайли, която скачаше от един епизод на друг. Така беше и по-рано, когато безкрайно повтарящите се измервания изморяваха Хенрих. Той винаги се ориентираше по-свободно в невероятните хипотези, които по странен начин се раждаха в мозъка му, отколкото в колонките от цифри. В цифрите ще се ориентира машината, това е работа на компютъра — неведнъж се защищаваше той от нападките на брат си, — цифрите имат стойност само доколкото опровергават или потвърждават идеите. Те и насочват към идеи, доказваше Рой. Хенрих се заяждаше — щом те насочват, занимавай се с тях. Рой можеше да мърмори колкото си иска, безсилен да превърне брат си в безупречен лаборант: експерименталната точност, експерименталното изящество, които възхищаваха Рой, оставяха Хенрих равнодушен.

Хенрих включи стереоекрана. Той седеше неподвижно в удобното кресло — не модерно, „силово“, като на Земята, а от стар тип — от дърво, тъкан и метал, — и се взираше в многократно наблюдавания пейзаж, но сега виждаше не само него. Рой показваше облака от прах, пурообразната капсула, изчезваща бавно в него, но това беше едната картина, в мозъка му имаше и друга, независима от първата, неизлъчвана от никой оператор. В черната пустош на Космоса, сред далечните звезди, прилични на ледени зрънца, неподвижно висеше странно кълбо. От време на време то сменяше цвета си — понякога беше съвсем синьо, друг път — червено, после — зелено, сега изглеждаше синкаво, синевата бледнееше, сякаш избеляваше, в нея се появяваше зеленина, започваше да блещука злато

— като по повърхността на оксидиран метал, но цветовете не се сменяха бързо един след друг, а се преливаха. И смътно очертани под цветната обвивка, в кълбото сновяха тъмни размазани фигури, не тела, по-скоро силуети, нещо призрачно, нещо от друг свят, не от космическа материя — капсулата много пъти потъваше в кълбото и нито веднъж не се натъкна на привиденията, те не съществуваха реално в кълбото, те бяха изображения, както и картините на стереоекраните — можеш ли да хванеш ябълката от рисунката и да я захапеш!

— Глупости — каза гласно Хенрих, — зад екранния образ на ябълката стои реална ябълка, тъкмо тя е и породила изображението. А какво стои зад силуетите на виржинските екрани?

Рой насочваше капсулата към центъра на кълбото, Хенрих следеше как пурообразният апарат се плъзга в неизвестното вещество като торпедо във вода и отново виждаше това, което липсваше на екрана —менящите формата си, бавно движещи се силуети. Той затвори очи, така се виждаше по-добре. Загиналият младеж Курт Санников си бе въобразил, че вътре в кълбото има отворени врати към непознати, тайни светове, поглъщащи нашата енергия. Не, каква нелепа картина — вампир, залепнал за човечеството, неистово жадна уста, появила се изведнъж в космическата пустота! Къде по-красива е вярата на астронавтите, че са заловили чуждозвезден кораб и водят след себе си пленените със силово „ласо“ непознати. Заловили, водят с ласо пленени непознати — не вървят много тия думички за междузвезден контакт. Какво пък, думите не са приятни, но са точни — дори и тези непознати от други светове да съществуват, засега не влизат в контакт; принуждават ги — и пак безрезултатно. Не искат или не могат? Колко дни си блъска той главата над тази тайна! Или е прав Санников, никакви непознати няма, открили са неизвестно досега, удивително астрофизическо явление и това е! Не е така, не е така! Защо тогава загинаха Санников и Людмила? Не изчезнаха никъде, останаха в нашия Космос, но вече мъртви, непонятно преобразени. Грешил е Курт Санников, милият млад космолог, загинал така нелепо, така непредвидено. Истината е друга — онази странна мисъл, която за първи път се появи у него, Хенрих, докато разглеждаше двете мъртви тела.

Хенрих се облегна в креслото, промърмори нещо на глас. Размислите не вървяха, мисълта се разминаваше, превръщаше се във фантазия, в ярко блънуване. Той вече не седеше в удобно кресло, не гледаше екрана със спрялата в центъра на кълбото капсула — той беше един от онези силуети, покрай които се плъзгаше, без да ги докосва сондиращият снаряд. Той беше мислещо същество, чудновато същество, той се гърчеше от болка, че не живее в своя свят. По всички посоки се простираше безкрайната Вселена, милиарди светлинни години черна пустош с мънистата-светила, окачени по нея — и пустотата беше чужда, и звездните купове — чужди. Това не беше неговият свят, взривът го бе изхвърлил от него — стана катастрофа, той се оказа в огнището на чудовищно разкъсване на пространството и времето. И сега е чужденец в непозната страна, слепец в света на цветовете, безног по пътя, безрък във водата. И той не потъваше, той даже не можеше да потъне, това не бе неговият свят — в него нямаше простор за живот, нямаше възможност за смърт, и животът, и смъртта бяха привилегия на съществата от този свят, той не принадлежеше към тях. Той се носеше из чуждата вселена, без да се докосва до нея, всецяло чужд на нейните предмети и същества — самота, равна на безкрайността. Измъчваше го печал — безнадеждна, непостижимо величава, най-свръхчовешкото от човешките чувства.

Хенрих се хвана за сърцето, така го заболя изведнъж. В салона от невидими кондиционери струеше напоен с влага и аромати въздух — но въздухът не стигаше. Хенрих се задъхваше, задушаваше го внезапно осъзнатата безкрайност на самотата. Въздухът не го насищаше, сякаш и той му беше чужд.

— По дяволите! — нервно каза Хенрих на глас, скочи развълнувано и се заразхожда из салона.

Влязоха Рой и Кесиди.

— Експериментът завърши, след няколко минути Рорик ще донесе тук розовия ти храст — каза Рой. — Знаеш ли как мина намаляването на количеството подавана енергия?

— Отново се появи противодействие, нали? Очаквах го.

Рой и Кесиди се спогледаха.

— А какви изменения очакваш в розовия храст, Хенрих?

— Мисля, че саксията не се е променила. А цветята са загинали. И то по странен начин — не са повехнали, изсъхнали или натрошени, а

сякаш всмукани навътре в себе си.

Арутюнян влезе и постави на масата саксията с розовия храст. Разцъфналите рози се бяха смалили и свили — повехнали пъпки на мястото на доскорошните изправени разкошни цветчета.

— Не, приятели — каза Хенрих, когато Рой, Кесиди и Арутюнян се откъснаха от розите и седнаха в креслата. — Не очаквайте от мене подробна теория. Нищо такова няма да има. Аз искам да изложа една хипотеза, даже по-скоро фантазия, отколкото хипотеза. Ще набележа няколко изходни пункта. Ако те са погрешни, тогава и моята хипотеза не е вярна. А ако са верни, то...

— То и твоята хипотеза е вярна, това ли искаш да кажеш?

— Защо винаги ме смяташ за по-примитивен, отколкото съм, Рой? Искам да кажа, че ако предпоставките са верни, моята хипотеза става една от възможните и нейната вероятност трябва да се анализира.

Хенрих спря, очаквайки някаква реплика. Никой от слушателите не се обади. Хенрих продължи:

— И така, изходните пунктове. Първо — кълбото се е появило в космическото пространство при колапса на звезда. Второ — то се е изтръгнало направо от ада, в какъвто се е превърнал центърът на звездата за броени секунди. Трето — при колапса на звездата, преобразена в „черна дупка“, се деформира не само пространството, но и времето. Това са изходните ми пунктове. Намирате ли ги за верни?

— Всичките са верни — потвърди Кесиди. — Но в тях няма нищо ново.

— Новото ще им притури моята фантазия. Да допуснем, че освен нашия съществува и друг материален свят. Например сега толкова говорят за звезди, за цели галактики от антивещество. Ние все още не сме ги срещали, но никой не оспорва възможността да съществува и антисвят, нали? И тъй, нека си изфантазираме един необикновен свят, който съществува заедно с нашия Космос, но се отличава по това, че в него тече друго, паралелно на нашето време.

— Тече друго време? — в един глас възкликнаха Рой и Кесиди. Арутюнян само направи учудена физиономия.

— Да, времето тече по друг начин. Световете с различно време не се допират, единият не може да мине в другия. Ние не можем да се

срещнем с Юлий Цезар или Аристотел, макар че живеем в една физическо време с тях — защото сме в различни точки на това единно време. А ако и течението на времето е физически различно — тогава невъзможността на срещата, немислимостта на съжителството в пространството е още по-очевидна. Но времената с различно течение могат веднъж и да се пресекат, както се пресичат непаралелните линии. В Космоса се дава само една физическа възможност за проникването на свят с едно време в свят с друго време.

— Имаш предвид колапса на звездата? — попита Кесиди.

— Точно това, Пьотр. При катастрофалния антивзрив на светилото не само веществото се свива невъобразимо плътно, но също тъй невъобразимо плътно се свива и времето. То става извънисторическо, извънфизическо, специално тук, в точката на чудовищното сгъстяване на масата, то вече не е време, а някаква всевременност, някакво сливане на цялото минало и цялото бъдеще в едно. Представете си сега, че в света с друго време се е развила цивилизация на много високо техническо равнище, такава, каквато ние може би ще бъдем след десет или сто хиляди години. И тази цивилизация е научила, че съществува паралелен свят — нашият Космос — и че да се проникне в него може само в точката, където колапсира една от нашите звезди. А във всяка галактика всяка година се взривява някакво светило, навсякъде е пълно с „черни дупки“, така че вратите от единия свят в другия са предостатъчни. И така, подчинявайки се на главното свойство на всеки разум — любознателността, — тази чужда цивилизация решава да проникне в нашия Космос, за да направи контакт с други разумни цивилизации, ако срещне такива. При нейното техническо развитие не е било трудно да избере мястото, където някое светило се готви да се провали в собствените си недра.

— И случайно край тези отворили се към чуждия свят врати се оказа моят „Протей“ — продължи Кесиди мисълта на Хенрих. — И ние довякохме „на буксир“ разузнавателния кораб на чуждоземците? Да, това съответствува на предишните ни предположения. Нали от самото начало мислехме, че имаме работа с кораб, а не с мъртво тяло.

— Хенрих, твоята концепция поражда най-малко десетина трудни въпроса — каза Рой.

— Хиляда, Рой, хиляда въпроса, а не десетина. Казвай, ще се постарая да им намеря отговор.

— Ще бъда доволен, ако отговориш на поне пет от тези хиляда. И тъй, кораб и в него — разумни същества. Защо те не дават знак за себе си? Защо няма контакт?

— Те не са в нашето време, Рой. Те са в различно спрямо нас време. Нали не би поискал контакт с фараона Ехнатон, макар той да е в едно и също време с нас, само че в различни точки. Възможно е странните силуети, които се появяват в кълбото при усилено подаване на енергия, да са тъкмо опит на съществата от паралелния свят да ни дадат знак за себе си в наши оптически образи.

— Добре, съгласен съм — паралелен свят. Но нали и самото кълбо е долетяло оттам? А ние го виждаме, то присъствува физически в нашия свят.

— То е от същите материални частици, от които са и телата в Космоса. И макар времето, в което се намира веществото на кораба, да е друго, там то тече така бавно, че след като корабът е попаднал в нашето време, за някакъв интервал това вещество може да съществува в него. Взemi парче гранит например. За да се измени, трябва да минат милиони години. Колкото по-дълго може да съществува един предмет, толкова по-дълго той може да пребивава и в друго време.

— Ти обясняваш гибелта на нашите приятели с това, че човешкият живот е краткотраен?

— Да, Рой. Причината за всичко е изпрацаната в кълбото енергия. Тя предпазва капсулата от властта на местното време вътре в него. А когато енергията се изчерпа, влязоха в сила процесите на паралелния свят. Това не се отрази върху мъртвия материал, от който е направена тя, но крехката биологическа тъкан не го понесе. Животът е краткотраен процес. И ако съдим по измененията в телата на нашите загинали приятели, времето вътре в кълбото е по-бързо в сравнение с течението на космическото време и е насочено обратно, може би не строго обратно, а под ъгъл, но назад. Голямата скорост на времето обяснява бързата им гибел. Обратната посока обяснява защо за краткото пребиваване в чуждото време развитието им тръгнало назад. И Курт, и Людмила сякаш са се върнали в детството си, загивайки, те са се подмладили.

— Ти измисли експеримента с цветята, за да провериш обратния ход на времето?

— Растението също живее, Рой. И продължителността на съществуване на цветето е несравнима с тази на камъка или метала. Експериментът с цветята трябваше да даде отговор на два въпроса — дали е вярно, че вътре в кълбото времето е паралелно на нашето и че има обратен ход. И на двата са дадени положителни отговори.

— Но дали са убедителни? Тъй като възникват нови въпроси. Защо се появява противодействие в момента, когато капсулата попада под властта на онова, което ти наричаш друго време? Нали в случая това може да означава, че някой или нещо се стареа да предотврати гибелта на нашите приятели и цветята?

— Рой, ти засегна най-важния и най-трудния въпрос. И с ясната си постановка му даваш също тъй ясен отговор. Да, точно така е — съществата от паралелния свят са се стремили да предотвратят гибелта на нашите приятели и на растенията, защото са знаели, че биологическата тъкан не е способна да понесе преориентацията на времето. Тук моята хипотеза се докосва до почти фантастични идеи, не зная дори как да подхожда към тях...

— Подходи по какъвто искаш начин, ние вече се наслушахме и нагледахме на толкова фантастични неща, че спокойно можем да приемем още една-две зашеметяващи идеи.

Известно време Хенрих подрежда мислите си. Още на Земята беше формулиран основният проблем — къде отива погълцаната от кълбото енергия? Курт Санников направи опит да го изясни. Той, Хенрих, предлага друго решение. Кълбото е разузнавателен кораб, проникнал в Космоса през тунела от време, създаден при активзрива на звездата. Възможно е, като престои за кратко в нашето време, разузнавателният кораб без всякакви пречки да се върне в своето време. Аналогията примерно е такава — на Земята, за да излети нещо нагоре, е нужен мощен тласък, а за да падне обратно, е достатъчно да се изчерпи първоначалната енергия на издигане. Не е изключено въпросната цивилизация нееднократно да е предприемала подобни прониквания в Космоса, за да се запознае с неговата природа. Но ето че в траекторията на излитане на разузнавателния кораб попада нашият звездолет „Протей“. Звездолетът енергично улавя чуждия кораб със силовите си полета. Загадъчните гости без особени усилия

биха могли да се скрият в своето време. Но любознателни, жадуващи да се докоснат до непознатото, истински изследователи и разузнавачи, те се възползват от енергията на звездолета, а после и на заводите на Виржиния за смелия си опит — да преобърнат своето време в космическо. Ето къде отива енергията на нашите генератори: с нейна помощ променят течението на времето в кълбото. Съществата от паралелния свят искат да станат наши съвременници — да дойдат в нашето време, в нашия Космос. Не се знае колко далеч са отишли те в опита си, но намерението им е ясно — да станат същества от нашето време, да дойдат при нас не само като разузнавачи, а и като приятели.

— Не се увличай, Хенрих — предупреди го Рой.

— Приятели! — силно повтори Хенрих. — Настоявам на това, Рой. Нима при намаленото подаване на енергия отвън те не изразходваха веществото на своя кораб, за да поддържат изкривяването на времето? Ето защо размерите му в случая намаляваха. Нима не се опитаха да предотвратят гибелта на живота в капсулата — противодействието, открито от Рой, свидетелствува, че са се опитали да предадат вестта за опасност. Аз вярвам в техния разум и в тяхната доброта, приятели!

Рой прекъсна настъпилото мълчание:

— Пьотр, какво е мнението ти за всичко това?

— Хипотезата на Хенрих предизвиква у мене двойствено чувство — замислено отговори Кесиди. — Ако е вярна, тя поражда и радост, и тъга. Радост от това, че сме се срещнали с цивилизация на високо техническо и духовно равнище. И тъга, че истинското запознанство няма да се състои, защото не можем дълго да изразходваме запасите си от активно вещество. Земята предупреди, че няма да увеличи лимитите му.

— Тогава кълбото скоро ще изчезне от нашето време. Ще се размаже, ще стане призрачно, после ще изчезне — каза Хенрих. — Скокът над бездната на паралелното време няма да успее. Както не се удаде и на нашите загинали приятели...

— Едва ли кълбото ще се върне в своето време — педантично го поправи Рой. — Времето в неговия свят също тече, докато то се запознава с нас в Космоса. И съгласно твоята хипотеза тече по-бързо от космическото. Значи кълбото ще попадне или в бъдещето, или в миналото на своя свят — по-вероятно е в миналото, ако течението на

времето е обратно в сравнение с нашето. Така че скокът над бездната ще се осъществи, но не над бездната, разделяща тяхното и нашето време, а над бездната на бъдещето и миналото на тяхното собствено време. — Рой стана. — Да не се бавим, приятели. Ние тримата — аз, Хенрих и Рорик, трябва спешно да се връщаме на Земята. Важно е за работата.

— За каква работа, Рой? — попита учудено Кесиди.

— Същата, за която пристигнахме на Виржиния. Нима ще оставим наполовина опита за контакт с друга цивилизация? Трябва да се информира Земята за всички възможности и за всички трудности, нека там решат ще отделят ли свръхлимитно активно вещество, или няма да отделят. В древността са казвали — струва си труда.

— Не си струва труда, са казвали — поправи го Пьотр с усмивка.

— В дадения случай си струва. Хенрих и Рорик, да вървим в хотела, трябва да се приготвяме за връщане.

В хотела Рой обърна внимание на мрачния вид на брат си.

— Нима не искаш да се върнеш на Земята? — попита той. — Ти предложи забележителна хипотеза. Ако тя се потвърди, ще се извърши едно от най-забележителните открития на нашето време. Или не вярваш, че ще ни предоставят такава възможност?

— Не е там работата, Рой, аз искам да се върна у дома, но се боя...

— От какво се боиш?

— Как ще погледна Андрей в очите? — тъжно каза Хенрих. — Казах му: „Ще ти върна годеницата здрава и читава, в добро разположение на духа.“ А връщам — ковчег!

ПОСЛАНИК БЕЗ АКРЕДИТИВНИ ПИСМА

ГЛАВА ПЪРВА
ПРИЗРАЦИ В ЗВЕЗДОЛЕТА

1

Рой скочи, без да изчака спирането на самоходния трап. Насреща му идваше мъж с едра рижа глава, в униформа на астронавт. Рой неведнъж бе виждал този човек, Ераст Винклер, началника на звездното пристанище, по време на телевизионните предавания от Марс. Страхът, който измъчваше Рой през всичките дни на полета, стана непоносим. Винклер твърде много бързаше, прекалено размахваше ръце... Рой изстреля:

— Кажете ми само едно!...

— Жив е, жив! Днес е по-добре! — отговори Винклер. — Нима не получихте последната ми мислогорама, приятелю Рой?

Рой въздъхна и прекара ръка по лицето си. На трапа се показаха операторите от следствената бригада. Повечето от тях за първи път виждаха Марс. Ако пред тях не стоеше потиснатият от нещастieto началник, те биха изскочили навън с радостни възклицания, шумно биха приветствували непознатата за тях планета. И той така изскачаше някога от планетолета. Тогава беше в тежък скафандър, а не в лек комбинезон като сега, но и скафандърът не му попречи възторжено да вика, да тропа с крака, да се хвърля ту надясно, ту наляво... Те се държаха къде по-сдържано, само мълчаливо замираха на стъпалата на трапа и развълнувано се оглеждаха.

Без да отговори на Винклер, Рой премести поглед от изток на юг и запад. Унила, камениста равнина, изтрито плато. Колко пъти бе скитал из тези еднообразни полета, без да открие нищо ново, колкото и далеко да отиваше. Марс си е Марс, неподходящо за живеене място, космическа сточна гара — така я наричат в лоциите — унил свят, без възможности за промени, неполучлив модел, създаден и изхвърлен от природата. Какво ще търси тук? От какво да се бои? Изненади на Марс са изключени — така ги учеха в училище. Как тогава е станала катастрофата? Където и да е другаде — Земята, на Венера, на Плутон — само не тук!

— Той, както и преди, бълнува — каза Винклер. — Трескавите му видения предадох по мислопровода.

Рой мълчаливо гледаше Винклер. Едър, с рижа коса и рижи очи, със златистокафяво лице — типичен за Венера, а не за Марс тен — в нова, много красива униформа, началникът на звездното пристанище се наклони в поклон, малко по-дълбок и малко по-дълъг от приетото, ръкостискането му беше малко по-почтително, отколкото би трябвало. Той се чувствуваше виновен. Аварията бе станала в зоната на действие на спирачните механизми на планетата. Той беше длъжен да спре разбиващия се кораб, да го изхвърли обратно в космоса, да го превърне, докато пристигне помощ, в спътник на планетата. Но той не бе направил нищо такова! Това са глупости! Всичко би било много просто, ако вината лежеше върху Винклер. Не си струваше да лети до Марс само за да хване за яката един небрежен междупланетен диспечер.

Малкото Слънце заливаше с червено сияние невисоките хълмове. Слънцето също се държеше някак равнодушно към този неудачен свят, не го озаряваше, а сякаш странеше от него. Рой си спомни стиховете на Андрей Коритин за Слънцето: „Терзаеш Венера, взривяваш Меркурий, а за Марс — само поглед студен, за Марс само поглед — сякаш си чуждо за нас, винаги чуждо!“ Андрей беше прекарал на Марс осем земни години, половината от този срок би била достатъчна, за да го възненавиди. В присъствието на Андрей и сега не биваше да се говори за Марс, той мигом изпадаше в лошо настроение.

— Предадох ви още, приятелю Рой, че съм наредил да не се променя каквото и да било на мястото на гибелта на планетолета. — Гласът на Винклер заглъхна, той беше сигурен, че следствената комисия е настроена срещу него.

„И аз на негово място не бих се държал по-добре — упрекна се Рой. — Трябва да го успокоя. Нека да дава обяснения, а не да се оправдава.“ Рой отново се огледа. Младите оператори усърдно вдишваха, изкуственият марсиански въздух миришеше на озон, на Земята такъв въздух има само след буря.

— При предишното ми идване свободното дишане беше затруднено — каза Рой. — На разходка вземахме кислородни апарати. Сега може и без тях.

— Пуснахме трети атмосферен завод. Той прибавя ежегодно няколко милиарда тона въздух по най-високите земни стандарти. С

водата е по-зле, но и тя се увеличава. Освен това ние залесяваме създаденото специално за Марс дърво калиопис.

— Значи се е появила и зеленина?

— Ние казваме „червенина“ — растенията тук са червеникави. Надяваме се, че скоро ще зашумят гори.

— Марс винаги е бил планета на безмълвието. Андрей Коритин смяташе, че това е единствената му привлекателна черта.

— Мисля, че скоро ще заговорят за марсианските бури, отстъпващи само на ураганите на Венера. Ако ви интересуват метеорологическите ни...

Рой прекъсна Винклер:

— Получих всичките ви мислогорами. Ще поговорим и друг път за тях. Заведете ме при брат ми.

Хенрих лежеше със затворени очи, неподвижен, отслабнал, тъмните му устни зловещо изпъкваха на бледното лице. Даже след гибелта на Албина, когато Рой се опасяваше за живота и разума му, Хенрих не изглеждаше така страшно. Рой сложи ръка на гърдите на брат си, опитвайки се да улови пулсирането на живота в тялото му. Ръката беше твърде слаб приемник, без усилватели животът не се усещаше. На самопишещия уред, който висеше до леглото, се виеше змиевидната червена крива на сумарната жизнена функция на болния. Тя се издигаше само с три сантиметра над черната ивица отдолу — животът едва мъждукаше в опасна близост до небитието.

— Дванадесет процента от нормалния енергиен разход — каза Винклер, като забеляза погледа на Рой към уреда. — В първите дни беше три процента. Според електронния лекар болният отива на оздравяване.

— Очите — замислено каза Рой. — Онези полудели очи... говоря за виденията от неговото бълнуване...

— Не бяха само очите. Вие знаете, приятелю Рой, че на планетите автоматичните лекари не са така съвършени като медицинските механизми на Земята. Страхувам се, че ние зафиксирахме само част от болезнените картини, които преминават през мозъка на вашия брат.

— И които вероятно все още преминават.

— Да, но за съжаление ние няма да ги узнаем.

— Всичко ще узнаем. Аз донесох апаратура — позволява да се трансформират в открит запис даже най-слабите мисли и видения.

— Много се радвам! — облекчено каза Винклер. Той се стараше да покаже, че иска най-внимателно разследване.

Рой неволно се намръщи. Хората си остават хора, в каквато и служебна униформа да са облечени, но все пак има проблеми, които са къде по-важни от нечия лична отговорност. Винклер улови настроението на Рой и бързо се овладя — сега с израза на лицето си и спокойно-сдържания си глас той показваше, че е готов да помага на

комисията от Земята, даже ако изводите се обърнат срещу него. Друго отношение Рой между впрочем и не очакваше.

Рой се надигна. Движението по космическите пътища беше спряно. Всяка минута, непосветена на разследването, беше загубена. При това той с нищо не можеше да помогне на Хенрих. Но Рой трябваше да направи усилие, за да откъсне очи от брат си. Винклер каза съчувствено:

— По отношение на лечението на нашия електронен лекар може да се разчита.

— Да, разбира се. Още повече, друго не ни остава. Да вървим, приятелю Винклер. — Рой все пак не успя да преодолее себе си и да нарече началника на звездното пристанище по име, както е прието сред работниците от космическата служба.

— На мястото на катастрофата, или ще погледнете още веднъж записите на бълнуването?

— Да започнем от записите, докато разтоварят апаратурата.

Мозъкът на Хенрих работеше неравномерно, от време на време в него възникваха объркани видения — размазани, без система, без начало и край — летеше някаква птица, такива нямаше нито на Земята, нито на другите планети; въртяха се мъгляви облачета, изведнъж всичко изчезваше в мъгла; някой, може би пилотът, претича през салона на кораба; в тъмните прозорци проблясваха звезди, Земята бързо се смаляваше; от ярко, едро грахово зърно ставаше светеща точка, една от многото точки на небето; на дивана лежеше вторият пътник, също от Земята, Василий Арчибалд Спенсър, астроботаник, той се появяваше често и все в същата поза — легнал, скръстил ръце зад главата си, очите устремени в тавана, най-обикновена външност — среден ръст, средно тегло, неизразително лице, безцветни очи. Хенрих не се заглеждаше в Спенсър, той просто му хвърляше равнодушни погледи. И изведнъж всичко се променяше; каквито и образи да изпълваха в тази секунда мозъка на Хенрих — салонът, звездите, претичващият пилот, вторият пътник — изведнъж всичко изчезваше в огромните очи, пронизващо засияли на екрана. Очите се носеха от екрана към залата, те изпълваха всички мозъчни клетки на Хенрих, в неговото помрачено съзнание вече нямаше нищо друго, освен тези безпощадни очи — четириъгълни, огромни, по-скоро прожектори, отколкото ласкави човешки приемници на външната светлина; и все пак това бяха очи, а не апарати, паметта на Хенрих беше запазила и миглите, и вдигнатите под веждите клепачи, и цвета на ириса, и блясъка на роговицата, и зеницата. Не, това бяха очи, заблестели в ужас на нечие, веднага потънало в мътна сивота лице — човешки очи...

Рой въздъхна. През цялата седмица на полета от Марс му предаваха все същите картини.

— Не е много — сякаш извинявайки се, каза Винклер.

— Може би нашата апаратура ще прибави нещо — измърмори Рой.

В залата влезе един от операторите.

— Мозъчните излъчвания на болния са въведени в уредите, улавят се и основните вълни, и обертоновете — каза той.

— Дублирайте записа тук — помоли Рой.

Но на екрана се повториха същите картини, много от тях бяха даже по-слаби от предишните — болният мозък на Хенрих се успокояваше, спомените губеха предишната си трескава яркост. Само една картина беше нова — Спенсър изведнъж започна да се надига на дивана, лицето му се изкриви, очите изразяваха ужас — това вероятно беше минутата, когато корабът, изгубил управление, се е устремил към повърхността на планетата и защитните полета на Марс не са успели да го спрат. Новата картина нямаше продължение, тя не се развиваше, а прекъсваше — Спенсър изчезваше, изчезваше и салонът, и всичко, което се намираше в него; в сгъстилката се тъмнина се появиха същите очи и отново в съзнанието на Хенрих вече нямаше нищо друго, освен тях.

— Между впрочем във виденията на Хенрих планетата дори не се мярва — каза Винклер. — А ние не само отчаяно генерирахме защитните полета, но и се опитвахме с цялата мощност на космическите фарове да предупредим пилотите за приближаващата катастрофа... Пътниците не са могли да не видят накъде летят.

— Искате да кажете, че вътре в кораба са се разиграли толкова потресаващи събития, че никой не е погледнал към летящата насреща планета?

— Аз не казах — никой. Аз говоря за вашия брат. Пилотите и Спенсър са мъртви и ние никога няма да узнаем какво са видели те.

— Да отидем да погледнем какво е ставало в планетолета, когато са започнали да отказват щурманските му автомати — предложи Рой и се надигна от креслото.

Веждите на Винклер озадачено излетяха нагоре.

— Не разбрах, приятелю Рой. Нашите стереокамери зафиксираха всички обстоятелства на аварията. Впрочем, ако е нужно да се повторят снимките на отломките...

— Няма да повтаряме вашите снимки. Вътрешните стени на звездолета са покрити с лента, съхраняваща изображението на всичко, което е ставало в него. Всяко вътрешно парченце от звездолета е история на неговите полети, галерия портрети на миналите през него

хора. Тези изображения се проявяват само в извънредни обстоятелства. Нашият случай е тъкмо такъв. И аз съм взел съответното разрешение.

— За първи път чувам за такива ленти — призна Винклер.

— За тях не се говори. Фиксиращите ленти са предназначени само за разследване на нещастни случаи.

Операторите продължаваха да монтират апаратурата — уредите бяха много, сред тях имаше и обемисти. Останките от кораба лежах в издълбаната от звездолета яма, напомняща малък кратер. Когато защитните полета не подействували, обхванатите от паника работници на звездното пристанище използвали последното средство — взривно изхвърляне на неутрален газ — само това предпазило загиващия кораб от превръщането му в прах. В онези трагични секунди Винклер бе действувал бързо и вещо. Рой все по-ясно разбираше това. И вече на два пъти се обърна към началника на космодрума с думите: „Приятелю Ераст!“

В кабината, единственото помещение на кораба, където бе избухнал пожар, фиксиращата лента беше унищожена. В отделението на механиците и в каютите имаше оцелели участъци, но на тях бе фиксиран обикновеният живот на кораба, нито едно проявено изображение не би могло да бъде отнесено към аварията.

— Да видим салона — каза Рой.

Операторите разположиха приемниците си сред отломките, Рой и Винклер надянаха оптичските дешифратори. Общо взето, разшифровката на лентата повтори картините на болезненото съзнание на Хенрих — неголямо овално помещение и двама мъже, единствените външни хора на малкия товарен кораб, който обикновено не вземаше пътници. Рой видя Хенрих. Брат му с любопитство гледаше през прозореца — звездите и приближаващият се Марс го интересуваха повече от съседа му, той не се обръщаше към Спенсър. Така, непоносимо дълги се точеха минутите; двамата в салона мълчаха, единият мислеше за нещо, втрещен в тавана, другият се взираше през прозореца.

— След пет секунди е началото на катастрофата — предупреди операторът, като извърна глава от уреда.

Нещастieto връхлетя с внезапно сменилата се картина в салона. Хенрих тревожно отскочи от прозореца, където срещу изгубилия управление планетолет вече летеше каменният му гроб. На дивана,

много бавно за бясно ускоряващите се събития, се надигаше Спенсър; устните му бяха сгърчени в конвулсия, той се пазеше от нещо с ръка... И изведнъж всичко се изтри, нищо не се различаваше в тъмнината, лентата върху запазилите се преградки в салона не беше фиксирала повече предмети и хора; после в мрака засияха същите полудели очи, които измъчваха Хенрих в бълнуването му — преход от едното към другото нямаше.

— Лентата се е запазила — обърна се Рой към оптика, — а фиксация няма. Защо не е запечатала и падането на кораба?

— Записът изведнъж прекъсва — отговори оптикът. Изглеждаше озадачен.

Рой и без обяснение разбра смущението му. Вероятно в неговата практика не е имало случай фиксиращата лента да не фиксира.

Към Рой се приближиха механикът и физикът с диаграми в ръце. Механикът протегна своя запис:

— Това е сводка на командите на звездното пристанище и ответните действия на автоматите на кораба. Търсихме погрешни сигнали от планетата и неправилни щурмански реакции.

— И какво намерихте?

— Командите от планетата са били правилни, ответните действия на кораба — точни.

Рой се загледа в схемата. Програмата за кацане съвпаднаше с кацането на кораба. Всичко се е извършвало точно по предписание — както десетки пъти преди това, когато не са ставали нещастия... Винклер въздъхна. Горестната му въздишка означаваше — направихме абсолютно всичко, което се искаше от нас. Но на — стана...

— Три пъти измервахме — продължи механикът. — Обявихме контролна проверка, после отново проверявахме. Не мога да обобщавам, но според нашите данни катастрофа не би трябвало да има. Тя е станала, но по принцип е невъзможна.

Рой се обърна към физика:

— Ти също ли не намери отклонения от нормата, Арман?

Физикът пропусна покрай ушите си язвителния тон на въпроса. Арман Лалуба, сътрудник в лабораторията на Рой и голям приятел на Хенрих, при случай също обичаше да иронизира.

Той беше сериозен изследовател, затова Рой го взе със себе си.

— Рой, нищо не разбирам! — Арман възбудено размаха записите. Всичко, което чувствуваше, се отразяваше релефно на смуглото му, с негърски черти лице. — Тези дяволски уникати показват дявол знае какво! Аз също проверявах три пъти! Питаш няма ли отклонения? Това е твърде мека формулировка, Рой!

— Значи и при тебе излиза, че корабът не се е разбил? Командите от планетата са правилни, отговорите — точни.

— Не е в моята компетентност да твърдя, че са били правилни. Но мога да гарантирам, че отговорите са се връщали мигновено. Не мога да си го представя, Рой! Даже не е невероятно — немислимо е! Физика наопаки. Хаос в едър план!

— По-спокойно, Арман! — с досада каза Рой. — Отговорите трябва да се появяват миг след приемането на сигнала. Щурманската апаратура на звездолетите работи без инерция, нали?

— Миг след приемането на сигнала — да! А тя е включвала едновременно с изпращането на сигнала!

Арман му подаде стандартна диаграма, разгърнатата по оста на времето — команди, отговори, отново команди... Десетки пъти Рой бе разглеждал такива записи — стандартна щурманска бланка, по нея можеше да се съди и за точната работа на порта, и за надеждността на корабната апаратура, и за квалификацията на диспечерите и командирите на кораби. В училищата такива бланки се даваха по време на изпит — да се определи разстоянието от кораба до космодрума според времето от излъчването на сигнала до приемането му, да се изчисли намаляването на скоростта, да се начертае кривата на приземяване...

В училище беше достатъчно времето да бъде измерено с точност до милисекунди, тук то бе дадено в микросекунди. А точките на кривите свидетелствуваха, че в момента, когато корабът се е намирал на триста хиляди километра от Марс и сигналите от планетата е трябвало да се приемат едва след секунда, те изведнъж започнали да се приемат точно в мига на отправянето им. Контролната апаратура би приела даже една милионна от този интервал, но и една милионна нямаше! Сякаш времето бе престанало да съществува за приемните устройства на кораба. И това се бе случило в мига, когато уредите зафиксирали началото на катастрофата, в мига, когато Хенрих отскочил от прозореца. След това корабът летял още две минути и

четиринадесет секунди, докато не се врязал в кафеникавите камъни на Марс, но тези дълги минути не съществуваха нито за ходовите механизми, нито, може би, и за хората, нито даже за безстрастната фиксираща лента по стените на салона...

— Обърнете внимание, Рой — Арман сочеше с пръст ту една, ту друга точка. — Времето е престанало да съществува само за сигналите от планетата, ответните сигнали на кораба са се приемали точно след определеното време. Страхотна бъркотия, пълно несъгласуване!... А в резултат — гибелта на кораба!

— Ти вярваш ли, че измерванията показват точната картина?

— За какъв ме вземаш, Рой? Нима може да се повярва в онова, което противоречи на всички закони на физиката?

— Значи измерванията са погрешни?

— Тук вече — извинявай! Уредите показват това, което е. Самата действителност е физически невъзможна — ето върху какво трябва да се помисли!

Рой размишляваше. Свръхсветлинни скорости, мигновено предаване на сигнала в пространството? Или едностранчиво изчезване на времето — напред няма време, назад има време? Да, разбира се, решението няма да е просто. Но нима това е решение? Да се разкрие една загадка посредством създаването на огромен, наистина вселенски хаос?

— Що за мистика? — Рой върна записите на Арман. — Призраци в звездолета, очи без лица... Времето изведнъж изчезнало, свръхсветлинни скорости! Фантастична мелодрама, а не наука, ето какво ще ви кажа, приятели! Да отидем в моргата.

Рой с тежко чувство се отмести от масата, където под чаршафите лежах телата на пилотите.

— Вие познавахте ли Спенсър? — попита той Винклер. — Струва ми се, че летеше за Марс по ваша покана?

— Не, не го познавахме. Ние помолихме за астроботаник във връзка с разширяването на марсианската „червенина“. Информираха ни, че изпращат на Марс специалист по извънземна растителност.

Спенсър изглеждаше заспал, а не мъртъв. По тялото му нямаше увреждания, бледожълтото лице още не бе станало восъчно. И Рой отново се учуди на външността на астроботаника, така безцветна и с нищо незабележителна — всичко в него беше нормално, нищо не поразяваше, даже не привличаше вниманието. Но ако очите, изпълващи видението на Хенрих и така зловещо отпечатани върху фиксиращата лента на преградките, са принадлежали на човек, те биха могли да бъдат само очите на Спенсър, който лежеше сега върху масата. И Рой отново и отново се взираше в мъртвия, като напрегнато се мъчеше да си представи какво е станало тогава — Спенсър се е надигнал, нещо го е потресло, очите му заблестели... Хенрих се дръпнал от прозореца, отскочил, закрещял... Да, да, разбира се, Спенсър би могъл да ужаси впечатлителния му брат, но лентата няма нерви, а тя също бе запечатала тези приближаващи и уголемяващи се факли — най-точно е да се нарекат така.

— Знаете ли, приятелю Рой — озадачено каза Винклер, — струва ми се, че Спенсър някак се е смалил. Може би греша, но тялото сякаш беше и по-дълго, и по-едро. Нима изсъхва толкова бързо? И още нещо — гама-анализаторите показаха, че мозъкът му е силно повреден — пепел вместо мозъчни клетки...

Рой пристъпи до Спенсър, вдигна единия клепащ, после другия. Очите му бяха мъртви, малки, мръсно-синкавият цвят на ириса се беше размазал, те вече не отразяваха светлината и едва ли приживе са могли да излъчват някакво сияние. Призраци няма, това го знае всяко дете. Но в звездолета е имало призрак — не митичен фантом, а физически

феномен! Веществено, осезаемо привидение! Наистина решението нямаше да бъде просто.

— Донесох контейнери с неутрална атмосфера — каза Рой. — Разпоредете се, приятелю, да пренесат загиналите в тях. Там те ще бъдат предпазени и от изсъхване, и от гниене.

Рой задряма до леглото на брат си. Събуди го внимателното докосване на Винклер.

— Операторите завършиха изследванията. Загиналите са пренесени на кораба. Можете да си починете в нашия хотел, приятелю Рой.

— Ще си почина на кораба — измърмори Рой. — Предайте на момчетата да се прибират в каютите.

— Ще отворите ли нашия космодрум? — обнадежден попита Винклер.

— Такава заповед може да даде само Земята. Не забравяйте, че още не сме си изяснили загадката.

Винклер с въздишка се съгласи, че не трябва да се бърза с важните решения, когато възможността за повторна трагедия все още съществува. Рой приятелски сложи ръка на рамото на Винклер — той съчувствуваше на началника на звездното пристанище.

— Между другото, приятелю Рой, Земята днес предава за планетите — каза Винклер. — Артемев за втори път излиза с новата си художествена програма „Горили пред космическия пулт“, а Коритин ще докладва за удивителните открития в неговата лаборатория.

— Не съм поклонник на творчеството на Артур Артемев — каза Рой. — Колкото до Коритин, при Андрей всяка седмица се правят удивителни открития. Неудивителни той не признава.

Рой излезе навън. В аеробуса на космодрума седеше Арман, забил нос в лентата с изчисления. Рой мина край него. До звездолета имаше само четири километра. Слънцето клонеше към хоризонта, на Марс то залязваше два пъти по-бавно, отколкото на Земята, но Рой помнеше, че веднага след изчезването му настъпваше тъмнина, а още преди Слънцето да се търкулне зад каменистия ръб на хоризонта, небето се обсипваше със звезди, едри, много по-ярки от земните, безучастно мъртви, както всичко останало на тази мъртва планета.

Да, много неща се бяха променили от предишното му идване! Сгъстяването на атмосферата бе породило не само ниска растителност,

но и здрач. Нощта не настъпи веднага, припадна вечер, тя бързо гаснеше, но все пак бе дошла — на север тъмнината се сгъстяваше, на запад пламтеше, отгоре преливаха червеникавосинкави тонове, небето се обагреше като нажежен метал. А през него си пробиваха път звездите — те също не бяха вече унили светлинки, впръскани в еднообразната тъмнина, бяха оживели, блещукаха, сякаш ту пропадаха, ту се издигаха.

От изток идваше тъмно петно, то погълна Фобос, забули Деймос. Рой спря — това беше истински облак, нещо немислимо на предишния Марс. Той не отклони поглед, докато облакът не се разсея. Двата спътника висяха над равнината — неярки, твърде различни от огромната земна Луна, те се движеха по-бързо от нея. Рой си помисли, че оправдавайки названията си, те го конвоират — Фобос, страхът, шестествува отпред, Деймос, ужасът, се промъква зад гърба му. Но и те бяха загубили предишната си голота и яснота, движеха се в прозрачна мъгла, около тях, както и около Луната, се образуваше сияен пръстен. Рой си спомни, че някога най-вече го поразяваха тъкмо резките очертания, контрастът между яркия спътник и черното небе. Скоро Марс няма да има с какво да поразява, освен с това, че така бързо се е превърнал от каменисто мъртво кълбо в удобен космически хотел.

Аеробусът настигна Рой. В салона седяха операторите — Арман, както и преди, беше потънал в безкрайни изчисления. Аеробусът, безшумен като прилеп, профуча, без да спре; един от операторите му махна с ръка да побърза. Рой поклати глава. Те искаха да се приберат навреме на кораба, да вземат освежаващ радиационен душ и да погледат измислиците на Артемев и откритията на Коритин. Рой не пожела да се лиши от самотната си разходка по каменистата савана, озарена от двата гонещи се по небето спътника.

Като си спомняше след това тази нощ на Марс, Рой все се удивляваше на странния си каприз, който му бе попречил да научи за събития с такова важно значение в разследването на катастрофата. „Всичко щеше да се развие другояче, ако бях проявил повече любознателност“ — упрекваше се той, макар че, разбира се, не можеше да се случи нищо по-различно от това, което вече се бе случило.

ГЛАВА ВТОРА
ДВА ТРУПА НА ЕДИН ЧОВЕК

Хенрих изпрати писмо на брат си. Пълния курс на лечение в санаториума могат да издържат само истински здравеняци, той не се чувствува добре, лечението не му е по силите. Хенрих молеше Рой да го вземе вкъщи. По стереопредавателя Рой обеща да изпълни молбата му, когато лекарите дадат гаранция, че оздравява, а дотогава трябва да търпи, като си припомни сентенцията, с която нашите прадеди са се утешавали в подобни ситуации: „Лечението е по-страшно от болестта“.

Рой се постара отказът му да звучи бодро, говореше с усмивка — щом като Хенрих е възвърнал чувството си за хумор, няма да се обиди, че молбата му предизвиква съчувствие, но остава неудовлетворена. Беше час, когато по режим Хенрих трябваше да спи, Рой не случайно избра това време — като се събуди, Хенрих ще го изслуша от стереоекрана, но няма да има с кого да спори.

В стаята бързо влезе Арман. Той не можеше да върви бавно. Когато беше възбуден, оборудваната с уреди лаборатория му ставаше тясна. А както самият той признаваше, да нарушат спокойствието му можеха само три неща — неуспехът, успехът и липсата на едното или другото.

— Всичко е наред, Рой. Твоят приятел Коритин искаше да ме изхвърли, но после смени гнева си с милост. Скоро ще бъде тук. Сам ли ще коментираш разшифровката?

— Стига ми, дето ще трябва да ухажвам Андрей. А ти си мислиш, че с мене ще бъде по-вежлив. Как върви отъждествяването на мозъчните излъчвания на Хенрих?

— Нищо ново. Ти не си представяш съвсем точно мащабите на тази работа, Рой. Да се прехвърлят единадесет милиарда вълнови характеристики! Това не е лесно даже за свръхскоростна машина. И аз не съм сигурен, че твоята хипотеза е правилна. Все пак гениалното озарение би могло да възникне у Хенрих по свой път. А ако някой наистина е стимулирал виденията на Хенрих, като му е предал

собствените си открития, ние непременно ще го намерим... А, ето и твоят приятел. Готви се за буря.

Хилав, почти с една глава по-нисък от Рой, с тънък нос, тясно костеливо лице и тъмни, винаги блестящи очи, Андрей Коритин не влезе, а врѣхлетя. Безцеремонността и добротата, грубостта и доброжелателността бяха така неразделимо свързани в него, че с Андрей можеха да общуват само хора, свикнали със странностите му.

Още на вратата той сърдито викна нещо, заплаши с юмрук, сърдечно разтърси ръката на Рой, свирепо изви очи към Арман, не седна, а се бухна в креслото и заговори — както винаги, разгорещено, нервно, сливайки в една фраза различни по смисъл изречения.

— Видът ти е нормален, жалко, твоят помощник, ей тоя — той посочи с прѣст Арман, — ме излѣга за някакви болести, иначе да имаш да вземаш, че щях да дойда тук. Казвай, щом ме измѣкнахте, не мога да тѣрпя, когато хората се пулят, това е неуважение, с една дума, аз мисля...

Рой така искрено се разсмя, че смехът му стресна Андрей. Рой каза:

— Нищо не мислиш ти, ти изригваш! Дай ми две спокойни минути, само за това те моля.

— Три! — великодушно разреши Андрей. — Две няма да ти стигнат, вие с Хенрих сте дяволски бѣбриви, ако живеехме в допотопния двадесети век, а не в цивилизованото двадесет и пето столетие, вие бихте чели стари книги, бихте се изразявали с доклади, раздел първи, глава втора, параграф четвърти, впрочем Хенрих е помълчалив, с него е приятно, той умее да слуша, не е като тебе, жалко, че му се е случило такова нещастие, аз всѣщност исках да отида при него, трябва, трябва да го посетя, хайде в авиокара, тѣкмо съм свободен, е, какво — раз, два, станахме!...

— Започваме! — Рой направи знак на Арман.

На стереоекрана светнаха картините от катастрофата на Марс. Андрей, вече скочил, отново се отпусна в креслото. Той беше лош събеседник, но отличен наблюдател и задълбочен аналитик. Многого приказки за известни или малкозначими неща го дразнеха, в нетѣрпението си той се стараяше по-бързо да се изговори, за да се откачи от неинтересната тема. Но при срѣща с неизвестното и неочакваното той се съсредоточаваше, въпросите му ставаха точни и

кратки. На тази му особеност разчиташе Рой, когато реши да привлече Андрей в разследването на нещастията, случило се на Марс. Загадъчните физически явления, открити от Арман, не можеха да не заинтересуват Андрей.

И все пак не това бе главната причина, която накара Рой да го покани. Към малко ли неща проявяваше интерес Андрей в научната си работа! Той беше от онези, които често се прехвърлят от проблем на проблем, даже сам с удоволствие говореше за себе си: „Аз стигам до идеята и забивам първия кол — това си е мое! А да изчоплят докрай цялата жила от рудния пласт ще се намерят ентузиастични и без мене.“ Веднъж на Рой му се наложи да си сътрудничат с Андрей. Споменът не беше от най-приятните. Андрей ту се палеше, ту гаснеше, ту в спокойни моменти учудваше другите с пронизващата острота на мисълта си, ту ги възмущаваше със своята безучастност и ги поразяваше с равнодушието си в повратните точки на изследването, където — Рой твърдо беше убеден в това — тъкмо тогава се откриваше простор за увлекателна научна работа, тъкмо тогава бяха нужни прецизност и старание.

Андрей Коритин притежаваше чудната способност да напуска набелязаната магистрала на експеримента, за да се гмурне в случайно зърнатите странични пътеки. Увличаше го необяснимостта като такава, изобщо необяснимостта, а не конкретните загадки на конкретни теми. Ако Рой можеше да се справи без Андрей, не би и помислил за приятеля си. Но още в звездолета, по обратния път от Марс до Земята, Рой разбра, че Андрей му е необходим. Само в лабораторията на Коритин могат да се изяснят загадките на аварията. Само там има най-сложна апаратура за проверка на предавания извън местното време, само там той и Арман ще намерят човека, същия този Коритин, който много по-добре от тях се ориентира в същността на явленията, породило аварията. „Заради Андрей ще ни се наложи да се примирим с Андрей“ — въздъхна Рой, характеризирайки ситуацията пред Арман.

— Разминаването на командите от планетата и ответните действия на кораба във времето напълно обяснява катастрофата — коментираше Арман картините на екрана. — Но това обяснение на свой ред поражда толкова нови и сложни проблеми...

Андрей го прекъсна с нетърпелив жест:

— Какви нови проблеми — глупости! Пулсиращото течение на времето е измислица. Във вашия институт зле познават физиката, времето никъде не изчезва! А колкото до свръхсветлинните скорости, не е изключено, аз неотдавна участвах в едно предаване, трябва да давате ухо на новите идеи...

— Ние слушахме вашето изказване на Марс — каза вежливо Арман. — И бяхме поразени колко близки са вашите изследвания до явленията, с които се сблъскахме ние. Аз още на Марс го казах на Рой.

— Аз не слушах твоето предаване — призна Рой. — Бях потиснат от нещастieto с Хенрих, от ужасната картина в моргата... А това, че работата ти може да хвърли светлина върху нашите загадки, в този момент аз и да си представя...

— ... не можех, знам, друго не съм и очаквал — въображението иска работа на мисълта, това никога не ти е достигало, Рой, казвам ти го като на приятел, ти мислиш много бавно, така вече не може. Чакай да се доизкажа! — викна той в отговор на протестния жест на Рой. — Не съм дошъл да те анализирам, не ме отвличай! Катастрофата на Марс наистина има допирни точки с нашата работа, твоят помощник е прав, само не ме прекъсвай, не понасям да ме прекъсват!... Ние направихме най-великото откритие на века, не се страхувам от тази формулировка, тя е най-точната. Аз не мога да си намеря място, откакто научих, че две и две е четири!

— А ти по-рано не подозираше ли, че две и две е четири? — Рой знаеше за какво говори Андрей, но не можа да сдържи насмешката си.

Андрей беше необикновен математик. Той лесно боравеше с редовете на Нгоро, беше на „ти“, както сам твърдеше, с най-сложните суперматрици на Петровски.

— Ти си грубиян, Рой! Или искаш в потока светлина, който мирно се лее от звездния куп Кентавър-3, а той е в периферията на Галактиката, почти на двадесет хиляди парсека от Слънцето, веднага да ти поднесат висша математика? Благодарни сме, че и това успяхме да разшифроваме!

И той с възторг започна да разказва как са приели необикновеното съобщение от далечния кълбовиден звезден куп. Този ден провеждали изпитание на голямата шифровачна машина, разлагаща сумарния светлинен поток на отделни фотони. „Най-съвършената приемателна станция, създадена от човечеството!“ —

възкликна Андрей. — Светлината в нея се използва не като куриер, а като работна среда за предаването. Тя не е подходяща за космическа връзка, защото се движи твърде бавно. Разумните цивилизации във Вселената са на хиляди, стотици хиляди, милиони светлинни години разстояние една от друга. Човечеството ще се състари и загине, а Слънцето ще угасне, докато от далечните събратя дойде отговор на въпроса, изпратен им с помощта на светлината в зората на човешкото развитие. Космическите цивилизации не биха избрали за свой пратеник бавната светлина, това предварително би обрекло на неуспех опита за запознанство.

— Но ти сам казваш... — вметна Рой.

— Нищо не казвам, що за отвратителен навик да се намесваш с глупави въпроси, когато ти се обяснява! Слушай и мълчи!

Рой не се обади повече и Андрей се върна към голямата шифровачна машина. В тяхната лаборатория от самото начало решили да разглеждат всички видове електромагнитни излъчвания, идващи от космоса, като канал за несравнимо по-бърза междузвездна връзка. За да стане по-ясно, той ще приведе такъв пример. Светлината е нещо като древните железопътни релси. Прокарването им било бавно, едва по няколко километра в денонощие. Но после по тях летели бързите влакове! Хиляди, милиони години светлината пълзи от звезда към звезда, от галактика към галактика. И така, опъната от светило до светило, тя ги съединява като релси — по тях могат да бъдат пуснати скоростни куриери, които самостоятелно не се движат в космоса. И тогава междузвездната връзка става практически за един миг. Между впрочем вълните със свръхсветлинна скорост били открити още през двадесети век, тогава ги наричали вълни на материята. Но установили, че не са източник на енергия и изгубили интерес към тях. Прадедите ни си въобразявали, че всички видове енергия се изчерпват с онези, които са им известни. Ние не повторихме тяхната грешка. И най-чудноватото предположение се подлагаше на проверка.

— Какво ли не направихме, Рой! Но ефект даде само забавянето на светлината. Не бързай с възраженията си, зная какво ще кажеш. Да, светлината се движи бавно, но кога? Като пресича космическите бездни! А за лентите, върху които я фиксират, е твърде бърза! Честотата на светлинните колебания даже във видимия спектър е толкова голяма, че всички човешки знания, милиардите старинни

книги, милиони ленти могат напълно да се вместят в едно десетминутно предаване! А сега си представи в същия светлинен поток информация от още по-бърз куриер — че тогава цялата бездна от човешка мъдрост ще напъхаш в микросекундно предаване. Как да се улови началото, краят му — изобщо не говоря за това да се разшифрова напълно! И ето задачата — да се забави светлината, за да се открият в нея свръхсветлинните предавания! Ние сега приемаме излъчване по фотона — свещ, запалена на разстояние от тук до Вега — толкова ярко. После, естествено, усилване, запис, анализ... И на диаграмите се появиха позивните на първата извънземна цивилизация, която по равнище на развитие несъмнено превъзхожда земната. Както знаеш, нашите звездни съседи засега далеч отстъпват на човека. Ето тази пулсация — две-две-четири, две-две-четири...

Той най-накрая се изговори и замълча. Рой недоверчиво попита:

— Записът еднократен ли е, или се повтаря?

— Чудак си ти, Рой, няма щяхме да бъдем сигурни, че две и две е четири, ако непрекъснато не се повтаряше едно и също!

— И не сте приели нищо друго, освен тази математическа истина?

— Засега нищо. Това са позивни — от тях повече не може да се очаква!

— С какво си обясняваш, че не е прието основното предаване?

Андрей вече не говореше така оживено:

— Вариантите са хиляди, хиляди... А най-вероятният е — недостатъчно отслабваме светлината. Не могат позивните и основното предаване да вървят в едно темпо, позивните са по-бавни, само тогава могат да ги уловят и слабочувствителни уреди, не всички цивилизации са еднакво развити! А иначе вдигнах шум, свърших работа, на приемателните станции знаят, че това не е просто светлина, в нея има информация, трябва да се настройва апаратурата за по-фино улавяне!

— Подготвяте ли проверка на това предположение?

— Подготвяме, разбира се, експериментът ще бъде сложен, много сложен! — Андрей се обърна към Арман: — Пригответе се по-живо, ще дойдете с мене!

Арман въпросително погледна към Рой. Рой се усмихна:

— Така изведнъж? И защо ти е нужен той?

— Не на мене, на него самият му е нужно, на всички вас, нали вие се интересувате от свръхсветлинни предавания — извънвременни, както ги наричат от глупост, само в моята лаборатория има подходяща апаратура.

— Ще се възползуваме от твоето разрешение, но преди това нека те запознаем с последните болезнени видения на Хенрих.

Андрей нетърпеливо се дръпна:

— Стига ми бълнуването на Артемев. Така или иначе, Хенрих не може да надмине неговите глупости. Ако не искаш в лабораторията, да летим към санаториума, ще се радвам да видя самия Хенрих, нямам време за празни зрелища.

— Няма да съжаляваш за отнетото ти време. Става дума за това, че в бълнуването си Хенрих е направил удивително математическо изчисление.

На стереоекрана цветовете и очертанията се сменяха, наподобявайки картина на побъркан художник: свят от разноцветни призраци, пространство, пронизано от взривове, фигури, напомнящи по-скоро диаграми, отколкото живи същества. Скоро стана ясно, че това са мисли, но закодирани не с думи, не с чертежи, а по някакъв друг начин — полупредметно-полусимволично мислене.

Арман коментираше, като сочеше с показалката екрана:

— Ето това виолетово облаче изразява биологическите преврати, разшифровката даде фантастична картина на чудновати същества. Обърнете внимание на вихрено прелитащите силуети, тези демони са физическите закономерности; на институтската машина ѝ потрябваха шест часа, за да се ориентира — а рейса до Сириус разчита за два часа. В резултат — училищна физика, Хенрих би могъл да вземе курса за четири, но не повече. Затова пък онези червени змии, прокрадващи се в лилавата мъгла, са по-интересни. Вгледайте се в извивките, в гребените на туловищата... Всички тези обертонове на мозъчното излъчване след разшифровката се оказаха разклонения на реда на Нгоро.

— Разшифровката! — нетърпеливо каза Андрей. — Змиите не ме интересуват, дайте математика!

На стереоекрана засия математическа структура — плетеници от предпоставки, разхвърляни следствия, обобщена конструкция на резултата. Рой тържествено произнесе:

— Ти виждаш формулата за движението на три привличащи се тела около един общ център. Освен това Хенрих е извел формули за всякакъв брой взаимно привличащи се тела, но те са твърде сложни, за да бъдат показани на екрана. Всички изчисления са правилни...

Андрей скочи и възбудено zakрачи из стаята.

— Но това значи, че Хенрих е направил откритие, което не се е удало на нито един математик досега! — извика той, като се спря пред Рой. — Той е гений!

— Никакъв математик не е той — с досада възрази Рой. — Още повече пък гений. Ние най-подробно проверихме математическите способности на Хенрих.

— Искаш да кажеш...

— Да, именно. Те са средни. Колкото рязката може да изкласи, толкова и Хенрих — да създаде нова математика.

Андрей учудено погледна Рой.

— Но тогава мозъкът му е послужил като приемник на чужда мисловна работа, станал е поле, на което се е разиграла породена отвън буря?

— Така изглежда.

— Значи има го все пак този гений, този математически титан, който е постигнал огромен резултат, но не го е обявил сам, а го е изпратил в мозъка на твоя брат! Но за какво тогава става дума? Той незабавно трябва да бъде открит! Прадедите ни са се изразявали по-ярко: „Приживе да му бъде поставен паметник!“

— Ние го търсим — мрачно каза Рой. — Неизвестния човек, дето е настроил своя мозък на вълните на мозъка на Хенрих, или непостижимото явление, което е превърнало един редовен жител на Земята в научен великан... Ние търсим обяснението на катастрофата на Марс, защото нито аз, нито Арман не се съмняваме, че гибелта на звездолета и чудесната поява на математически способности у Хенрих са звена от една и съща тайнствена верига.

Хенрих пристъпваше по алеята на парка, като си помагаше с бастуна. Когато Рой и Андрей пристигнаха, той радостно махна с ръка и забърза, но краката все още не го слушаха.

Рой притича и успя да задържи брат си. Упрекна го:

— Не е ли рано да бягаш? Има още да лежиш и да лежиш.

— Да бягам е рано, но за останалото съм здрав — весело отговори Хенрих.

Той се отпусна на пейката, Рой и Андрей седнаха до него. Андрей мълчаливо гледаше приятеля си. Хенрих беше отслабнал, на нервното му, по-рано бързо сменящо изражението си лице се бе появила въсърна вцепененост, странно противоречаща на очите, живи като преди. Хенрих се усмихна, той знаеше как изглежда.

— Когато човек се разсипе на атоми, Андрей, трудно е да го събереш в стария му вид — каза той.

— Да, разбира се, разбира се — припряно се съгласи Андрей. — Страхотна авария е била, просто страхотна! И толкова тайни, толкова загадки, толкова невероятни неща!...

Той отново замълча, без да откъсва изплашените си очи от Хенрих. И мълчанието на винаги словоохотливия му, импулсивно изригващ думи приятел показваше по-ясно от всичко колко страшен изглежда Хенрих. На Хенрих това даже му хареса. Страшният му външен вид съответствуваше на ужаса на катастрофата. Макар че искрено би се зарадвал, ако Андрей го беше намерил в отличен вид — той се измъчваше от болестта си, особено в онези първи дни на Земята, когато, върнал се в съзнание, още не знаеше как ще се развие процесът на оздравяването и със страх мислеше за бъдещето.

Сега всяка клетка на тялото му усещаше възвръщането на здравето, бъдещето беше светло, ужасният външен вид вече не съответствуваше на вътрешното му състояние; той свидетелствуваше само за дълбочината на онази яма, от която Хенрих се бе измъкнал. Той се учуди на тази си мисъл и усети задоволство, че така беше наплашил Андрей.

— Относно тайните и невероятните неща ще си замълча — каза шеговито той. — От всички ни ти най-добре знаеш кое трябва да смятаме за невероятно и кое — за стандартно. Но толкова е уморително цял месец да се търкаляш в леглото, когато другите...

В отговора на Хенрих Андрей долови не шега, а оплакване и възрази, за да не му позволи да се задълбочи в самосъжаление — самосъжалението е лош помощник при оздравяване:

— Недей, Хенрих, как така безцелно! По време на болестта си ти сътвори неща, поразяващи въображението!...

Хенрих тъжно се усмихна:

— Ти говориш за превръщането ми във велик математик? Това вече мина. Поболедувах от гениалност и се измъкнах отново в нормалността.

— Все пак това са твои открития — измърмори Андрей.

— Едва ли. По някакъв начин болният ми мозък е станал приемник на чужди озарения, при това лош приемник — веднага ги е излъчил навън. А онзи, който наистина генерира велики мисли, ги носи в себе си. Нали така, Рой?

Рой сдържано каза:

— Засега ти още можеш да претендираш за авторство.

— Това би било съвсем просто решение, Рой. А ти самият доказваше, че най-безплодното нещо е да се търсят прости решения. Не можеш да си представиш, Андрей, как ме измъчваше Рой с въпроси и подпитвания с първата минута, когато станах способен да отговарям.

— А какъв е резултатът? — внимателно попита Андрей. — Имам предвид...

— Знам какво имаш предвид. Паметта ми е изключила в момента, когато Спенсър започна да се надига от дивана. Какво е било после, даже не мога да си представя.

Андрей попита Рой с поглед няма ли да навреди на Хенрих по-нататъшният разговор за аварията. Рой, извърнат, не улови погледа на Андрей. Като се поколеба, Андрей продължи да поставя нови въпроси, само се постара да говори по-бавно, като при това наблюдаваше лицето на Хенрих, за да прекъсне разпитването, ако при някакъв спомен то болезнено се изкриви. Но Хенрих отговаряше спокойно, ту повдигаше рамене, ту в недоумение се усмихваше, ту замислено гледаше някъде надалеч — такъв беше обичайният му маниер на

разговор. Андрей полака-лека се успокояваше, Хенрих си беше предишният въпреки новия си страшен вид.

— Но съзнанието ти е запазило много картини, Хенрих.

— Зная. Нечии полудели очи. Те са се запечатали в моя мозък, а не в съзнанието ми. Любопитни картинки, сега с интерес ги разглеждам от екрана, но имам усещането, че нямат нищо общо с мене.

— Какво можеш да кажеш за Спенсър?

— Същото, каквото и за екипажа — практически нищо. Ние се срещаме в столовата и салона, рядко си разменяхме по някоя дума.

— Полетът нормално ли минаваше?

— Точно по графика. Ако рейсът беше завършил благополучно, бих казал, че това е бил удивително скучен полет.

Вдигнал глава, Рой разсеяно гледаше листака. Лятото преминаваше в есен — онова особено време, когато във въздуха е глухо и сънно, листата почти не шумолят, птиците не си подвикват. В парка беше пусто, лекуващите се явно си почиваха по стаите. Андрей обгърна с поглед зеленината, докосната вече от жълтото, и с учудване каза:

— Знаеш ли, Хенрих, септември е хубав месец, винаги съм го обичал, а тук забравих какво време е, стори ми се, че още е пролет. Наистина, колко е хубаво!

На лицето на Хенрих се появи едва забележима насмешлива усмивка. Той се усмихваше по новому — по-сдържано и по-сухо.

— И на нас с Рой ни се е случвало да забравим какво време е навън. Разкажи за постиженията си, Андрей. В ефира споменават вашата лаборатория по-често от всяка друга. Значи сте открили нова галактическа цивилизация? Поразително!

Андрей винаги говореше охотно за работата си, а сега искаше да разсее Хенрих. Той знаеше, че Хенрих и по-рано се интересувахе от всичко, което ставаше в неговата лаборатория.

— Не нова — единствена. Извънземните цивилизации не са малко, но цивилизацията на Кентавър доста превъзхожда човешката — все още недостъпни за нас методи на свързка, всичко със свръхсветлинни скорости...

— Не така бързо — помоли Хенрих. — Още не съм възстановил предишната си способност за възприятие.

Колкото и да беше увлечен от разказа си, Андрей забеляза, че Рой му прави някакви знаци. Андрей скочи от пейката и прекъсна фразата си наполовина:

— Останалото ще научиш, когато излезеш, дотогава ще натрупаме нови наблюдения. Оздравявай по-бързо!

Хенрих остана в парка. Докато той ги виждаше, Рой вървеше, без да бърза, после ускори крачка. Андрей недоволно каза:

— Какво е това идиотско бързане! Нима обясненията ми щяха да навредят, не разбирам, защо не ми даде да се доизкажа, той се заинтересува...

— По-бързо, по-бързо! — Рой вече не вървеше, а тичаше към авиокара, оставен пред входа. — Получих мислогограма от Арман, че са уловени мозъчни излъчвания със същата характеристика като на Хенрих по време на болестта.

— Човек? Машина?

— Човек. И се намира в Столицата.

Когато Арман се вълнуваше, смуглото му лице не почервеняваше, а потъмняваше. Сега то изглеждаше черно като въглища. Арман раздражено викна нещо, като видя Рой и Андрей. Рой се досети, че той ругае — гордееше се, че знае старинни клетви, заклинания и проклетия и когато опитите не вървяха, облекчаваше душата си с тези древни възклицания. Рой смяташе, че да се разтоварваш по този начин все пак е по-добре, отколкото да хвърляш уредите по земята, както понякога правеше избухливият Хенрих.

— Аз ви помолих, нали, помолих ви да бързате! Нима не можехте после да се наговорите?

— Не исках да изваждам пред Хенрих предавателя от джоба си и не чувах ясно всичко. Значи го намерихте?

— Не го намерихме, а го изгубихме! Засякохме го, започнахме да пеленгуваме — изведнъж замълча!

Като прекъсваше речта си с ядни възклицания, Арман разказа, че институтската МУМ — малка универсална машина — приела излъчване със същата объркана характеристика като болезнените видения на Хенрих. Електронният лекар на санаториума съобщи, че в момента Хенрих спокойно разговаря със своя приятел и с брат си в парка и че мозъкът му излъчва на нормални честоти. И в този момент излъчванията прекъснали, генериращият ги мозък се изключил внезапно, сякаш изгаснала лампичка.

В уловените излъчвания нямаше нищо съществено, обикновена мозъчна дейност; възможно е човекът да е четял книга, да е гледал телевизионно предаване или да е разговарял с някого. Но в това, че характеристиката съвпада с мозъчните записи на Хенрих, Рой се убеди още като погледна обърканите криви. Колко често с вълнение, тревога и възхищение се бе взирал той в същите криви — странни линии, бъркотия, трескави изблици нагоре, стремителни спускания, едните бяха предизвикани от тежката болест, други свидетелствуваха за ослепителни озарения...

— Ако бързаш, не те задържам — каза Рой на Андрей, който с любопитство разглеждаше изображенията. — Утре ще си продължим разговора.

Рой се постара опитът му да отпрати Андрей да прозвучи достатъчно убедително. С него можеше да се разговаря за собствените му открития, но не и да се организира преследване на непознат, чиято мисловна работа така странно повтаря болезнените видения на Хенрих. Андрей не ставаше за детектив. Но той, явно, имаше друго мнение за себе си. Бледото му лице почервения.

— Е, това е! На най-интересното място ти казват — утре! Бъди спокоен, няма да преча, даже ще съм от полза!

Рой махна с ръка:

— Тогава седни и мълчи! Педантично ще разгледаме всеки вариант, Арман. Според мене, първата възможност...

— Да. Излъчващият мозък се е отдалечил от зоната, където могат да засекат работата му.

— По-конкретно — източникът на излъчванията е отлетял от Столицата.

— Отпада. Тогава излъчването би отслабнало постепенно, а кривите рязко прекъсват.

— Второ — човекът е заспал.

— Същите възражения. Когато човек заспива, мозъкът му още работи известно време, знаеш го не по-зле от мене.

— Смърт?

— Малко вероятно. Щеше да има взрив, пренастройване на цялата картина.

— Хаос не липсва.

— Не бих казал — нормален хаос. Необикновена картина, която продължава непрекъснато. Смъртта все пак е прекъсване на непрекъснатостта, а не нейно продължение.

— Повече нищо не мога да измисля — каза Рой.

— Аз измислих! — възкликна Андрей. — Има още една възможност, сега слушай, аз по най-простия и кратък...

— Да, моля те, накратко.

— Превключил е на друга мозъчна генерация, ето всичко! Искаш ли по-подробно?

Рой се съгласи да го изслуша. Андрей настояваше, че човек, който може да преадресира умствената си дейност, а освен това да привнесе в чуждия мозък способността за велики открития, би съумял да промени и мозъчните си излъчвания. Наистина досега не са се сблъскали с такова явление, смята се, че всеки извършва мисловна дейност с характеристика, създадена от гените. Сега ще имат възможност да задълбочат знанията си, това е всичко.

— Ама че „всичко“ — с досада каза Рой. — Бил глупак, станал гений, отново се превърнал в глупак — ето какво значи твоето „това е всичко“!

— А какво друго? Всяко невероятно явление иска своето обяснение.

— Но обяснението трябва да е вероятно, Андрей! Да обясниш, значи да сведеш едно странно явление до нормални причини. Ако приемем за момент твоята версия, това значи, че някой в Столицата е генерирал известно време в мозъчната характеристика на Хенрих и сменяйки мозъка си — другояче не мога да го нарека, — е излязъл от нашето наблюдение.

— Възможно е да се провери имало ли е някога човек с такава характеристика сред жителите на Столицата — каза Арман. — Нашата машина сега изучава мозъчните паспорти, които се пазят в архива.

Той набра кода на МУМ и поклати глава, след като получи отговора.

— Рой, машината дава справки, че сред постоянното население на града няма нито един, който да генерира в тази характеристика. Проверила е мисловната работа на няколко милиона души от момента на раждането им — отъждествяването е изключено!

— А временното население? — попита Рой. — Командированите, гостите, туристите?...

— Тази проверка е по-сложна, но я правят. Машината изучава архивите на хотелите.

— Ние с Андрей ще заминем за хотелското градче — Рой направи знак на Андрей, — а ти ще ни предадеш отговора по мислопровода.

Андрей изпревари Рой, пръв скочи в авиокара и излетя нагоре. Рой едва се беше издигнал над дърветата в институтския парк, когато Коритин вече се рееше над покривите на небостъргачите по Големия

пръстен и нетърпеливо изчакваше там приятеля си, който се бавеше. Андрей не само показваше усърдие, но и вземаше инициативата. Впрочем това не бе изненадващо за Рой — стремежът на Андрей да бъде начело беше непоправим; той не желаше да изпъква, но просто не можеше да не изпъква, второстепенните роли не бяха за него, за каквото и да се хванеше. И като видя, че Рой най-сетне набра височина, Андрей сърдито му махна с ръка да побърза и се понесе напред.

Те летяха над зелени масиви, над улици и проспекти, долу беше пълно с пешеходци, във въздуха хората бяха още повече. Нито един от тези, които се разхождаха или летяха, не можеше да бъде онзи, когото търсеха, промяната на характеристиката на мозъка е немислима операция, още по-малко за броени минути. Рой го разбираше, но не можеше да се отърси от тази нелепа мисъл.

— Ама че здраво заседнаха в мене невероятните вероятности на Андрей! — измърмори Рой и се усмихна.

Андрей, който летеше на около двеста метра напред, чу по предавателя името си и попита Рой какво иска. В това време Арман два пъти извика по мислопровода: „Сектор шести, корпус първи, двадесет и девети етаж, стая сто шестдесет и първа!“ Рой повтори на Андрей съобщението.

— Приземяваме се на площадката на тридесетия етаж! — викна Андрей.

Хотелското градче, районът на най-високите здания в Столицата, се намираше на остров, издигнат в центъра на Източното езеро. Островчето само по себе си не беше голямо — едва един квадратен километър, но застроено с високи по петстотин метра здания, от въздуха то приличаше на стълпотворение от гигантски канари, стърчащи над сравнително невисокия пейзаж — жилищните блокове край Източното езеро не превишаваха четиридесет етажа, само на околоръстните проспекти имаше по-високи. Шест сектора разделяха хотелското градче на равни участъци, в центъра на всеки се извисяваше двестаетажен корпус, обозначен под номер едно — шест огромни малиновобели факли озаряваха секторите със сиянието си. Особено ярка беше гледката през нощта, когато горните етажи сякаш се губеха сред звездите.

Андрей насочи авиокара си към един от тези корпуси. Той долетя до най-горния етаж, но не кацна на неговата площадка, а се спусна надолу. Огромни балкони обграждаха всеки десети етаж, Андрей спря на третия отдолу нагоре. Рой увеличи скоростта и го догони, когато той изскачаше от авиокара. Като вземаше по три стъпала наведнъж, Андрей се спусна на двадесет и деветия етаж и хукна по коридора към диспечера на етажа. Диспечерът из метално табло, на което светваха разноцветните „очи“ на стаите и червените цифри на оказваните услуги, изобрази върху приемния екран миловидно женско лице и отговори с приветлив женски глас — хотелските автомати от последния модел бяха устроени така, че с мъжете разговаряха в женски образ, а с жените в — мъжки. Конструкторите твърдяха, че това предпазва от ненужни спречквания.

— Фьодор Ромуалд Харисън, да, Фьодор Ромуалд Харисън — учтиво каза диспечерът.

— Ще се побъркам! — възторжено закрещя Андрей на приближаващия се Рой. — Знаеш ли кой живее в стаята, моят сътрудник Федя Харисън, един младеж от Плутон, чудесен специалист по многомерна антиалгоритмика!... Гълъбче, нали не грешите, на двадесет и седем години, ръст двеста и дванадесет, очи сини, ерген, специалист по ен-мерни кеподредености?

Автоматът потвърждаваше всяка дума на Андрей.

— Да, от Плутон, двадесет и седем години, ръст двеста и дванадесет, осемдесет и девет килограма, ерген.

— А той защо не е в лабораторията? — изведнъж се възмути Андрей. — Дявол да го вземе, достатъчно е веднъж да не се появя и всички сътрудници се разбягват, той наистина боледува една седмица, но нали оздравя, няма отново?... А вие не грешите ли, мила, той вътре ли е?

— Сутринта излезе, постоя в коридора и се върна.

— Ще му дам да разбере, повикайте го!

— Харисън не отговаря на повикванията, приятелю.

— Как така не отговаря? Опитайте още веднъж!

— Не трябва! — Рой сложи на приемната масичка своя жетон — такова удостоверение се даваше само на онези, които имаха право да водят разследване в Столицата. Жетонът изчезна в недрата на диспечера и се върна отново.

— Слушам, приятелю! — каза автоматът със съвсем друг глас, такива гласове наричаха „информационни“ за разлика от „обслужващите“.

— Ключът от стаята на Харисън!

На масичката се появи ключ, Андрей го грабна.

— Ще изтичам напред!

И той мигом изчезна зад ъгъла на коридора.

Когато Рой приближи до стаята, оттам изскочи Андрей, той се силеше да каже нещо, но не можеше. Рой хвана приятеля си за ръката:

— Но какво се е случило? Какво? Не мълчи де!

— Лекар! — изломоти Андрей. — Федя!... Федя!...

Рой се втурна в стаята, завъртя ръчката за медицинско повикване на стената — Андрей в смайването си беше забравил за нея — и се огледа. На леглото лежеше покрит с чаршаф човек, на масичката имаше бележка. Рой прочете: „Андрей, простете ми, не мога другояче!“

— Това наистина ли е твоят сътрудник Фьодор Ромуалд Харисън? — намръщено проговори Рой.

Андрей едва прошепна:

— Да, той! Такава страшна смърт!

— Мъртъв ли е?

— Пуснал си е осем хиляди волта от лабораторния разрядник! Мигновена смърт, абсолютно мигновена... А твоят Арман казва — смъртта е малко вероятна...

— Ти ли го зави, Андрей?

— Аз, аз! Такъв ужасен вид!... Хвърлих чаршафа отгоре му и избягах.

Рой дръпна чаршафа. На леглото неестествено се бе сгърчил човек със среден ръст. Рой веднага го позна. Десетки пъти беше разглеждал този човек, беше си го спомнял и размишлявал за него...

Андрей изплашено викна:

— Какво ти стана? Как побледня!

Рой се отпусна на дивана, треперещите му крака не го държаха. С труд изговори:

— Андрей! Повтори — кой е той?

— Фьодор Ромуалд Харисън! Не разбра ли?...

— Ти сигурен ли си? Отговори, сигурен ли си?

— Абсолютно! Аз ли не познавам Федя! А и бележката е за мене, не виждаш ли? Той е, той!

Треперенето в краката се увеличаваше. Рой бавно изрече:

— Този човек е Василий Арчибалд Спенсър, аз пренесох тялото му от Марс.

В стаята се втурнаха лекар и двама санитарии.

ГЛАВА ТРЕТА

МАЙМУНКАТА ОЛИ

Първо трябваше да свърши онова, което не търпеше отлагане: набързо да обясни на лекаря как са се оказали тук и какво са видели в стаята; да извика в хотела Арман; да подвикне на Андрей, който отново изпадна в отчаяние — този човек, въпреки ентузиазма и желанието си да помага, решително не ставаше за следовател; да обясни на Арман — все тъй объркано и припряно, — че са закъснели за Харисън и той сам е успял да се погрижи за себе си; да помоли лекаря да изпрати мъртвия не в общата морга, а в института и там да го поставят редом до трупа на Спенсър, защото ще се наложи отъждествяване на двамата загинали, а когато лекарят и санитарите изнесат Харисън в коридора и го сложат в санитарния автокар, какъвто има на всеки етаж, да побърза след тях и да съпроводи с авиокара медицинския аеробус.

— Можеш да дойдеш с нас — каза Рой на Андрей, който с пълна апатия гледеше как изнасят от стаята тялото на неговия помощник. — Но по-добре се върни вкъщи и вземи радиационен душ.

Още докато погледна Харисън, Арман също позна в него Спенсър. Това още повече разстрои Андрей. Той с негодувание възкликна, че не може да допусне, колкото и да му го доказват, че един човек е съществувал в две тела. Арман намръщено възрази:

— Не е съществувал, а е загинал в два облика.

Андрей не намери разлика.

— Послушай, разбери ме — почти умоляващо говореше Андрей на Рой, който крачеше по коридора след медиците. — Аз ще се прибера, ти си прав, гледката не е за мене, вие разследвате аварии и катастрофи, там навсякъде има мъртви, вие сте свикнали, а при мене са звезди, това е съвсем друго, разбери! Но как можеш да кажеш, че това не е Федя, аз ли не познавам Федя, та това е най-добрият ми сътрудник, дясната ми ръка, такова артистично разбиране на хаоса и безредието, талантлив изследовател на антилогиката, как може той да стане друг човек, как, питам те!

— Мога да ти кажа едно — той явно е пожелал да претвори в живота артистичното си разбиране за антилогиката — мрачно отговори Рой. — Защото съм съгласен с тебе, че няма логика в това един човек да се появява в два образа, както са казвали древните. — Той иронично погледна Андрей. — Но за специалиста по антилогика, за теоретика на хаоса в природата всичко невъзможно е възможно. Защото във всяка лудост има система и за самите луди тя е в това, че лудостта е норма.

— Те са близнаци! — разпалено обяви Андрей. — Уверявам те, Спенсър и Харисън са близнаци, ще видиш сам, когато пристигнеш в моргата, не се съмнявам нито за миг, нареди на твоя Арман незабавно да поиска от Централната машина за справки...

— Не искам да обиждам сътрудниците си. Сигурен съм, че Арман и без моите нареждания вече е изпратил до машината всички необходими запитвания.

Когато Рой и Андрей излязоха на балкона на тридесетия етаж, от него вече отлиташе медицинският аеробус. След медиците се понесе авиокара на Арман.

Андрей внезапно промени решението си. Той трябва със собствените си очи да види тайнствения Спенсър, трябва да го сравни с Федя Харисън. Андрей скочи в авиокара и се понесе след Арман.

Рой не бързаше за моргата. Сега там полагат един до друг двата загадъчни трупа. Специалистите вече са извикани. Нужно им е време, за да формулират заключението си, той не иска да им пречи. Той ще мисли. Най-последно има няколко свободни минути — нищо не трябва да обяснява, да нарежда, да взема бързи решения, може да размишлява, а не да действа.

И така, Харисън и Спенсър... Възможно е те наистина да се близнаци, но вероятността е малка — нали даже при близнаците мозъчните излъчвания не съвпадат напълно. И двамата толкова си приличат, че не можеш ги различи. И двамата загинаха трагично. И двамата са свързани с Хенрих — всеки по своему, но са свързани. Хенрих и Спенсър са жертви на аварията, не е изключено чрез тях двамата и Харисън да е свързан с нея. Спенсър и Харисън са звена от една верига. Зловеща верига! Кой управлява движението ѝ? Чия зла ръка е ръководила съдбите на тези двама нещастници?

На нито един от въпросите нямаше отговор. Рой и не искаше незабавен отговор. Още на Марс той се убеди, че няма да има прости

решения. Трябва да се търсят неочаквани, изненадващи решения, такива, за които да кажат: „Невероятно!“ Само те биха съответствували на сложността на явлението. Рой мрачно се усмихна. Добре би било да се запознае с Харисъновата разработка на антилогиката; възможно е там наистина да се намери нещо подходящо за случая, отколкото в техните логически построения. Той се пошегува на тази тема с Андрей, но една шега оправя ли нещата? Ако природата сама се шегува със себе си? Рой поклати глава. Май отива твърде далече. Във всяко безумие има не само система, но и мярка. А значи и закони, управляващи безумието.

Едно е несъмнено — никога досега не беше му се случвало да се сблъска с толкова труден проблем. И преди е имало дълбоки тайни, заплетени загадки, ужасни събития, но всички те лежаха в границите на действителността — бяха резултат от трагичното сътъкновение на известни сили и фактори, драматичен плод на нарушение в режимите и правилата, на намесата на стихии в планомерната дейност. Много, твърде много бяха странните и страшни неща, които на спокойния език на отчетите се наричат „произшествия“. И гибел на космически кораби при кацане, излитане или по време на полет, и гибел на хора на далечни планети или на Земята. Но всичко това беше друго! Несполучлива комбинация от естествени причини, естествена невероятност, ако може така да се каже. Но два трупа на един и същ човек, внезапното превръщане на обикновен човек в гений и последвалото му „изпадане в нормалност“ — каква логика може да има тук?

— Свръхестествена история, както са казвали прадедите ни, когато не разбирали нещо — измърмори Рой. — Добре, добре, да не правим преждевременно широки обобщения.

Той приземи авиокара пред служебния вход на университетската клиника, оттук беше най-краткият път до моргата, намираща се на десетия подземен етаж.

Върху облени в светлина маси лежаха две тела, над едното се бяха надвесили експертите. Между тях Рой видя Андрей и Арман.

Андрей забърза към него.

— Ужасно, Рой — възкликна той, като стискаше нервно ръце. — Ти си прав, не са близнаци, даже не са роднини, но такава удивителна прилика, такава невъзможна прилика!

Рой въпросително погледна приближилия се Арман. Той мълчаливо му подаде лентата с отговора на Централната машина за справки. Спенсър е роден на Земята през пролетта на 320-та година от новото летиброене — на 9 май. Харисън, родом от Плутон, е прекарал детството си и е завършил училище там, а на Земята е попаднал за първи път едва когато дошло време да постъпи в университета. С това различията между Харисън и Спенсър се изчерпваха, ако не се броят още и различните им професии — единият беше математик, а другият — астроботаник. Всичко останало съвпаднаше — ръст, тегло, цвят на косите и очите, външен вид. Машината даже педантично бе отбелязала бенките на едни и същи места на шията и на гърба. И макар че произхождаха от различни родители, те се бяха родили в един и същи ден на една и съща година.

Рой мълчаливо се взираше в записа и смътно усещаше, че държи в ръцете си ключа към тайната. Но ключът беше закодиран с неразбираеми символи, които на свой ред трябваше да бъдат разгадани.

Арман каза:

— Между тях има разлика, но не физическа. Различно месторождение, имена, образование. Като цяло биографиите им не си приличат. Но в останалото — пълно съвпадение!

Рой приближи до групата на медиците. В облика на двамата мъртъвци все пак нямаше пълно сходство.

Спенсър беше по-дребен от Харисън. Това беше толкова явно, че Рой погледна в справката. Там пишеше: „Двамата са с еднакъв ръст — 2 метра и 12 сантиметра“. Но Спенсър беше поне с десет сантиметра по-нисък.

Един от медиците, Кон Араки, забеляза, че Рой с недоумение прехвърля поглед от мъртвите към записа и отново към тях.

— Ние също сме учудени — каза Араки. — Спенсър се мумифицира, макар че е поставен в неутрална атмосфера. (Тялото на Спенсър лежеше в прозрачен саркофаг.) Не очаквахме, че той така интензивно ще губи теглото си. Вероятно това е свързано с неизвестни за нас обстоятелства около неговата гибел.

Рой си спомни, че още на Марс началникът на звездното пристанище Винклер беше поразен от бързото изсъхване на трупа. Очевидно и специалната атмосфера, прекъсваща всички реакции в

клетките на мъртвото тяло, в този случай се бе оказала слабоефективна — още един странен факт, който доказваше, че това трагично произшествие наистина е необикновено. Рой каза на лекаря:

— Аз, както и вие, не зная защо трупът така бързо губи теглото си, но това ми се струва много важно за разследването на аварията. Не могат ли да се запазят телата в сегашния им вид? Това се отнася особено за Харисън.

— Ще опитаме. Имаме и по-силни консервиращи средства от неутралната атмосфера.

— Абсолютно невъзможно ли е съживяването на Харисън? — уточни Рой за всеки случай.

— Абсолютно, приятелю Рой! Тялото на практика не е повредено, но мозък не съществува, всички мозъчни клетки са стопени. Ще ви изпратим подробен доклад след около два дни.

Рой кимна и се отдалечи. Арман каза, че ще остане с медиците, докато завършат изследването на трупа. Андрей хвърли прощален поглед на Харисън и догони Рой.

Те мълчаливо излязоха в градината. Рой ласкаво сложи ръка на рамото на Андрей.

— Съчувствувам ти от цялата си душа — изгуби приятел, добър сътрудник...

Нервното лице на Андрей се изкриви от болка.

— Не, Рой, защо трябва да ми съчувствуваш, всичко е къде по-страшно! Знаеш ли за какво мисля? Това е самоубийство — а защо? Не, обясни ми, защо Федя е решил, че трябва да умре, той нямаше причини, нямаше, аз добре го познавах!

Рой мрачно възрази:

— Имало е причини и вероятно важни. Страхувам се, че Харисън е живял някакъв двойствен живот, а ти не си и подозирал за това.

Андрей повика авиокара, каза, че ще чака Рой и Арман, и излетя нагоре.

Рой излезе на радиалната улица, зави по нея към околоръстния проспект, намери сенчесто място. Тук беше приятно да седиш и размишляваш. Той се облегна на пейката, без да мисли за нищо. Почиваше си. Високо над дърветата преминаваха самотни авиокари със забързани по работа хора, важно плаваха туристически аеробуси, носеха се спортни аеромобили. На всички разрешени за движение

равнища във въздуха цареше блъсканица и суетене. Такава суматоха би се открила навярно и под земята, ако можеше да се снесе горният пласт и изведнъж да се видят всички „минусови хоризонти“. А на Земята, на видимата ѝ повърхност, бе легнала удивителна, изпълваща душата тишина.

Рой отначало вяло се учуди на тишината — явно този ден приземният вятър не беше разрешен, на липите и кленовете не потрепваше нито едно листенце, даже винаги неспокойните тополи не шумоляха с листа, а гъстата трева на зелените площи се извисяваше надменно. След това със задоволство си помисли, че човечеството, като потъваше все по-дълбоко в недрата и се издигаше все по-високо във въздуха, е оставило най-сетне повърхността на Земята ако не на спокойствие, то поне за спокоен отдих. Днес е първият ден на циганското лято, спомни си Рой. Инженерите от Управлението на земната ос добре разбираха значението на древните думи — дори оттенъците на отдавна изживелия времето си речник те педантично превеждаха на езика на съвременните метеорологически понятия, не, вдъхновено ги превеждаха, поправи се той с известно учудване — изведнъж бе усетил прелестта на деня.

Слънцето, претърколило се най-после през високия корпус на хотелското градче, вече се спускаше по небесната крива, горещо, пълно с нега, упоено от себе си. Сутринта валя дъжд, този знаменателен ден, първият ден на циганското лято, винаги започваше с дъжд. Едва към обяд сутрешната свежест се превръщаше в жарко дишане, а сега вече клонеше към вечер. Могъщите сокове на земята струяха в жилите на тревите и дърветата, избиваха навън в опияняващи аромати. Рой вдишваше, сякаш пиеше замайващия дъх на земята. Това наистина беше циганско лято — времето, когато зрееха плодовете. Той затвори очи, главата му се въртеше малко, мислите се объркваха, вече нямаше мисли, имаше откъсване от работата, освобождение от грижите — онова облекчение, с което започва истинското спокойствие — усещането за завършеност.

— Хубаво е, ах, колко е хубаво! — промърмори той.

И когато думата „хубаво“ дойде до съзнанието му, болезнено го убоде със своята ненавременност и му напомни, че хубавото е още далече, засега нищо хубаво няма освен този великолепен ден, създаден не толкова от свободния каприз на природата, колкото от планираното

старание на метеоролозите, той повиши глас и упорито повтори като заклинание:

— Хубаво е, наистина е безкрайно хубаво!

Хенрих минаваше от стенд на стенд, от уред към уред, като с удоволствие се докосваше до всеки; нежно прокара ръка по схемата за превключвания, приятелски потупа таблото на командните апарати. Спря в ъгъла и огледа разнежено цялата лаборатория.

— Здравно си се затъжил за работа — отбеляза Рой.

Хенрих седна до брат си.

— Ужасно, Рой! Вече бях загубил вяра, че ще се върна към нормален живот.

— Лекарите не те смятаха за безнадежден нито на Марс, нито на Земята.

— Аз самият се смятах за безнадежден. Какво ще ми възложиш? С какво се занимавате сега?

— По-лесно е да се каже с какво не се занимаваме. Лаборатория за специални космически проблеми — а под „специални“ все по-често се разбират нещастията в космоса... Колкото до мене и Арман, ние сме заети с тебе. Защо стана така, че едва не загина?...

— И защо оздравях, нали? — Хенрих се намръщи. — Тук едва ли ще ти бъда добър помощник. Древните са казвали, че да познаеш самия себе си е най-трудното нещо.

— Те са казвали също, че самопознанието е предпоставка за всякакво друго знание. Впрочем, изобщо не съм се съмнявал, че ще си избереш темата сам и в никакъв случай не тази, която ще ти препоръчат.

Хенрих се засмя. Той и по-рано бързо изпадаше от лошо в хубаво настроение и обратно. След болестта внезапната смяна на настроенията бе станала по-рязка. Обмисляйки как да се държи с брат си, Рой реши да се шегува и да не му противоречи.

Когато не срещаше отпор, Хенрих лесно „прегаряше“, тази черта се беше запазила.

— Ако не ми е по силите активно да участвувам в разследването, поне ще се интересувам от него — предупреди Хенрих.

— Това не е противоположно — съгласи се Рой.

— В такъв случай ще ти задам няколко въпроса.

— Питай.

— Доказано ли е, че Спенсър и Харисън са едно и също лице?

— Доказано е, че не се различават физически.

— А различават ли се по някакъв начин?

— Като биография. Според формулярите, както са казвали прадедите ни.

— Как да се разбира физическото им тъждество?

— Буквално. Съвършени близнаци, макар и от различни родители. Дълбокомъдрата МУМ едва не изпадна в електронна лудост при обработката на данните им, на третото запитване вече ги бъркаше.

Хенрих помълча малко и отново заговори:

— Защо Спенсър е летял за Марс? Ти ми обясни, но аз забравих.

— Да изучава енергията на марсианската растителност. Физиците смятат темата за важна.

— А неговият двойник? Те познавали ли са се? Разбира се, ако се изключи предположението, че двамата са едно същество.

— Сега лежат един до друг и хвърлят в смут студентите медици с приликата си. Наличието на две тела доказва, че са различни същества.

— Какво означава предсмъртната бележка на Харисън?

— Това никой не знае.

— Може би Андрей знае, бележката е адресирана до него.

— Понятие няма какво е искал да каже Харисън.

Хенрих отново замълча и се замисли.

— Доказана ли е свръхсветлинната скорост на командите от Марс?

Рой повдигна рамене.

— Аз бих се изразил по-уклончиво — не е доказано, че сигналите са се разпространявали със скоростта на светлината. Мигновеното предаване засега остава единственото обяснение на загадката.

— Но това противоречи на законите на мирозданието, Рой.

— Да, на известните... Ще ти напомня, че самата авария също не може да бъде обяснена с действието на известните ни закони.

— Мигновеното предаване ни връща към разработките на Андрей. Ти намираш ли ги обосновани?

— Не е моя работа да обсъждам такива проблеми. Общото мнение е такова: уловено е предаване, но дали това са позивни на друга цивилизация, или резултат от природен процес, който случайно повтаря азбуката на математиката, не се знае. Мисълта, че приемането става с помощта на свръхсветлинен куриер, засега не е нищо повече от блестяща хипотеза. Андрей подготвя решаващия си опит. Покани ни да се запознаем с апаратурата. Ще дойдеш ли?

— С удоволствие. Още един въпрос, Рой.

— Сто, ако искаш!

— Връзката с Марс възстановена ли е?

— До там летят само товарни кораби. Пътнически — по изключение, а туристическите за неопределено време са отменени.

— Представям си как те пришпорват с разследването, Рой!

Рой мрачно се усмихна:

— Боячек ме вика всеки ден. Отвори ни работа ти, Хенрих!

На екрана се появи усмихнатото лице на Арман.

— Поздравявам те със завръщането, Хенрих! Рой, поклонник ли си на художествените съновидения? Най-великият сънотворец на нашето време Артур Артемев моли незабавно да го приемеш.

Хенрих с недоумение погледна брат си.

— Не очаквах, че моето бълнуване ще породии у тебе любов към сънотворчеството!

— Щом при нас е дошъл Артемев, значи това е нужно на него, а не на мене — отговори Рой.

— Приеми го по-учтиво, Рой — посъветва го Арман. — Той все пак е знаменитост и има чудесен характер!

В лабораторията, сякаш плавайки, се вмъкна кръгло подвижно човече. Рой учтиво тръгна към него.

Предупреждението на Арман беше излишно — Рой и Хенрих добре знаеха кого приемат. В странния вид изкуство, наречено художествено сънотворчество, Артур Артемев отдавна бе признат за изтъкнат майстор, нещо като класик сънотворец. Наистина, той още не бе успял да издаде пълните си събрани съновидения, но единствената причина беше, че и сега, вече възрастен, той продължаваше систематично да излъчва сънища — ярки като на дете и с твърде строен сюжет (острият заплетен сюжет беше най-важният художествен метод на Артемев). „Академичното издание на моите видения е възможно само след смъртта ми“ — твърдеше той. Затова пък ежегодно попълваната касета „Избрани видения на Артемев“ не се засядваше по лавиците — той беше любим автор на склонната към екстравагантност младеж. При това техниката на сънуване у Артемев беше така съвършена, че виденията му се транслираха направо по време на съня, без чернови запис и „дотъкмяване“, той, както казваха професионалните сънотворци, „създаваше завършени видения“. Даже великият Джексън Петров, родоначалникът на това ново изкуство, не би могъл да се похвали с такова майсторство.

Рой стисна здраво ръка на госта и му благодари, че е посетил тяхната лаборатория.

— Наистина, ние сме далеч от вашата техническа специалност — честно предупреди Рой, като покани Артемев да седне. — А ако понякога бълнуваме, смятаме го за брак в работата. Но, общо, взето, ние с Хенрих разбираме колко велико е вашето...

Артемев — невисок, дебеличък, с къси до бедрата ръце, подпухнало лице и блестящи очи, които сякаш не гледаха, а озаряваха всичко наоколо си, нетърпеливо прекъсна Рой. Сънотворецът говореше отривисто, думите му се съчетаваха по-скоро в лай, отколкото в реч.

— Глупости! — изджафка той. — Каква техническа специалност! Сънуването е изкуство. Вие не можете да го разберете. Собствените ви съновидения... Вие наблюдавате, а аз преживявам, ясно ли е? Питам, ясно ли е?

— Не искахме да ви обидим — меко каза Рой. — И ако кажете какво ви води...

Артемев злобно помоли да не го прекъсват. Объркват му се мислите, когато го прекъсват. Не е вежливо да се прекъсва. Той ненавижда онези, които го прекъсват. Когато преди шест години на Марс, в някаква безводна пустиня, той транслирал директно своя знаменит шедьовър „Върху потъващ в океана човек се нахвърля акула“, един мерзавец марсонавт изтървал върху него ъгловия прът на палатката и вместо мълчаливо да издигне проклетия прът, без да прекъсва завладяващото съновидение, той безцеремонно започнал да се извинява. Възмутителните му извинения погубили края на съня, човекът не успял да глътне акулата, както се оформяла отначало ситуацията, а сам попаднал в нейната паст. Ето до какъв шаблон води невежото вмешателство в изкуството!

— Ненавиждам извиненията! — гневно извика Артемев. — Ако започнете безпардонно да се извинявате, ще поставя кръст и на двама ви! Можете ли най-накрая по човешки да ми отговорите: ясно ли е?

— Ясно — успокои го Рой.

Войнствената нетърпимост на прославения сънотворец започна да забавлява братята. Хенрих, развеселен, се премести по-близо.

— Няма да се извиняваме. При това, още не сме се прови...

Артемев отново не му позволи да се доизкаже. Не е дошъл той в института, за да слуша брътвежи. Бъбренето е начин на общуване между луди, които наричат себе си нормални, тоест ординарни хора. Сънуващите общуват помежду си само с видения. Сънотворецът клоочи така около три минути, после издалеко се приближи към повода за посещението си. С него се случило нещастие. Когато другите хора изпаднат в беда, това си е тяхна лична драма, но несполуките на майстора сънотворец са мъка и за околните, защото художествените съновидения са продукция, която с увлечение се приема от зрителите. Заслугите му са известни на всички. След Джексън Петров още не е имало толкова умел и разнообразен, толкова широкообхватен и своеобразен, толкова дълбок и увлекателен, толкова в крайна сметка... Изобщо, такъв майстор, ето какво иска да каже.

— Вие, разбира се, говорите за себе си? — деликатно уточни Рой.

Очите на сънотвореца злобно блеснаха.

— Естествено, няма да говоря за вас! В областта на сънуването вие още... Оригиналност. Неповторимост. Своеобразност. Несравнимост. Особеност. Свой начин на изразяване. Своя картинност. Свой цвят. Своя музика. Целият си свой. И затова си за всички. Защото общото сънуване вече не е сън, а реалност. Разбирате ли ме?

От по-нататъшното обяснение стана ясно, че нещастие то на сънотвореца се състои тъкмо във внезапната загуба на оригиналността. Неотдавна, след приятна разходка в планината, той, без да си почине, отишъл на работа, тоест заспал. Както ставало вече дълги години (а също, прибави той, в съответствие с пункт трети на договора с Управлението на телевизионното изкуство), включеният към леглото му транслатор предал в ефира неговия сън. Съновидението било яркоцветно и направило впечатление.

— Вие, надявам се, сте го гледали? — каза сънотворецът, като подозрително погледна и двамата. — Не мога да повярвам, че вие не... Моето творчество е толкова популярно... За горилите във Вселената. Имаше повторение за другите планети.

— Чувах за това предаване, но не сме го гледали — отговори Рой. — По това време разследвах аварията на Марс, а брат ми лежеше в безсъзнание. Казаха ми, че било възхитително зрелище.

— Да, вярно, съновидението беше завладяващо. В една лаборатория, отрупана с механизми, примерно като тази, исполинска горила крещеше с човешки глас: „Ние не сме ви викали! Вие носите смърт! Вие също ще загинете! Махайте се! По-живо! По-живо!“ Самката горила беше необикновена, още по-необикновени — загадъчните механизми, но най-поразяващи бяха мълниите, излитащи от косматата глава на маймуната при всеки жест. При това тя крещеше не с думи, а с електрически заряди, тя стреляше, а не говореше, такава беше телевизионното зрелище. Хората отскачали от екраните, две жени припаднали, те сами писаха за това до студиото. Но въпросът не е в нервните жени. Изкуството на добрия създател на сънища завладява и измъчва, натъжава и радва даже флегматиците!

— С една дума, можем да ви поздравим за вашия нов шедьовър — вежливо промълви Рой и се спогледаха с брат си.

Да, той може да бъде поздравен, той самият също оценява така това три пъти проклето съновидение, то е сполука, макар че му донесло множество огорчения. Кратка страховита картинка,

фантастично есе — ето как самият той възприема това произведение, наречено кратко и точно: „Горили пред космическия пулт.“ А на другия ден в телевизионното студио се посипали писма и зазвъняли телефони — точно такова видение има и в четиринадесетата последна касета от пълните събрани съновидения на Джексън Петров, даже названието е подобно: „Маймуни в космоса“... И ето, той задава въпроса — дават ли си сметка братята за трагизма на ситуацията? Най-оригиналният сънотворец на нашия век епигонски повтаря вехтите видения на полузабравения древен майстор, гениален, разбира се, но допотопен като ихтиозавър! Какво общо има между него и старика Джексън? По какъв начин виденията на един отдавна изчезнал човек са могли да се повторят в мозъка на съвременния сънотворец? Ето каква задача поставя той пред тях, затова е дошъл. Хенрих и Рой разгадаха тайната за гибелта на Фред Редлих, възстановиха доказателството на великата теорема на Ферма — сега биха могли да се заемат със загадката за предаването на определено видение от един мозък в друг. Буквалното повторение на едно и също видение сто години след първата му трансляция е най-великата тайна на века, той не се плаши от тази формулировка!

Когато сънотворецът замълча, Рой внимателно каза:

— А може би няма никаква тайна? Някога вие сте се запознали със съновидението на Петров, то се е запечатало във вашия мозък...

Артемев възмутено махна с ръка:

— Не! Хиляди пъти — не! Аз не исках да го кажа... Ще бъде ужасно, ако телевизионните критици научат...

Рой с досада повдигна рамене:

— За да се захванем с някаква загадка, трябва да сме сигурни, че тя реално съществува. Засега не съм убеден...

Старецът започна да се запъва на всяка фраза:

— Работата е там, че... Оригиналноста на виденията е такова ценно качество... Всяко чуждо видение ми влияе ужасно... Даже майсторът се превръща в епигон. — Той събра смелост и изстреля: — Никога не съм виждал това съновидение на Джексън Петров! И другите му съновидения не познавам. Това е то цялата истина за отношението ми към Джексън.

— Но можете ли да гарантирате, че неговите съновидения не са ви станали известни по друг начин, освен от стереоекрана!

— Два милиона пъти — не!

— Имам предвид книгите, разказите на телевизионните зрители...

— Още един милион! Книги не чета, а да се говори за сънища понасям само когато става дума за моите собствени съновидения. Оригиналността е нежен цвят, тя трябва да се пази от външно въздействие. Мога ли да бъда сигурен, че вие спешно ще се заемете с разрешаването на моя проблем?

Рой разтвори ръце:

— За съжаление това не зависи само от мене. И се страхувам...

Хенрих, който до този момент мълчеше, се намеси:

— Можете да не се съмнявате, приятелю Артур, още днес ще пристъпим към изпълнението на молбата ви.

След като изпрати сънотвореца до вратата, Рой упрекна брат си:

— Толкова спешни и важни проблеми ни чакат, ти наистина ли имаш намерение да се натопиш в тази глупост?

— Как да разбирам понятието глупост?

— В обикновения, нормалния, общоприетия, стандартния смисъл! Глупости или другояче казано — безсмислици, дрънканици, празна работа, лъжа, бабини деветини, бъркотии, нелепици, врели-некипели, галиматии, дивотии, измишльотини, празни приказки...
Още уточнения искаш ли?

— Има нещо завладяващо в този човек — замислено каза Хенрих. — Аз също не съм поклонник на съновиденията пред публика, но мнозина се увличат, а защо? Кое ги грабва? И съгласи се, странно е това неочаквано възобновяване след сто години на едно не съвсем стандартно зрелище от рода на обикаляне на планети, срещи с пришълци от космоса, общо взето разпространени сюжети...

— Нищо странно няма. Сънотворецът просто лъже. Не може да не познава Джексън!

— А ако не е плагиатор?

Рой раздражено махна с ръка:

— Ти, струва ми се, заяви, че не се присъединяваш към разследването на аварията? Тогава занимавай се със сънотворчество, а нас с Арман не ни закачай.

— Тъкмо исках да предложа такова разделение на темите — миролюбиво каза Хенрих.

Рой сърдито го погледна. Той много по-добре от брат си познаваше древната история и нерядко вмъкваше в речника си старинни думички. От всички тях той най-много обичаше думата „пророчески“. Казваше, че тази дума излъчва тайнственост, че в нея се крие загадъчност, тя възбужда любознателността и те кара да потънеш в размисъл. Рой и не подозираше, докато спореше с брат си след заминаването на Артемев, че съвсем скоро той сам ще нарече внезапното желание на Хенрих да помогне на сънотвореца тъкмо с тази съдържателна думичка — „пророческо“!

След три дена Хенрих помоли Рой и Арман да отидат при него.

— Искам да ви демонстрирам съновиденията на Джексън и Артемев, за да ги сравните. Погледнете на това като на почивка, ако все още не желаете да вземете участие — каза Хенрих.

На стереоекрана последователно се смениха две картини — взетата от четиринадесетата касета на пълните събрани съновидения на Петров и онази, за която разказваше Артемев.

— Вашето мнение? — попита Хенрих, като изключи екрана.

— Преди всичко, те са различни — пръв отговори Арман. — Артемев преднамерено сънува забавни сънища, той ни забавлява с кошмари, но дори насън не вярва в съня си. Сънуването на Артемев е добре овладян занаят. А виденията на Джексън са художествено убедителни.

— Покажи още веднъж Джексън — помоли Рой.

Сред чудовищно несъразмерни, кубически механизми, по-скоро силуети, отколкото вещи, се мяташе и крещеше грозна маймуна с изкривена муцуна и кротки изплашени очи. От главата ѝ падаха мълнии, удряха се в кубовете на механизмите и угасваха в тях, грохотът на зарядите се подреждаше в думи; думите не заплашваха, а молеха. Старата маймуна, сновяща между чудноватите апарати, тревожно предупреждаваше някого за опасност, ръцете ѝ хващаха ту един куб, ту друг, трескаво ги разместваха, после изведнъж се вкопчваха с нокти в рошавите кичури коса и маймуната безволево клатеше наведената си глава, от очите ѝ се ронеха сълзи... Плачът прекъсваше също тъй внезапно, както и започваше и маймуната отново се хвърляше ту към една, ту към друга купчина кубове, сякаш енергично се сражаваше с нещо, с всички сили противодействуваше на нещо...

— Наистина не е много забавно — отбеляза Рой. — За какво е продуцирал Джексън такива сънища?

— Аз бих поставил въпроса другояче. Не за какво, а защо? Какви мисли и чувства, какво душевно състояние е породило в мозъка му

тези фантастични картини?

— Все пак аз искам да разбера — каза Рой.

Хенрих спореше твърде разпалено. Съновиденията, даже художествено убедителните, не заслужаваха такава пламенна защита.

— Ти искаш да разбереш какво означава тази странна картина?

— Не, искам да разбера защо ни извика.

— Вчера изучавах биографията на Петров и се сблъсках с някои странни неща. Петров например е имал маймуна, при това любима.

— Домашна маймуна?

— Първо трябва да уточним как ще тълкуваме този термин — домашна. Шимпанзето Нели. Впрочем Джексън я е наричал Оли. Тази Нели (или Оли) му подарил галактическият щурман Михаил Борн на смъртния си одър.

— Михаил Бори? — повтори Рой. — Да не е онзи, който се върнал сам на Земята след аварията на звездолета „Цефей“, недалече от Ригел?

— Същият. Но не се върнал сам.

— Доколкото познавам историята на междузвездните полети, целият екипаж на „Цефей“ е загинал. Изпратената на помощ галактическа база „Орион“ намерила на „Цефей“ двадесет и три трупа и един полумъртвец — Михаил Борн. Спасили го едва на Земята. Не е ли така?

— Така е, Рой, но не съвсем. Борн останал парализиран и ням. Разбирал го само Джексън, те били приятели от детинство. От Борн не успели да научат никакви сведения за трагичната гибел на екипажа. Но не става дума за това.

— А за какво?

— Вече казах, Михаил не се върнал сам. С него било шимпанзето Нели, също член на екипажа. Нели не загинала. И знаеш ли кое е най-интересното? Джексън разбрал една фраза, която Борн често повтарял, само че не зная как я е произнасял — с устни, с ръце или с движение на очите. Фразата е такава: „Оли спаси всички ни.“ Джексън обяснява, че Михаил нарекъл маймунката Оли, а не Нели, както била отбелязана в корабните списъци.

— Спасила всички, а всички са загинали? Интересна маймунка!...

— За нея могат да се кажат и по-интересни неща! Оли живяла на Земята няколко години, без да яде и пие.

— Това сигурно ли е?

— Вчера бях в Музея на Джексън Петров и разговарях с работника-пазач, слугата на Джексън. Вие познавате тези старинни забавни човекоподобни, които фиксират на лента всяка дума на стопанина си. И тъй, аз прослушах всички разпореждания на Джексън относно Оли. Той никога не е искал за нея храна или вода, никога не я вземал в столовата. Ще прибавя, че и рядко я показвал на гостите си, рядко я извеждал на разходка.

— Но други виждали ли са я? — попита Арман.

— Да, разбира се. Понякога тя излизала от стаичката и сядала мирно и тихо на дивана. Гостите не я обичали. Струвало им се, че подслушва разговорите... За какво мислиш, Рой?

Рой не можа да се отърси веднага от мислите си.

— Интересно! Но, както и преди, не виждам какъв конкретен извод може да се направи от твоето издирване.

— И аз не виждам — призна Хенрих. — Но все повече ми се струва, че трябва да се заемем с тази работа по-задълбочено. Ако вие двамата не сте променили отношението си към забавните зрелища...

— Ти внимателно ли огледа дома на Джексън, Хенрих?

— Не съм го оглеждал, музеят вече беше затворен. Поговорих с работника и обещах да намина днес. Искам да ви предложа да дойдете с мене.

Арман поклати глава:

— След час ме чака Андрей. Контролна проверка на апаратурата преди експеримента. Идете двамата.

Роботът беше стар и покрит с плесен, само антикорозионният лак го спасяваше от ръждясване; той разговаряше с онзи скърцащ глас, който се появява у всички престарели роботи, преди да бъдат изпратени за преоборудване. А Чарли — така се наричаше роботът — все още съществуваше само защото бе принадлежал на Джексън. Той вече не беше слуга, а музеен експонат. Стоеше на обичайното си място в антрето на дома на Джексън и макар че както преди можеше да се разхожда из шестте стаи, вече седемдесет години той не мърдаше от този пост. Върху табелката на стената пишеше, че първите тридесет години след смъртта на стопанина си Чарли непрекъснато, ден и нощ, бавно и безнадеждно обикалял дома, взирал се с тъжното си червено око във вещите, заслушвал се в шумовете и въртял старите ленти с гласа на стопанина си — на хората, които влизали в музея, им се струвало, че самият Джексън ходи из дома си, дава нареждания на Чарли, разговаря с приятелите си.

— Старче! — каза Хенрих на престарелия робот. — Ти знаеш за Джексън Петров повече от всички хора на Земята. Налага ни се да изучим по-подробно неговия живот.

На челото на Чарли мътно засвети червена лампичка. Роботът бе изгубил подвижността, но не и разума си. Той изхриптя, гласът му сякаш идваше отдалече:

— Стига това да не навреди на стопанина...

— Твоят стопанин отдавна е мъртъв — меко каза Хенрих.

— Той е жив. Той е в мене. Той е с мене. Той е с всички нас.

— Да, в твоята памет и в човешката.

— Слушайте! — тържествено каза роботът. — Живият глас на моя жив стопанин.

От вътрешността на Чарли се чуваше само пукане, неясен шум, който винаги съпровожда работата на разстроения електронен механизъм. После от тази объркана шумотевица се появи младежки, звучен глас: „Чарли! Чарли! Къде си? Отивам да хапна, а ти гледай да

не пада напрежението! Шест хиляди триста и седемнадесет волта, такава е задачата за днес! И никого не пускай при Оли!“

— Вие чухте живия Джексън Петров! — тържествено произнесе роботът. — Не смейте да казвате, че той е мъртъв.

— Хенрих, аз съм поразен! — измърмори Рой. — Такъв глас!...

— Приятелю, повтори този разговор — помоли Хенрих. — И моля те, спомни си и други нареждания. Моят брат никога не е чувал гласа на твоя стопанин.

Хенрих, който иначе обичаше да кръстосва стаята и понякога дразнеше с това флегматичния си брат, бързо седна на дивана и затвори очи. В музея на Джексън можеше да се слуша внимателно само ако човек остане за момент неподвижен. Нито в една от стаите нямаше интериорни полета, тук бяха оставили всичко, както си е било някога — тежки постоянни мебели, постоянни картини, истински едновременни килими. Беше неудобно и даже опасно да се движиш — забравиш ли за минута, че си сред мебели, лесно можеше да се удариш в масичката, в шкафа, дивана или креслата, да се спънеш в килима, да се заплетеш в пердето, да се закачиш за дръжката на вратата. Вратите в тези архаични стаи не се прибираха в стените при приближаването на човека, а се затваряха и отваряха с ръка.

Рой си помисли, че в такъв дом може да се живее само на светло, на тъмно човек би бил безпомощен, а вещите, напълнили стаите — всесилни и враждебни, те вече нямаше да са удобство, а скрита заплаха.

В стаята, където ги въведе роботът, имаше три огромни прозореца за дневна светлина, а от тавана висеше полилей с електрически лампи. Вече най-малко сто години в нито един дом не съществуваха нито прозорци, нито специални осветителни тела, а да не говорим за постоянни мебели.

Около минута роботът поскърцваше — прочистваше гласовите си контакти — после стаята отново се изпълни с гласа на Джексън Петров.

Домакинът на дома се смееше, сърдеше се, караше се на работа и го хвалеше, тананикаше си, разхождайки се из стаята, четеше на глас стихове, разговаряше със себе си. Въпреки несъвършенството на старинния запис и амортизацията на лентата, се прокрадна откъслек от разговора му с друг човек, част от беседа с телевизионното студио, на

два пъти прозвуча приглушен — явно чут през стената — призив: „Оли, Оли, хубавицата ми, това съм аз, излез!“

За каквото и да говореше Джексън, както и да се сменяха интонациите му, весел ли беше или тъжен, уморен или бодър, раздразнен или щастлив, възпроизведеният му от механическия слуга глас създаваше една и съща картина, рисуваше със звуци един и същ образ. Из този дом се движеше млад, енергичен, жизнерадостен човек. Беше остроумен и добър, това беше главното в него — изпълващата цялото му същество доброта. И което може би беше най-чудното — за добротата на този човек свидетелствуваха не думите, а гласът; думите се пораждаха от ситуацията и й съответствуваха, такива думи би могъл да каже всеки друг, докато гласът принадлежеше само на Джексън — неповторимо своеобразен, той вълнуваше и тревожеше, покоряваше и очароваше...

И когато замлъкна, Рой отговори на възхитения поглед на Хенрих, сякаш бе прочел мисълта му:

— Ти си прав — удивителна личност! Жалко, че знаем толкова малко за него.

— Днес ще научим повече. — Хенрих се обърна към робота: — Твоят стопанин най-често седеше в библиотеката, нали?

— Да, той обичаше библиотеката — каза роботът.

— Заведи ни там — нареди Хенрих. — И побързай, имаме малко време!

Роботът тежко закрачи към последната стая; след него, като го побутваше по гърба, тръгна Хенрих. Рой се учуди, но премълча.

Не се случваше толкова често деликатният Хенрих властно да нарежда някому и безцеремонно да го кара да бърза.

В този музей на стария бит библиотеката беше най-музейното помещение. Тя също беше пълна със стационарна мебел — диван, две кресла, висящ от тавана полилей, пердета на неизбежните прозорци. Освен мебели, в нея още имаше книги, задължителната принадлежност на старите домове — стотици книги по остъклените стелажи — малки и големи, тънки и дебели, с ярки илюстрации или само с печатен текст.

Рой не обичаше книгите, това беше несъвършен начин за предаване на информация — бавен, с малък коефициент на полезно действие. Той им хвърли безразличен поглед и се намести както можа

в неудобното постоянно кресло. Затова пък Хенрих обиколи стелажите, като оглеждаше гърбовете на книгите и дори изваждаше някои от тях.

В библиотеката на Джексън имаше нещо, което сродяваше архаичното му обиталище със съвременните жилищни помещения — между стелажите бе поставен стереоекран. Рой си спомни, че по времето на Джексън стереоекраните току-що са навлизали в бита — киното още ги конкурирало, а на Джексън, в знак на признателност за сънотворческото му майсторство бяха поставили най-добрия от тогавашните стереомодели. Тогава той сигурно е поразявал въображението на съвременниците си, но днес изглеждаше допотопен. Рой плъзна поглед по екрана. Хенрих също не прояви интерес към дядото на днешните стереоекрани, поспря се само пред ръчките за управление, огледа една от тях и се усмихна на нещо.

В ъгъла на стаята стоеше странно съоръжение и Рой се загледа в него. Това беше лакиран цилиндър с човешки ръст, снабден с проводници и сигнални уреди и ограден от стаята с ниска бариера.

Рой кимна към цилиндъра с проводниците:

— Забавно съоръжение! За какво ли е служило?

— Имаш предвид високоволтовия апарат? Оли го е използвала за зареждане. — Хенрих говореше толкова уверено, сякаш години беше работил с апарата. Със същата увереност той властно поиска потвърждение от робота: — Два пъти на ден, нали? Сутрин и вечер?

— Сутрин — отговори роботът. — Стопанинът в това време излизаше да хапне.

— Естествено. Въздухът се е йонизирал твърде много, при това възможността за електрическо изпразване... Ти ли регулираше напрежението?

— После се научи и Оли.

— Тя казваше ли ти кога да изключиш апарата?

— Аз знаех и без нея. Стопанинът ми беше обяснил.

— Но тя разговаряше ли с тебе?

— Много малко.

— А тук ли седеше най-често?

— Да.

— Твоят стопанин тук ли идваше да говори с нея?

— Да, но понякога и в гостната. Аз не разбирам...

— Не е важно разбираш ли, или не разбираш. Аз ще питам, а ти ще отговаряш. Та казваш, Оли обичаше да чете? Какви книги четеше?

— По астрономия и физика, по биология и по... — Единственото око на робота изведнъж се наля с малинова ярост. Той изхриптя заплашително: — Вие не сте приятели. Аз не съм казвал, че Оли обичаше да чете, вие сами... Вие ще причините зло на Оли. Трябва да си отидете.

Хенрих се засмя и тупна стария робот по рамото. Сега той говореше както обикновено:

— Не се сърди, драги. Ние знаем, че Джексън ти е забранил да говориш за Оли. Нямаме намерение да ѝ сторим зло, даже след като е мъртва. Повярвай, аз я уважавам не по-малко от него.

— Вие трябва да си отидете — повтори хрипливо роботът. Гласовите му контакти отново отказаха и той вече не се стараеше да ги продуха. — Вие ме накарахте да наруша заповедта на стопанина.

Хенрих направи две-три крачки към вратата и отново се спря. В тясното пространство между два стелажа висеше фотография — стопанинът на дома с маймунката си. На снимката Джексън стоеше до прозореца. Беше човек със среден ръст, външността съответствуваше на гласа му — усмихнато лице, весели очи. На рамото му лежеше ръката на маймунката — пред нея се закова Хенрих. Оли не би стигнала и до рамото на Джексън и много напомняше шимпанзе — дългоръка, рижа, с широка муцуна, с уста до ушите, сини устни и изпъкнали челюсти...

Но имаше нещо странно в лицето на маймунката. Всеки, който внимателно се вгледаше във фотографията, просто не можеше да не забележи тъгата в изражението на Оли — маймунката гледеше спрелите пред нея хора с пронизващо умни, безкрайно скръбни очи.

Хенрих отново се обърна към робота:

— Приятелю! Старче! Не се съмнявам, че Джексън ти е забранявал да записваш гласа на Оли, но ако поне един звук от речта ѝ се е запазил, поне един звук!...

Отговорът на робота се чу сякаш иззад десет врати:

— Щом знаете, че стопанинът ми е забранявал да съхранявам гласа на Оли, би трябвало да знаете също, че аз всеки ден изтривах от лентите всичко, което тя случайно записваше на тях...

На улицата Рой с усмивка погледна брат си:

— Ти обаче по един или друг начин ме приобщаваш към анализа на съновиденията. Все пак съгласи се, че животът на Джексън Петров няма пряко отношение към проблемите, които ме занимават.

— Повече от пряко — убедено отговори Хенрих. — След второто си посещение в музея аз съм сигурен в това. Ето доказателствата...

— Ако искаш да ми кажеш, че Оли няма нищо общо с шимпанзето Нели и съвсем не е майmunка, а великолепно конструиран робот с електрическо захранване, можеш да си спестиш труда.

— Нима съм ти давал повод да ме смяташ за глупак, Рой? Това, че между Нели и Оли няма нищо общо, не се нуждае от доказателства.

— Тогава какво имаш предвид?

— Щеше да го научиш преди две минути, ако не ме прекъсваше. Помниш ли в коя касета се намира видението-есе „Маймуни в космоса“?

— Помня. В четиринадесета касета.

— А по какво се различава тя от другите?

— Тя е последната. По думите на Артемев с нея завършват пълните събрани съновидения на Джексън Петров.

— Грещиш. Четиринадесетата касета е допълнителна, а не последна. В нея посмъртно са събрани всички ранни неща на Джексън, които той не е искал да помества в сборните си издания, смятайки ги за художествено слаби.

— Искаш да кажеш, че съновидението „Маймуни в космоса“ е от ранните произведения на Джексън?

— Искам да кажа, че това е първото съновидение на Джексън, излъчено в ефира. Този странен вид изкуство започва именно с „Маймуни в космоса“.

Рой се спря от учудване.

— Хенрих, ти дори не подозираш колко е важно това!

— Може би все пак подозирам? — Хенрих дръпна брат си за ръката. — Не мога да търпя, когато ни в клин, ни в ръкав се заковаваш

на едно място.

— Къде отиваме?

— Не се ли досещаш?

— Сигурно в Музея на космоса?

— Че къде другаде?

Огромните зали на Музея на космоса винаги бяха пълни с посетители. На стенда, посветен на експедицията на „Цефей“, цветни фотографии показваха екипа на галактическия кораб. На едната до командира Сергеев и щурмана Борн се виждаше и Нели.

Едрото шимпанзе бе поставило ръце на раменете на астронавтите, уродливата му муцуна беше наравно с главите на хората.

— Знаеш ли какво ме учудва? — каза Рой. — Това, че са бъркали тази тъпа муцуна с тънкото и умно лице на Оли, все още мога да си обясня — за хората всички маймуни са еднакви, но не е нужна особена наблюдателност, за да се забележи, че младото шимпанзе по време на експедицията не е пораснало, а се е смалило.

— Възможно е някой да е забелязал тази нелепост. И може би е видял в нея нов закон на природата — обстановката в космоса, в частност — аварията на „Цефей“, предизвиква смаяване на телата на животните.

Във всички музеи, ако се задържиш дълго пред някакъв експонат, около тебе скоро се събира тълпа любопитни. Рой и Хенрих не бяха обиколили и една трета от стенда на „Цефей“, когато тълпящите се наоколо посетители започнаха да им пречат: „Извинете, какво е изложено тук?“ „Има ли нещо ново?“ „Нищо интересно, стара катастрофа. И защо се трупат тия хора!“

— Да си вървим — каза Хенрих.

Рой показва на дежурния в залата картичката на института. Впрочем в музея познаваха братята и без документи — в едно от помещенията редом с портретите на изследователите на космоса висяха и техните фотографии. Дежурният ги посъветва да видят в залата за демонстрации филма за „Цефей“ и да изслушат заключението на експертите, разследвали трагедията.

На стереоекрана светнаха познатите от училище кадри — първите звездолети с анихилатори на пространството, позволяващи да се развиват свръхсветлинни скорости, портрети на велики завоеватели

на космоса, полети, кацане на неизвестни небесни тела, отново полети, тържествено завръщане...

„Цефей“ беше редови галактически кораб, от развиващите свръхсветлинна скорост. В задачата, възложена на екипажа, също нямаше нищо необикновено. Да се отклонят от познатите космически трасета, да надникнат в неизучените още кътчета на общо взето еднаквото навсякъде галактическо пространство — какво особено има тук? Десетки кораби бяха браздили междузвездните простори, навсякъде астронавтите се чувствуваха като край родното, добре изучено Слънце, трудността беше само в това, че колкото повече се отдалечаваха от Слънцето, толкова по-голямо количество активно вещество трябваше да вземат за двигателите.

Само след половин век тези наивни изчисления, възторженото опиянение от първите успехи безвъзвратно отминаха — космосът беше не само обширен, но и страшен, всеки неизучен район криеше непредвидени опасности. И трагедията на „Цефей“ беше едно от събитията, които накараха човечеството трезво да осъзнае своите възможности и степента на рисковете.

Изкачвайки се на кораба, астронавтите весело се прощаваха със Земята. Маймунката Нели също скимтеше, подскачаше между хората, увисваше на перилата на трапа — забавна палавница с ръст на възрастен човек и ум на едногодишно дете.

През четирите години на полета към Ригел регистраторите, фиксиращи живота в помещенията на кораба, показваха едни и същи, без изменение повтарящи се картини. Първата изненада дойде, когато внезапно отказаха всички корабни автомати — щурманските и битовите уреди, командните апарати на анихилаторите. Всичко, свързано с електричеството, напълно замря.

Сега в тъмната пустош се носеше не могъщият кораб, способен свободно да променя структурата на пространството и така да си осигурява свръхсветлинна скорост, а безжизнен сандък. За паниката на екипажа свидетелствуваха записите в бордовия дневник — и командирът Сергеев, и щурманът Борн се опитваха по аварийен начин — с мастилена паста върху хартия — да предадат на човечеството вестта за бедата. Но пастата се изпаряваше от листа, неизвестна сила изтриваше на другия ден всичко, записано предния ден, само по следите, останали от натиска на перото по страниците, можеше

донякъде да се разбере какво са искали да съобщят на света командирът и щурманът.

На екрана се появиха дневниковите записки, тържественият глас на диктора скръбно четеше разкъсаните фрази: „Дяволско поле, всички автомати... Вероятно, електричество... Само по телескопа... Две планетки, нарекохме ги Сцила... отнася ни към Харибда... Всяка молекула на тялото е пронизана... Много е трудно люка с ръка... Толкова поразителна прилика!... Бедната Нели... Ние засега...“

По-нататък страниците несъмнено са запълнени, но даже следите не се разбират — коментираше дикторът показаните чисти листи на дневника. — И едва на връщане, когато звездолетът явно е заобиколил опасната малка планета, наречена Харибда, отново се появяват записи и те отново свидетелствуват за объркването и отчаянието на екипажа.

На екрана светваха и угасваха отделни букви, дикторът четеше най-вероятната разшифровка: „... да изтърпим две седмици, когато всяка минута е ужасна... Борн възразява, той повярва... Убеден е, че аниhilацията няма да усили... Защо да се вярва!... Сега може аниhilаторите... питам — защо... общото мнение — да!... Борн... веднъж спасени, отново... аз много рязко... Избяга с маймунката... последен запис — включваме...“

— Това наистина е последният запис — съобщи дикторът. — А ето как галактическата база „Орион“ е намерила „Цефей“.

Мъртвият кораб летеше срещу зрителите с безжизнени аниhilатори и угасени ходови светлини. Не отговаряше на позивните, не променяше скоростта си. От „Орион“ към него се устреми разузнавателен космолет — спасителите отваряха аварийните люкове и внимателно проникваха вътре. На екрана се появи страшната картина, която са заварили на „Цефей“. Сергеев и старши механикът лежаха, останали без дъх в кабината, ръцете им бяха вкопчени в лостовите — умирайки, командирът и неговият помощник конвулсивно изключваха пуснатите аниhilатори. Всички от екипажа, освен Борн, стояха на работните си места — и всички бяха мъртви. Борн се бе прострял на пода в салона, върху него, обхванала го с ръце, лежеше маймунката. И двамата бяха живи, но в безсъзнание.

Лекарят от „Орион“ изказал предположение, че екипажът е загинал от електрическо поражение на нервните клетки, на Земята потвърдили диагнозата. Експертите единодушно се съгласили, че

„Цефей“ е попаднал в мощно електрическо поле между загадъчните планети Харибда и Сцила и че то е блокирало механизмите на кораба. Описвайки траектория около Харибда, звездолетът излязъл в открития космос. Измъчен от електрическото изтезание, екипажът решил при първа възможност да се пуснат анихилаторите, за да се измъкне по-скоро оттук. Единствен Борн възразявал срещу преждевременното включване на механизмите. Възможно било в момента на унищожаване на пространството да се получи силно сгъстяване на електрически потенциали вътре в кораба.

Изводът на експертите бил такъв — докато взаимодействието между пространството и полетата не се изясни всестранно, да не се изпращат нови звездолети в опасните райони.

— Изводът, който очевидно е желала Оли — каза Хенрих. Екранът угасна. — Да излезем, Рой.

— Искаш ли да се върнеш в института?

— Бих се поразходил из парка. Не зная ти как се чувствуваш, но на мене днес не ми е до работа.

— Аз също не съм машина и също имам нерви — намръщено отговори Рой.

В централния парк на Столицата винаги можеше да се намери пустинна алея. Празнично украсените кленове лека-полека ръсеха листа, макар до Седмицата на листопада да оставаха около три седмици. Хенрих улови във въздуха едно малиново листо и го стисна в ръка. Отдавна Рой не бе виждал брат си толкова тъжен.

— Тази ужасна картина — парализираният щурман и така предано спасяващата го маймунка Нели... — каза Хенрих.

— Оли, Хенрих. Нели е загинала много преди това и вероятно трупът ѝ и до днес се върти някъде около злополучната Харибда.

— Да, Оли. Нима я нарекох Нели? И ето, аз се опитвам да свържа мислите си в логическа верига, но си спомням тази картина и веригата се прекъсва. И започвам да съжалявам, че не съм живял преди сто години и не съм бил на „Цефей“. Двамата с Борн бихме убедили екипажа да се откаже от безразсъдното си решение — да включат анихилаторите на пространството, преди да са излезли от електрическите полета. Защото гибелта е дошла именно с включването на анихилаторите.

— Надценяваш красноречието си, Хенрих. Щеше да ти се наложи да имаш работа с хора, обезумели от страдания. И самият ти също щеше да бъдеш измъчен почти до смърт. Едва ли такова състояние стимулира логическото мислене.

— Борн вероятно и сам не е разбирал напълно какво ги заплашва. Как мислиш, Оли владеела ли е тогава човешката реч? Могла ли е да разговаря с тях, както е разговаряла после с Джексън?

— Едва ли. Но навярно е имало някакъв начин за предаване на информация между нея и екипажа, иначе те не биха се измъкнали толкова далеко от Харибда, че да стане възможно включването на анихилаторите. По думите на Джексън щурманът казал, че Оли е спасила всички. Последвалата трагедия явно се е изтрила от паметта му, но началото — как Оли извела кораба от електрическите полета — запомнил.

— За това между другото свидетелствува записът: „Борн... веднъж спасени, отново...“ Изглежда Борн е доказвал, че веднъж спасени, те отново искат да играят ва-банк с гибелта.

— Това не е най-тъмният момент в трагедията.

— Какво не ти е ясно, Рой?

— По-добре да кажа какво ми е ясно, за да отделя фактите от хипотезата. Първият установен факт — „Цефей“ е попаднал в електрическо поле, генерирано от Харибда или Сцила. На Харибда има цивилизация от разумни същества, подобни на нашите маймуни. Отличават се по това, че те, ако се изразим образно, се „хранят“ с електричество. Чудноватото съществуване на Оли при Джексън го доказва. Съгласен ли си?

— Аз бих прибавил, че харибдяните са същества не от биологичен, а от някакъв друг вид.

— Като работна хипотеза можем да приемем и това. Безспорен е важният извод — прякото общуване между хора и харибдяни е изключено. Кое е добро за човека, за харибдянина е смърт. Контактът между тези две цивилизации е затруднен, макар и възможен — известно време Оли е живяла на Земята. Между другото харибдяните по-ясно от хората са разбирали опасността от пряк контакт. В съновидението на Джексън харибдянинът — очевидно оператор в космическа станция — си скубе косите от отчаяние при приближаването на земния кораб. Към неоспоримите факти аз отнасям и високия морал на електрическите маймуни. Харибдяните са се опитали да спасят хората с цената на живота на един свой гражданин. С усилване на полето те са могли да унищожат неканените гости, а вместо това те всячески, дори с риск за собственото си съществуване отслабвали гибелните за хората електрически потенциали.

— Не е доказано, че са отслабвали полетата си, Рой.

— Затова пък е доказано, че са изпратили на звездолета харибдянин — същата тази Оли. Записът „Много е трудно люка с ръка...“ говори за това, че астронавтите са пуснали Оли на борда, а тя е опитала да изведе изгубилия управление кораб от опасната зона. И ако екипажът не е бил толкова измъчен, тя би успяла и в историята на човечеството би била вписана нова ярка страница — установяване на контакт с цивилизация на високо развити, рицарски благородни същества.

— А как си обясняваш това, че са намерили Оли, просната върху тялото на Борн?

— Тя сигурно е знаела, че когато заработят анихилаторите, ще се получи изтичане на напрежението на полето, и се е опитала с тялото си да защити щурмана. Възможно е харибдяните да притежават свойствата на електрически екрани. А по-нататък всичко е просто. Видели загиналия екипаж, парализирания щурман, маймунката, спомнили си, че на звездолета е имало шимпанзе и без да умуват дълго, отъждествили харибдянина с него. А самата Оли не пожелала да разкрие природата си и така, непозната за човечеството, завършила краткия си път на Земята. Имаш ли възражения срещу такава концепция?

— Хайде да седнем — каза Хенрих.

Слабият вятър поклащаше клоните, дърветата шумяха. Хенрих разсеяно се любуваше на ярките листа, сипеци се по земята. След кратко мълчание той заговори:

— Срещу твоята концепция, струва ми се, би могла да възрази самата Оли. Какво значи — непозната за човечеството? Джексън е знаел, че тя не е маймуна. Мисля, че развръзката на живота на Оли у Джексън е много по-драматична. Това е печална история, Рой. Не бих казал, че хората от онова време са се държали по най-добрия начин.

— Излиза, че стигнахме до обвинение срещу цялото човечество? Как ще наречем това съдебно дело: „Харибда срещу Земята“?

— Насмешките са излишни, Рой. Аз никого не обвинявам. Аз просто искам да се ориентирам в събития със стогодишна давност. И не съм съгласен, че са изпратили Оли само за да спаси изпадналия в беда звездолет. Тя е била упълномощен посланик, а не аварияен механик. Трябвало е да завърже връзка с хората, така безразсъдно нахълтали в тяхното електрическо царство. Затова не напуснала звездолета, когато той започнал да се отдалечава от Харибда.

— Но тогава защо не се е разкрила на Земята?

— Имало е много причини. Още на звездолета Оли научила, че хората се различават по своята физическа природа от харибдяните. Трябвало не просто да направи контакт, а предварително да разработи система за безопасност, за да не стане общуването гибелно за двете страни. А на екипажа не му било до контакти, те жадували само едно — да се спасят! И умната електрическа маймунка тъжно се убедила, че

новите ѝ познати — Борн бил единственото изключение — се ръководят по-скоро от страстите на душата си, отколкото от логиката на разума.

— А на Земята, Хенрих? Нали човечеството не се намирало пред гибел, не било изпаднало в паника като екипажа на звездолета!

— Вероятно тя е искала да изучи хората, а после да им се разкрие. Разбира се, знаела е, че електрическите бури са изтрили всички дневникови записи и че диктофоните не работели — нямало да е лесно да се досетят коя е в действителност. Не се съмнявам също, че на Джексън тя се е представила веднага и цялото ѝ последвало поведение е плод на взаимното съгласие помежду им.

— Дали е така, Хенрих?

— Спомни си гласа на Джексън, лицето му, спомни си всичко, което знаем за него. Той е бил обаятелен, добър човек, който се увлича и често изпада в плен на фантазиите си. Не се съмнявам, че той пламенно е съчувствал на бедственото положение на Оли и е направил всичко, за да облекчи съществуването ѝ на Земята. Затова отстъпил на настояването ѝ — никому да не разкрива що за същество живее при него.

— Но защо, Хенрих, защо?

— Помниш ли книгите, които четяла Оли? Тя се е опитвала сама да изучи възможностите за безопасно общуване между хора и харибдяни. На нея ѝ е било ясно, че хората не могат да живеят на Харибда. Самата тя вехнела на Земята. А какво би станало, ако човечеството тогава узнаеше за цивилизацията на Харибда? В онези години космическите открития идвали едно след друго, мирозданието ставало свое, близко. Незабавно биха подготвили нови експедиции към Харибда и тъй като тогава те не биха могли да бъдат подготвени по-добре, щяха само да донесат беда на нас и на харибдяните. Изучавайки хората и нашата наука, Оли разбрала, че не е дошло още времето за тясно общуване между тях и нас и се обрекла на доброволно затворничество. И ако аз днес не разговарях така строго със стария робот, не бихме научили, че Оли е говорела някакъв наш език, че е чела книги и е гледала телевизионни предавания, а гостите на Джексън подозирали, че забавната маймунка се заслушва в разговора им...

— И съновидението на Джексън, излъчено в ефира, било единствената информация, която тя разрешила да се даде на

човечеството?

— Точно така. Джексън Петров стигнал до извода, че е рано да се информира човечеството за реалната обстановка на Харибда, и изобретил този нечуван дотогава начин на общуване. А може би Оли му го е подсказала — не е изключено на Харибда съновиденията да влизат в средствата за масова информация. Но на Земята странните видения на Джексън Петров били предназначени за потомците, те можели да бъдат оценени едва след векове. Именно с такава далечна цел той се възползувал от току-що изобретеното записване на съновиденията. Възможно е Джексън да не е и подозирал, че с това предаване слага основите на нов род изкуство — художественото сънотворчество. Може и да не е сънувал онзи сън, може това да са били разказите на Оли, представени като негово бълнуване. Той станал сънотворец след триумфалния успех на първото си телевизионно предаване.

— Вероятно все пак е било сън — каза Рой. — Джексън бил известен тъкмо с това, че мозъкът му непрекъснато раждал поразително ярки сънища. Завладян от събитията на Харибда, той мислел за тях и наяве, и насън. Но защо после не е включвал това съновидение в сборниците си?

— Защото Оли се интересувала от телевизионни предавания. Аз видях върху регулаторите на стереоекрана следи от ноктенцата й. Разбира се, тя е била най-внимателният зрител на онова предаване.

— Тук има логика — неочакваният успех на съновидението заплашвал с преждевременно разкриване на тайната и тя помолила Джексън да не транслира повече тази картина. А той, за да отвлече вниманието от първото предаване, се съгласил и по-нататък да публикува своите сънища и, може да се каже, по неволя станал създател на нов художествен жанр.

— Да, сигурно е така.

Братята замълчаха. Вятърът се усилваше, липите и кленовете шумяха. Небето потъмня, в гъстия листак светнаха лампички. Хенрих обичаше сухата студена есен повече от всички други сезони, особено такива вечери в алеите, призрачно осветени от грейналите дървета.

Рой върна брат си към темата на разговора:

— Не сме си изяснили всичко, Хенрих. Бих казал даже, че тъмнината се сгъсти. Вярно, научихме много нови неща за Джексън

Петров, създаденото от него изкуство и маймунката Оли. Анализирайки полузабравени факти, доказахме съществуването на разумна цивилизация в близките райони на Галактиката, връзките с която биха могли да се възобновят, но вече основани на взаимна безопасност.

— Според тебе това незначително ли е?

— Значително е. Но тези факти са попълнителни открития. А онова, заради което ти предприе цялото издирване, не е изяснено.

— Говориш за съновидението на Артемев?

— Да. Защо тази твърде важна, както сега разбираме, информация на Джексън, нещо като закодирана междוזвездна нота, след сто години е възникнала отново в обърканото съзнание на някакъв...

— А нима ти не предложи пръв решението на тази загадка? — Хенрих се прозя — след болестта той бързо се изморяваше. — Артур лъже, той познава Джексън.

— Отказвам се от такава опростена хипотеза. В съновидението се съдържа толкова важна информация, че всяко повърхностно предположение е опасно. Има някакви особени причини, поради които напомнят на човечеството за това отдавнашно събитие.

— Ако Оли беше жива... А представяш ли си да не е умряла, Рой?

— Това може да се провери. Гробът ѝ сигурно е известен. Но аз бих изследвал Артемев.

— Защо?

— За да получа пълна картина на мозъчната му дейност — структура на излъчванията, подсъзнателната сфера...

— Разбира се, можем да го помолим. Ако сънотворецът сериозно е заинтересуван, ще се съгласи на всякакво изследване... Какво се е случило, Рой?

— Мислопредаване от Арман! — Рой измъкна от джоба си предавателя.

— Но какво се е случило? — Хенрих скочи изплашено.

Рой побледня, предавателят в ръката му трепереше.

— Андрей е в беда! Молят ни незабавно да отидем.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА
ДАЛЕЧНИЯТ КЪЛБОВИДЕН ЗВЕЗДЕН
КУП...

Лабораторията на Андрей заемаше един от корпусите на Института по космическа физика. Тук се помещаваха командните механизми, оперативните зали, централното табло. Шифровачните апарати бяха изнесени в отделно здание, девет десети от което се намираха под земята. Когато Рой и Хенрих дотичаха до командния пулт, където Андрей бе наредил работния си кабинет, около него имаше група работници на лабораторията, сред тях — директорът на института и Арман.

— Андрей е жив, но е зле, сега ще го изнесат — каза Арман.

Той още не се беше оправил от понесения шок, тъмното му лице изглеждаше пепелявосиво.

Никой не знаеше какво точно е станало. Арман се намирал в оперативната зала, когато в помещението с таблата гръмнало. Взривът не бил силен, чул се викът на Андрей: „Какъв ужас!“ Сътрудниците се хвърлили към помещението. Андрей лежал на пода в безсъзнание. Извиканите лекари отпратили всички навън.

До пулта приближи президентът на Академията на науките Боячек и отведе Рой настрани.

— Нещастията идват едно след друго — каза той силно разстроен. — Навлязохме в етап на несполуки. Случилото се на Марс още ли не е изяснено?

Рой мрачно гледаше потиснатия президент — сигурно не му беше леко, от него се искаха ясни резултати, а той възлагаше всичките си надежди на разследването, стигнало до задънена улица.

— Нямали връзка между тези събития? — продължи Боячек. — Аз не съм физик, но ми се струва, че едното произшествие някак кореспондира с другото.

— Възможно е да има връзка — съдържано каза Рой, — но засега не сме я доказали. Наистина открихме интересни факти за непознатата чуждозвездна цивилизация, но за тях ще ви информирам по-късно.

Отвътре се изтърколи санитарна количка, на нея лежеше Андрей. Президентът спря лекаря, който вървеше отзад.

— Силно нервно сътресение, това е предварителната диагноза — отговори лекарят. — Аз бих казал — нервен взрив.

— Ще живее ли Коритин?

— Засега успяваме да поддържаме живота му — и на това сме благодарни.

Санитарната количка се отдалечи. Боячек попита директора може ли да се влиза в помещението, или трябва да почакаат, докато се приключи с фотографирането. Директорът отговори, че във всички помещения са поставени обзорни телевизионни датчици. Наистина, Коритин изключвал своя, обяснявайки, че не може да се съсредоточи, когато го наблюдават. Но сега всеки детайл многократно е фиксиран на лентата. Президентът пръв прекрачи вътре.

— Не виждам повреди — каза той, като се огледа.

Командната зала бе получила названието си от таблата с уреди, дублиращи командните апарати в оперативните зали. За разлика от лабораторията на Рой, отрупана с механизми, при Андрей нямаше нищо, освен маса, над нея — стереоекран и самопишещи уреди по таблата. В средата на стаята имаше още някакво четириъгълно съоръжение с телескопично око и въртящо се кресло.

— Коритин рядко прибегваше до екрана, той предпочиташе оптичeskия мерник — директорът показва апарата с телескопичното око. — Нещастиято стана по време на разшифровката на сигналите от звездния куп Кентавър-3.

— Тук ли са всички? — Боячек огледа влезлите сътрудници на лабораторията. — Нека възстановим картината на произшествието.

— Да чуем записа — предложи директорът.

Телевизионното наблюдение над командната зала било изключено, но звукова връзка поддържали. Коритин давал разпореждания на глас.

Хенрих седна пред таблото, до него застанаха Рой и Арман. На екрана се появи изображение на оперативната зала, сътрудниците работеха пред пултовете. От време на време гласът на невидимия Андрей искаше да се намалят или усилят сигналите. В четири часа и тридесет и две минути, когато се извършвала интензивна обработка на непрекъснато приеманото светлинно излъчване от Кентавър-3, внезапно се раздаде възхитеният глас на Андрей: „Най-последно!“, а след минута: „Е, това се казва!“, почти непосредствено след него ново

възклицание, този път ядосано: „Не, не успяхме!“, след три минути мълчание — вопъл: „Какъв ужас! Помогнете!“ Викът беше пълен с отчаяние и едва разбираем, сякаш нещо бе притиснало Андрей.

Хенрих се надигна и отново се отпусна — всичко в него се устреми да отговори на този кратък изплакан призив. Рой мълчаливо сложи ръка на рамото на брат си.

— И това е всичко — мрачно каза директорът. — Още първият разшифрован сигнал се оказа гибелен. За щастие на останалите, Коритин водеше разшифроването сам. Неотдавна той подаде рапорт, че докато не се убеди в безопасността на приемането, няма да допусне никого в командната зала.

— Запазен ли е записът на сигнала, чиято разшифровка е довела до катастрофата? — попита Боячек.

— Да, разбира се.

— И може отново да се направи опит за разшифроването ѝ?

— Да, разбира се.

— В същата последователност, в същото темпо?

— В същата последователност, в същото темпо. И вероятно със същия резултат — и новият наблюдател ще пострада загадъчно като Коритин.

Президентът се замисли.

— И все пак разшифровката трябва да се повтори. Явно тези сигнали се генерират от високо развита цивилизация. Възможно е тя да е враждебно настроена към всичко живо и като приказен джин да изпраща гибел на всеки, който се опита да се запознае с нея. Но и така да е, ние сме длъжни да установим от какъв характер е опасността, която заплашва човечеството.

Той погледна Рой. Рой се намръщи:

— Вие искате да възложите и тази задача на нашата лаборатория? Не стават ли много задачите?

— А кой друг може да направи такива изследвания? — попита президентът. — Вие станяхте специалисти по неочакваните явления в космоса, другите лаборатории работят по предварително определена тематика.

Рой не се колеба дълго.

— Добре, ще се заемем с това. Андрей е наш приятел, нещастieto с него ни засяга отблизо. Освен това съгласен съм, че

произшествията в последно време имат някаква обща основа.

Скоро Рой помоли за разрешение да се оттегли. Арман излезе с него.

— Не мога да се съсредоточа, като има хора — оплака се Рой. — Понякога завиждам на Хенрих — той е способен да размишлява във всякаква обстановка, стига да е увлечен. И мислите му текат леко и стремително. А аз съм бавен, мудро мисля.

Арман прояви интерес какво са открили в Музея на Джексън.

— Трябва да се провери трупът на маймунката — каза той, след като изслуша Рой. — Ще го направим с гама-търсачи, без да отваряме гробовете. Мисля, че ще успеем да убедим и Артемев за изследване. Ако не възразяваш, с това ще се заема аз.

В съзнанието на Андрей не се появяваха нито ясни мисли, нито някакви видения, мозъкът ту се събуждаше — слабичкото пулсиращо излъчване свидетелствуваше, че клетките живеят, — ту отново потъваше в дрямка. Живот на най-ниското енергетично равнище — така формулира състоянието му електронният лекар.

— За малко да си замине момчето — отговори главният лекар на университетската клиника Кон Араки, когато го попитаха за пострадалия. Араки беше човек и се изказваше с естествената за човека неточност.

И ако отначало Рой имаше надежда, че Андрей ще дойде в съзнание и ще помогне в изясняването на новото произшествие, той скоро се раздели с тази надежда. Точно така каза на Хенрих и Арман, които се появиха след поредния му разговор с лекарите.

— Затова пък има новини за маймунката! — каза Арман. — И не само за нея, приятелю Рой, но и за Спенсър, Харисън и сънотвореца Артемев!

— Започнете с маймунката — каза Рой. — В какво състояние е трупът? На прах? Все пак от смъртта ѝ са минали сто години.

— Маймунката я няма. В ковчега, в който са я погребали, няма никакви останки.

Рой с недоумение погледна Хенрих. Брат му се усмихваше и мълчеше. Това беше любимото му състояние по време на общ разговор — да слуша внимателно всички, да се усмихва на някакви свои мисли, а ако се намеси в разговора, то е само по въпроси, по които не може да премълчи.

— Излиза, че Джексън е погребал празен ковчег?

— Тяло е имало, но за сто години се е изпарило.

— Изгнило е, така са казвали някога, Арман. Груба думичка, но точна. Не виждам причини да се отказваме от нея.

— Има такива причини. В случая не става въпрос за гниене, а за изпарение или по-точно — сублимация. По стените на ковчега се е образувал плътен като емайл налеп и това е всичко, което е останало от

Оли. Но ти чу само част от новината, Рой, и то не най-важната. Химическият анализ на утайката показва, че Оли е имала не въглеродо-водородо-кислороден състав като земните същества, а кобалто-стронциево-хелиев.

— Е, ние и по-рано предполагахте, че Оли е извънземен гост — каза Рой. — А какво става със Спенсър и Харисън?

Арман явно се канеше да поднесе най-важната си новина.

— Помниш ли странното явление, което Винклер беше забелязал на Марс?

— Тялото на Спенсър там бързо изсъхваше. Нима и в консервиращата атмосфера...

— Да, Рой, същото явление като при Оли. Тялото на Спенсър се изпаряваше и утаяваше по вътрешните стени на саркофага. И ако Араки не беше предприел по-действени мерки за консервация, Спенсър скоро би се превърнал в какавида.

— А Харисън? — развълнувано попита Рой. — Разбираш ли колко важно е за нас да запазим напълно поне Харисън?

Арман го успокои. Тялото на Харисън не сублимирало, вече спряло и изсъхването на Спенсър. Между другото изсъхването или мумифицирането, както нарече това явление Араки, е неточен термин, той характеризира само началото на процеса, когато водата се изпарява от клетките на тялото.

— Но тази вода е деветдесет процента — възрази Рой. — Напълно достатъчно, за да може загубата ѝ непоправимо да промени облика...

Арман потвърди с кимване, че е точно така. Примерът с Оли показва — процесът няма да спре до изпаряването. Несъмнено без мощните консервиращи средства Спенсър, а вероятно и Харисън ще сублимират без остатък, тоест ще се превърнат накрая в плътна като емайл утайка, равномерно покриваща вътрешните стени на ковчезите им.

— Почакай, Рой! — извика Арман, преди той да успее да му възрази. — Зная какво ще кажеш — Оли не е човек, с нея това е възможно, а Спенсър и Харисън са хора, твърдата основа на човешкото тяло се разсипва на прах, но не се изпарява. И така, чуй най-поразителното. Клетъчната структура на Спенсър и Харисън значително се отличава от човешката!

И Арман тържествуващо съобщи, че не се задоволил с установяването на сублимацията на Спенсър и Харисън, а направил и химически анализ. До детайлно изучаване на клетките още не е стигнал, такова изследване не може да се направи набързо, но има вече обща представа за елементите, от които се състоят телата на загиналите. Химическият състав на телата на Спенсър и Харисън съществено се различава от състава на кобалто-стронциевата Оли, но не съвпада и с човешкия. И главното различие — в тялото на Спенсър има три пъти повече хелий, четири пъти повече стронций, осем пъти повече кобалт и фосфор, отколкото у нормалния човек. Същите съотношения, само че количествено по-слаби, са измерени и у Харисън.

Докато Арман изреждаше новооткритите факти, Рой внимателно го наблюдаваше.

— Това всичките ти новини ли са? Очаквам най-изумителната. Нима и Артемев...

— Е, не, той си е човек! — Арман се разсмя, мисълта, че сънотворецът е с извънземна структура, му се стори забавна. — Между другото той с желание се съгласи да се подложи на изследване. Но и тук има изненада — вълновата характеристика на „Горили пред космическия пулт“ рязко се различава от типичната за Артемев, но затова пък с всичките си вълни и обертонове...

Рой прекъсна Арман:

— Досещам се. Съвпада с характеристиката на бълнуването на Хенрих и с излъчването, генерирано от мозъка на Харисън?

— Абсолютно вярно! — Арман възкликна с възторг: — Най-накрая ситуацията се изяснява! Защо не се радваш, Рой?

Рой натисна копчето. Сляпата външна стена стана прозрачна за светлината и проницаема за звуците, превърна се в огромен прозорец. Рой приближи до него.

От двадесет и четвъртия етаж имаше хубав изглед към северния сектор на Големия булеварден пръстен — разноцветни стоетажни здания, мостове над улиците и площадите, малки площадки за кацане на авиокари по покривите на терасите. По мостовете се движеха хора, гонеха се весели момченца и момиченца; тези пътища, прокарани на главозамайваща височина, отдавна служеха за свободно тичане и разходки, обичаха ги повече от пустинните алеи в парковете и

булевардите — от тях се откриваше величественият пейзаж на огромния град.

И навсякъде, където и да погледнеш Рой, във въздуха се носеха авиокари — стотици, хиляди авиокари, многоцветни, ярки, безшумни, стремителни, сигурни. За безопасността на полетите им следяха автоматични диспечери. В Столицата хората бяха свикнали да живеят в три измерения, те предпочитаха височината пред земната повърхност — само се докосваха до нея, за да литнат веднага нагоре. А сред тях, сред петнадесетте милиона весели, енергични, трудолюбиви жители на Столицата съвсем доскоро са се движили странни същества, псевдохора, маски сред лицата... Защо се бяха появили? Какво носеха в себе си?

Даже тук, на осемдесетметрова височина, се чуваха птичи гласове и шумът на дърветата по булеварда — над него се издигаше зданието на института. Вчера метеоролозите обявиха в Столицата началото на есенния сезон, засега са пуснати по-слаби ветрове, „пейзажни, а не делови“ — така ги наричаха иронично. След седмица, в първия ден на Седмицата на листопада, приятното ще се съчетае с полезното — ще бъде даден старт на есенните бури, над земята като полудели ще се вдигнат изсъхнали листа, над водите ще се разиграят урагани, милиони хора ще се вдигнат над горите и морето, за да се насладят на освежения въздух и да се полюбуват на разсипващите яркия си накит корони, на белите вълни на прибоите. Обикновена есенна картина, за нея предварително съобщават подробности в метеографиката, така е вече почти четиридесет години, така ще бъде и тази година.

А след живописния листопад ще рукнат дъждове — също планирана влажност. Толкова молби имаше от разни сибарити поне да се поукротят небесните простори, щом като не се приема искането им за вечна пролет — не, човечеството не пожела да промени традицията; щом е есен, нека има студ и киша, на мнозина се харесва и такова време. И тази година всичко ще бъде както през миналите години, животът на Земята улегна, големи промени сега стават само на планетите, там е пренесена основната активност на човечеството, там могат да се очакват и непредвидени неща, на Земята всичко е планирано до детайли.

И ето я, абсолютно непредвидената изненада — псевдохора сред хората! Да, разбира се, ситуацията се изясняваше. Но светлината, озарила мрака, криеше в себе си повече загадки от самия мрак. Арман има трескава мисъл, той убедено отстояваше всичко, което логично произтича от предпоставките или фактите, не го спира невероятността на следствията, неочакваността на изводите.

Но кое е всъщност невероятното и неочакваното? Случило се е онова, което отдавна очакваха. Още в древната литература са описани срещи с извънземни същества, това е била любима тема — идването на чуждозвездни жители на Земята, появяването на разузнавачи от други цивилизации сред хората. На практика ставаше по друг начин — едва през миналия век космонавтите откриха разумни същества в най-близките райони на Галактиката, но тамошните същества далеч отстъпваха на хората в развитието си. Наистина Андрей доказва, че сме влезли във връзка с цивилизация, която безкрайно превъзхожда нашата по могъщество, но тя е отчайващо далече, съвсем не е звезден съсед...

Хенрих тихо каза:

— Какво толкова те изненадва? Запознанството с Оли доказва, че още преди сто години са ни посещавали чуждозвездни жители.

Рой се върна на мястото си, изключи прозрачната стена и мрачно възрази:

— Нея ние сме я довели на Земята. Спенсър и Харисън не са пренесени. Псевдохората са се появили сами. Неразумно е да се мисли, че появата им е стихийно явление. Пребиваването им на Земята трябва да има някаква цел.

— И какво е твоето мнение, Рой?

— Злото! — твърдо отговори Рой. — Присъствието на Спенсър доведе до аварията на кораба. Харисън проникна в лабораторията на Андрей — Андрей едва не загина.

— Но Харисън се самоуби — отбеляза Арман. Той явно не споделяше мнението на Рой. — И преди смъртта си изпрати в болното съзнание на Хенрих много важни за човечеството математически истини.

— Аз не зная защо се е самоубил. А колкото до истините — ти сам каза — в болното съзнание. Защо не в здравето? Защо сам не е публикувал откритията си? Примерът ти доказва тъкмо това, Арман, че

доброто се е проявило във формата на болест, че носи в себе си ненормалност. А това значи, че в нормалното си битие Спенсър и Харисън са били носители на злото за разлика от Оли, за която не мога да кажа същото.

— Ти смяташ, че Оли и те са пратеници на една и съща цивилизация?

— Не се наемам нито да го твърдя, нито да го отричам. Арман, получаваш особена задача. Ние с Хенрих ще изясняваме какви все пак депеши ни отправя тайнствената цивилизация от Кентавър, а ти се заеми с издирването на нови псевдохора. Продължавай проверката на мозъчните излъчвания. И особено търси такива, които по характеристиката си...

— ... съвпадат с виденията на Хенрих и сънищата на Артемев, нали? Ще бъде изпълнено! — Когато получаваше ясни задачи, Арман също отговаряше ясно.

3

Директорът сложи фотографията на масата.

— Разшифровката ще се проектира на екран. Ето снимка на Кентавър-3.

Това беше обикновен кълбовиден звезден куп, каквито ги има над стотина по периферията на Галактиката, с диаметър около четиридесет парсека. В този сравнително неголям обем бяха преброени почти сто и петдесет хиляди много ярки звезди.

— За вас работят всички механизми на института — повтори директорът. — Всичките ви нареждания незабавно ще бъдат изпълнявани.

Той си отиде и Рой застана пред пулта, разположен плътно до „едноокия“ апарат, с който е работил Андрей — сега върху него бе надянал калъф. Рой се обърна към Хенрих:

— Започваме ли?

— Покажи дешифратора — помоли Хенрих.

Рой подаде изображението на дешифратора. Сложна метална решетка отделяше екрана от хората, между пръчките ѝ пулсираше защитно поле. При опасност защитното поле се усилваше и ставаше непроницаемо. Решетката беше нововъведение, Андрей беше работил без нея.

На екрана се показа нисък купол, нечия невидима ръка го отвори, засветиха механизмите, монтирани в подземие. Те бяха много, големи и малки, напомняха бъчви, удължени с тръби — огромна енергетична централа, запълнила площ тридесет хектара. Фотоните, уловени по време на почти мигновената снимка на кълбовидния звезден куп Кентавър-3, трябваше да пробягат по вътрешностите на всички тези механизми, тук те се класифицираха, подлагаха се на действието на гравитационни, ротонни и много други вече известни, а може би и още неизвестни съпътстващи ги полета.

Хенрих си представяше как Андрей е прехвърлял хиляди вариации на полета в дешифратора, опитвайки се да улови присъствието на предусетения от него свръхсветлинен куриер. Андрей

бе прекарал зад пулта, където сега седеше Рой, няколко години, проверил бе навярно милиони комбинации, докато една от тях най-после дала резултат. Какъв е този резултат? Как загадъчният свръхсветлинен куриер е влязъл във взаимодействие с полетата на дешифратора? Какви явления са се породили при това? Доколко са важни и доколко — опасни?

— Може би ще се откъснеш от мислите си? — попита Рой.

— Започвай — каза Хенрих.

На екрана кълбовидният звезден куп Кентавър-3 беше по-голям и по-ярък, отколкото на снимката, но отделните звезди, както и преди, се губеха в общата светеща маса. А после звездният куп започна да се движи, да набъбва, да се разпада на хиляди светила — и изведнъж угасна. Тъмнината, покрила екрана, след части от секундата се смени с нощен пейзаж — толкова красиво звездно небе, че Хенрих възкликна възторжено, даже Рой възхитен измърмори нещо. Нито на Земята, нито по време на космическите си странствувания в околностите на Слънцето братята не бяха срещали такава великолепна гледка.

На небето пламтяха десетки хиляди блестящи точки, сред тях тревожно сияеха светила, големи колкото орех — бели, зеленикави, червени, тъмновиолетови... Имаше и звезди с размерите на земната Луна, Хенрих наброи четиридесет и три такива, четиринадесет от тях образуваха причудливо многоцветно съзвездие.

— Да можем да го видим, Рой! — прошепна Хенрих и гласът му трепна.

— Ти и така го виждаш — отговори Рой. — При това отвътре. Предаването явно става от една от вътрешните звезди.

Картината на звездния куп отново се измени, звездите потъмняваха и изчезваха. Само една продължаваше да сияе, обикновена звездичка, не по-голяма от грахово зърно; тя се губеше редом до другите светила, макар че беше по-ярка от Сириус. Скоро сиянието ѝ стана променливо, тя ту се свиваше, ту се разширяваше, ту ярко светваше, ту почти изгасваше. А на екрана възникна шифрограма — светещият зигзаг очертаваше върхове и падини, и отново върхове — редуването им образуваше фразата: две-две-четири; две-две-четири... След това екранът угасна.

— Да спрем за момент — помоли Хенрих. — Формулата две-две-четири наистина прилича на позивни. Не ти ли се струва, че тъкмо

тази променяща яркостта си звезда играе ролята на предавателна станция?

— Аз също си го помислих. И докато ти се любуваше на звездата, поисках разшифровка на пулсацията ѝ. Дешифраторите не откриват разумна информация в колебанията на яркостта.

— Аз не казвам, че предаването на информация се осъществява чрез колебанията на яркостта на звездата — това би противоречало на теорията на Андрей за свръхсветлинния куриер на телевизионната връзка, — но променливата яркост не е ли следствие от предаването? Иначе защо ни показват звездата ту в спокойно, ту във възбудено състояние?

— Може би си прав. Но представяш ли си колко могъща трябва да е тази цивилизация, щом е способна да превърне една звезда в сигнален фар!

Няколко минути минаха в тъмнина, после се появи нова картина.

Това несъмнено беше изкуствено съоръжение, но голямо колкото планета. Отначало го изобрази схематично — центъра заемаше същата пулсираща звезда, а около нея се въртяха седем планети — шест кръгли тела и едно дискообразно, шест естествени и едно изкуствено.

— Показват мащаба — каза Рой.

Изкуствената планета зае целия екран, сега тя приличаше на исполински човешки дом с надстройки, пристройки, покрити проходи от корпус в корпус.

Рой отбеляза, че ако тя се обитава от живи същества, всяко от тях би трябвало да бъде пет километра високо.

Жителите на тази планета-дом бяха дълги, а не високи. От едната кула потече нещо и се заизвива между надстройките и пристройките — между изкуствените съоръжения сякаш струеше река. Когато съществото изтече цялото, се видя, че то започва с ярко искряща глава и завършва с блестяща опашка. На главата му се извисяваше островърха корона, падащите от нея мълнии мрачно озаряваха тъмната повърхност на планетата-дом. На опашката също се виждаха зъбци, но по-малки и не изхвърляха мълнии. Рой каза, че короната е енергетично устройство, а опашката — приемателна и предавателна станция.

Подобното на река същество стигна до едно кълбо върху покрива на ниска пристройка, запълзя нагоре по стената — мълниите все по-

често падаха по гребените му, сега те бяха по-едри и по-ярки — и започна да се влива в кълбото; първа изчезна главата с короната, после се вмъкна туловището с опашката. И на покрива отново стоеше само кълбото, виждаше се, че е метално, толкова силно отразяваше светлината.

Скоро кълбото отлетя в пространството. То се отдалечаваше от странната планета, като заобикаляше ту едно, ту друго светило — Рой възхитено прошепна, че управлението на космическите апарати в този свят е съвършено — и спря на тази планета, която беше най-близка до централната звезда. Сега вече се виждаше и тя — звезда от клас В, синкавобяла като Вега, по външния си вид — от рода на ранните гиганти в началото на звездната еволюция.

Кълбото се спусна на повърхността на новата планета, наоколо имаше и други — около петдесет на видимата страна, но очевидно имаше и на невидимата.

Планетката напомняше Марс — жълта камениста пустиня. Но се и различаваше от него — на повърхността в строен ред се издигаха кули, подобни на гигантски рога.

Живата река започна да се излива от кълбото — главата с короната, виещото се туловище, опашката със стърчащите като ограда антени. Чудноватото същество още не бе успяло да изтече напълно, когато главата се вля в някакъв отвор на повърхността на планетата и след нея там започна да се вмъква и туловището. Рой подхвана някаква шега, че кентавряните на родната си планетка са реки, в кълбовидните си космически кораби — езера, а на станциите за приземяване се превръщат във водопади, но не успя да я завърши. Всички кули изведнъж запулсираха. Те се разширяваха, заприличваха на бъчви, протягаха се, отново се разширяваха. И сякаш под въздействието на тяхната пулсация звездата започна да се нагрива. Тя и преди имаше огромна светимост — хиляди пъти по-ярка от Слънцето, — светимостта ѝ се увеличаваше милиони пъти, звездата набъбваше, летеше към своите планети — голяма колкото орех в началото, тя се превърна в чиния, продължи да лети по-нататък... Рой усили защитното поле, мъртвешки-синият пожар, запламтял на екрана, стана нетърпимо ярък.

Изведнъж цялата картина поразително се измени. Звездата и планетите изчезнаха. На екрана отново затанцуваха черните върхове,

подреждайки се в предишната формула — две-две-четири. Хенрих развълнувано прошепна, че истинското предаване едва сега започва, всичко останало е било своеобразна визитна картичка, просто уведомяване на далечните кореспонденти, че в недрата на един звезден куп съществува високо развита цивилизация, тя изглежда така и така и се държи така и така. Рой измърмори, че осмислено предаване засега няма, изображенията на екрана по-скоро напомнят хаотично преплитане на случайно възникнали геометрични фигури.

Но само след минута той призна, че в танцуващите на екрана фигури все пак има някакъв смисъл. Сред тях се появяваха отчетливи триъгълници и елипси, пречупени линии; бързо преминаваха светещи кълба, внезапно нещо мътно, с формата на гигантска сепия запълни целия екран. Хенрих възкликна, че мътното петно напомня обикновена клетка. Рой искаше да възрази, но не успя, петното изчезна; на екрана пулсираше ново образувание, то приличаше на обикновен и много елементарен кристал, но тъкмо братята се съгласиха, че това е кристал, и от него се посипаха лъчи, кристалът се взриви и изчезна в черен дим, прорязан от искри; сега той стана епицентър на взрива, разшири се на всички страни и се устреми от екрана към залата.

Това предаване се прекъсна също така внезапно, както и започна. Екранът потъмня. Безстрастният електронен глас на дешифратора съобщи, че от светлинния поток, обработен в апаратите, е дешифрирана една милиардна част от секундата. Следващият интервал, примерно от две секунди, е толкова сложен, че засега не се поддава на никакво дешифриране, но завършва със същите позивни: две-две-четири, две-две-четири.

Рой изключи екрана и с удивление погледна брат си:

— Знаеш ли какво ми напомня тази фантазмагория? Виденията, които те измъчваха по време на болестта!

Хенрих със съмнение погледна белия екран.

— Аз не помня виденията си.

— Затова пък те се запечатаха в моята памет. Аз, разбира се, не говоря за видението, с което ти изведнъж се превърна в забележителен математик, а за безсмислените образи, които преминаваха през мозъка ти.

— Всеки хаос, на екрана или в мозъка, ни се струва един и същ. Само специалистът по антилогика Харисън би могъл да класифицира

различните видове хаос, но Харисън е мъртъв. Включи екрана, Рой.

Рой се бавеше. Той си спомни възклицанието на Андрей: „Какъв ужас!“ Дали този вик не се отнасяше до следващата разшифровка? Ако това е така, то картините, които им предстои да видят, носят в себе си опасност. Ненаправно Андрей веднага закрещял: „Помогнете!“

— Не е там причината! — нетърпеливо подхвърли Хенрих.

— Сигурен ли си?

— Сигурен съм. Андрей не е викал за себе си. Той, разбира се, е видял в своя уред нещо страшно, затова и възкликнал: „Какъв ужас!“ Но призивът „Помогнете!“ е бил произволен, така викат хората, когато някой е в беда, а те самите не могат да помогнат. Андрей не се е дърпал от апарата, а с цялото си лице се е притискал до него, затова викът е прозвучал така глухо. Не се безпокой, ние ще бъдем внимателни. Включвай, включвай!

И веднага на екрана светна картината на катастрофата, разразила се някъде в недрата на кълбовидния звезден куп.

Звездата с големина на орех се разширяваше и нагриваше до краен предел. Този път в набъбването ѝ имаше нещо зловещо. В него липсваше мярката, това вече не беше хармонична пулсация — работа на космическа предавателна станция, — а нещо стихийно. Звездата престана да се подчинява. Тя се носеше към своите планети, за да ги превърне в плазма. Движението ѝ не беше вече послание на една богата със знания цивилизация, а картина на гибелта.

На екрана отново се появи планетата-здание — тя ярко пламтеше и безжалостно се разрушаваше. От недрата на горящата планета се изстрелваха навън като огнени фонтани доскоро величествено плаващите кентавряни. Те загиваха, устремени към кълбовидните си кораби, някои успяваха да се влеят там, напълно или отчасти, корабите отлитаха, отдалечаваха се от планетата, но и далеч от гибелта алчният пламък ги превръщаше във факел, летящ в тъмната пустош, после факелът гаснеше, само бледо плазмено облаче продължаваше да се носи в космоса. А на повърхността изскачаха все нови и нови кентавряни; те бяха много повече от кълбата, ни един не успяваше да изтече до кораба си. А след още някое време — за гледката на екрана това бе интервал от няколко секунди — вече не се появяваше нито един, само облачета пара излизаха ту тук, ту там от гълбините, плътни, разноцветни, бързо разпръскващи се... И хората, вцепенени, вперили очи в страшната картина, разбираха, че всяко облаче, излетяло нагоре, е още един загинал в недрата на планетата неин жител.

— Какъв ужас! — потресено промълви Хенрих.

И сякаш в отговор космическото здание изчезна от екрана и отново се появи планетата с кулите-рога. Взривеното светило се носеше към нея, борбата между разума и стихията продължаваше. Звездата набираше скорост, управляващата планета отчаяно се опитваше да я вкара в режима. Всички кули пулсираха и бързо сменяха формата си. В един миг изглеждаше, че разумът ще победи и ще сложи

юздите на развилнялата се стихия. Пулсацията на кулите достигна предела си — и в отговор все по-явно, продължавайки да увеличава скоростта си, пулсираше звездата. Тя все още се разширяваше, но по-бавно и на тласъци; тласъците постепенно влизаха в ритъма на кулите, това вече беше синхронизация. Вероятно в този миг Андрей бе викнал: „Помогнете!“

Минутната надежда изчезна, нов взрив прекъсна пулсацията. Братята видяха как регулиращата планета се разпада и цялата се превръща в пламък, дим и газ. А в пламъка и дима кулите бавно се накланяха, рушаха се и продължаваха да пулсират...

Екранът угасна. Други разшифровани предавания нямаше.

ГЛАВА ПЕТА
ПРОБЛЕМЪТ НА СЕМЕЛА И ЗЕВС

Рой с вълнение се вглеждаше в бледото лице на Андрей. Седем дни, седем дълги дни то представляваше някаква безжизнена маска, отливка, вкаменила едно от хилядите непрекъснато променящи се изражения на толкова подвижното му преди лице — застинала гримаса на страдание и болка. Сега кръвта се връщаше към бузите, клепачите затрептяха, дишането стана по-дълбоко.

Араки побърза да сложи ръка на рамото на Рой и властно прошепна:

— Запазете спокойствие! Той не трябва да види, че се вълнувате.

Рой се облегна в креслото и се постара с усилие извиканата му усмивка да не изглежда измъчена. Андрей безучастно гледаше в тавана. Погледът му беше празен и отчужден. Болният беше вече в съзнание, но все още потънал в себе си. Полека-лека свикваше с тялото си. Трябваше най-напред да осъзнае, че съществува, и едва след това да се запита как и при кого? Всичко вървеше, както бе предсказал Араки. След около пет минути Андрей ще се обърне и ще познае Рой, трябва да се чака търпеливо.

Само след минута Андрей обърна глава, погледна Рой — в началото със същото безразличие, а после с постепенно нарастващ интерес. В празния му поглед внезапно се появи учудване — първото смислено изражение, което ознаменуваше завръщането на болния от небитието. Съзнанието му изведнъж се пробуди. Андрей се надигна в леглото. Рой и Араки бързо го хванаха за раменете и го принудиха да легне отново — не трябваше да прави резки движения.

Радостно изненадан, Андрей прошепна слабо и дрезгаво, но разбираемо:

— Виж ти, жив! А аз мислех, че съм загинал!

— Ако беше загинал, за нищо нямаше да мислиш — приятелски възрази Рой.

Араки направи предупредителен жест. Рой му отговори с очи, че ще спазва поставените условия. Араки мрачно се усмихна и поклати глава. Условията не се изпълняваха, твърде много радост звучеше в

думите на Рой и по-нататък явно щеше да бъде същото. Араки впрочем сам вече не беше сигурен дали това, което преди намираше за правилно, е наистина най-доброто — болният дойде в съзнание неочаквано бързо.

— Рой, апаратурата?... Не е ли пострадала? Такъв удар! — шепнеше Андрей.

— Нанесен е страшен удар — потвърди Рой. — Трудно е да се измери силата му. Но апаратурата е цяла. И разшифровката на сигналите продължава. Макар че засега не е получено нищо, което ти да не знаеш — бързо прибави той, като забеляза, че Андрей направи нов опит да се надигне.

Известно време болният си почиваше. Слаба усмивка оживи лицето му. В очите на Андрей се връщаше предишният блясък.

— Нямаше удар отвън — ясно проговори той. — Електрическо изпразване в мозъка... Ето защо апаратурата... Нещо се е случило с мене... Само с мене, така ли?

Рой погледна Араки за съвет. Той реши, че е дошъл неговият ред да говори:

— Вие сте съвършено прав, получили сте силно вътрешноклетъчно сътресение на мозъка. Искам веднага да ви кажа, че причините не са изяснени. И още нещо — клетките не са пострадали, вие скоро ще се върнете към нормалното си състояние.

Андрей отпусна клепачи. На Рой му се стори, че заспива, и тихичко се надигна, за да си отиде, но Андрей отново отвори очи. Той гледаше този път към Араки.

— Не трябва бързо да си възвръщам здравето — произнесе той. С всяка нова фраза говореше все по-ясно и по-твърдо. — Искам да поболедувам...

— Не се вълнувайте, всичко е наред — бързо каза Араки. — Ние си знаем работата, можете да не се съмнявате. И всичко, което е нужно...

— Не. Не разбирате... — Той погледна умолително Рой. — Това повече няма да се повтори!... Разбери, Рой!

Рой се убеди, че не трябва да крият нищо от Андрей.

— Всичките ти видения се записват, Андрей. И мога да те уверя, че го правим много по-внимателно, отколкото при боледуването на Хенрих. Нито една минута от болестта ти не беше загубена.

— И нищо ли не открих в бълнуванията си? — с надежда прошепна Андрей. — Помниш математическите откровения на Хенрих...

— Не, открития нямаше, но бяха изяснени много интересни закономерности. Ще те запознаем с тях, когато укрепнеш. Скоро.

Лицето на Андрей отново изрази неудоволствие. Той не искаше да оздравява бързо. От неговия ту замирац, ту отново ясен шепот Араки и Рой разбраха, че иска лекарство, което не потиска, а усилва бълнуването. Той отново и отново повтаряше, че такъв рядък случай не бива да се пропуска — виденията му са породени от мощни сили, в чиято природа непременно трябва да се проникне. Неговата лична беда може да се превърне в щастливо събитие. Той искаше да стимулират болестта му — разбира се, без заплахата за окончателното му оздравяване — съвсем няма намерение да умира.

— За никакви подобни стимулатори не може да става и дума! — категорично заяви Араки. — Всеки такъв препарат ще бъде смъртна отрова за вас. Повтарям, не се безпокойте, от първата минута за нас вие сте не само обект на лечение, но и на проучване.

Андрей отново обърна лице към Рой и горестно прошепна:

— Рой, онази цивилизация... Нима е загинала?

— Нови предавания няма, старите се изучават повторно.

Андрей пак изпадна в безсъзнание. Араки се надигна и помоли Рой да тръгне с него. Рой мълчаливо премина няколкото помещения, долепени до палатата, където лежеше Андрей. Уредите, които записваха мозъчните излъчвания на болния, бяха поставени в кабинета на Араки. Екранът заемаше една трета от стената — върху него бяха проектирани разшифрованите изображения от неотдашното бълнуване на Андрей. Като хвърли разсеян поглед към пулсиращите фигурки и линии, Рой приближи до втория екран, също монтиран в стената, но малко по-далече.

Той дълго стоя пред този неголям, два метра на метър и половина, полупрозрачен, полутъмен екран в рамка от светъл пластичен материал. По средата му струеше широка, сребристорозлатна река. Тя течеше отдясно наляво, ту припламваше с ярки светлинки, ту потъмняваше, краищата ѝ се извиваха, от общия поток се отделяха заливчета, виеха се като змийчета тънки паралелни ручейчета и отново се връщаха в главното русло. Реката сякаш минаваше през постоянно

изменящи се ///285 дантели. Удивителен поток: бяха го открили преди три века, но дълго не можеха да го изразят графично; той си оставаше логическа категория, обществено понятие — несъмнено, но неизучено, по-скоро психическо, отколкото физическо поле, така го и наричаха — обществено психополето. Не минаха и две десетилетия от деня, когато Алберт Боячек демонстрира откритите от него математически формули за психополето, и стана възможно да се моделира творческото равнище на обществото. Духовният потенциал на човечеството, преди нещо неосезаемо, се превърна в предмет на точни измервания. Картината на екрана в кабинета на Араки беше копие на непрекъснато фиксирания в Управлението на държавните машини потенциал на психополето — Араки бе получил разрешение да го дублира при себе си за изследване психиката на Андрей.

И сега Рой беше привлечен от неподвижния пейзаж на духовните възможности на човечеството. На екрана той се променяше слабо, изменения можеха да се забележат едва в рамките на десетилетия; твърде чести преди, сега върховете на гениалните открития ставаха все по-редки, подемот на творческия потенциал все повече се определяше от общото развитие на цялото човечество, а не от вдъхновените пориви на особено талантиливи единици. „Сега цялото ни общество е талантиливо“ — резюмира неотдавна Боячек дългогодишните си изследвания. И преди, и особено по време на болестта на Хенрих, Рой толкова често бе разглеждал същото това изображение на екрана, че за него там вече нямаше нищо неизвестно или смайващо. И той гледаше не широкия, сребристоклатен поток, който с всичките си безчислени сияещи точки се изместваше на екрана отдясно наляво, а тънката змиевидна линия, която се извиваше до рамката — на езика на медиците тя се наричаше графика на психофакторите на Андрей. И макар Рой да знаеше добре, че тънката струйка, проточила се под широката река, няма да издаде толкова лесно тайните си, той не можеше да откъсне очи от екрана. Винаги ставаше така, когато влезеше в този кабинет — с часове стоеше пред екрана на психополето, вираше се, мислеше.

Араки повдигна рамене:

— Не мога да разбера какво толкова ви тревожи в психофактора на Андрей Коритин!

— Вече ви обяснявах, Кон — сдържано отговори Рой, присядайки до бюрото на Араки.

— Да, обяснявахте ми — болното психополе на Андрей може да въздействува на духовния потенциал на цялото общество. Аз мислих над вашето обяснение. Общественото психополе се образува от дванадесет милиарда индивидуални психофактора...

— Здрави психофактори, Кон!

— Също и около десетина хиляди болни, Рой. Или вие мислите, че Андрей е единственият, който се намира на лечение? Травми, старчески неразположения, макар и редки, но още неизживени напълно случаи на атавизъм и дегенерация — те също са там! — Араки показва екрана. — Но не те определят могъщото равнище на нашите духовни възможности.

Рой недоверчиво се усмихна:

— Звучи убедително. Но не и за моето ухо. Да, разбира се, психофакторът на Андрей е капка в морето. Но ако това е капка отрова? — Араки искаше да възрази, но Рой не му даде тази възможност. — Вие сте физиолог, Кон, вашата научна и човешка задача е да търсите причините за заболяването и да ги ликвидирате. А мене ме тревожи не причината, а предназначението за заболяването, целта, в името на която е предизвикана болестта.

— И това сте го казвали вече — не крият ли гибелта на Спенсър, самоубийството на Харисън и нещастиято с Андрей Коритин съзнателно зло, което чрез тях се предава на цялото човечество — отбеляза Араки. — Подготвяният от мене експеримент може би ще даде отговор на вашия въпрос. И все пак, струва ми се, бихме могли да поспорим...

Рой не искаше да спори. Спорът няма да даде нищо, нужни са опити, а не думи. Никой не е доказал, че пораженията на индивидуалната психика могат да навредят на духовния потенциал на обществото, но нали не е доказано и обратното — че общественото психополе е застраховано от такива удари. Духовното развитие на обществото съвсем не е аритметичен сбор от индивидуалните равнища на хората. Нима психополето на обществото не реагира скокообразно на появата на аристотеловци, нютоновци, айнщайновци, шекспировци, нгоровци, толстоевци? И не е ли имало в историята примери за това, как огромни маси хора сякаш са бивали овладени от лудост? Не ни ли

изглежда сега лудост религиозните войни, не са ли били акт на социално безумие кървавите престъпления на фашизма? И не намирисват ли на болезнена психоза теориите за свръхчовеци, за висша раса, за това, че на избраните, за разлика от масата, всичко е позволено, че те са извън морала? Той поставя въпроса — може ли, въздействайки на психиката на отделния човек, да се нанесе болезнен удар върху психополето на обществото? Ако това наистина е осъществимо, тогава съвсем реална е възможността за чудовищно злодеяние. Тайният враг, коварно поразил мозъка на попадналия в мрежата му глупак, ще бъде способен да доведе до лудост цялото общество, да го овладее, да превърне великото съдружие на горди, свободолюбиви индивиди в сива маса от покорни роби!

Рой също посочи екрана на психополето:

— Погледнете могъщия поток на психопотенциала на обществото, Кон. Външно той много прилича на графика на нашите енергийни мощности. Безкрайно голяма е енергосистемата на Земята — трилиони киловати. Управляват я командни апарати, а командните апарати се управляват от хора. Енергосистемата е блестящо защитена от всякакви трагични случайности, в нея отдавна не стават аварии. Но ако дежурните инженери, обезумели внезапно, поискат да изкарат от строя командните апарати... Страшно е дори да се помисли какво ще стане тогава! Затова аз искам твърдо да зная — възможно ли е във взаимоотношенията между психополето и индивидуалните психофактори онова нарушаване на равновесието, което съвсем не е изключено в нашите енергосистеми. Дайте ми най-накрая отговор — може ли психиката на отделния човек да изиграе ролята на копчето, което с едно натискане ще приведе в действие или ще спре исполинската енергосистема, наречена от нас обществено психополе? Ето това е молбата ми!

Рой рядко излизаше от себе си, но сега толкова се развълнува, че неволно повиши тон. Араки размишляваше. Рой сърдито се извърна от замисления учен. Той сам помоли Боячек да възложи на Кон Араки изследването на странните психически явления, чийто брой от момента на гибелта на звездолета постоянно се увеличаваше. Рой направи уговорката, че за неговата лаборатория остава общата физика на загадките, а с психофизиката нека се заемат по-компетентни експериментатори. Днес в света нямаше по-голям психофизик от Кон

Араки. Отдавна бяха минали времената на тесните специалисти — познавачи на отделни дефилета в знанието, иронично говореше за такива хора Рой. Самият Рой би могъл да послужи за пример на универсален учен, но в това отношение и той не можеше да се мери с Араки, блестящ медик, психолог и физиолог. Рой не се съмняваше, че съвместната им работа ще потръгне чудесно. Тя вървеше трудно. Араки бързо провеждаше експериментите, но не споделяше съмненията и страховете на Рой. Той внасяше някакъв дух на ирония даже в опитите, които не оспорваше. Не беше съгласен със самата постановка на изследванията и Рой не можеше да направи нищо със себе си — подобно отношение го дразнеше.

— Аз в края на краищата не разбирам защо вие така се съпротивлявате срещу проверката на моята хипотеза? — с възмущение прибави Рой, когато се убеди, че Араки няма намерение да наруши удължилото се мълчание.

Араки бавно заговори:

— Аз не се съпротивлявам, приятелю Рой. Аз размишлявам. А вие добре го казахте — не причината, а целта на заболяването... Вие виждате в сътресенията на психиката, които ние изследваме, зло, насочено срещу човечеството, опит да се взриви нашата психосистема. Но нали е възможна и обратната хипотеза — не зло, а добро, не нападение, а защита. Принудена, уродлива форма на защита, но — защита!

— Безумието като акт на защита? И вие можете да обосновате това?

— Не. Мога само да го изкажа, но не и да го докажа. Съгласен съм с вас — тук са нужни не думи, а факти. Само ще добавя — сигурен съм в стабилността на психосистемата на човечеството. Сигурен съм, че тя има могъщи методи за противодействие на всяко изпитание. А сега да отидем в Лабораторията за синтез на нови форми, за да видите как върви подготовката на опита с Харисън и Спенсър.

Лабораторията се намираше в другия край на Института по физиология. Трябваше да повървят доста дотам, при това Араки надникваше ту в една стая, ту в друга, като всеки път молеше Рой за извинение и всеки път Рой само изразително повдигаше рамене. Когато се спуснаха на осмия подземен етаж и закрачиха по огромния бетонен коридор без врати, Араки попита идвал ли е Рой в тази

лаборатория. Рой познаваше всички лаборатории на института, бе ходил и там, където отглеждаха синтетични живи същества. Но работата на Лабораторията за синтез досега не го бе интересувала. Достатъчно изненади му поднасяха нормалните живи същества, за да се занимава с изкуствено създадените.

Араки се разсмя:

— Не сме оценявали изкуствените си питомци по грижите, които ни създават, но изграждането на изкуствен мозък за Харисън и Спенсър наистина ни затрудни. Както знаете, количеството от един милион клетки, които се намираха в „Пазителницата“ в качеството на паспорти на Харисън и Спенсър беше твърде малко за нашия експеримент.

Рой мълчаливо кимна. Машината, наричана „Пазителница“, притежаваше само онези данни за всеки човек, които са нужни за безопасността на неговите полети и пътувания по вода и суша, както и за опазване на здравето му. Но тя явно не се справяше даже с тези прости задачи, което пролича в самоубийството на Харисън и нещастieto с Андрей. В аварията на звездолета „Пазителницата“ не можеше да бъде обвинена — зоната ѝ на действие се ограничаваше със Земята. Не можеше да става и дума, че мъничката клетчица, отредена в „Пазителницата“ за всеки човек, би могла да замени живия мозък. И това, че Араки бе успял от оскъдните запазени данни да пресъздаде работоспособен мозък, беше огромен успех — когато Рой го уговаряше да се заеме с това, той почти не се надяваше, че Араки ще успее.

Като приближиха помещението, където бяха пренесени телата на Спенсър и Харисън, Араки пропусна Рой напред.

На специална маса сред залата се издигат два саркофага от свръхплътна пластмаса. През прозрачните стени ясно се виждаха двата трупа. Никакви изменения не бяха станали с тях от деня, когато Рой ги беше видял за последен път. Харисън беше по-едър от Спенсър, онзи бе успял да изсъхне повече, всичко останало беше еднакво: не двама близнаци, а две тъждества, единият копираше другия и двамата бяха като че ли лишени от индивидуални черти — средни, така обикновени, така повтарящи се във всичко всеобщи черти, че дори само тази им непостижима всеобщност беше удивително индивидуално отличие. И Рой отново си помисли, както винаги, когато си спомняше за тях, че ако съществува незнаен могъщ майстор, пожелал да сътвори изкуствен

човек за шпиониране сред хората, той би го сътворил именно такъв — само от общи, изчислени признаци, с всяка своя външна чертичка копиращ всички наведнъж...

В прозрачните саркофази пред Рой лежаха двама мъртъвци — не е могло да има такива хора, те бяха немислими, той не можеше да повярва в тях. Това бяха псевдохора, а не хора. Псевдохора, които са живели сред хората. Днес това е само зловеща догадка, но е възможно утре тя да стане неоспорим факт!

Араки ловко се движеше край саркофазите, придирчиво докосваше дебелите кабели и гъвкавите тръбички, омотали постаментата — по тях щяха да постъпват енергия, химически вещества, вода и газове. А покрай трите стени, очертаващи залата като грамаден овал, се редяха механизмите, които щяха да регулират движението на хранителните вещества в „съживените“ тела.

Двата изкуствени мозъка — високи цилиндри с кабелни изводи към саркофазите и проводникова връзка с всички хранителни механизми — се издигаха в центъра на овала.

Араки сложи ръка на рамото на Рой:

— Утре в дванадесет, приятелю Рой. Доведете Хенрих и Арман. Ще бъде и Боячек.

Рой тръгна пеш по Колцевой проспект. В метеографиката днес бяха планирани вятър и дъжд, пороят се очакваше следобед. Рой седна на една пейка. Същата, на която бе седял преди месец, когато започваше циганското лято, топло и пълно с неща — последната неща на природата преди есенното повяхване. И тогава го измъчваха трудни мисли, загадъчни тайни го притискаха отвред, той се губеше сред тях, но вярваше, че ще мине ден, втори, седмица, всичко ще се изясни, ще стане разбираемо и закономерно. Но минаха четири седмици, нищо не се изясни, напротив, заплетете се още повече. Природата прекрачи прага на равноденствието — денят вече бързо се изтъргува, а нощта владее две трети от денонощието. Даже по обед е сумрачно, денят мъртво се процежда през закриващите небето облаци. Старите загадки още не са разрешени, а ето че се прибавят нови. В началото бяха Спенсър и Харисън, болестта на Хенрих. Сега той е здрав, това е единствената му радост — Хенрих си е предишният, енергичен, запален, увличащ всички край себе си...

Но до Спенсър и Харисън се нареди Оли, откриха предавания на някаква могъща цивилизация с помощта на свръхсветлинен куриер — какво добро може да се очаква от тях; Андрей Коритин едва не повтори трагедията на Спенсър; сред хората се появиха някакви псевдохора...

Рой вдигна яката на шлифера си. Вятърът удари изведнъж, във въздуха се замятаха листа, тревата тънко засвистя, затрещяха короните на дъбовете и кестените. Нахлулата внезапно тъмнина се сгъсти, стана студено. И изведнъж отново се проясни. Най-накрая рукна дъждът — светъл, обилен, звънък.

За Боячек се знаеше, че се появява точно минута преди уговореното време. „Точността ми е учтива, а не надменна!“ — шегуваше се със себе си президентът на Академията. Рой принадлежеше към хората, чиято точност е точна — надменна, според израза на Боячек. Той, Хенрих и Арман влязоха в Лабораторията за синтез на нови форми в дванадесет без пет секунди. Боячек вече стоеше край саркофазите с телата на Спенсър и Харисън и изслушваше обясненията на Араки. Рой и Арман знаеха всичко, за което говореше Араки, но още веднъж мислено преминаха с него всички стадии на експеримента. На Хенрих бе известна само общата идея на опита, той слушаше с интерес.

Като посочи прозрачните сандъци — телата, лежащи в тях, бяха покрити с датчици и хранващи клапани и омотани с проводници и тръбички, — Араки каза, че опитът се нарича съживяване, но на практика съживяване на мъртвите няма да има. Само бог е могъл да каже на мъртвеца: „Вземи одъра си и върви!“ — и мъртвецът покорно станал и тръгнал. Нито Спенсър, нито Харисън повече няма да станат. Няма да има нито минута, даже микросекунда, когато да може да се каже: „Те оживяха!“ И въпреки това всяка клетка от техните тела ще оживее, във всяка клетка ще възникнат жизнени процеси, клетките ще се делят, раждат и умират.

Няма да го има само общото, което в нормалното битие обединява тези милиарди частици, дребни, микроскопични съществування — живите Спенсър и Харисън. Защото възкресяването на мъртвите още не е станало предмет на експеримент, засега то е притежание само на митологията. Могъщата безстрастна машина, наречена изкуствен мозък, ще моделира елементарните жизнени процеси на клетъчно равнище, но няма да сътвори отново онова най-сложно, невъзстановимо тяхно съчетание, което се нарича живо тяло. Това е дело на далечното бъдеще.

— И още нещо — продължаваше Араки. — Ние възкресяваме клетъчния живот в телата на Спенсър и Харисън не в пряка, а в

обратна посока. Ние ще заставим клетките във всички тъкани да преминат обратните стадии на развитие: от характерните за възрастния мъж състояния до комплексите на юношата, после момчето, детето, зародиша. По-точно е да наречем нашия експеримент генооперация, защото ще стигнем до момента, когато двете тела, лежащи сега пред нас, ще се разпаднат на първоначалните родителски клетки. Приемниците и хранещите клапани, монтирани в залата, ще доставят на клетките в телата всички вещества, нужни за обратния процес, ще погълнат всички отпадъци, всички форми на някога приетата от тях и днес върната енергия. По време на обратното развитие на телата непрекъснато ще се анализира състоянието им на общоклетъчно равнище. А с особено внимание — природата на генетичните молекули, от които зависи строежът на всяка клетка. Анализът показва, че Спенсър и Харисън само външно копират напълно хората, а клетъчната структура на техните тъкани в много отношения се различава от средночовешката. Днешната ни задача е да разберем — създадени ли са Спенсър и Харисън с вътрешни отклонения от човешката структура още на стадия на зародиша, или са придобили тези различия по-късно. Псевдохора ли са родени, или са израснали като такива.

Когато Араки замълча, Боячек попита:

— Развитие на човека от родителските клетки до зрелия организъм обхваща примерно двадесет години. Ние знаем, че моделирането на обратното развитие е ускорен процес. До каква степен е ускорен? Дълго ли ще трябва да чакаме резултата в лабораторията?

— Процесът е ускорен около сто хиляди пъти — отговори Араки. — Двадесетте години развитие ще бъдат сведени от нас до два часа при обратното моделиране.

— Два часа можем да изчакаме — съгласи се президентът.

Араки помоли всички да минат в апаратната. Тя се издигаше над залата като прозрачна закрыта веранда. Оттук можеше да се наблюдава онова, което ставаше долу, и да се следят механизмите, монтирани на вътрешната стена. Огромен, прегърбен, сложил ръце зад гърба си, Боячек бавно се разхождаше край апаратите. Арман и Рой седнаха срещу „суматора на разминаването“ — така нарече Араки този сложен

уред, показващ степента на различие между средночовешката структура и тази на Спенсър и Харисън.

Хенрих хвърли разсеян поглед към командните и анализиращите апарати и като се приближи до прозрачната външна стена, погледна надолу.

Там лежаха двама мъртъвци, за които едва след смъртта им стана известно, че съвсем не са били хора, а псевдохора, както ги нарече брат му. С единия от тези псевдохора Хенрих бе прекарал заедно няколко дни в салона на звездолета — заедно се хранеха, разговаряха, любуваха се на звездното небе от екрана. Беше човек като човек: суховат, немногословен, разсъдителен, рядко се усмихваше — усмивката украсяваше неизразителното му лице. Той не предизвикваше кой знае каква симпатия, но не беше и неприятен, просто изглеждаше затворен, от онези, с които трябва да изядеш една торба сол, за да ги опознаеш. Последвалите събития показаха, че и милиони тонове съвместно изядена сол не би стигнала за опознаването на това странно същество! Брат му обяснява аварията на звездолета с нечовешката структура на този външно толкова обикновен човек — едната загадка се явяваше следствие от друга загадка. Може би Рой беше прав.

Но тази възможност влечеше след себе си твърде тежки последствия!

Другия — Харисън, Хенрих видя за първи път в специално направения за него прозрачен ковчег. Той също не е човек, така показваше безстрастният химически анализ. И той, този непознат псевдочовек, Фьодор Ромуалд Харисън, е някак загадъчно свързан със самия Хенрих — неговите удивителни математически прозрения се повториха във формата на бълнуване в мозъка на Хенрих. Какво ги е свързвало? Защо са свързани? Как се е осъществила връзката? И кое е накарало Харисън да се самоубие? Предсмъртната му бележка до Андрей — та това е вопъл на отчаяние! Какво е породило този неистов взрив на чувства? Араки, Рой и Арман се интересуват от едно — родили ли са се псевдохора, или са станали такива в резултат на предварително програмирано развитие? Без съмнение, това е важно. Но не по-малко важен е въпросът, защо Харисън е изпаднал в отчаяние. Тук е истинският ключ към тайната! Е, добре, Араки днес ще докаже, че те двамата не са обикновени човешки изроди, каквито

понякога се появяват сред хората, а нещо, което някой по някакъв начин съзнателно е конструирал. Ще обясни ли това защо единият е предизвикал аварията на звездолета, а вторият е изпепелил мозъка си?

Замислен, Хенрих пропусна момента, когато апаратите заработиха. Рой го повика и му посочи суматора на разминаването. На екрана на уреда се появиха две яркочервени криви — едната, неподвижната, условно означаваше сумарната структура на човешкото тяло; втората — подвижна, с плавни извивки, изобразяваше структурата на Спенсър. Под нея по хоризонтала на екрана се движеше кривата на Харисън — същата, различаваща се само по някои детайли от втората. Разликата между първата крива и двете други веднага се хвърляше в очи. Араки обърна внимание на наблюдаващите, че ако се нанесат там кривите на нормални хора, също няма да има пълно покритие, но и такова разминаване никога няма да се получи „Не се е получавало досега“ — мислено го поправи Хенрих. Араки беше абсолютно сигурен, че Спенсър и Харисън не са хора, а това все още предстоеше да се докаже.

Хенрих отново погледна надолу. Телата в саркофагите вече престанаха да се виждат. Възможно е да са пуснали вътре светопоглъщащи газове или да са покрили стените със специален екран. А там, в тъмнината, мъртвите тела кипяха! Трябваше да се намери друг израз, не толкова предизвикателен, но той се хареса на Хенрих — добре изразяваше стремителността на реакциите, забушували в мъртвите уж клетки. Хенрих така и каза на приближилия Араки:

— Кипят! — и посочи с ръка надолу.

Араки поклати глава:

— Неправилна представа, приятелю Хенрих. Кипенето е процес, обърнат навън — нещо там избликва. А тук е обратно — изчезване вътре в себе си. Изсъхване, разтопяване, разтваряне, сгъстяване — тези думи също не са точни, но по-вярно предават посоката на процеса.

Покрай уредите се разхождаше Боячек — тромав, стареец, намръщен. Хенрих с нежност поглеждаше към възрастния учен. Всичко в този човек му харесваше — и неговата проникателност, и присъщата му замислена доброта, и даже категоричността на неговите искания и решения. А особено — умната насмешливост, с която слушаше, когато не беше съгласен. Рой приближи до Хенрих и го

дръпна за ръката. Араки развълнувано сочеше кривите, очертавани от суматора. Линиите на Спенсър и Харисън изведнъж изгубиха своята обособеност и започнаха да се приближават до основната крива, Араки намали скоростта на процеса, а след минута напълно го спря.

Двете индивидуални криви се движеха на екрана паралелно на основната, като почти се сливаха с нея.

— Генетични нарушения на стадия на зародиша — тържествено обяви Араки. — Родителите и на двамата са били хора. Изменението в програмите на развитие е станало през първата седмица на вътреутробното съществуване.

— Изменението на генетичната програма се е извършвало едновременно у двамата? — заинтересува се Боячек.

Араки не можеше да даде точен отговор. Едновременността не е изключена, но не е и доказана. Едно е несъмнено — и Спенсър, и Харисън са започнали своето утробно битие като хора. А после е възникнала мутацията — гените на зародишите са изпитали внезапно изменение, много сложно, може дори да се каже — коварно. В резултат са се появили не изроди, не инвалиди, а външно съвсем човекоподобни, здрави, жизнеспособни същества, но с някакво, засега още напълно неизяснено съществено различие, вероятно най-вече отнасящо се до мозъка. За съжаление, точно тази страна на проблема не може да бъде изследвана, тъй като и у двамата са се съхранили телата, а мозъкът е загинал. И това не е случайно! Ако гибелта на мозъка в единия случай може да бъде приписана на външни обстоятелства, то Харисън съзнателно е унищожил своя.

— И така, псевдохората съществуват — мрачно констатира Рой.

— Да обсъдим резултатите от експеримента — предложи Боячек. Той се обърна и тремаво тръгна напред.

Араки предложи обсъждането да се води в неговия кабинет. Той тръгна отпред, беседвайки с Арман. Зад тях, прегърбен, сложил ръце зад гърба си, бавно пристъпваше Боячек. Рой и Хенрих крачеха един до друг. Рой мълчеше, мълчанието му беше по-изразително от думите — той се готвеше да покръсти в своята вяра друговерците, а към тях вероятно причисляваше и брат си, и Араки, и самия Боячек; Рой се настройваше за словесно сражение.

А Хенрих не знаеше ще спори ли, или ще премълчи, както бе премълчавал и друг път, когато брат му, убеден в някаква концепция, настойчиво я натрапваше на всички. Хенрих с учудване си даде сметка, че няма твърда концепция. Той даже искаше да го нападнат разпалено и с ожесточение да му натрапват идеите си — едва тогава, съпротивлявайки се, той може би ще свърже възраженията си в стройна система. Така се случваше понякога, когато спореха с Рой. И единственият, с когото той навярно няма да се съгласи, ще бъде брат му.

В кабинета на Араки Рой отново спря пред екрана на психополето и мрачно се загледа в сребристо-златния поток, който струеше от тъмната дълбочина на екрана, в тънката змиевидна линия на психофактора на Андрей. Без да се обръща конкретно към някого, Араки заяви, че промени с Андрей няма, оздравяването е сигурно, но ще трае по-дълго. Боячек седна, протегна огромните си крака, облегна се в креслото и събра ръце на корема си — президентът на Академията на науките беше направо грамаден и не се вписваше в обстановката. Хенрих си помисли, че ако трябва да се нарисува пратеник на чужди светове, то тази масивна глава, широкото лице с твърде едър нос и увиснали бузи, прегърбената фигура, тромавата походка, ръцете, подобни на лостове, с длани колкото детска лопатка — всичко това къде по-убедително подхождаше на един чуждозвезден жител от Спенсър или Харисън, които с нищо не привличаха вниманието! Те бяха твърде свои, а той — нетукашен, с учудване си каза Хенрих, характеризирайки Боячек тъкмо с тази объркана формулировка.

Президентът почака, докато всички насядат, и заговори. И гласът му беше някак много негов, различен от всички други гласове, мощен, разбира се — всичко в този човек беше мощно. Глуховат, но не хриплив, той излизаше от дълбините на гърдта му в множество тонове. Хенрих със същото насмешливо учудване определи — виж ти колко оттенъци наведнъж! — в него имаше и настойчивост, и доброта, и доброжелателна ирония, и недоверие, всичко това се предаваше само чрез звуци; звуците, без да се съчетават в логически категории, ясно изразяваха себе си. Президентът можеше да спори с интонациите на гласа си, без да реди силогизми.

— И така, философията — каза Боячек. — Каква философска система ще ни поднесете, приятелю Рой?

Рой не се канеше да поднася нови философски системи. Той ще се придържа към фактите. Това беше казано сухо и точно. Той последователно изброи неотдавнашните събития. На периферията на Галактиката е открита нова разумна цивилизация. Техническото ѝ развитие е на по-висока степен от човешкото, това се вижда дори само от факта, че тя е превърнала звездите в радиопредавателни станции и изпраща своите послания с помощта на куриери, които се разпространяват практически мигновено. Като оставим настрана загадъчния въпрос, какво цели тя с тези предавания, следва да отбележим, че техниката на превръщане на звездите в предаватели не е докрай разработена — картините на катастрофата в Кентавър-3 убедително свидетелствуват за това. Не се знае съществува ли още тази цивилизация, или вече е загинала. Ето главните нови открития в галактическия космос.

— А на Земята и слънчевите планети също има новости — продължи Рой. — И между тях не можем да не потърсим връзка. На Земята се появиха разумни същества с природа, различна от човешката. Първото такова същество е маймунката Оли. Хенрих смята, че тя е била посланик на обществото на електрическите маймуни, срещата с които е предизвикала трагедията на „Цефей“. Доскоро и аз така мислех. Сега се отказвам от тази концепция, тя е твърде примитивна. Оли не е била посланик на добрите електрически маймуни, в чиито владения хората безразсъдно нахлули. Тя е пратеник на много по-мощна от харибдяните цивилизация, може би на същата онази, от чието предаване успяхме да уловим съвсем малка част. И

нейният облик говори само за това, че тя се е приспособила към условията на живот на харибдяните. Ако наистина е била посланик, то само там — тя е предавала информация за харибдяните на онези, които са я създали. И когато неочаквано се появили хората, естествено, още никому непознати, тъй като човечеството току-що е навлизло в Космоса, създателите на Оли ѝ възложили спешно да промени местопребиваването си. Не трябвало да се пропуска случаят да се запознаят с хората по-отблизо. Така тя се появила на Земята като космически агент.

— Обеща да се придържаш към фактите — напомни му Хенрих.

— Обещах да не развивам философски концепции — спокойно възрази Рой. — А да коментирам фактите мога както ми е угодно.

Добре, той не настоява на термина „шпионаж“, ако тази дума звучи неприятно. За Оли не е доказано, че е причинила зло на хората, по-скоро обратното. Нека приемем по-благородното название „космически разузнавач“. Телесната форма, целесъобразна на Харибда, сред хората не била много подходяща. Оли, без съмнение, е предавала на своите господари много сведения за човечеството, включително и за структурата на човешкото тяло. Не напразно тя толкова старателно изучавала нашите науки, а сред тях и биологията. Връзката с господарите ѝ се осъществявала с помощта на този свръхсветлинен куриер, към разкриването на чиято тайна ние се доближихме много плътно. След като изпълнила задачите си, Оли починала — създателите ѝ разработили план за изпращане на нови разузнавачи на Земята, също тъй приспособени към местните условия, както Оли била приспособена за живот при харибдяните. Да изпратят при нас жива кукла, имитираща човек, те не успели. Информацията и командите при тях се предават за броени мигове — за пренасянето на тяло трябва да се оборудва кораб, а скоростта на звездолетите, даже в свръхсветлинната област, не е безгранична. Проектът им бил точен и сигурен. Те не създали хора, а породили мутации в гените на зародишните клетки. Те преконструирали човека. И така хитро, така умно, така блестящо, че човекът, външно оставайки си човек, се превръщал в датчик на нужната им информация, в изпълнител на техните команди, в жива станция за мигновена връзка. Така сред хората се появили псевдохора — спенсъровци и харисъновци. И

възможно не само те, откритите и загиналите, а още десетки други, неразкрити и необезвредени.

Араки кимна с глава. Засега той е съгласен с Рой. За съжаление мозъците на Спенсър и Харисън изцяло са загинали. Най-големите различия са били вероятно там, в клетките, скрити зад черепната кутия. И е напълно допустимо, че специализираният им в тази насока мозък е способен да приема и предава свръхсветлинни сигнали. Даже в нормално състояние мозъкът е настроен на излъчване и приемане — на това се основава работата с психофакторите и психополетата. А от усъвършенствувания мозък могат да се очакват по-значителни резултати.

— Какво трябва да разбираме под усъвършенствуване? — избоботи Боячек, усмихвайки се насмешливо. — Развитието на методите за злотворство? Доколкото се досещам, приятелят Рой иска да ни внуши мисълта, че цялата разигравана пред нас спенсърриада води до зло и няма друго предназначение.

Рой не обърна внимание на насмешката на президента. Той, както и преди, се придържа само към фактите. Фактите свидетелствуват, че присъствието на псевдохората се открива само по причиняваните от тях нещастия. Спенсър, притежавайки способността да приема сигнали, разпространяващи се със свръхсветлинна скорост, използвал изведнъж тази си способност в салона на звездолета по отношение на командите на марсианския астропорт и звездолетът претърпял авария. Харисън предал своите математически открития на Хенрих, но във формата на болезнено видение. И не е изключено в онези часове математическите прозрения да са били отрова за болния мозък на Хенрих и да е трябвало да изиграят ролята на вътрешен пламък, изгарящ обезсилените му мозъчни клетки. Харисън загина, неговите намерения останаха неизяснени. Затова пък е жив Андрей, ръководителят на Харисън, и нещастиято с него не предизвиква съмнения. Андрей приел предаването на далечната цивилизация на Кентавър-3 и мозъкът му получил удар, почти толкова силен като онзи, който изгорил съдържанието на черепната кутия на Спенсър. Може ли да се отрече влиянието на съвместната работа с Харисън върху Андрей? Всичко, което е свързано с посланиците или разузнавачите на чуждозвездната цивилизация, крие в себе си страшна опасност за хората!

— Не мога да се съглася с вас — каза Боячек, когато Рой млъкна.

— Вие отричате злините, предизвикани от присъствието на псевдохората сред нас? — попита Рой.

Боячек поклати отрицателно глава. Невъзможно е да се отричат станалите вече нещастия. Но нека му бъде позволено да се усъмни в това, че някой, с някаква цел, съзнателно ги е предизвикал. Приятелят Рой се отказва от философски концепции. Той, Боячек, има намерение да навлезе тъкмо в тази област и по-конкретно да засегне раздела, който разглежда връзката между доброто и могъществото.

Рой повдигна рамене:

— Ама че конкретност! Има ли по-абстрактни понятия?

— Има, и то много. А сега не се сърдете, ако моите съждения ви се сторят азбучно прости.

Хенрих избягваше областите, където общите понятия бяха единственото конкретно нещо. Брат му също не беше благосклонен към „отвлеченостите“ и често го казваше. Но при Рой протестът срещу абстракцията също беше абстракция — той охотно влизаше и в най-сложния спор. Улавяйки оттук-оттам разсъжденията на Боячек, Хенрих с любопитство наблюдаваше кой как слуша и говори. Араки присвиваше и без това тесните си очи, кривеше устни, съгласяваше се или възразяваше, допълваше и уточняваше, без да произнесе нито дума — лицето му, макар и не така изразително като на Рой или Арман, изобразяваше речта без думи. Арман обикновено реагираше нетърпеливо, с жестове и гримаси — понякога ти се струваше, че ще скочи, ще те прекъсне, ще започне страстно да те опровергава или стремително да допълва, — но засега само слушаше; различните изражения, бързо сменящи се по лицето му, бяха само признак на внимание — той се стараяше да разбере чуждата мисъл. А Рой се ограждаше от мисълта на другия, той предварително се стремеше да я опровергае, той целият я опровергаваше, без да е казал още нито дума — облегнат назад, с притворени очи, полуусмихнат, полунамръщен, той сякаш високомерно-скупаещо казваше: „Добре, добре, е, какво още?“ Хенрих тихо се засмя. Той знаеше, че често след такова мълчаливо, почти обидно неприемане, когато идваше неговият ред да се изкаже, Рой изведнъж се променяше и спокойно казваше: „Да, вие сте прав, имам само някои незначителни забележки.“ „Ти слушаш неуважително, провокационно — казваше му често Хенрих, — караш

другия да търси все нови и нови аргументи, а после става ясно, че е стрелял с оръдие по врабчета.“

А Боячек говореше. И не говореше, а тръбеше. Мрачният му бас, излитащ от гърдите така леко, сякаш Боячек не си поемаше дъх, властно нахлуваше в съзнанието на околните. Звучи музикално убедително, помисли Хенрих за гласа му. Боячек заставяше другите да го слушат, мисълта му потискаше, а не се плъзгаше, с нея се съгласяваха даже когато съвсем не беше безспорна, а сега, както беше предупредил, Боячек изказваше почти тривиални истини. Истинското могъщество, казваше той, не е способно да противоречи на доброто. Злотворството е свойствено на несъвършенството, то може да бъде характерно за силата, но не и за могъществото. Някой напада някого, когато иска да си присвои нещо. Могъществото предполага изобилие на блага и възможности. Спомнете си човешката история — колко вражда е имало в нея, породена от лишенията! С развитието на човечеството се усъвършенствувал и моралът — още в първобитната община се изживяла индивидуалната война, войната на всеки против всички, после стихвали племенните, религиозните, националните, расовите, държавните конфликти, докато при комунизма изчезнала и най-устойчивата борба — класовата, тази, която възниква от стремежа на едни да си присвоят труда на други.

— Вие разпространявате човешките закони върху Вселената — отбеляза Рой. — Но разумните същества безкрайно се различават по своя строеж, форма на живот, цел на битието.

Не, Боячек не разпространява човешките закони върху Вселената. Той просто открива в човешкия живот действието на общи закони. Той не вярва, че съществуват високоразвити цивилизации, враждебни на разума, а в понятието разум влиза разбирането за общността на мислещите същества. Някога човечеството написало на своето знаме великите думи: „Човек за човека е приятел, другар, брат“. Кой ще докаже, че този принцип не може да бъде разпространен върху цялата Вселена? В този случай той би звучал така: всички високоразвити цивилизации са в дружески отношения помежду си. И колкото по-високо стои една цивилизация, толкова по-вероятно е, че ще срещнем в нейно лице приятел, а не враг. Каквито и форми на живот да открие, с каквито и социални структури да се запознае, човечеството няма да има основание да преразгледа

основите на своя морал. Ако биологията навсякъде е частна, то етиката е всеобща. Навсякъде взаимопомощта е добро, а издевателството над съседа — зло.

— А не съществува ли материална основа на морала? — живо се заинтересува Арман. При всеки подходящ случай той се стараеше да преведе отвлечените понятия на по-близкия за него език на физическите величини. — Да кажем, доброта на молекулярно равнище. Химическа структура на доброжелателност. Електронни потоци на коварството. Квантова фокусировка на неприязънта и ненавистта. Атомна картина на експлоатацията на едно живо същество от друго. Защо не? Нали съществуват физически причини за лудостта! Не е изключено да бъде открито и мезонно поле на несправедливостта.

Боячек отговори с усмивка:

— Ние, социолозите, ще ви бъдем благодарни, ако преведете нашите понятия на своя език. Но се съмнявам. Лудостта, здравият разум — това са физически състояния на човека, тях ще ги опишете с физически величини. Но несправедливостта е социално понятие, то характеризира нравственото равнище на обществото.

Рой сухо каза:

— Аз все пак бих предложил да се върнем към най-важния проблем за днес — кои са Оли, Спенсър и Харисън? Какви цели преследва появата им на Земята? Аз поставям този въпрос конкретно, но засега не виждам конкретни възражения.

Боячек не смяташе, че Оли, Спенсър и Харисън поставят чак толкова трудни въпроси. При това на тях вече са дадени отговори. Тук се споменават термините посланик, шпионин, разузнавач. Те са взети от древната дипломация и твърде малко съответствуват на междузвездните отношения. По-рано всички проблеми са се изчерпвали с взаимовръзките в едно биологически еднородно общество, сега ние говорим за общност на разума, за общност на висшите принципи на нравствеността, но съвсем не за общност на биологическите форми на съществуване — и това поражда особени трудности. Първата е проблемът за физическата несъвместимост — с него се е сблъскал нещастният „Цефей“. Хората непредпазливо се устремили към харибдяните и платили с живота си.

Съвременните полети към звездите повтарят ситуацията на древните митове — отмерено боботеше Боячек. — Гърците се

вълнували от проблема за контактите между боговете и хората. Спомнете си как се е явявал Зевс на смъртните си приятелки: на Семела — в образа на орел, на Европа — като бик, на Леда — като лебед, на Даная — като златен дъжд. Съгласете се, че Зевс е бил необикновено изобретателен. И ето че Семела поискала да види своя приятел в истинския му облик. Но щом той застанал пред нея, тя била изпепелена. Защо загинала неразумната Семела? Може би защото Зевс, поддавайки се на молбите ѝ, нарушил изобретените от самия него правила за безопасност при общуването му с хората?

— Поучителна история — хладно констатира Рой.

— И аз това казвам! Предварителното изучаване на формите на съществуване е задължително условие за общуването между различните цивилизации. За тази цел, преди те да влязат в открит контакт, се изпращат тайни посланици. А те трябва да имат външност, сродна на изучаваната цивилизация, трябва да ѝ бъдат близки, бих казал — иманентни.

— Божество в образа на неандерталец?

— По-скоро ген на божество в тялото на неандерталец, ако приемем шегата ви, Рой. Защото мозъкът на посланика трябва, общо взето, да действа на равнището на цивилизацията, в която е изпратен. Посланикът е в състояние да изиграе и ролята на ферментационно начало, но само в степента на възможностите на обществото. Сега се връщаме към Оли. Вие сте прав — на Харибда тя е била посланик на по-високо развита цивилизация. А на Земята, както вие доказвате, тя попада неочаквано и тук се убеждава, че трудно ще може да влезе във връзка с хората. Изпратената от нея информация дала възможност да се разработи друг метод за постепенно запознанство с нас. Така се появили Спенсър и Харисън, а може би и други, неоткрити спенсъровци и харисъновци, които благополучно живеят сред нас. Мисля между впрочем, че тези същества, докато не им се случи извънредно произшествие, искрено се смятат за хора. Ролята им си остава тайна за тях.

Рой отбеляза, че в отговор на неговата гледна точка представят друга — и толкова. Всеки доказва вероятността на своята концепция. Но вероятността не е нищо повече от вероятност. Нужна е достоверност, а не хипотези. Достоверно е съществуването на

чуждозвездни посланици. Но как да се обяснят предизвиканите от тях нещастия?

— Мога да направя това по същия принцип — ако беше така, щеше да е така... — спокойно каза президентът. — Вие с брат си разгърнахте пред нас ярката картина на гибелта на радиопредавателната станция на кентавряните. Не е ли логично да се допусне, че внезапната промяна на сигналите е объркала Спенсър и Харисън? Нещастията на Земята са само отзвуци на избухналата далечна катастрофа.

Рой недоверчиво поклати глава. Трябва най-после да излязат от сферата на догадките. Могат да го убедят само факти.

Хенрих каза, че може да съобщи някои факти. Брат му удивено го погледна. Какви ще са тези неизвестни факти? Хенрих обясни, че току-що е завършил проверката на едно свое предположение и още не е успял да сподели изводите.

— Слушаме ви — каза Боячек.

— Събитията на Земята и Марс са свързани по някакъв начин, това никой не го оспорва. Аз сверих времето на тези събития. Спенсър започна да се надига на дивана точно в секундата, когато Андрей е уловил разшифровката две-две-четири. Точно в тази секунда! Но това още не е всичко. Ние днес не споменахме нищо за Артемев, а не бива да го пренебрегваме. Транслацията на съня, както това обикновено става при Артемев, се е подготвяла отрано, но самото съновидение е започнало в същата минута. И аварията на планетолета, и съновидението на Артемев са станали в едно и също време с приемането на сигналите от Кентавър, свидетелстващи за катастрофата.

— Звучи убедително! — каза Рой. — Не си казвал, че се каниш да съпоставяш тези събития във времето.

— Тази мисъл се появи у мене неотдавна, когато ти доказваше, че чуждозвездните посланици са агенти на злосторството. Оли — и зло! За мене това не се връзва, Рой. Високоразвитата цивилизация може да причини вреда и без да изпраща агенти — например с пряко нападение. И аз си спомних безумните очи на Спенсър, Рой! До онази секунда те бяха нормални, мирни приемници на външната светлина, а не пронизващи фарове! Даже ако скоро след това не беше станала трагедията, тази мигновена промяна сама по себе си свидетелствуваше

за ужасно събитие. Аз помня какъв страх ме бе обхванал в онази секунда. Той беше пророчески, според твоя любим израз.

Всъщност Рой беше вече убеден, но искаше да обобщи направените му възражения. И тъй, нека доброто е норма, а нещастията — резултат от незначайна катастрофа. Това тълкуване си има своите основания. Но не отпада въпросът, как да се борят със спенсърците, които понякога катастрофално биват обхващани от лудост? С какво тяхната лудост заплашва човечеството?

Той се обръщаше към Араки, който мълча по време на целия диспут — искаше да завърши възникналият между тях спор в присъствието на Боячек.

Араки сдържано каза, че разработката на методите за защита е работа по-скоро на физиците, отколкото на физиолозите. Всички нещастия, за които говорят — аварията на звездолета, болестта на Андрей — са станали по физически причини. Колкото до лудостта, той ще повтори: лудостта е реакция на удар; тази реакция понякога е форма на защита от по-страшни последствия. Такива актове на безумие не заплашват обществото. Ако гениалността е обществено достойствие, то безумието си остава индивидуално нещастие.

— Много дълбока мисъл — с възнение каза Хенрих. — И ми се струва, че от нея произтичат важни изводи. Ще мисля върху това!

— Да завършим дотук, приятели! — предложи Боячек. — В резюме: изследванията продължават, изводите от тях се докладват.

Братята си тръгнаха пеш. Хенрих мълча почти през целия път. Рой го попита за какво мисли.

— За Харисън — каза Хенрих.

— За Харисън? Кое в него те учудва повече, отколкото в Оли или Спенсър?

— Много от загадките, свързани с Оли и Спенсър, са вече ясни — замислено каза Хенрих. — А при Харисън остава един въпрос и той все повече ме тревожи. Струва ми се, докато не намерим неговия отговор, нищо няма да разберем!

Рой иронично погледна брат си. Хенрих преувеличаваше, такава му беше натурата. Онова, което не разбираше, винаги му се струваше най-важното. После, след като се ориентираше, той признаваше, че неизвестното е било всъщност дреболия, разкриването ѝ само дорисуваше детайлите, а не откриваше нови хоризонти.

— Коя неизяснена постъпка на Харисън ти се струва ключ към тайната? — попита Рой.

— Самоубийството — отговори Хенрих.

ГЛАВА ШЕСТА
ДОБРИЯТ БОГ БАЛДР ЗАПОЧНАЛ ДА
СЪНУВА ЛОШИ СЪНИЩА...

Сънят категорично можеше да бъде класифициран като безсмислен.

Но той се повтори три пъти — образ след образ, звук след звук, сянка след сянка. Събуждайки се след първото съновидение, Хенрих озадачено се усмихна; след второто се учуди и каза на брат си: „Ама че глупости ми влизат в главата, Рой! Скоро ще започна да отнемам лаврите на Артемев“; но когато обърканото видение се появи за трети път, той беше потресен. Скочи в леглото и веднага — вече съзнателно — възстанови видяното: изпепелена от пронизващо черно слънце пустиня, бяло небе; две размахващи се черни ръце, които се движат по пустинята, само ръце — нито крака, нито туловище, нито глава; ръцете напредват, без да се докосват до пясъка; раздава се гръмотевичен вой, свистене, грохот; небето се разцепва, ръцете удрят на бяг, заплитат се, хващат се за липсващата глава, чупят се, вкопчват пръстите си, падат; черното слънце се разпада на ослепително сияещи зелени парчета, едно от огненозелените парчета се стоварва върху спасяващите се ръце; ръцете изведнъж се откъсват от несъществуващото туловище и дращейки почвата с пръсти, пъргаво плъзват на различни страни, извиват се като змии, подскачат, трескаво се мятат; живеят и се движат заедно, а умират поотделно; умирайки, стават жълти, слънчевожълти, това е цветът на гибелта; иии — пронизителен вопъл минава от хълм на хълм, той предвещава края на съня, време беше да се събуди и Хенрих се събуждаше.

Самото видение нямаше смисъл. Смисълът беше в това, че то се повтаря. Но Хенрих не можеше да разбере защо непрекъснато се възобновява една и съща безсмислица. Рой нетърпеливо махна, когато Хенрих му разказа за „втория пристъп на съня“ — така нарече той повторението, — и измърмори, че Хенрих не може да се мери с Артемев — неговите сънища все пак имат строен сюжет. Той го посъветва да се обърне към Араки или да записва съновиденията си. След третия път Хенрих включи през нощта регистратора, но сънят

повече не се възобнови. „Не иска да се запише“ — си каза Хенрих още по-изненадан.

Тези дни Рой заедно с Арман се занимаваше с разшифровката на новоприетите сигнали от Кентавър-3. Хенрих не можеше да си даде сметка защо изведнъж отказа да участва в работата, започната от самия него. В лабораторията винаги имаше незавършени теми, аварията на звездолета и последвалите събития изместиха, но не отмениха старите разработки. Рой даже се зарадва, че Хенрих иска да се отдръпне от острите проблеми към планираните отпреди теми. Каза, че той все пак не се е оправил напълно и последните му болезнени видения не свидетелствуват за желязно здраве. А ако има нещо интересно, те с Арман ще го държат в течение.

Три пъти в седмицата Хенрих посещаваше клиниката на Араки. Андрей си оставаше в същото състояние — ни добре, ни зле. Понякога идваше в пълно съзнание — тогава разговаряха за цивилизацията на Кентавър и за тукашните новини. Нерядко Андрей се унасяше, тогава Хенрих тихо седеше до леглото му и се вглеждаше в него. Андрей се бе изменил, измененията се увеличаваха. Той напълня. Слабото му лице се закръгли, рязко изпъкващите скули се загладиха. И говореше много по-спокойно. Само очите му си оставаха все така огромни. „Неподходящи за мъж очи, виж, на момиче биха отивали“ — казваше му някога Хенрих. В тях отново пламваше предишният блясък, но докато преди тези спокойни, умни, бързо сменящи изражението си очи хармонираха с подвижното му лице, сега изглеждаха чужди върху сънената му отпусната физиономия.

Веднъж Андрей се събуди неочаквано и видя, че Хенрих го наблюдава.

Хенрих се смути, сякаш го бяха хванали на местопрестъплението.

— Какво търсиш в мене? — рязко попита Андрей.

— Гледам скоро ли ще те остави болестта — шеговито отговори Хенрих.

— Не — каза Андрей с обичайната си категоричност. — Искаш да знаеш скоро ли ще се превърна в Харисън, няма какво да се лъжем, всичко разбирам, Хенрих.

Очите на Андрей така блестяха, че Хенрих не устоя на погледа му.

— Вече ти казах до какви изводи стигнахме. Нарушение на генетичната програма в стадия на зародиша, а ти все пак си зрял мъж...

Андрей нетърпеливо го прекъсна:

— Глупости, зародишът е една от възможностите, не мисли, че кентавряните, ако това са те, а няма съмнение, че това са те, са по-глупави от нас — говореше той, напластявайки едно изречение върху друго. — Пратеници, живи апарати за връзка, трябва да има винаги, невъзможно е гибелта на един да не предизвика незабавната поява на друг, не говоря, че могат да бъдат много. Известните са само двама, множеството са неизвестни, не е ли така?

Хенрих най-после успя да прекъсне словесния поток, който се лееше от Андрей.

— Рой и Арман търсят подозрителни излъчвания. За целта е отделена най-съвършена апаратура. Засега резултати няма. Нови спенсъровци и харисъновци не са открити.

Андрей мълча известно време.

— Слушай — каза най-накрая той и отново спря блестящите си очи на Хенрих. — Ако мен ме очаква такава съдба, тя заплашва и тебе, не по врат, а по шия — мислил ли си за това, само не го усуквай, говори направо!

— Не съм мислил — призна Хенрих. Такава дива мисъл наистина не му бе минавала през главата.

— Тогава мисли! — заповяда Андрей, отпусна се на възглавницата и затвори очи. Той и приличаше, и не приличаше на себе си. Хенрих изчака минута, за да си почине Андрей, искаше да заговори, но Андрей рязко се обърна и раздражено повтори: — Мисли! И за мене, и за себе си — възможно е най-лошото, но мисли твърдо, без страх, трябва да го знаем!

— Ще мисля — ласкаво каза Хенрих. — Всеки ден, всеки час мисля за същото — макар и не точно за нас с тебе.

— Не те разбрах, обясни ми, вие с Рой винаги сте така неясни и многословни...

— Мисля за Харисън. Самоубийството му е загадка за мене. Ти го познаваше най-добре от всички. Не би ли могъл да ми подскажеш някаква пътеводна нишка?

Андрей удовлетворено завъртя глава, сякаш мисълта за загадъчното самоубийство на Харисън беше тази, която трябваше да вълнува приятеля му повече от всички други.

— Аз също мисля за него всеки ден, всеки час, изводът е един — изумително тъмна загадка, точно десет възможни причини, ще започна от тривиалните: жени, нещастна любов — отпада...

— Арман провери — Харисън не е имал интимни връзки с жени — вмъкна Хенрих.

— Точно това казвам, не ме прекъсвай. Симпатично момче, младо, лаборантките се заглеждаха, не, Федя дори не се изкушаваше. Втори вариант — несполуки в работата, конфликти с началството, началството съм аз — глупости, всичко беше ажур, сияйни перспективи — отпада. Трети — тайни болести, наследствени заболявания, съдбоносни житейски тайни в миналото, такъв абсурд, че не си струва да продължаваме — отпада. Четвърти — разбрал, че е посланик на чужди светове, изпаднал в ужас, объркал се, предал се — не отпада. Пети — вариация на четвъртия, разбрал, че е способен да причини зло, ужасил се, предал се — не отпада. Шести — вариация на вариацията, аз, винаги до него — аз, въздействие върху мене, вижда, че ме влече към пропастта, не пожелал, ужасил се... Трябва ли още?

— Моля те, стига.

— Тогава върви си, изморих се — рязко каза Андрей. — И мисли!

Той се обърна с лице към стената. Хенрих тихо се отдалечи. Излизайки, той хвърли внимателен поглед към приятеля си, сега трябваше да следи даже изражението на очите си, за да не прочете Андрей в тях нещо, за което и самият Хенрих не се досеща. Това също беше нова черта — преди на Андрей му стигаха другите грижи, той не се и стараеше да улавя настроенията на приятелите си.

Хенрих се отправи към Араки. Главният лекар разглеждаше на настолния екран някаква сложна химическа структура. Без да се откъсва от изображението, той с мълчалив жест го покани да седне. Хенрих чакаше и се оглеждаше. Тяхната лаборатория беше цялата отрупана с уреди с най-разнообразна конструкция, а при Араки преобладаваха екраните — големи и малки, правоъгълни, овални, кръгли, тъмни, полупрозрачни, цветни, еднотонови. На работната маса на Араки имаше няколко апарата и всеки — със своя екран.

Араки най-после се откъсна от изображението.

— Андрей Коритин ли ви интересува, приятелю Хенрих? Той е по-добре. След месец ще го пуснем, ако няма усложнения.

— Искан да ви кажа нещо за себе си.

— Забелязали сте в себе си нещо ново, което ние не знаем?

— Само едно — измъчват ме странни сънища. Странното е това, че се повтарят в буквална точност.

Араки не намери в сънищата нищо странно, обикновени фантазии. Да бъдат удивителни, извънземни, необикновени — това е типично за съновиденията. Сънят е странен, ако в него няма нищо странно. Реалистичните сънища говорят по-скоро за разстроена, отколкото за нормална психика.

— Не се вълнувайте, засега сериозни нарушения няма — каза Араки на сбогуване.

Хенрих се върна в лабораторията. Боячек беше извикал Рой, Арман се занимаваше с апаратите. Хенрих седна на дивана и се замисли.

Арман сърдито си мърмореше нещо, вероятно някое от любимите си древни ругателства от рода на „Дявол да го вземе!“, „Дръвник!“, „Ама че идиотщина!“ — Арман изобретателно съчетаваше архаичните изрази.

— Слушай, Арман, вие с Рой познавате древността — каза Хенрих. — Особено ти. Как са се отнасяли едно време към съновиденията? Като към забавно развлечение, каквито са те за поклонниците на Джексън и Артемев?

— В никакъв случай! — възкликна Арман. Той седна до Хенрих. — Някакви новини за Артемев? Мислех, че при него всичко е ясно.

— Не! Просто ме измъчват нелепи сънища — с въздишка каза Хенрих.

— Добрият бог Балдр, синът на бащата на боговете Один и богинята-майка Фриг, започнал да сънува лоши сънища! — плавно заговори Арман. — И великата Фриг разтревожена тръгнала по Земята да моли всичко живо и неживо на света да не причинява зло на светозарния й син. И всички камъни, метали, растения, водата, животните, птиците и рибите искрено обещали да не вредят на Балдр. Фриг забравила да вземе дума само от имела, толкова невзрачен бил той. За това научил злият дух Локи. И една клонка от имел, пусната от

ръката на брата на Балдр, слепеца Хед, по внушение на коварния Локи пронизала сърцето на слънценосният бог. Така се пее в древните скандинавски саги.

— Не че са лоши — каза Хенрих. — Неразбираеми са. Не мога да си обясня що за глупост ми е влязла в главата и с каква цел...

Арман мигом прескочи от древната митология в сферата на съвременната наука.

— Отлично! — възкликна той с въодушевление. — Искам да кажа, че ти поставяш пред нас интересен математически проблем — моделиране на съновиденията. Струва ми се, че отдавна съм мислил за нещо такова, но все не ми оставаше време. С нас досега се занимаваха медиците и хората на изкуството, а тая работа трябва да се възложи на физиците. И така, ние въвеждаме в нашата институтска МУМ всички данни на мозъка ти, а също и схемите на съновиденията, и машината определя дали са тези картинки да се зародят сами в твоя мозък на базата на информацията, която съществува в неговите клетки, или са внушени отвън. Възражаваш ли срещу подобен експеримент?

— Не възраavam — каза Хенрих.

Когато апатията обхванеше Хенрих, той лежеше на дивана у дома си и безсмислено гледаше в тавана. Тогава беше по-добре да не се приближаваш до него. Рой се бе научил безпогрешно да определя пристъпите на безпричинно равнодушие у брат си. Обикновено той оставяше Хенрих на спокойствие и търпеливо изчакваше апатията да отmine. Влизаше в стаята на Хенрих и щом видеше, че „брат му е обзет“, спокойно казваше нещо от рода на „хубав ден ще имаме днес според метеографиката“ или „след работа ще се поразходя“ и излизаше.

Днес Рой не влезе. Хенрих се събуди, надигна се, искаше да се облече, но размисли и отново легна. В стаята беше здрачно, трябваше да освети тавана и вътрешните стени. Хенрих натисна копчето и външната стена се превърна в прозорец. По-светло почти не стана, зад хладната прозрачна плоскост се гонеха парцаливи облаци. С второ натискане на копчето Хенрих отвори стената. Отвън нахлу студен вятър и шум, в топлата стая настъпи есен. Хенрих излезе на балкона.

Булевардът както винаги беше пустинен, а във въздуха се носеха множество авиетки и аеробуси. Хенрих затвори очи и пое дълбоко въздух. Минаващите летателни апарати не произвеждаха шум, шумът идваше отдолу — вятърът брулеше градините край булеварда и дърветата стенеха като живи. Не като живи, те са живи, поправи се Хенрих, животът им е по-различен от тоя на хората, но е живот! Той си спомни, че отдавна искаше да настрои дешифратора и да потърси смисъла в гласовете на тревата и листата, но винаги нещо го караше да отлага.

Легна в леглото и включи инфрачервените нагреватели на вътрешните стени. Отвън нахлуваше студ, но струящата от стените топлина го отблъскваше. Вееше ту мраз, ту горещина, Хенрих ту настръхваше, ту се протягаше — и във въздуха цареше хаос, както в душата му. Всичко се бе объркало, нямаше нищо устойчиво. И макар че още предния ден Хенрих разбра какво трябва да направи, все не намираще достатъчно душевни сили за това.

Потръпвайки от връхлетелия студ, той се върна към мисълта, над която предния ден си блъска главата и която Рой в спора си с Араки нарече загадъчен въпрос, но не поиска да го обсъжда — истинската дълбочина на всички загадки се криеше тук. Всъщност нямаше нищо загадъчно, въпросът беше прост, а отговорът — още по-прост. И Хенрих отново повтори беззвучно и въпроса: „Защо е трябвало цивилизацията от Кентавър–3 да съобщава за себе си из цялата Вселена и навсякъде да разпраца свои посланици?“ — и удивително ясният, безкрайно убедителен отговор: „Така е пожелала.“

— Пожелала е, просто така е пожелала! — каза на глас Хенрих.

Той затвори очи. Мисълта му летеше по-бързо от тайнствения свръхсветлинен куриер на кентавряните, Хенрих се носеше сред яркия звезден куп, небето наоколо — и над главата, и под краката му — блестеше с хиляди светли очи, не пейзажно застинало, а живо. Но Хенрих не му се любуваше, той тъгуваше. Представяше си, че е кентаврянин. И му беше тежко в това най-прекрасно кътче на света — на него и на братята му кентавряни. Всичко тук, познато и покорено, беше свое, той можеше да променя сиянието на звездите, да ги премества и разпръсква — огромното му могъщество бе станало неизмеримо! Но нямаше съсед, нямаше родствен разум, приятел, с когото можеш да си разменяш звездни сигнали. Звездите, без да съзнават, разговарят една с друга — той нямаше приятели. Беше самотен. Жадуваше за общуване — да чуе за някакъв чужд разум, да разкаже за себе си, да научи за другите, да помогне на онези, които имат нужда от помощ! Вселената беше безпределна. Беше страшно и горчиво да знаеш, че си единственият разум в този огромен свят.

Хенрих изведнъж си спомни, че още в началното училище бе чел една пиеса от древен писател, където героят, някой си Бобчински, моли друг герой да казва на всички, които срещне, включително, ако е възможно, и на самия господар, че в еди-кой си град живее Пьотр Иванович Бобчински, само това да казва — живее значи в еди-кой си град един Бобчински и толкова! Другарите му се смееха, четейки забавната сценка, а Хенрих беше поразен от мъката, звучаща в тази молба. Глуповатият помешчик жадуваше за известност, но заедно с това дълбоко в него се спотайваше желанието за общуване, за такава връзка с всички, която те дарява с милиони ръце — и всяка ръка е

протегната на приятел! А ако има някъде враг, и с него да се сприятелиш!

— Разбира се, разбира се! — измърмори Хенрих. — Жаждата за общуване! На някакъв етап от развитието тя става по-остра от жаждата за съществуване, онази е по-примитивна. Тук са източниците на доброто, тук е и коренът на неволно стореното зло. Всичко съвпада! Всичко съвпада!

Хенрих скочи. Времето за размишления свърши, трябваше да се действа. Той отиде до масата, придърпа към себе си диктофона, провери дали има лента и тихо каза:

— Рой, мили, прости ми, опасно е да се продължава повече. Не се сърди. По-добре съдбата на Харисън, отколкото на Спенсър.

После сложи диктофона на видно място. Брат му вечерта ще се върне и като не го намери, ще включи записа. Сега трябваше да бърза, Рой можеше да си дойде и по-рано. И тогава щеше да се постарее да му попречи.

Хенрих отново излезе на балкона и извика авиокара. Отдавна не беше се носил с такава бързина над улиците на Столицата. Едва като прелетя над Кръговия парк, той намали скоростта. Сред дърветата се показва едноетажно здание. Хенрих се приземи пред входа и бързо влезе във вестибюла. Суховатият глас на първия пост — тук всички автомати имаха учтиво-строги гласове — попита какво е нужно на посетителя.

— Първа степен — каза Хенрих и хвърли жетона си във входящия отвор на поста.

Хенрих знаеше, че жетоните вършат работа. Рой вече беше използвал своя жетон при едно издирване и проблеми нямаше. Но Хенрих още не бе прибегнал до жетона като разрешително и от вълнение дъхът му спря. Жетонът се върна след минута, първата врата се отвори. Хенрих бързо тръгна по ярко осветения празен тунел, който завършваше с полукръгла зала. Посред залата, издаден пред стената, се издигаше цилиндричният втори пост, встрани от него като две крила се простираха панели с вградени в тях врати.

— Слушам ви — обади се вторият пост. Гласът му, бавен и мрачен, се носеше сякаш от всички страни.

— Склада за силови екрани, първа степен — каза Хенрих и хвърли жетона.

Отвори се крайната врата на панела отдясно и Хенрих побърза нататък. Тук се наложи да измине само няколко крачки. Следващият пост повтори въпроса. Хенрих отговори със същите думи и хвърли жетона. В това помещение нямаше врати, постът представляваше масивен стълб, издигнат по средата.

Жетонът не се връщаше. Постът избоботи:

— Уточнете типа на екрана.

— Последния модел от лабораторията на академик Иван Томсън — каза Хенрих. — Имам предвид защитния костюм, създаващ гравитационна, оптическа и електромагнитна прозрачност, а също...

— Автономност висша категория тип Н-5 — прекъсна го постът. — Съжалявам, приятелю. Първа степен е недостатъчна.

— Как така е недостатъчна? Не ви разбирам. Първа степен винаги е давала право на издирване във всякаква дреха, създаваща невидимост.

Отговорът дойде веднага:

— Само не в тази. За модел Н-5 е установена особеност К-12. Вашият жетон е стар образец, той не дава право на гравитационна невидимост, а само на електромагнитна. Много съжалявам, приятелю.

Хенрих с отчаяние гледаше стълба, разговарящ с човешки глас. Той знаеше, че са възможни пречки за получаването на костюма, но се опасяваше само, че няма да го допуснат до тези най-трудно достъпни складове. И за случая беше измислил изход — те с Рой вече бяха разглеждали различни модели екранни костюми, разглеждането с обличане е равносилно на използване, а което веднъж е било разрешено, то е разрешено изобщо. Но се оказва, че паметта на електронните постове съхранява полученото разрешение. Той не бе разглеждал и изпробвал гравитационните екрани, не бе искал разрешение за тях. Но сега му беше нужен само такъв костюм, всички останали не можеха да го защитят от издирването, което Рой скоро щеше да предприеме.

— Много съжалявам, приятелю! — непреклонно повтори постът.

Трябваше да си отива или да моли за друг костюм. Хенрих трескаво преглътна буцата, появила се изведнъж в пресъхналото му гърло и възкликна:

— Минутка само! Мога ли да науча какво значи особеност К-12?

— Жетонът ви позволява да получите отговор на този въпрос — каза постът. — Особеност К-12 означава, че само дванадесет души могат да използват костюмите от висша категория на автономност.

— Имате ли списък на хората, на които е разрешено?

— Не, приятелю. Списъкът се потвърждава всекидневно в паметта на „Пазителницата“ в Управлението на държавните машини. Аз съм длъжен да питам „Пазителницата“ на кого за дадения ден и час е разрешено да получи такъв костюм.

Хенрих бързо каза:

— Попитайте „Пазителницата“. Възможно е да съм в списъка.

Постът помълча около минута, после тържествено произнесе:

— Правилно, приятелю Хенрих. Вие сте включен в особеност К-12 под номер единадесет. Моля, влезте.

Постът се раздели на две половини, всяка от тях се отмести към стената, между половинките се образува проход. Новото помещение се състоеше от ниши, във всяка ниша висеше екраниращ костюм. Постът избоботи, че Хенрих трябва да отиде до ниша номер три и да вземе костюм номер осем, този номер ще му подхожда най-много. Хенрих протегна ръка и поглади масивния сандък, който по-скоро приличаше на изправен саркофаг, отколкото на костюм — последното велико творение на Иван Томсън. Той пусна този модел от лабораторията си два месеца преди трагичната си гибел. Хенрих с тъга помисли, че сигурно самият Томсън е поставил него и Рой в списъка на онези, на които е позволено да използват изобретението му. „Последното ми творение ще ви свърши добра работа в разследването на катастрофите по други планети“ — зарадва ги тогава Томсън. Той и не подозираше, че катастрофите ще станат на Земята, че в една от тях ще загине самият той и че най-съвършеният костюм, предназначен за нечие издирване, ще бъде използван от неговия приятел като защита от такова издирване.

— Придвижването се осъществява от вътрешен двигател — боботеше постът. — Включването посредством различните копчета гарантира прозрачност в оптическа, топлинна, магнитна, електростатична, гравитационна и всички гама и радио-области. Влезте и се затворете. Ще ви изведе навън със своите полета. Успешно издирване, приятелю Хенрих.

Хенрих се вмъкна в сандъка и той оживя. Задвижи се, замърда, от твърд стана гъвкав; сега той наистина беше костюм, а не саркофаг; тежък, масивен, той плътно обхващаше и скриваше тялото вътре в себе си. Хенрих протегна ръце, материята на костюма леко се издаде навън, образувайки ръкав, но пръстите си останаха вътре. Постът го посъветва да използва костюма като пашкул, осигурявайки си свобода вътре в него, защото в противен случай ще има усещането, че тялото му е облепено с тестообразна маса.

— Изпратете ме като начало на Втори колцевой булевард, в петнадесети сектор — отговори Хенрих на въпроса на поста къде да го транспортира, преди той да включи предпазните си екрани и двигатели.

Това беше странична алея, уединено местенце, оградено с високи пирамидални тополи. Алеята водеше до полянка, покрай която растяха гъсти розови храсти; в средата имаше фонтан, през горещите дни той създаваше влажна прохлада, но днес поради мрачното време не работеше. Край фонтана бяха подредени пейки, над облегалките им се надвесваха клончета от храстите. Хенрих обичаше булевардите на Столицата, а през пролетта и лятото идваше в петнадесети сектор често, отколкото другаде. Тук, под надвисналите ярки, нежно ухаещи рози, пред причудливо кръстосващите се струи на фонтана той си почиваше добре и мислеше ползотворно.

Днес следобед в метеографиката беше означен дъжд. Беше почти обяд, облаците вече се сгъстяваха. Вятърът шумеше в клоните, съскаше по ситния чакъл на пътечките, свистеше в гъсталака от млади дървета. Във въздуха се мятаха листа. Хенрих включи всички форми на електромагнитна невидимост; сега той беше недостъпен за окото и за всички уреди, използващи частици и вълни. Той все още оставаше в този свят, но вече бе извън него. Поколеба се за миг и изгаси екраните. Рано беше да се скрива напълно. Можеше да остане все още в нормалното си битие. Има още два часа. Няма да бърза. Все още не е премислено, не е окончателно решено, още не са опровергани последните съмнения...

„Не всичко е премислено — безжалостно си каза Хенрих. — Всичко е решено.“

Няма повече съмнения. Не останаха никакви загадки от вчера, от минутата, в която той с внезапно озарение разбра причината за гибелта

на Харисън. Това беше последната тайна. Той така трудно и така настойчиво размишляваше за нея, сякаш предугаждаше какво значение има тя за всички и особено за него. Той търсеше в разгадаването ѝ решение за собствената си съдба — намери го и се ужаси. Отдръпна се от това решение, не поиска да го приеме, беше тежка нощ на спорове със себе си, нападки към себе си, жалост към себе си! Нощта свърши, а заедно с нея и съмненията. Всичко се изясни. Каква мрачна яснота! Яснота или самозалъгване?

„Няма самозалъгване — с жестока честност си възрази Хенрих. — Има разбиране. Могъщата цивилизация, изпратила навсякъде свои живи датчици за свързка, свои опорни умове, чрез които да получава нужната информация и тайно да предава своите знания и умения, не отчела само едно — възможността за своята гибел. О, разбира се, Боячек е прав, тя не е желала никому зло, стремежът към връзка, към вселенско общуване е безкористен — злото възникнало непредвидено. В далечния звезден куп станала катастрофа и всички агенти на загиващата цивилизация от пратеници на доброто се превърнали в носители на злото. Спенсър не разбрал какво става, мозъкът му изгорял изведнъж, а Харисън отчаяно съобразил, че може да стане за хората също тъй гибелно страшен като Спенсър. И напуснал живота, като предварително изпратил в моя мозък важни математически истини, а чрез Артемев — съобщение за Оли до съвременниците. И аз по силата на аварията на Марс станах наследник на Спенсър, вероятно и Андрей са подготвяли за това, но при него нещата не са отишли така далече, както при мене. Сега аз съм техен представител на Земята, канал, по който може да се излее отрова. А аз не искам да бъда източник на зло, не искам, не искам!... Не — каза си Хенрих, поразен от нова мисъл, — не е така, както си го въобразявам. Не, как посмях дори да си помисля, че те там, в невъобразимото си далече, не са предусетили, не са разбрали, не са отчели възможността за собствената си гибел. Всичко са отчитали те, от всичко са се защитили. Ето я, тяхната защита — моето внезапно прозрение! Да, така е! Така е и не може да бъде другояче! Живите датчици за свързка осъществяват функциите си несъзнателно, това е техен втори живот, таен, неподозиран. Не, те не са като съзнателно изпълняващата поръчението си Оли! А в момент на опасност те или загиват като Спенсър, или ги озарява прозрение като Харисън. И Харисън си отива от живота сам.

Безопасността е тук, в мигновено събуждащото се съзнание, че ти си опасен. Те са сигурни в онези, които са избрали! Какво уважение се крие в това, че осъденият е надарен с разбиране за съдбата си!“

Хенрих включи двигателя. В костюма стана лесно да се върви. Хенрих мина по алейката, постоя до пирамидалната топола, вдигна глава нагоре. Облаците се носеха все по-бързо, спускаха се по-ниско, ставаха потъмни. Хенрих се изпълни от непознат дотогава, остър като сърдечна болка пристъп на любов към света, към всяка негова вещ, движение и звук. Преди той само живееше в този свят, светът беше негово обкръжение — сега стана съпричастен на всичко и с радостна болка усети кръвната си връзка с него.

Хенрих приближи до един розов храст. Съвсем доскоро той беше пищен къдрушко, а сега протягаше оголените си клонки и всички те трепереха на вятъра. Хенрих плъзна ръка в него, пораздвижи пръсти в гъсталака от хлъзгави вейчици и с нежност каза: „Не се страхувай, няма да ти сторя зло!“ Той помилва с бронираните си в пластичен материал пръсти ствола на поклащащата се топола и също й каза: „Не се страхувай!“ После седна на гранитния бордюр и обеща на празния, бледо проблясващ с розовия си мрамор фонтан, че и на него няма да му се случи нищо лошо. Редом се издигаха три гладки камъка: в центъра — сив гранит от Скандинавия, отдясно — базалт от Луната, отляво червен вулканит от Марс. По-рано Хенрих само им хвърляше по един разсеян поглед — не го интересуваха нито земните, нито небесните камъни. А сега се приближи и внимателно се вгледа в тях. Зад мрачността им се криеше страх, зад неподвижната им надменност — боязън... Той помилва поред камъните на Земята, Луната и Марс и трогнат им прошепна: „Аз съм ваш, аз няма да ви изменя.“ А на чакъла, който чаткаше под краката му, каза: „Ти говориш с моя глас!“ И облегнат на пейката, с болка я увери: „Седях върху тебе, но не исках да ти навредя!“ А на вятъра, който свиреше наоколо, развълнувано викна: „Твой съм, завинаги твой!“

Рукна дъжд — неистов, мощен, гръмогласен. И веднага вятърът стихна, дърветата престанаха да се мятат изплашено, храстите и тревите — лудо да се извиват, всички гласове замлъкнаха, движението замря. Звуците сега принадлежаха на падащата вода и тя единствена се движеше в околния свят. Хенрих подложи лице на студените потоци и със затворени очи, упоено, прошепна: „Аз съм дъждът! Аз съм

дъждът!“ Това беше ново усещане, ново разбиране, ново озарение, всички предишни докосвания до истината потънаха и се разтвориха в него. Хенрих каза радостно: „Аз съм тополата!“ — и се отдалечи от нея. Чакълът мълчеше под краката му, по него плющеше водата, Хенрих прошепна: „Аз съм земя! Аз съм вода!“ Той погледна нагоре, нямаше облаци, само плътна белезникава мъгла. И бавно и тържествено произнесе: „Аз съм облаци! Аз съм небето!“ — и се върна на пейката. Времето изчерпи себе си, времето престана да съществува — трябваше да се изпълни намисленото.

Хенрих глътна приготвените още предния ден хапчета, натисна копчетата на електромагнитния екран и на гравитационния и изчезвайки от света, в който изведнъж с такава пълнота на усещанията се бе превърнал, успя само да прошепне: „Аз съм животът!“

3

— Само вие можете да го направите — развълнувано каза Боячек. — Модел Н-5 е излязъл от вашата лаборатория.

— Само ти, Рорик — като ехо повтори Рой.

Роберт Арутюнян, който след смъртта на академик Иван Томсън бе оглавил Лабораторията за нестационарни полета, мрачно сведе очи. Екранният костюм с висша автономност беше създаден още докато Томсън беше жив. И тях, неговите сътрудници, тогава ги занимаваше проблемът за осигуряване на максималната му защита от външни въздействия — задача, напълно противоположна на поставената сега. Този изключително труден проблем навремето бе решен блестящо. Висшата автономност сред материалните тела и силите, действащи в света, стана висша отчужденост от тези тела и сили. Екранираният почти напълно изчезваше от света. Не съществуваха средства за въздействие върху него.

— Но как е успял да получи този костюм? — объркано измърмори Арутюнян. — Доколкото зная...

— Вие сте прав, разрешение за ползуването на такъв костюм се дава много рядко — прекъсна го Боячек. — Но Хенрих имаше такова разрешение. Аз сам го внесох в списъка. Себе си не внесох, но него записах. Вие също сте там, приятелю Роберт.

— Сигурен ли си, че той е жив? — обърна се Арутюнян към Рой след известно мълчание.

— Сигурен съм! — бързо отвърна Рой. — Ако той искаше незабавна смърт, щеше да приложи електрическото изпраждане в мозъка. А той е взел бавно затормозяващи жизнените процеси хапчета. Хенрих умира, но засега е жив и още известно време ще бъде жив — във всеки случай около денонощие.

— Убеден ли си, че не е избягал от Земята на друга планета? — отново попита Арутюнян.

— Изключено — отговори му Боячек. — Изпратих предупреждение до всички космо-, астро- и аеропортове.

— Никой няма да разбере, че е влязъл в кораба — отбеляза Арутюнян.

— Отчетохме това. Всички рейсове са временно отменени. Земните и междупланетни кораби са задържани по местата си. Хенрих може да се придвижва само с помощта на собствените си двигатели или в авиокар. Авиокарът в този случай ще изглежда празен.

— Лесно е да бъде засечен един празен авиокар във въздуха — съгласи се Арутюнян.

— Той не се движи — настойчиво каза Рой. — Спотаил се е някъде на скрито местенце и бавно се носи към небитието. Казвам ви, не е взел хапчетата, за да му стоят в джоба! Аз познавам Хенрих!

Арутюнян огледа отрупаното с механизми помещение — разговорът се водеше в апаратната зала на Лабораторията за нестационарни полета — и колебливо каза:

— Не съществуват никакви сигурни средства за залавяне на екранирания. Ние специално се потрудохме това да не може да се случи. Но ако се разработи нов метод...

— Какъв? Колко време ще ми трябва? — нетърпеливо попита Рой.

— Малко, няколко часа... Но търсенето ще бъде успешно само ако Хенрих е на Земята, а не в космоса, не в стратосферата, не във вакуума. Не забравяйте, че животът вътре в костюма е гарантиран независимо от условията на външната среда. Разбира се, ако не се вземат опасни хапчета. Работата е там, че екранираният е недостъпен за всякакви външни въздействия, но си остава материално тяло, изместващо въздуха. Той може да се открие по въздушната яма, по трапчинката в атмосферата. Не е трудно да се монтират набързо анализатори и ръчни търсещи устройства, определящи местните празноти във въздуха. Но нима може за кратък срок да се изследва цялата повърхност на Земята в търсене на мънички атмосферни трапчинки?

— Нямаме друг изход, значи ще се заемем с изследване на атмосферата на Земята. Арман е на твое разположение, Рорик — заяви Рой. — Аз също ще помагам.

— Да се надяваме, че Хенрих е останал в Столицата — с въздишка каза Боячек.

— Той е в Столицата или недалеч от нея — мрачно повтори Рой.

Арутюнян хвана Арман под ръка и излезе с него.

— Чудя ви се, Рой — възмутено започна Боячек. — Нима не разбирате в какво състояние е Хенрих? Бихте могли да му отделите повече внимание, да не го оставяте сам...

— Аз се страхувах да бъда с него — тъжно отговори Рой. — От момента, когато решихме с Араки да проверим дали не се е предало на Андрей и Хенрих нещо от онези двамата... Искахме да държим това в тайна и от Андрей, и от Хенрих, за да не ги вълнуваме. Ако се срещаше често с мене, Хенрих би могъл да се досети, че всестранно го изучаваме.

— Той все пак се е досетил, макар да сте се старали да бъдете по-рядко с него.

— Сам е дошъл до тази мисъл. Той не знае за нашата проверка. Всъщност не сам — подсказал му я Андрей. Той се разтревожил преди него.

— Сигурен ли сте?

— Сигурен съм. Хенрих окончателно се е убедил, че е заразен от излъчванията на Спенсър, след като започнаха да му се явяват нелепи сънища. Аз знаех всичко това. Само не очаквах такива бързи мерки от негова страна. И се надявах да сподели с мене опасенията си, а аз дотогава да имам отговор. По-рано той се съветваше...

— По-рано не е възниквала такава трудна за него ситуация — Боячек отново въздъхна. — Всички енергетични централи на Столицата ще работят за вас, Рой. Ако не стигнат резервите, за известно време ще спрем заводите.

Рой мълчаливо наведе глава.

Арутюнян и Арман сглобяваха схемата на търсене — Арутюнян изчисляваше какви механизми ще трябва да дава команди за включването им, Арман съгласуваше с енергетичния център канализацията на енергия. Рой извика авиокара.

— Ако ви трябвавам, аз съм при Араки — обърна се той към Арман.

— Аз му предадох вчера разработената от мене схема за моделиране на сънищата — каза Арман. — Вероятно той вече е направил първите експерименти по тази схема.

Араки вече знаеше за постъпката на Хенрих. Рой попита колко часа имат на разположение, ако се допусне, че Хенрих е взел хапчетата

веднага след получаването на екранния костюм. Араки отговори, че смъртта ще настъпи не по-рано от едно денонощие. Рой беше отчаян — едно денонощие е твърде незначителен срок за успешно издирване — ще се наложи да се претършува всяко ъгълче от пространството на Столицата, а може би и извън пределите ѝ. Араки възрази, че Рой неправилно е поставил въпроса и затова не е получил утешителен отговор. Важен е не моментът на настъпване на смъртта, а моментът, когато ще бъде невъзможно връщането към живота — тези моменти съществено се различават.

Работата е там, че хапчетата спират не само жизнените процеси, но и необратимите процеси на смъртта.

— Намерете брат си в рамките на три денонощия и аз ще го върна към живота. Ще приготвя нужните за това лекарства още днес. Незабавно ме извикайте, когато намерите Хенрих.

— Как е Андрей? Какво показва проверката на съновиденията на Хенрих? — попита Рой. — Какво става със... — той за миг се запъна — спенсъризацията на двамата?...

Араки отговори, че Андрей е в същото състояние — бавно оздравява. За постъпката на Хенрих не знае нищо. Експерименталното моделиране на съновиденията по метода на Арман Лалуба показало, че в сънищата на Хенрих няма нищо свръхестествено — нито в един не е открита информация, която да не се е съдържала по-рано в паметта на Хенрих.

Сънищата му съвсем не са внушени от неизвестни излъчватели, а представляват обикновена фантастична комбинация от напълно реални детайли.

— Колкото до това, което вие наричате спенсъризация, Рой — Араки изразително повдигна рамене, — мога да ви уверя, че тя не съществува. И Андрей, и Хенрих са нормални хора. Вчера вярвах в това, днес го зная със сигурност.

— И така, ще ви извикам, Кон — каза Рой и замина.

В лабораторията Арутюнян седеше зад пулта — Рой и преди често го беше виждал на този команден пункт, когато Томсън изучаваше свойствата на нестационарните полета — и бързо прехвърляше пръсти по белите, червени и черни копчета: даваше команди на автоматите, приемаше мислогорами от невидимите механични и живи помощници. На цялата стена пред него светеше

картата на Столицата, по нея ту тук, ту там блясваха червените светлинки на търсещите устройства. Арман седеше отстрани, очите му пробягваха по светещата картата пода лежаха два уреда, напомнящи старинни пневматични сонди. Рой седна до Арман.

— Ръчни търсещи устройства — обясни Арман, като кимна към уредите.

Арутюнян прехвърли издирването на автоматично управление и приближи до Рой.

— Да допуснем — каза той, — че намерим Хенрих. Как ще свалим костюма, ако той е в безсъзнание или е в съзнание, но не желае да го сваля?

— Ти си конструктор на костюма, Рорик — каза Рой. — Ти си успял да създадеш автономност на онези, които използват твоите екрани. Сигурен съм, че знаеш начин и за премахване на автономността. Не е ли така?

Арутюнян се забави с отговора.

— Безопасни начини не съществуват, Рой.

Рой дълго задържа погледа си върху спокойното, почти безстрастно лице на Арутюнян. Той и Арман външно си приличаха: същата тъмна кожа на лицето, същите черни очи и черни коси — на Арман само бяха по-къдриви, — същият невисок ръст. Но едва ли сред приятелите на Рой имаше други двама толкова различни хора като тях. Арман избухваше „даже не от търкане, а от съприкосновение“ — казваше за него Хенрих, той можеше да се спъне на равно място. Арутюнян би запазил и в огъня външната си безстрастност. Ако той с равен глас кажеше: „Това не е добре“, трябваше да се разбира: „Това е ужасно!“

— Ти ни обясняваше, че е трудно да се открие екранираният — възкликна Арман. — Но нищо не си казвал за опасността от деекранирането, Рорик.

— Най-напред трябва да се намери, а после да се деекранира. Това е втората задача.

— Тя по-трудна ли е? — попита Рой.

— По-опасна. Съществува ротонен ключ, Рой. Той излъчва ротони, които снемат екранните полета.

— Ти можеш ли да си служиш с ротонения ключ?

— Мога.

— Тогава за какво говорим? Щом намерим Хенрих, ще го приложим.

— Не мога да го направя — опасно е.

Арман поиска да се намеси, Рой го спря с поглед. Арутюнян обясни, че въздействието на ротоните върху силовия екран протича бурно. Най-малката неточност при манипулацията с излъчвателя може да доведе до гибелта на екранирания. Арутюнян не е достатъчно сигурен в нервите си, за да го пусне в ход.

Рой се усмихна:

— Разбирам те. Моите нерви са здрави. И брат ми ще загине, ако не му помогна. Къде е ротоният ключ?

— Да вървим, ще ти го дам и ще те науча как да боравиш с него.

Ротоният излъчвател приличаше на кинжал в ножница. Рой го закрепил на колана си и се върнал пред картата на Столицата. Арутюнян зае мястото си пред пулта. Арман с досада заяви, че почти цялата Столица е проверена, но Хенрих го няма.

Рой замислено гледаше картата. Търсенето беше методично, но сухо. В него се виждаше системата, но отсъствуваше догадката. Работа като работа — без вдъхновение...

— Рорик, Хенрих имаше любими места за разходка — каза Рой. — По-точно, източните сектори на Втори булевард. Какво ще кажеш да се заемем с тях?

Арутюнян мълчаливо кимна с глава и прехвърли издирването към булевардите, изоставяйки обширни неизучени райони редом с проверените.

Скоро той каза, че в петнадесети сектор е открита неголяма гравитационна празнота. Пълна оптическа прозрачност и проникваемост за топлинни, магнитни и електрически импулси, но явно островче вакуум в атмосферата.

— Не се радвайте преждевременно — спря той припряно грабналия търсецето устройство Арман. — Вече десетки пъти откривах подобни празноти, а те се оказваха балони или механизми с добре поглъщаща черна повърхност, пълни с разреден газ.

След минута той обяви, че по една от полянките на булеварда бавно се придвижва материален обект — невидим е, не изпуска топлинни лъчи, прозрачен е за частиците и вълните, но несъмнено образува малка въздушна яма — с обема на човек в автономна дреха.

— Изглежда е той — каза Арутюнян. — Облечете обикновени защитни костюми. Аз дистанционно ще ви осигурявам. Предоставям ви всички механизми. Ако той опита да се крие, това вече няма да му се удаде.

Арман пъргаво се вмъкна в защитния костюм, грабна търсещото устройство и се хвърли навън, където вече чакаше авиокарът. Рой изпрати съобщение на Араки и побърза след Арман. Дъждът, започнал точно в обявеното време, ги шибаше с твърдите си струи. Докато се пъхаше в авиокара, Арман посъветва Рой да изпрати в метеоцентъра молба да отблъснат облаците от града — при извънредни случаи графикът на времето можеше да се промени. Рой поклати глава — нека се лее пороят, щом е планиран. Арман изчезна в сивата пелена на дъжда. Рой се носеше след него, без да го вижда. Авиокарът на Арман се приземи на кръгла полянка, оградена с високи пирамидални тополи, до нея кацна авиокарът на Рой. Рой се огледа. Той добре познаваше това място — двамата го наричаха Полянката на розите и често си почиваха тук. Арман прокара, устройството покрай голите храсти и викна:

— Тук е! — и се хвърли към пейката от другата страна на фонтана.

Пейката беше празна, дъждът шумно се изливаше върху нея, а в извивката на седалката се виждаше локвичка вода, на повърхността ѝ кипяха мехури. Анализаторът показваше, че празнотата крие в себе си невидима материална маса. Арутюнян предупреди по мислопровода, че Арман и Рой са попаднали на желаната точка и трябва да бъдат внимателни — те не виждат Хенрих, но той ги вижда. Ако се дръпне настрани, ударът при стълкновението ще бъде тежък.

— Какво свършено екраниране! Истинско привидение! — каза Арман пребледнял. — Рой, той не се движи. Той е изгубил съзнание, Рой!

Рой направи знак на Арман да стои на мястото си и внимателно се приближи. Около две минути той мълчаливо се вгледаше в струите, стичащи се по облегалката в мехурчета вода на седалката. Хенрих беше тук и в същото време го нямаше. Трябваше да го деекранират слепешком. Рой се огледа за Арман. Недалеч се приземи още един авиокар, от него излезе Араки. Рой и на него заповяда с жест да се държи по-далеч.

— Приближавам до вас всички защитни полета — долетя до Рой спокойният глас на Арутюнян. — Но бъди внимателен, Рой, бъди пределно внимателен!

Рой направи още една крачка напред. Отново и отново движеше търсещото устройство по пейката, вглеждаше се в контурите, които то рисуваше в празния въздух. Никога досега не бе напрягал така зрението си. И макар за Араки и Арман, наблюдаващи неговите действия, пейката да оставаше празна, Рой все по-отчетливо виждаше върху нея сгънатата, загубила човешките си очертания фигура — сложен пашкул, погребал в себе си човек. С всяко ново движение на анализатора невидимата фигура ставаше все по-определена, все по-отчетливо се запечатваше в паметта. Тя си оставаше невидима, но Рой я виждаше. Той трябваше да я вижда — и то във всичките ѝ детайли — иначе можеше да стане грешка. А грешката щеше да бъде непоправима.

И когато Рой извади от ножницата ротонвия ключ и го насочи към празното пространство, където напълно отчетливо си представи безформената фигура, той знаеше, че грешка няма да има и че излетялата тънка — като острие на кинжал — струя ротони ще удари именно в онзи възел на екранния костюм, който според обяснението на Арутюнян се явява ключалката на конструкцията.

Силен тласък отхвърли Рой към фонтана. Пейката, здраво забита в земята с шестте си крачета, излетя нагоре и започна да се разпада във въздуха, сякаш строшена от могъщи ръце. Рой се улови за бариерата и викна по предавателя на Арутюнян да измести още малко външните защитни полета. Арман се хвърли на помощ на Рой, но попадна в кръговрата на сблъскалите се невидими сили, извика пронизително от болка и падна на земята.

Схватката между противоборстващите полета се измести от полянката към алеята, във въздуха полетяха изтръгнати от корен храсти, стогодишната пирамидална топола започна да се събаря, след нея друга — стволите и короните още при падането се трошаха на клони, листа и трески. Дъждът, който шибаше земята с предишната интензивност, изведнъж стана кос, силовите полета отхвърляха струите настрана, мятаха ги нагоре. В парка бушуваше невиджан ураган, беззвучен и яростен! Арман скочи и щеше отново да се хвърли в самия им център, но Рой го задържа.

— Нашата защита може да откаже. Рорик сега ще се справи и без нас.

Безмълвният ураган, който допреди миг бе повалял цели дървета, премина в обикновен вятър. Короните на тополите се люлееха, клоните свистяха, по земята се търкаляха насмитаните дребни камъчета. После всичко стихна, остана само монотонният шум на дъжда. На пътечката, до изхода към алеята, бавно се появяваше първо силует, после — сянка, накрая — тяло. Човек. Тримата едновременно се хвърлиха към него.

Хенрих беше страшно бледен, не мърдаше. Рой го повдигна, Арман бързо откри гърдите му. Араки притисна до кожата инжекционния апарат. Около две минути тримата мълчаха, очаквайки въздействието на лекарството. Бузите на Хенрих постепенно порозовяха, той въздъхна, бавно отвори очи, обиколи с поглед Араки, Арман и Рой.

— Намерихте ме? — прошепна той удивен. — Нима екранизацията отказа?

— Не отказа, но беше преодоляна — отговори Рой. — Сега ще се върнем у дома, Хенрих.

Хенрих отблъсна ръцете на Арман и Араки, седна.

— Рой — каза той, — ти никога не си ме лъгал. Кой съм аз?

— Този, който си бил винаги — отговори Рой. — Е, малко оглупял от натрапчивите сънища може би. Не те лъжа, Хенрих. Всичко е наред!

Издание:

Сергей Снегов. Скок над бездната

Разкази и повест

Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1986

Библиотека „Галактика“, №72

Редакционна колегия: Любен Дилов, Светозар Златаров, Елка Константинова,

Агоп Мелконян, Димитър Пеев, Огнян Сапарев, Светослав Славчев

Съставител: Агоп Мелконян

Преведе от руски език: Росица Бърдарска

Редактор: Ася Къдрева

Оформление: Богдан Мавродинов, Жеко Алексиев

Рисунка на корицата: Текла Алексиева

Художествен редактор: Иван Кенаров

Технически редактор: Пламен Антонов

Коректор: Паунка Камбурова

Руска-съветска, I издание.

Дадена за набор на 27.XI.1985 г. Подписана за печат на 18.II.1986

г.

Излязла от печат месец март 1986 г. Формат 70×100/32 Изд. №1939

Печ. коли 22. Изд. коли 14,24. УИК 14,11. Цена 2 лв.

Страници: 352. ЕКП 9536325531 5617–216–86

08 Книгоиздателство „Георги Бакалов“ — Варна

Държавна печатница „Балкан“ — София

C–32

© Агоп Мелконян, съставителство, предговор, 1986

© Росица Бърдарска, преводач, 1986

© Богдан Мавродинов и Жеко Алексиев, библиотечно оформление, 1979

© Текла Алексиева, рисунка на корицата, 1986

c/o Jusautor, Sofia

Сергей Снегов. Прыжок над бездной

Калининградское книжное издательство, 1981

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.